6049

fr. Jerko K.
La Sarte - Huy
1962.

Ad Tanguerey:

PREGLED DUHOVNOG BOGOSLOVLJA

II. DIO

PUTEVI KRŠĆANSKE SAVRŠENOSTI

Svezak 1.

Put čišćenja i rasvjetljenja -
via purgativa et illuminativa

Preveo: ĆIRIL KOS
svećenik

Zagreb 1956.

Naslov originala:

PRÉCIS

de

Theologie ascetique et mystique

DJEVICI MARIJI
KOJA NAM JE SVE DALA
KAD NAM JE DALA ISUSA
I KOJA NAS PO ISUSU VODI BOGU
OVU MALU KNJIŽICU PRIKAZUJE
U
ZNAK SINOVSKOG POŠTOVANJA

P i s a c !

+ +

ISTOJ DJEVICI MARIJI
U NJEZINOJ - 1954 - GODINI
U GODINI PROGLAŠENJA NJEZINOG KRALJEVSTVA
U ZNAK ZAHVALNOSTI ZA SVE MILOSTI
KROZ 10 GODINA SVEĆENIŠTVA

PRIKAZUJE

P r e v o d i l a c !

+ +

+ + + + + ++ + + + + +

+ + + + + + + + +

S A D R Ž A J

I.TEMELJ RAZLIKOVANJA. 1
II.KAKO ĆEMO SE KORISTITI OVIM RAZLIKOVANJEM 4
III.KORIST OD STUDIJA TRIJU PUTEVA 6
PUT ČIŠĆENJA 7
1. Što shvaćamo po riječi:početnici 7
2. Cilj,kojemu treba stići 9
I.Glava: Molitva početnika 11
I.Potreba i uvjeti molitve 11
§ 1.Potreba molitve. 11
§ 2.Bitni uvjeti molitve 12
II.Pobožne vježbe za početnike 16
III. Razmatranje 18
§ 1.Opći pojmovi 18
§ 2. Korist i potreba mislene molitve 19
§ 3. Bitne oznake početničke meditacije 23
§ 4. Glavne metode razmatranja 26
II.Glava: Pokora 35
I. Motivi mržnje i bijega od grijeha 36
§ 1. Smrtni grijeh 36
§ 2. Laki grijeh 41
II.Motivi i sredstva zadovoljštine za grijeh 46
§ 1. Motivi pokore 46
§ 2. Vježba u pokori 49
§ 3. Djela pokore 50
III.Glava: Mrtvenje 52
I.Narav mrtvenja 52
II.Potreba mrtvenja 54
§ 1. Potreba mrtvenja za spasenje 54
§ 2. Potreba mrtvenja za savršenost 55
III. Vježbanje u mrtvenju 59
§ 1. Mrtvenje tijela i vanjskih sjetila 60
§ 2. Mrtvenje nutarnjih sjetila 63
§ 3. Mrtvenje strasti 64
§ 4. Mrtvenje viših moći 71
IV. Glava: Borba protiv glavnih grijeha 76
I. Oholost i grijesi koji su s njom u vezi 77
§ 1. Oholost 77
§ 2. Zavist 86
§ 3. Srdžba 89
II. Grijesi koji se odnose na senzualnost 93
§ 1. Neumjerenost 93
§ 2. Bludnost 96
§ 3. Lijenost 100
§ 4. Škrtost 103
V. Glava: Borba protiv napasti 106
I. O napastima uopće 107
§ 1. Nakane Providnosti 107
§ 2. Psihologija napasti 108
§ 3. Naše držanje u napastima 110
II. Glavne napasti početnika 113
§ 1. Iluzije početnika 113
§ 2. Nepostojanost početnika 117
§ 3. Pretjerana gorljivost početnika 117
§ 4. Skrupuli 118
KRATKI PREGLED PRVE KNJIGE 126

KNJIGA II: P U T R A S V I J E T L J N J A 128
I. Glava: Afektivna meditacija 133
I. Narav afektivne meditacije 133
II. Korist od afektivne molitve 136
III. Poteškoće i opasnosti afektivne molitve 137
IV. Metode afektivne meditacije 138
§ 1. Metoda sv. Ignacija 138
§ 2. Metoda sv. Sulpicija 141
II. Glava: Moralne kreposti 142
§ 1. Narav ulivenih kreposti 143
§ 2. Rast ulivenih kreposti 144
§ 3. Slabljenje kreposti 145
§ 4. Veze medju krepostima 146
MORALNE KREPOSTI 147
I. § 1. Narav razboritosti 149
§ 2. Potreba razboritosti 152
§ 3. Sredstva za njezino usavršavanje 154
II. § 1. Pravednost u pravom smislu riječi 157
§ 2. Krepost štovanja Boga 160
§ 3. Krepost poslušnosti 164
III. § 1. Narav kreposti jakosti 172
§ 2. Kreposti koje imaju vezu s jakošću 175
§ 3. Sredstva za sticanje kreposti jakosti 180
IV. § 1. Čistoća 182
§ 2. Poniznost 192
§ 3. Blagost 205
III. Glava: Bogoslovske kreposti 208
I. Krepost vjere 209
§ 1. Narav vjere 209
§ 2. Posvetna uloga kreposti vjere 211
§ 3. Vježbanje u kreposti vjere 214
II. Krepost nade 217
§ 1. Narav nade 217
§ 2. Uloga nade u našem posvećenju 218
§ 3. Postepeno vježbanje u kreposti nade 220
III. Krepost ljubavi 223
§ 1. Ljubav prema Bogu 225
§ 2. Ljubav prema bližnjemu 234
§ 3. Presveto Srce Isusovo-Uzor i izvor ljubavi ... 239
IV. Glava: Ponovne navale neprijatelja 244
I. Budjenje glavnih grijeha 244
§ 1. Sklonost na oholost 244
§ 2. Grijesi sjetilnosti 245
§ 3. Duhovna lakomost 246
II. Mlitavost 246
§ 1. Narav mlitavosti 246
§ 2. Opasnosti mlitavosti 248
§ 3. Lijekovi protiv mlitavosti 249
DODATAK: O razlikovanju duhova 250
KRATKI PREGLED DRUGE KNJIGE 252

II. D I O

T R I P U T A

U v o d n e b i l j e š k e (1)

618. Općeniti principi, koje smo izložili u I.d i j e l u, primjenjuju se na sve duše i već sačinjavaju jedan skup m o t i v a i s r e d s t a v a, koja nas mogu dovesti do najveće savršenosti. Ali, kako smo već prije naglasili (br.34o-343), ima u duhovnom životu r a z l i č i t i h s t u p n j e v a i r a z l i č i t i h e t a p a, koje treba prijeći. Vrlo je važno, da te stupnjeve i etape razlikujemo i da p r i l a g o d i m o o p ć e n i t e p r i n c i p e p o j e d i n a č n i m p o t r e b a m a p o j e d i n i h d u š a, vodeći računa ne samo o njihovom karakteru, njihovim sklonostima, njihovu zvanju, nego također i o stupnju savršenosti na kojem se nalaze, da voda uzmogne voditi svaku dušu onako, kako joj odgovara.

C i l j je dakle ovog drugog dijela pratiti dušu na njezinom postepenom uspinjanju, počevši od prvoga časa, kada je iskreno zaželila da duhovno napreduje, pa sve do viših vrhunaca savršenstva. To je put dug i naporan, ali i put na kojem se doživljuje najslađe utjehe.

Prije nego prijeđemo na opisivanje T r i j u p u t e v a izložiti ćemo:

1. temelj ovog razlikovanja.
2. Kako ćemo se na pametni način koristiti ovim razlikovanjem i
3. Specijalna korist ovog drugog dijela.

I. TEMELJ RAZLIKOVANJA

619. Upotrebljavamo izraz "tri puta" zato, da se prilagodimo tradicionalnom načinu govora. Ali, treba odmah na početku naglasiti, da se tu ne radi o tri p a r a l e l n a ili d i v e r g e n t n a puta, nego zapravo o tri različite etape dužom istoga puta ili drugim riječima: o t r i g l a v n a s t u p n j a duhovnog života, kojim prolaze duše, koje se junački odazivlju Božjoj milosti. Na svakom od tih puteva ima opet e t a p a, kojih ćemo najvažnije pokazati i o kojima duhovni vođe moraju voditi računa. Ima također i raznih f o r m a i r a z n o l i k o s t i, koje ovise o karakteru, pozivu i providencijalnoj zadaći svake duše (2). Ali, kako smo već rekli, možemo sa sv.Tomom, svesti duhovni život na tri stupnja savršenosti prema tome, što čovjek p o č i n j e, n a p r e d u j e i konačno stiže n a c i l j duhovnog života na zemlji (Br. 34o-343). I u tom o p ć e n i t o m s m i s l u ova dioba na tri puta osniva se u isto vrijeme i na a u k t o r i t e t u i na r a z u m u.

62o. 1. NA AUKTORITETU Sv.Pisma i Tradicije.

A) Moglo bi se naći u Sv.Pismu Staroga Zavjeta dosta tekstova, koji se odnose na razlikovanje ovih triju puteva.

Tako se Alvarez de Paz oslanja na ovaj odlomak, iz kojeg izvodi svoju diobu: "Kloni se oda zla! Čini dobro! Traži mir! idi za njim!"(3). Kloni se oda zla, čuvaj se grijeha! Evo tu upravo čišćenja duše : via purgativa! Čini dobro! ili živi krepsno! To je put rasvijetljenja - via illuminativa! Traži mir, onaj mir, koji se može naći samo u intimnom jedinstvu s Bogom. Eto tu imamo put sjedinjenja - viam unitivam. To je svakako jedna ingeniozna interpretacija teksta, ali ne treba u njoj gledati neki odlučujući dokaz.

621. B. U N o v o m Z a v j e t u: - a) Možemo navesti između ostalih, one riječi Našeg Gospodina, koje u sebi u kratko sadržavaju duhovnost, kako su je opisali Sinoptici: "Tko hoće da ide za mnom, neka se odreče samoga sebe, neka uzme na sebe križ svoj svaki dan i neka tako ide za mnom" (4). Odricanje, uzdržavanje, a b n e g e t s e m e t i p s u m, eto prvog stupnja; nošenje križa već pretpostavlja pozitivno vježbanje u krepostima, ili drugi stupanj; one riječi: s e q u a t u r m e, označuju zapravo intimno sjedinjenje s Isusom, jedinstvo s Bogom i dosljedno: put s j e d i n j e n j a. I ovdje imamo zgodni temelj za stvarno razlikovanje različitih sredstava savršenosti, ali ni to nije neki peremptorni (nepobitni) dokaz.

622. b) Sveti Pavao ne naučava na neki izričiti način razlikovanja ovih triju puteva. Ali on opisuje tri stanja duše, koja su kasnije dala povoda za ovo razlikovanje.

1. Podsjećajući na ono što čine atlete, da postignu kao nagradu raspadljiv vijenac, on se uspoređuje s njima i također nastoji da trči i da se bori, ali umjesto da mlati vjetar, on mori svoje tijelo i zarobljava ga, da izbjegne grijeh i osudu, koja je kazna za grijeh. "Ja dakle tako trčim, ne kao na nepouzdano, tako se borim šakom, ali ne kao onaj, koji bije vjetar, Nego morim svoje tijelo i zarobljavam, da dok sam drugima propovijedao, sam ne izgubim nagrade" (5). Evo dakle vježba u pokori i mrtvenju; pod utjecajem spasonosnog straha, da obuzdavamo tijelo i čistimo dušu. I koliko puta on spominje kršćanima, da treba svući staroga čovjeka i raspeti svoje tijelo s manama i požudama? To je eto ono, što mi nazivamo "via purgativa" - put čišćenja.

2. Pišući F i l i p l j a n i m a izjavljuje, da još nije stigao k savršenstvu, ali da slijedi svoga Učitelja i da nastoji, da Ga dostigne, ne gledajući natrag, nego željno idući prema cilju, kojemu teži: "Što je za mnom, zaboravljam, a za onim što je preda mnom, posižem. Trčim k biljezi, k nagradi nebeskoj, kojoj me Bog zove u Kristu Isusu" (6). I nadodaje, da svi, koji teže k savršenosti, moraju činiti isto: "Koji smo god dakle savršeni, mislimo ovo. ... ugledajte se na mene, braćo!" (7) i dalje: "Budite moji sljedbenici kao što sam ja sljedbenik Isusa Krista!"(8). Nijesu li upravo to karakteristike "viae illuminativae - puta rasvijetljenja, gdje je glavna zadaća nasljedovati Našega Gospodina.

3. Što se tiče "viae unitivae" - puta sjedinjenja - on opisuje njegove obadvije forme: j e d n o s t a v n i put sjedinjenja, u kojem čovjek nastoji postići da Krist nepre-

stano živi u njemu: "Ne živim više ja, nego živi u meni Krist" (9). Opisuje također p o s e b n i (izvanredni) put sjedinjenja, koji je popraćen ekstazama, viđenjima i objavama: "Znam čovjeka u Kristu, da je taj prije četrnaest godina bio odnesen u raj ili u tijelu neznam ili izvan tijela, neznam, Bog zna, bio odnesen do trećega neba" (10).

Postoji dakle u Poslanicama svetoga Pavla stvarni temelj za razlikovanje ovih triju puteva, ali to razlikovanje još bolje precizira Tradicija.

623. PREDAJA precizira malo po malo ovo razlikovanje oslanjajući se sad na razliku među trim teološkim krepostima a sad na različite stupnjeve ljubavi.

a) K l e m e n t A l e k s a n d r i j s k i je prvi od pisaca, koji su izlagali na prvi način. Da čovjek postane gnostik ili savršen čovjek, mora prijeći više etapa: čuvati se od zla iz s t r a h a, i mrtviti svoje strasti. Zatim činiti dobro i vježbati se u krepostima pod uplivom n a d e. I konačno, činiti dobro iz l j u b a v i prema Bogu (11). Na isti način razlikuje i Kasijan 3 stupnja u uzdizanju duše k Bogu. S t r a h, koji je svojstven robovima, n a d u, koja je svojstvena najamnicima, koji rade za nagradu i l j u b a v, koja je svojstvena Božjoj djeci (12).

b) S v. A u g u s t i n se stavlja na drugo stanovište. Budući da se savršenstvo sastoji u l j u b a v i, to on razlikuje 4 stupnja, već prema izvršavanju ove kreposti. Ljubav, koja p o č i n j e, koja n a p r e d u j e, koja je već v e l i k a i konačno, koja je s a v r š e n a. Kako se ove dvije posljednje odnose na put sjedinjenja, njegova se nauka u biti ne razlikuje od nauke njegovih pretšasnika.

S v. B e r n a r d o razlikuje također t r i s t u p n j a u ljubavi prema Bogu: nakon što je pokazao da čovjek počinje ljubavlju prema sebi, nadodaje, da - osjećajući svoju nemoć i nedostatnost -, počinje da vjerom traži Boga i da Ga ljubi poradi njegovih d o b r o č i n s t a v a. Zatim radi čestih i brojnih dobročinstava, počinje da Ga ljubi i radi njih i radi n j e g a s a m o g a. I na koncu, svršava s ljubavlju, koja je potpuno n e z a i n t e r e s i r a n a (14). Konačno, s v e t i T o m a, usavršavajući nauku sv.Augustina, jasno pokazuje, da u kreposti ljubavi ima tri stupnja, koji odgovaraju trim putevima ili trim etapama, br. 340.-343.

624. 2. RAZUM također dokazuje opravdanost ovog razlikovanja. Kako se savršenost bitno sastoji u l j u b a v i p r e m a B o g u toliko će biti stupnjeva savršenosti, koliko i stupnjeva ljubavi. Prema tome:

A. Prije nego čovjek stigne do savršenstva ljubavi, treba najprije o č i s t i t i dušu od njezinih prošlih pogrešaka i osigurati je od pogrešaka u budućnosti.

Č i s t o ć a s r c a je prvi uvjet da vidimo Boga, da Ga vidimo jasno u drugom životu, da Ga gledamo i da se s njime sjedinimo u ovom životu: "Blaženi čista srca, jer će oni Boga vidjeti" (15). A ova čistoća srca pretpostavlja okajavanje pro-

šlih pogrešaka lojalnom i strogom pokorom, energičnu i stalnu borbu protiv zlih sklonosti, koje nas navlače na grijeh, nadalje molitvu, razmatranje i potrebne duhovne vježbe, da očvrsnemo svoju volju protiv napasti. Jednom riječi, pretpostavlja čitav niz sredstava, koja idu za tim da očiste dušu i da je ukrijepe u kreposti: a taj niz sredstava jeste baš ono, što mi zovemo p u t e m č i š ć e n j a (via purgativa).

625. B) Kad je jedanput duša očišćena i obnovljena, mora se ukrasiti pozitivnim k r š ć a n s k i m k r e p o s t i m a, po kojima će postati posve slična Isusu Kristu. Ona nastoji dakle da Ga slijedi korak po korak, da u sebi vjerno oponaša njegova nutarnja raspoloženja, vježbajući se istodobno i u m o r a l n i m i t e o l o š k i m krepostima. Prve je čine gipkom i jačaju, a druge već počinju da pozitivno ujedinjuju s Bogom. Jedne i druge se prakticiraju p a r a l e l n o, prema potrebama svakog časa i poticajima milosti. Da u tom bolje uspije, duša usavršuje svoju molitvu, koja postaje sve više i više a f e k t i v n a i nastoji da ljubi i nasljeduje Isusa. Tako ona stupa na p u t o s v i j e t l j e n j a (via illuminativa): jer slijediti Isusa, znači slijediti svijetlo: "koji mene slijedi ne hoda po tami."

626. C) Nadolazi čas, kada duša, očišćena od svojih pogrešaka, ojačana i snažna, poslušna poticajima sv.Duha, teži samo za s j e d i n j e n j e m s B o g o m. Ona Ga svuda traži, pa i usred poslova, koji je najviše zaokupljaju. Ona se veže uza nj i veseli se njegovom prisutnošću. Njezina se molitva sve više i više pojednostavnjuje. To je nježni pogled usmjeren na Boga i na Božanske stvari pod utjecajem darova Duha Svetoga čas prikrivenim, čas otvorenim. To je drugim riječima p u t s j e d i n j e n j a (via unitiva) (16).

Bez sumnje ima u te tri velike etape dosta nianse i varijacija. "Mnogovrsna milost Božja" (17). Mi ćemo ih opisati nekoliko. Proučavanje života Svetaca će pripomoći, da upoznamo i druge.

II. KAKO ĆEMO SE KORISTITI OVIM RAZLIKOVANJEM

627. Da se koristimo ovim razlikovanjem treba mnogo takta i pažnje, proučavati svakako principe, koje ćemo izložiti, ali još više s v a k u d u š u posebno s njezinim posebnim osebinama i računajući na posebno djelovanje Svetoga Duha u njoj. Da pomognemo duh.vođi u tom proučavanju, ovo nekoliko opaski ne će biti bez koristi.

628. A) U razlikovanju ovih triju puteva nema ništa apsolutna ni matematičkoga:

a) Čovjek prelazi neprimjetno iz jednog stupnja u drugi i nije moguće postaviti među njima neku među i granicu. Kako ćemo razlikovati, da li je koja duša još na putu čišćenja ili je već na početcima puta rasvijetljenja? Ima među njima zajednički teren, kojemu je nemoguće odrediti točne granice.

b) U ostalom napredak nije uvijek jednak. To je neko životno kretanje, s različitim alternativama, s plimama i osekama. Katkada čovjek napreduje, a katkada nazaduje. U nekim časovima izgleda da tapka na istom mjestu bez vidljivog napretka.

629. B) Ima također na svakom tom putu više različitih stupnjeva:

a) Među dušama - p o č e t n i c a m a ima ih, koje treba da okajavaju grešnu prošlost, i drugih, koje su sačuvale svoju nevinost. Očito je, pretpostavivši da su u svemu drugom jednake, da će se prve morati dulje vježbati u pokori nego ove druge.

b) Osim toga ima razlika u temperamentu, radinosti, nergiji i postojanosti: ima ih, koje g o r l j i v o izvršuju vježbe u pokori, i drugih, koje to n e r a d o čine. Jedne su plemenite i n i š t a ne će odbiti Bogu, a druge se s njime nagađaju. Očito je dakle, da će među dušama, koje su sve još na putu čišćenja biti vrlo velikih razlika.

c) Osim toga među onima, koji čiste svoju dušu tek nekoliko mjeseci i onih, koji su tome poslu posvetili već nekoliko godina, i koji su već sasvim blizu puta rasvijetljenja postoji jedna osjetljiva udaljenost.

d) Treba također voditi posebni račun i o d j e l o v a n j u m i l o s t i. Neke je duše primaju u tolikoj mjeri, da se može predvidjeti brzi uspon na vrhunac savršenosti. Druge je primaju mnogo manje i napreduju mnogo polaganije. Duh. vođa mora imati na pameti, da svoje djelovanje mora podrediti djelovanju Sv. Duha. (br. 548).

Ne treba dakle zamišljati, da ima nekih s t a l n i h k a l u p a prema kojima se mogu svrstati sve duše. Nego treba reći, da svaka duša ima svojih vlastitosti, o kojima treba voditi računa i da kalupi, koje zacrtavaju duhovni vođe, moraju biti dosta gipki, da se mogu prilagoditi svim dušama.

630. C) U vodstvu duša postoje dvije opasnosti, kojih se treba kloniti: jedni bi htjeli b r i l j i r a t i u e t a p a m a, to jest naglo prijeći niže etape i stići čim prije do Božanske ljubavi. Drugi naprotiv t a p k a j u n a i s t o m m j e s t u i ostaju dugo vremena, svojom krivnom, na nižim stupnjevima, jer im manjka odvažnost ili nemaju načina i metode. P r v i m a će duh. vođa češće reći, da je ljubiti Boga odlična stvar, ali da se do čiste i afektivne ljubavi dolazi samo odricanjem i pokorom, br. 321. D r u g i m a će dati savjete i opomene bilo da potakne njihovu gorljivost, bilo da im pomogne, da usavrše svoju metodu molitve i ispitivanja savjesti.

631. D) Kad duhovni pisci uče da ova ili ona k r e p o s t odgovara ovom ili onom putu, to treba primiti s mnogo rezerve. Na koncu konca sve osnovne kreposti odgovaraju svakom putu, ali u različitim stupnjevima. Tako p o č e t n i c i moraju svakako posebno da se vježbaju u p o k o r i, ali oni to ne mogu činiti, ako se u isto vrijeme ne vježbaju u bogoslovskim i glavnim moralnim krepostima, no ipak na jedan drugi način, nego to čine duše, koju su već uznapredovale.

One se njima služe, da očiste svoju dušu samozatajom i krepostima, koje mrtve. Na p u t u r a s v i j e t l j e n j a čovjek će gajiti iste kreposti, ali na različan način, u nešto pozitivnijoj formi i zato da bolje sliči svojem Božanskom Uzoru. To će isto činiti i na p u t u s j e d i n j e n j a, ali na viši način, kao manifestaciju ljubavi prema Bogu i pod utjecajem darova Duha Svetoga.

Isto tako i obratno: s a v r š e n i, koji su se posvedali na ljubav prema Bogu, ne prestaju da čiste svoju dušu pokorom i mrtvenjem. Ali ovo vježbanje u pokori je protkano najčišćom i najintenzivnijom ljubavi i od toga imaju samo više koristi.

632. E) Analogna se primjedba postavlja i za različite v r s t e m o l i t v e: tako, općenito govoreći, diskurzivna meditacija odgovara početnicima, afektivna molitva dušama, koje su uznapredovale, pojednostavljena molitva i kontemplacija putu sjedinjenja. Ali iskustvo pokazuje, da s t u p a n j m o l i t v e n e o d g o v a r a u v i j e k s t u p n j u k r e p o s t i, da prema temperamentu, odgoju ili navici neke osobe dugo ostaju pri diskurzivnoj ili afektivnoj molitvi, iako su već potpuno i stalno sjedinjene s Bogom. I naprotiv: da druge, koje su više intuitivna duha i čustvenijega srca, rado obavljaju pojednostavnjenu molitvu, a da još nisu doprle na onaj stupanj kreposti, koji se traži na putu sjedinjenja.

Važno je odmah od početka imati sve to pred očima, da ne stavljamo među krepostima pregrada, koje ne postoje. Također ćemo, izlažući svaku krepost, imati brigu da pokažemo stupnjeve, koji odgovaraju početnicima, uznapredovalima i savršenima.

III. KORIST OD STUDIJA TRIJU PUTEVA

Ono što ćemo sada reći, pokazuje nam koliko je koristan i koliko je potreban pametan studij triju puteva.

633. 1. Prije svega taj je studij potreban d u h o v n i m v o đ a m a. Posve je jasno, da drukčije treba voditi početnike, a drukčije savršene (17). Jer, nadodaje P.Goru (18): "milost, koja se daje početnicima, nije ista kao ona, koja se daje dušama, koje su uznapredovale, a ova opet nije ista onoj, koja se daje dušama, koje su već postale savršene.

Tako bi na primjer, diskurzivna meditacija, koja je potrebna početnicima, paralizirala napore duša, koje su već uznapredovale. Na isti način u pitanju kreposti postoji jedan način kako ćemo se u njima vježbati na putu čišćenja, drugi, kako na putu rasvijetljenja, a treći opet kako na putu sjedinjenja. Dakle duh.vođa, koji nije produbio ta pitanja, bit će primoran voditi sve duše na isti način i savjetovati svakoj duši ono što bi odgovaralo njemu samomu. Jer mu je afektivna molitva pojednostavnjena vrlo korisna, on će pokušati da savjetuje tu metodu svim penitentima, zaboravljajući, da se do nje dolazi samo postepeno. Onaj opet, koji nalazi u neprestanom izvršivanju volje Božje ono što je potrebno za posvećenje,

bit će ponukan da savjetuje svima put ljubavi, kao najkraći i najefikasniji, zaboravljajući da mala ptica bez krila nije sposobna da leti u te visine. Treći opet, koji nije nikada praktičirao pojednostavnjenu molitvu, blamirat će osobe, koje to pokušavaju pod izlikom, da je to samo plod duhovne lijenosti. Naprotiv, duhovni vođa, koji je proučio postepene uspone gorljivih duša znat će urediti svoje savjete prema stvarnom stanju svojih penitenata i tako upraviti svoje vodstvo na najveće dobro njihove duše.

634. 2. V j e r n i c i će također sami s velikom koristi proučavati ove različite etape. Bez sumnje, oni će pustiti da ih vodi njihov duhovni vođa. Ali, ako su oni dobro izabranim čitanjem saznali barem u glavnim crtama razlike među tri puta, bolje će shvaćati savjete svojih duh. vođa i znat će se njima bolje okoristiti.

Mi ćemo dakle redom promatrati o v a t r i d u h o v n a p u t a, ali ne smijemo zaboraviti da tu nema nikakvih stalnih kalupa i da svaki put nosi sa sobom mnogo varijacija i različitih oblika.

K N J I G A I.

P U T Č I Š Ć E N J A

U v o d (19)

635. Č i š ć e n j e d u š e, da se dođe do intimnog sjedinjenja s Bogom, karakterizira put čišćenja ili početničko stanje.

Izložiti ćemo dakle: 1. što shvaćamo pod riječi: početnici i - 2. cilj, kojemu treba stići.

1. ŠTO SHVAĆAMO PO RIJEČI: P O Č E T N I C I?

636. 1. BITNE OZNAKE: POČETNICI u duhovnom životu su oni, koji živeći habitualno u stanju milosti, imaju neku želju za savršenstvom, ali imaju sklonosti na mali grijeh i nalaze se u opasnosti da od vremena na vrijeme padnu u velike pogreške. Razložit ćemo ovo troje:

a) H a b i t u a l n o ž i v e u s t a n j u m i l o s t i i prema tome odlučno se i uspješno bore protiv teških napasti. Međutim tu isključujemo one, koji često počinjaju smrtni grijeh i ne izbjegavaju prigode, koji imaju bez sumnje neke volje da se obrate, ali ta volja nije čvrsta ni odlučna da to i učine. Ovi ne idu k savršenosti. To su grješni-

ci, svjetovni ljudi, koji se moraju prije odvratiti od teškoga grijeha i od prilika da ih počinjaju (2o).

b) I m a j u s t a n o v i t u ž e l j u z a s a v r š e n s t v o m, ili za napretkom, iako ta želja još može biti slaba i nesavršena. Tu opet isključujemo one svjetski orijentirane ljude, nažalost mnogobrojne, koji imaju jedinu želju izbjeći teški grijeh, ali nemaju nikakve ozbiljne želje za napretkom. Ova je želja, kako smo to mi i pokazali u br. 414, prvi korak prema savršenstvu.

c) Oni su međutim s k l o n i s v o j e v o l j n i m l a k i m g r i j e s i m a počinjajući ih prema tome često. Tako se oni razlikuju od duša, koje su već uznapredovale i koje nastoje ukloniti svaki laki grijeh, iako ih svojevoljno počinjaju od vremena na vrijeme. Razlog te njihove privezanosti i sklonosti na male grijehe je taj, što njihove strasti još nisu ukroćene. Odatle česti nagoni i pristanci na sensualnost, svađu, oholost, srdžbu, zavist, riječi i čine, koji se protive ljubavi i t.d. Tako osobe, koje inače slove kao pobožne, čuvaju te sklonosti i po njima počinjaju svojevoljne malene grijehe, i izlažu se opasnosti da od vremena na vrijeme upadnu i u teške pogreške.

637. 2. RAZLIČITE KATEGORIJE. Ima dakle među početnicima različitih kategorija:

a) N e v i n e d u š e, koje žele napredovati u duhovnom životu, djeca, mladići i djevojke, i druge svjetovne osobe, koje, ne zadovoljujući se samo s time, da se čuvaju velikog grijeha, hoće učiniti nešto više za Boga i žele se usavršiti. Bilo bi ih među tima znatno više, kad bi svećenici nastojali, da u njima probude tu želju za savršenošću u kršćanskom nauku, u organizacijama ili u župskim različitim društvima. Neka se opet pročita, što smo o tome rekli u br. 4o9-43o.

b) P o k a j n i c i, o b r a ć e n i c i, koji se nakon teških grijeha iskreno vraćaju k Bogu i koji, želeći da se sa što više uspjeha udalje od propasti, idu u budućnost po putovima savršenosti. I tu možemo reći, da bi i broj takvih bio znatno veći, kad bi ispovjednici pazili da podsjete svoje penitente, da treba napredovati ne žele li nazadovati i da je želja za savršenstvom jedini ispravan i uspješan način da se izbjegne veliki grijeh. (Isp. br. 354-361.)

c) M l i t a v c i, koji, nakon što su se prvi put predali Bogu i napravili neki napredak, padaju u mlitavost i mlakost. Oni treba da se vrate na strogo vježbanje u putu čišćenja, pa makar već stigli do puta rasvijetljenja, i da počnu iznova rad na savršenstvu. Da im pomognemo u njihovim nastojanjima, treba ih brižno osigurati od opasnosti mlitavosti i mlakosti i boriti se protiv njihovih uzroka, što su redovito: lakoumnost ili površnost, bezbrižnost ili kakva strašljivost.

638. 3. DVIJE VRSTE POČETNIKA. Među početnicima ima ih, koji pokazuju v i š e o d v a ž n o s t i i koji je pokazuju m n o g o m a n j e. I baš radi toga sv.Terezija razlikuje među njima dvije vrste. U p r v o m stanu duševnog dvorca ona opisuje ove duše, koje još posve ovisne i povezane sa svijetom, ipak imaju plemenitih želja, mole neke molitve, ali im

duh ispunjuje hiljade kojekakvih poslova, koji zaokupljuju njihove misli. One su još jako privezane, ali nastoje da se toga otresu. Zahvaljujući tim svojim naporima, one ulaze u prve prostorije Dvorca, - one najniže. Ali, one sa sobom tu dovode i mnogo škodljivih životinja (svoje vlastite strasti), koje im smetaju, pa ne vide ljepotu Dvorca i da tu mirno stanuju. Ovaj stan, ma kako on bio nizak, već predstavlja ogromno bogatstvo. Ali strašne su napasti i nasrtaji đavla da spriječi te duše u napretku. Svijet, s kojim su još uvijek povezane, privlači ih svojim veseljem i častima. One se lako dadu pobijediti, pa ipak žele izbjegavati grijeh i činiti hvalevrijedna djela (21). Drugim riječima: te osobe nastoje povezati i spojiti p o b o ž n o s t i s v j e t o v n i p u t. Njihova vjera još nije prosvijetljena, a volja još nije toliko jaka i odvažna, da se odrekne ne samo grijeha, nego i nekih opasnih prilika. One dosta ne razumiju potrebu česte molitve ni potrebu ozbiljne pokore i mrtvenja. One uza sve to hoće ne samo da se spase, nego da napreduju u ljubavi prema Bogu čineći neke žrtve.

639. b) Drugu vrstu početnika opisala je sv.Terezija u d r u g o m stanu toga Dvorca. To su osobe, koje se već m o l e, i bolje shvaćaju da je potrebno žrtvovati se, da se uzmogne napredovati, ali koje se međutim ipak, zbog pomanjkanja odvažnosti, okreću katkada prema prvim stanovima, izlažući se tu iznova opasnostima grijeha: one vole još uvijek veselja i čari svijeta i katkada padnu i u veliki grijeh, ali se brzo dignu, jer čuju glas Božji, koji ih zove, da se opet počnu penjati. Usprkos ovih napastovanja sa strane svijeta i đavla, one razmišljaju o prolaznosti bijednih zemaljskih dobara i o smrti, koja će doći i odijeliti ih od njih. Tada one ljube sve više i više Onoga, od kojega primaju tako brojne dokaze ljubavi. One shvaćaju, da izvan Njega ne mogu naći ni mira ni sigurnosti i žele izbjeći zablude rasipnog sina. To je dakle stanje b o r b e, u kojem one podnose vrlo mnogo iskušenja, koja ih napadaju, ali u kojem se i Bog udostojava da ih tješi i krijepi. Podvrgavajući se volji Božjoj, što predstavlja vrlo veliko sredstvo za savršenstvo, one će konačno izaći iz tih stanova po kojima još hodaju opasne životinje, da stignu u one krajeve gdje će biti zaštićeni od njihovih ujeda (22).

640. Mi nećemo raspravljati posebno o ove dvije vrste, jer su sredstva, koja im treba dati, uglavnom ista. Ali će duhovni vođa o tome svemu voditi računa prilikom pojedinačnih i posebnih savjeta, koje će im davati. Tako će on skrenuti pažnju duša, koje pripadaju prvoj grupi, na zloću i posljedice grijeha, na potrebu izbjegavanja prilika za njih i pobudit će u njima živu želju za molitvom, za pokorom i mrtvenjem. Odvažnijim će dušama uz to savjetovati i dulju meditaciju, borbu protiv glavnih mana, to jest protiv onih nutarnjih sklonosti, koje su izvor svih naših grijeha.

2. CILJ, KOJEMU TREBA STIĆI

641. Rekli smo već u br. 309., da se savršenost bitno sastoji u tome da se dođe do s j e d i n j e n j a s B o-

g o m p o l j u b a v i. Ali se ne možemo sjediniti s Bogom, koji je sama svetost, ako ne posjedujemo č i s t o ć u s r c a, što opet obuhvaća dvoje:

Okajavanje prošlosti i odvraćanje od grijeha i prilika za nj u budućnosti.

ČISTOĆA DUŠE je dakle prva zadaća, koja se nameće početnicima.

Može se isto tako nadodati, da će duša toliko biti više povezana i sjedinjena s Bogom, koliko bude čišća i više otrgnuta od grijeha i prilika za nj. Dakle, postoji više ili manje savršeno čišćenje, već prema m o t i v i m a, radi kojih se poduzima i prema e f e k t i m a, koje ono izvodi.

A) Čišćenje je n e s a v r š e n o, ako je ono inspirirano posebno motivima s t r a h a i n a d e, straha od pakla i nade za nebom i nebeskim dobrima. Njezini rezultati su nepotpuni: takav se bez sumnje odriče velikoga grijeha, koji nas lišava neba, ali se ne odriče lakih pogrešaka, što više i svojevoljnih, jer ove nisu zapreka našem vječnom spasenju.

B) Postoji dakle i s a v r š e n i j e čišćenje duše, koje, ne isključujući motive straha i nade, ima kao glavni motiv ljubav prema Bogu, želju da Mu se svidimo, i prema tome želju izbjeći sve, što bi Ga moglo uvrijediti, makar i lako. Tu se tada ostvaruje riječ Spasiteljeva, koju je rekao ženi grješnici: "Opraštaju joj se mnogi grijesi, jer je ljubila mnogo" (23).

Na ovo drugo - savršenije - čišćenje treba pozivati duše. Ali će duhovni vođa imati na umu, da mnogi početnici nisu u stanju, da se u početku dotle dignu, i, svejednako govoreći o ljubavi prema Bogu, ne će zaboraviti da spomene i motive nade i straha, koji više djeluju na njihove duše.

DIOBA PRVE KNJIGE

642. Nakon što smo doznali za cilj, treba odrediti SREDSTVA, koja su potrebna da se k cilju dođe. Na koncu konca ona se svode na dvoje: 1. Molitvu, po kojoj dobivamo milost i 2. mrtvenje po kojem mi na nju odgovaramo.

Ali mrtvenje ima različita imena, već prema tome s kojega stanovišta promatramo: ono se zove p o k o r a, kad pomoću njega okajavamo prošle pogreške. M r t v e n j e u p r a v o m s m i s l u r i j e č i, kada se ono bori protiv ljubavi i sklonosti prema veselju i uživanju da umanji broj pogrešaka u sadašnjosti i u budućnosti. B o r b a p r o t i v g l a v n i h g r i j e h a, kada mrtvenje u nama potiskuje nutarnje sklonosti, koje nas vode k grijehu, kada se ono opire protiv navala naših duhovnih neprijatelja.

Odatle dakle ovih 5. Poglavlja:

Poglavlje I. MOLITVA POČETNIKA
Poglavlje II. POKORA DA SE POPRAVI PROŠLOST
Poglavlje III. MRTVENJE DA SE OSIGURA BUDUĆNOST
Poglavlje IV. BORBA PROTIV GLAVNIH GRIJEHA
Poglavlje V. BORBA PROTIV NAPASTI.

Sva ova sredstva očito pretpostavljaju vježbanje u b o g o s l o v s k i m i m o r a l n i m krepostima u njihovom p r v o m s t u p n j u. Ne može se netko moliti, činiti pokoru, mrtviti se, ako čvrsto ne vjeruje u objavljene istine, ako se ne nada nebeskim dobrima, ako ne ljubi Boga, ako se ne vježba u razboritosti, pravednosti, jakosti i umjerenosti. Ali ovdje ne ćemo raspravljati o tim krepostima, nego tek kad budemo govorili o putu sjedinjenja, jer tek tamo one dosižu svoj potpuni opseg.

I. G L A V A

M O L I T V A P O Č E T N I K A (24)

643. Već smo izložili (br. 499-521) narav i korist molitve. Nakon što s time upoznamo početnike, bit će potrebno: razložiti im: 1. potrebu i uvjete molitve, 2. spremiti ih malo po malo za duhovne vježbe, koje im odgovaraju, i 3. naučiti ih razmatrati.

I. O molitvi uopće { Potreba, Uvjeti }

II. O glavnim duhovnim vježbama

III. O razmatranju { Opći pojmovi, Korist i potreba, O medit.početnika, Glavne metode }

I. P o t r e b a i u v j e t i m o l i t v e

§ 1. POTREBA MOLITVE

644. Ono što smo rekli o dvostrukom cilju molitve, naime p o k l o n i p r o š n j a, (br. 503.-509.) dobro nam pokazuje njezinu potrebu. Zbilja je očito, da smo dužni kao stvorovi i kršćani slaviti Boga klanjajući Mu se, spoznavajući Ga i ljubeći i da Mu kao grešnici moramo prikazivati djela zadovoljštine. (br.506.) Ali ovdje se posebno radi o molitvi kao p r o š n j i i njezinoj apsolutnoj potrebi kao sredstva za spas i savršenstvo.

645. Potreba molitve se osniva na p o t r e b i d j e l a t n e m i l o s t i. Vjerska je istina, da smo mi bez ove milosti potpuno nemoćni i nesposobni da se spasimo, a prema to-

me i da stignemo k savršenosti (br.126). Sami se po sebi, pa služili se mi ne znam kako svojom slobodnom voljom, ne možemo pozitivno disponirati na obraćenje, ni ustrajati kroz dulje vrijeme, a posebno ustrajati sve do smrti: "Bez mene, rekao je Isus učenicima, ne možete ništa učiniti"; što više niti možemo imati koju dobru misao, nadodaje sv.Pavao, jer je Bog Onaj, koji u nama daje i htjeti i izvršivati: "Bez mene ne možete ništa činiti..." "Ne da smo sposobni od sebe pomisliti što kao od sebe..." "Jer Bog je koji čini u vama da hoćete i izvršite..." (25). Dakle, izuzevši prvu milost, koja nam je badava dana, a da je nismo molili, jer je ona princip i molitve, sigurna je istina, da je molitva jedno r e d o v i t o, k o r i s n o i o p ć e n i t o s r e d s t v o po kojem Bog hoće da primamo sve djelatne milosti. Eto, zašto nam naš Spasitelj spominje tako često potrebu molitve, da postignemo milosti. "Ištite i primit ćete, kaže on, tražite i naći ćete, kucajte i otvorit će vam se. Jer svaki koji traži prima, koji traži nalazi i koji kuca otvara mu se" (26). To je isto, nadodaju svi komentatori, kao da je rekao: ako ne ištete, ne ćete primiti, ako ne tražite, ne ćete naći. Na tu potrebu molitve podsjeća On osobito, kada se radi o tome da se opremo napasti: "Bdijte i molite da ne padnete u napast". - "Duh je voljan, ali je tijelo slabu" (27). Sveti Toma iz toga zaključuje, da je svako pouzdanje, koje se ne osniva i ne temelji na molitvi, preuzetno. Jer se Bog, koji nam ne duguje ni malo milosti iz pravednosti, obvezao da nam je daje samo po molitvi. On bez sumnje poznaje naše duhovne potrebe, ako Mu ih ni ne izložimo. Ali On hoće, da naše molitve budu pokretač njegova milosrda, da Ga priznajemo izvorom dobara, koja nam daje (28).

646. Isto je to tako shvaćala i T r a d i c i j a. Tridentinski nam Sabor, usvajajući nauku sv.Augustina kao svoju, kaže, da Bog ne traži od nas ništa nemoguće. Jer nam On zapovijeda činiti ono što možemo i iskati ono što ne možemo činiti, a On nam pomaže svojom milošću da ištemo (29). Pretpostavlja dakle očito, da ima stvari, koje su nemoguće bez molitve. A to je zaključak, koji iz toga izvodi rimski katekizam: Molitva nam je dana kao potrebno sredstvo da postignemo ono što želimo. "Ima doista stvari, koje možemo postići samo s njegovom pomoći"(3o).

647. SAVJETI DUH. VOĐI. Važno je inzistirati na toj istini kod početnika. Mnogi, zadojeni, a da to i ne znaju, pelagijanizmom i semipelagijanizmom, misle, da s voljom i energijom mogu svud doći. Naprotiv je istina, iskustvo to potvrđuje, da najljepše odluke ostaju često neispunjene kraj svih njihovih napora. Duh. vođa će se time okoristiti i neumorno naglašavati, da će samo po milosti i molitvi moći ih ostvariti. Ovo će dokazivanje, potkrepljeno iskustvom, posebno utvrditi njihovo uvjerenje o potrebi molitve. Duh. vođa će im izložiti i uvjete, pod kojima će molitva donijeti plod.

§ 2. BITNI UVJETI MOLITVE

648. Nakon što smo dokazali potrebu djelatne m i l o s t i za sve čine potrebne za spas, (br.126) možemo iz toga

zaključiti, da je ta milost potrebna i za čin dobre molitve. To jasno govori sv.Pavao: "A jednako i Duh, pomaže nam u našoj slabosti. Jer, neznamo zašto da se molimo, kao što treba, nego sam Duh se moli za nas neiskazanim uzdisajima" (31). Nadodajmo još, da je ta milost svima dana, što više i grešnicima, i da prema tome svi mogu moliti.

Iako s t a n j e m i l o s t i nije bitno nužno za molitvu, ono svakako povezava vrijednost naših molitava, jer smo po milosti prijatelji Božji i živi udovi Isusa Krista.

Promotrit ćemo dakle uvjete, koji se traže u molitvi: 1. s obzirom na objekt i 2. s obzirom na subjekt, t.j. na onoga koji se moli.

1. Uvjeti sa strane objekta

649. Najbitniji je uvjet sa strane objekta, da ne molimo ništa drugo nego samo dobra, koja nas vode k vječnom životu, to jest prije svega da molimo n a d n a r a v n e m i l o s t i, a u drugom redu dobra naravnog i vremenitog reda i to u mjeri koliko su nam ona potrebna za naš spas. To je pravilo, koje je postavio sam Spasitelj: "Ištite najprije kraljestvo Božje i pravdu njegovu, a sve drugo će vam se dodati!"(32). Već smo rekli (br. 307-308), da se sreća, kao savršenstvo čovjeka, sastoji u posjedovanju Boga, a prema tome i u milostima, koje su potrebne za taj cilj. Ne moramo dakle ništa tražiti osim što je u vezi s tim ciljem.

1. V r e m e n i t a s u d o b r a, promatrana u sebi, daleko ispod nas, sasvim nesposobna da zadovolje aspiracije našega srca i da nas učine sretnima i zato ne mogu biti g l a v n i p r e d m e t naših molitava. Ipak, kako imamo potrebu da u stanovitoj mjeri uživamo i ta dobra, da živimo i osiguramo svoj spas, slobodno molimo i svoj svagdašnji kruh, koliko onaj za tijelo, toliko ovaj za dušu, podređujući prvi drugome. Međutim, događa se kadkada, da bi neko partikularno dobro, koje želimo, kao na primjer bogatstvo, bilo pogubno za naš spas. To i takvo dobro možemo dakle zahtijevati i moliti, samo podređujući ga vječnim dobrima.

2. 650. Što više, kada se radi o ovoj ili onoj p o s e b n o j m i l o s t i, važno je, da tražimo samo u skladu s voljom Božjom, Bog znade bolje nego mi, u svojoj neograničenoj mudrosti, što odgovara svakoj duši, već prema njezinom položaju i stupnju njene savršenosti. Kako to s pravom primjećuje sv.Franjo Saleški, moramo htjeti svoj spas, kako ga hoće Bog i dosljedno htjeti i prihvatiti apsolutnom odlučnošću milosti, koje nam dodjeljuje, jer je potrebno da naša volja odgovara njegovoj (33). Ali, čim se radi o posebnim milostima, kao na primjer milost takve ili onakve forme molitve, utjeha ili suhoće i.t.d. ne smijemo apsolutno zahtijevati, nego se treba potpuno podrediti onome, što se Bogu sviđa (34). On dijeli milosti utjehe ili duhovne suše, odmora ili bitke prema nacrtima svoje bezgranične Mudrosti i potrebama naše duše. Ne preostaje nam dakle drugo, nego Njemu potpuno povjeriti izbor milosti, koje su nam potrebne. Bez sumnje nam je dopušteno da izrazimo svoju želju, ali, ponizno se podvrgavajući volji svo-

ga nebeskoga Oca. On će nas uslišiti uvijek, ako molimo kako treba. Ali katkada će nam dati i bolje i više, što mi ni ne tražimo i, daleko od nas da se radi toga žalimo, mi ćemo Ga radi toga samo blagosivati (35).

2. Uvjeti sa strane subjekta

Uvjeti, koji su najvažniji da si osiguramo korist od svojih molitava, jesu: 1. poniznost, 2. pouzdanje i 3. sabranost, ili barem ozbiljno nastojanje biti sabran.

651. 1. PONIZNOST izvire iz same naravi molitve. Kako je milost u svojoj biti dragovoljni dar Božji, na koji mi nemamo nikakva prava, mi smo, kaže sv.Augustin: p r o s j a c i u odnosu prema Bogu i moramo moliti od njegova milosrđa ono, što ne možemo postići po pravdi. Upravo je tako molio Abraham, koji se je pred Božjim veličanstvom osjećao kao malo praha i pepela: "Govorit ću Gospodinu Bogu, iako sam prah i pepeo!" (36). Tako je molio i Danijel, kad je molio oslobođenje Židovskoga naroda, oslanjajući se, ne na svoje zasluge i kreposti, nego na obilje Božjeg milosrđa. "Jer ne donosimo preda te molitvu svoju pouzdavajući se u pravedna djela svoja, nego gledajući u veliko milosrđe tvoje" (37). Tako je molio carinik, koji je bio uslišan: "Bože, milostiv budi meni grešniku!" (38), dok je oholi farizej doživio da mu je molitva bila odbijena. Isus nam sam daje razlog toga: "Svaki, koji se uzvisuje, ponizit će se, a svaki, koji se ponizuje uzvisit će se"(39). Njegovi su ga učenici dobro razumjeli i sv.Jakov nam kaže: "Bog se protivi oholima, a poniznima daje milost!" To je i pravo: oholica pridaje sam sebi uspjeh molitve, dok ga ponizni pripisuje Bogu. Želimo li dakle da Bog usliša na uštrb svoje vlastite slave, da uzdrži i ojača našu taštinu? Ponizni naprotiv želi ponizno da sve dobije od Boga: i Bog - uslišujući ga - radi dakle u isto vrijeme i za svoju slavu i za dobro onoga, koji Ga moli.

652. 2. Prava poniznost rađa i p o u z d a n j e, ono pouzdanje, koje se ne temelji na našim zaslugama, nego na n e i z m j e r n o j d o b r o t i B o ž j o j i na z a s l u g a m a I s u s a K r i s t a.

a) Vjera nas uči, da je Bog m i l o s r d a n, i da se On kao takav priklanja s toliko više ljubavi prema nama, koliko mi više priznajemo svoju bijedu: jer bijeda izaziva milosrđe. Zazivati Ga pouzdano, znači na koncu slaviti Ga, znači priznati Ga izvorom svih dobara i ne želi ništa toliko, koliko da nas usliši. I u Sv.Pismu nam On kaže mnogo i mnogo puta da uslišava one, koji se u Nj uzdaju: "Štitit ću ga, jer je pripoznao ime moje, kad me zazove, usli=it ću ga" (4o). Naš Gospodin nas poziva, da se molimo pouzdano i da nam duboko u srce usadi tu potrebnu dispoziciju, na nju se vraća ne samo u svojim poticajima, nego i u svojim najdirljivijim parabolama. Nakon što je ustvrdio, da onaj koji ište prima, nadodaje: "Tko od vas, ako ga njegov sin zamoli kruha, tko će mu dati kamen?... Kada dakle vi, koji ste zli, znadete svoju djecu obdariti dobrim darovima, koliko će više vaš nebeski otac dati dobra onima, koji ga mole?" (41). On se na to vraća i na posljednjoj večeri:

"Zaista, zaista vam kažem, štogod zaištete Oca u moje ime, dat ću vam da se proslavi Otac u Sinu. Ako me zamolite nešto u moje ime, ja ću vam učiniti..."(42). "U onaj dan ćete vi moliti u moje ime i ne kažem vam da ću ja moliti Oca za vas. Jer sam Otac vas ljubi, jer ste vi ljubili mene" (43). Nemati potpuno pouzdanje u molitvu značilo bi ne imati pouzdanja u Boga i u njegova obećanja, značilo bi prezreti neizmjerne zasluge Isusa Krista i njegovo moćno posredstvo.

653. b) Bez sumnje izgleda katkada da Bog ne čuje naših molitava, jer želi da naše pouzdanje bude u s t r a j n o, da bolje osjetimo veličinu svoje bijede i vrijednost milosti. Ali On nam pokazuje, u primjeru žene Kananejke (44), da mi i onda kad se čini, da nas odbija, na Nj vršimo neki mali pritisak. Žena Kananejka moli Isusa da joj ozdravi kćerku, koja je opsjednuta od vraga. Isus joj ne odgovara. Ona se onda obraća učenicima i toliko im dosađuje svojom galamom i drekom, da Ga i oni mole da joj pomogne. On odgovara, da se njegova misija odnosi samo na sinove Izraelskog naroda. Žena ne gubi kuraže, već pada Isusu pred noge s riječima: "Gospodine, pomozi mi!" Isus odgovara s nekom prividnom tvrdoćom srca, da nije pravedno uzimati kruh sa stola djece i bacati ga psićima. - Istina je, Gospodine, odgovara žena, ali i psići jedu od mrvica što padaju sa stola njihovih gospodara. Ovo ovako ustrajno i ponizno pouzdanje svladalo je Isusa, koji pristaje na njenu molbu i u isti joj čas ozdravlja kćerku. Da li nam je mogao jasnije dati do znanja, da ćemo sigurno biti uslišani, ako kraj svih svojih neuspjeha nastavimo s poniznim pouzdanjem?

654. 3. Ali k tome ustrajnom pouzdanju treba još nadodati kao bitni uvjet sa strane subjekta i SABRANOST ili barem ozbiljno nastojanje, da mislimo na ono što govorimo Bogu. N e h o t i č n a r a s t r e š e n o s t, koju pokušavao otkloniti ili barem što više smanjiti, nije nikakva smetnja za našu molitvu, jer naša duša, uslijed napora i nastojanja, koje pokazujemo, ostaje usmjerena prema Bogu. Ali s v o j e v o l j n a je rastresenost, t.j. na koju slobodno pristajemo ili protiv koje se tek mlako borimo, ili čije uzroke ne ćemo da otklonimo, kod molitava de precepto (koje moramo po dužnosti moliti) maleni grijeh, a kod drugih molitava predstavlja nemarnost, manjak poštovanja prema Bogu, što Ga ni malo ne dirasponira da nas usliši. Molitva je audiencija, koju hoće da nam udijeli naš Stvoritelj, ona je razgovor s našim nebeskim Ocem, gdje Ga molimo da bude dobar, da sasluša naše riječi i da pripazi na naše molbe: "Čuj riječi moje, Gospode, razumij vapaj moj! Usliši glas molitve moje..."(46). I u času, u koji od njega tražimo da nas sasluša i da nam govori, zar da mi ne bismo ozbiljno nastojali da razumijemo ono što govorimo i da pripazimo pažljivo na njegove sugestije! Zar to ne bi bilo nedosljedno, a u isto vrijeme i manjak vjere!? Ne bismo li i mi tada zavrijedili prijekor, koji je Spasitelj upravio farizejima: "Ovaj me narod slavi ustima, a srce je njihovo daleko od mene!" (46).

655. Treba dakle o z b i l j n o n a s t o j a t i da s p r e m n o i e n e r g i č n o odbijemo rastrešenost, koja nas zaokuplja, znajući se tu poniziti i time se okoristi-

ti da obnovimo svoje jedinstvo s Isusom i da molimo s Njime. Treba također uklanjati rastrešenost odvažno se boreći protiv uzroka, koji je prouzročavaju, boreći se protiv habitualne rastrešenosti duha, protiv navike sanjarenja, protiv poslova i veza, koje zaokupljaju duh i srce, i navikavati se malo po malo na često sjećanje na Božju prisutnost, prikazujući Mu svoje poslove i moleći strelovite pobožne molitvice. Kad smo upotrijebili sva ova sredstva, onda nema mjesta uzrujavanje i briga za male nesvojevoljne rastresenosti, koje prolaze našim duhom i smetaju našu maštu: to su kušnje, nipošto pogreške, i kad se znamo njima okoristiti, one povećavaju naše zasluge i vrijednost naših molitava.

656. Sabranost kod molitava naših može biti trostruka:

1) kad pazimo da dobro izgovaramo riječi, pažnja i sabranost je v e r b a l n a, i to već pretpostavlja stanoviti napor da pazimo i mislimo na ono što govorimo.-

2) kad pazimo na s m i s a o r i j e č i, koje izgovaramo, onda je pažnja i sabranost intelektualna ili literarna.-

3) ako se duša, pustivši po strani literarni smisao, uzdiže k Bogu da Mu se pokloni, da Ga blagosivlje, da se s Njime sjedini, ili da uđe u smisao misterija, koji časti, ili da traži od Boga sve ono što Crkva, sve ono što Isus od nje traži, pažnja i sabranost je m i s t i č n a ili spiritualna.

Ova posljednja uopće ne odgovara početnicima, nego dušama, koje su više uznapredovale. Onima dakle, koji su počeli da se mole treba preporučiti pažnju i sabranost prve i druge vrste, kako smo iznijeli, već prema karakteru, i sklonosti svakog pojedinca, kao i prema okolnostima, u kojima se nalaze.

II. P o b o ž n e v j e ž b e z a p o č e t n i k e

657. Kako je molitva jedno od velikih i osnovnih sredstava za spas, duhovni će vođa malo po malo uputiti početnike u način, kako da obavljaju ove duhovne vježbe, koje sačinjavaju bit ozbiljnog kršćanskog života, vodeći kod toga računa o njihovoj dobi, zvanju, staleškim dužnostima, nadnaravnim sklonostima i njihovom napretku.

658. 1. CILJ je, koji treba postići: po malo stvoriti u dušama naviku molitve, tako da njihov život bude u nekoj mjeri život molitve (br. 522). Ali je jasno, da je potrebno duže vrijeme i mnogo truda da se postigne taj ideal, koji nije razumljiv za početnika, ali koji duh vođa mora poznavati, da bolje uzmogne voditi svoje penitente.

659. 2. GLAVNE SU VJEŽBE koje služe da po njima naš život postane život stalne molitve, izuzev jutarnje i večernje molitve, koju obavlja svaki dobar kršćanin:

A) J u t a r n j e r a z m a t r a n j e o kojem ćemo za kratko raspravljati i s v e t a M i s a sa sv.Pričesti,

koji nam pokazuju ideal, koji treba slijediti i pomažu nam da ga ostvarimo (br. 524). Ali ima osoba, koje radi svojih svakidašnjih staleških dužnosti ne mogu svaki dan pribivati svetoj Misi. One će to nadomjestiti duhovnom svetom Pričesti, koju će obaviti na koncu razmatranja ili što više i za vrijeme manuelnih poslova. U svakom će ih slučaju trebati poučiti kako da se dobro okoriste svetom Misom i sv. Pričešću, kad budu mogle da joj prisustvuju, prilagođujući se njihovoj sposobnosti, kako smo to rekli u br. 271.-289., a napose da prate s razumijevanjem liturgijske čine na nedjelje i blagdane: jer dobro shvaćena liturgija je jedna od najboljih škola savršenstva.

660. B) Tokom dana trebat će im preporučiti neko d o b r o š t i v o, osim neprestanog i često ponavljanog prikazivanja svojih glavnih poslova Bogu i osim strelovitih molitava, već kako to odgovara stanju njihove duše i to: o osnovnim istinama, o svrsi čovjeka, o grijehu, o mrtvenju, o ispovijedi, ispitivanju savjesti, nadodajući k tomu i neke životopise svetaca, koji su se istakli u vježbanju pokore: to će biti neko svijetlo za intelekt, poticaj za volju i izvanredno sredstvo da se olakša meditacija.- Molenje nekoliko desetina K r u n i c e, razmatrajući o misterijama pojedinih otajstava, povećat će pobožnost prema Bl. Dj. Mariji i naviku da se sjedinjujemo s našim Spasiteljem. P o h o d P r e s v e t o g a, čija će dužina biti različita, već prema poslovima, osvježit će duh pobožnosti. Kod toga se može dobro poslužiti knjižicom Nasljeduj Krista, osobito IV. knjigom i s knjigom Pohodi Presv. Olt. Sakramentu od sv. Alf. Liguoria.

661. Navečer će jedan dobar i s p i t s a v j e s t i, koji je još upotpunjen p o s e b n i m ispitom, pomoći početnicima da ustanove svoje pogreške, da predvide potrebne mjere i da stvore čvrstu odluku činiti bolje i to će ih sačuvati da ne padnu u mlitavost ili lijenost. Tu će biti još potrebno sjetiti se svega što smo rekli o ispitivanju savjesti u br. 46o.-476. i o ispovijedi, br. 262.-269., imajući na pameti, da se početnici moraju ispitivati osobito o lakim svojevoljnim pogreškama, budući da je takva opreznost i budnost najbolje sredstvo, da se izbjegnu ili neposredno poprave teški grijesi, u koje bi mogli upasti u kakvom času nenadane napasti.

662. 3. SAVJETI DUHOVNOM VODI. A. Duhovni će voda paziti na to, da si njegovi penitenti ne natovare p u n o duhovnih vježba, koje bi ih smetale u ispunjavanju staleških dužnosti, ili koje bi bile zapreka za pravu pobožnost. Svakako više vrijedi moliti manje molitava i te moliti sabranije i pobožnije. To nam kaže i sam Naš Spasitelj: "Kad se molite ne govorite mnogo kao neznabošci, jer misle da će biti uslišani za mnoge svoje riječi. Ne povedite se dakle za njima. Jer zna Otac vaš što vam treba, prije nego li ga zamolite." I tada ih uči onu kratku i jezgrovitu molitvu OČENAŠ, koja sadržava sve ono što možemo moliti, br. 519.-516. Ima dakle početnika, koji si zamišljaju da su to pobožniji što više molitava izmole. Zato će biti od velike koristi podsjetiti ih na riječi Našega Učitelja i pokazati im da više vrijedi 1o minuta sabrane molitve, nego ako ona traje 2o minuta, a bude više ili manje svojevoljno nesabrana. A da im pomognemo da skrenu i usmjere svoju pažnju na molitvu, trebat će ih podsjetiti na samo nekoliko minu-

ta, koje smo upotrijebili da se stavimo pred Gospodina Boga i da se sjedinimo s Našim Spasiteljem sasvim dostaje da molitva bude korisna.

663. B. Kad se neka stanovita molitva često ponavlja, da bi se izbjegla rutina, korisno je naučiti kakvu jednostavnu i laku m e t o d u, da jače skoncentriramo svoju pažnju. Tako je na primjer s Krunicom: ako nastojimo da razmišljamo o misterijima, s dvostrukom nakanom: da slavimo s jedne strane Bl.Djevicu i s druge strane, da steknemo u sebi krepost, koja odgovara misteriju, mnogo će nam više koristiti. Tada molenje Krunice postaje jedna mala meditacija. Ali je važno, da tu spomenemo da se ne može najedanput, barem ne općenito, paziti tada na literarni smisao ZDRAVO MARIJE i na smisao otajstva, i da je dosta imati u vidu jedno ili drugo.

III. R a z m a t r a n j e (48)

Izložiti ćemo: 1. općenite pojmove,- 2.koristi i potreba razmatranja,- 3. posebne oznake razmatranja početnika, i 4. glavne metode.

§ 1. OPĆI POJMOVI.

664. 1. POJAM I SASTAVNI ELEMENTI. Rekli smo, br. 510, da ima dvije vrste molitve: u s m e n a, koja je izražena riječima ili gestama i m i s l e n a molitva, koja se obavlja u dubini duše. Ovoj je ovakva definicija: UZDIGNUĆE I APLIKACIJA NAŠE DUŠE BOGU, DA MU PREDAMO SVOJE POSLOVE I DA U NJIMA POSTANEMO BOLJI NA NJEGOVU SLAVU.

Ona dakle sadržava 5. glavnih elemenata:

1. vjerske dužnosti, koje prikazujemo Bogu, Našemu Spasitelju Isusu Kristu ili Svecima.- 2.Promatranje Boga i našeg odnosa prema Njemu, da ojačamo i utvrdimo svoja uvjerenja o kršćanskim krepostima.- 3. Pogled na samoga sebe, da ustanovimo gdje se nalazimo, u vršenju kreposti.- 4.Molitvu u pravom smislu, da zamolimo potrebnu milost, da bolje vršimo ovu ili onu krepost.- 5. Odluku bolje činiti u buduće.

Nije potrebno da se ti čini redaju onako, kako smo ih nabrojili, a niti to, da se u istoj molitvi svi nađu. Ali, da molitva zbilja zavrijedi ime razmatranja treba da p o t r a j e neko vrijeme i tako se razlikuje od kratkih, strelovitih molitava.

Kada duše uznapreduju u savršenosti i kada su došle do takvih uvjerenja, koja im je dosta na brzinu samo obnoviti, njihova se molitva pojednostavnjuje i postaje katkada jedan obični čustveni pogled, kako ćemo to kasnije izložiti.

665. 2. IZVOR. Treba dobro razlikovati između same molitve i metoda molitve.

A) Razmatranje, ove ili one vrste, postojalo je od uvijek. Proročke knjige, Psalmi, Knjige Mudrosti su pune razma-

tranja, koje gaje pobožnost Izraelaca. I Naš Spasitelj, inzistirajući na štovanju Boga u duhu i istini, provodeći noći u molitvi i dugo se moleći u maslinskom vrtu i na Kalvariji, pripravljao je put ovim unutarnjim dušama, koje se moraju, bez obzira na dob, povući u sobicu svoga srca i tu moliti Boga u skrovitosti. Knjige Kasijanove i sv.Ivana Klimaka, da ne govorimo o djelima Otaca, izričito raspravljaju o meditaciji ili molitvi, što više o njezinim najvišim formama, kao što je kontemplacija. Može se reći, da je rasprava sv.Bernarda "De Consideratione" zapravo rasprava o potrebi razmišljanja i meditacije. Škola sv.Viktora inzistira mnogo na vježbanju u meditaciji, da se po tom dođe do kontemplacije (49). Vrlo je dobro poznato da sv.Toma preporučuje meditaciju kao sredstvo, da rastemo i napredujemo u ljubavi prema Bogu i da Mu se dadnemo (50).

666. B) Što se tiče meditacije ili m e t o d i č k e molitve, ona datira od XV. stoljeća. Nalazi se izložena u "ROSETUM" Ivana Mauburnus-a (51) i u benediktinskim piscima toga doba. Sv.Ignacije daje u svojim DUHOVNIM VJEŽBAMA više metoda meditacije, koje su vrlo precizne i vrlo različite. Sveta Terezija opisuje bolje od ikoga razne vrste molitve. Njezini učenici tretiraju pravila metodičke molitve (52). Sv.Franjo Saleški nije propustio da u svojoj FILOTEI iznese metodu molitve, a francuska škola XVII. vijeka će uskoro imati i svoju, koju će dotjerati Olier i Tronson i koja se danas zove metoda sv.Sulpicija.

667. RAZLIKE IZMEĐU MEDITACIJE I MOLITVE. Riječi m e d i t a c i j a i m o l i t v a uzimaju se često jedna mjesto druge. Kad ih razlikujemo, onda prvo ime (meditacija) znači takvu mislenu molitvu, gdje dominira promatranje i rezoniranje, i koja se iz tog razloga zove d i s k u r z i v n a m e d i t a c i j a. Drugi naziv se uzima osobito za one vrste molitve, gdje dominiraju pobožna čuvstva ili voljni čini. Ali i diskurzivna meditacija sadrži također u sebi već pobožnih čuvstava, a afektivna molitva općenito počinje ili je popraćena s nekim konsideracijama, osim kad je duša obuzeta svijetlom kontemplacije.

668. Način mislene molitve, koji općenito odgovara p o č e t n i c i m a je d i s k u r z i v n a m e d i t a c i j a, koja im je potrebna da steknu i učvrste svoja uvjerenja. Ipak ima i čustvenih duša, koje odmah - već iz početka - daju široko polje čustvima. I svi moraju biti upozoreni, da se najljepši dio mislene molitve odnosi i sastoji u voljnim činima.

§ 2. KORIST I POTREBA MISLENE MOLITVE

1. Korist

669. Meditacija, takva kako smo je opisali, vrlo je korisna za spas i za savršenstvo.

1. Ona nas o t k l a d a od g r i j e h a i njegovih u z r o k a. Ako naime griješimo, to je radi toga, što ne misli-

mo ili iz slabosti volje. A meditacija upravo popravlja ovu dvostruku pogrešku.

a) ona nas doista r a s v i j e t l j u j e da upoznamo z l o ć u g r i j e h a i njihove užasne posljedice, pokazujući nam ih u svijetlu Boga, vječnosti i onoga, što je učinio Isus da zadovolji za grijeh. "Meditacija nas, kaže P. Crasset (53), vodi (po mislima) u one svete predjele gdje se nalazi sam Bog u miru, odmoru, tišini i sabranosti. Ona nas duhovno vodi u pakao, da tu pogledamo svoje mjesto. Na groblje, da si vidimo stan. Na nebo, da si tu opet vidimo prijestolje, na Jozafatsku dolinu da tamo prisustvujemo svojemu sudu, u Betlehem, da tamo vidimo svoga Spasitelja; na Tabor da tamo vidimo svoju ljubav, na Kalvariju da tamo vidimo svoj primjer". - Ona nas otkida i od s v i j e t a i njegovog lažnog veselja. Podsjeća nas na prolaznost zemaljskih dobara, na brige, koje nam ona zadavaju, na prazninu i pustoš, koju ona ostavljaju u duši. Štiti nas od perfidije i pokvarenosti svijeta i daje nam razumjeti, da jedini Bog može biti naša sreća.- Ona nas posebno otkida od nas samih, našeg ponosa, naše senzualnosti, stavljajući nas pred Boga, koji je punina bitka, i pred naše ništavilo, pokazujući nam da nas senzualna veselja i naslade ponižavaju ispod životinja, dok nas božanske naslade i veselje oplemenjuje i diže do Boga.

b) Ona k r i j e p i i jača našu v o l j u ne samo pružajući nam čvrsta uvjerenja, kako ćemo to reći malo poslije, nego liječeći malo po malo našu lijenost, strašljivost i nepostojanost: jer jedino milost Božja, s kojom i mi sudjelujemo, može izliječiti ove slabosti. A mislena molitva potiče u nama tu milost toliko jače, koliko smo razmišljajući više osjetili svoju nemoć. I čini žalosti, pokajanje i čvrste odluke, koje budimo za vrijeme molitve, zajedno s odlukama, koje smo u njoj stvorili, već znače neko aktivno sudjelovanje s milošću.

67o. Ona nam također pomaže, da se v j e ž b a m o u svim velikim kršćanskim k r e p o s t i m a.

1. Rasvijetljuje našu v j e r u, stavljajući nam pred oči vječne istine, učvršćuje nam n a d u omogućujući nam pristup k Bogu, da postignemo njegovu pomoć, i usavršava našu l j u b a v, pokazujući nam ljepotu i dobrotu Božju.

2. Čini nas m u d r i m a, po razmišljanju koje nam ona sugerira prije posla; p r a v e d n i m a, uskađujući našu volju s voljom Božjom; j a k i m a, dajući nam mogućnost da participiramo na Božjoj moći; u m j e r e n i m a, smirujući žestinu naših želja i naših napasti i strasti. Nema dakle kršćanske kreposti, koju ne bismo mogli postići s dnevnom molitvom. Po njoj se priklanjamo istini, a istina opet - oslobađajući nas od pogrješaka - omogućava da djelujemo kreposno: "... i poznat ćete istinu i istina će vas osloboditi" (54).

671. 3. Tako ona s p r e m a naše s j e d i n j e n j e i samo naše p r e o b r a ž e n j e u Bogu. To je doista razgovor s Bogom, koji postaje iz dana u dan sve intimniji, čustveniji i dulji. Jer on se nastavlja i u dnev-

nim poslovima, br. 522. I tako, uslijed neprestanog posjećivanja (po molitvi) začetnika svih kreposti, čovjek se njima napunja i u njih prodire, kao što se spužva napunja tekućinom u koju je nakvašena, i kao što gvožđe stavljeno u vatru se ugrije, savija i prima sva svojstva vatre.

2. Potreba mislene molitve

672. 1. ZA OBIČNE KRŠĆANE. A. Metodička meditacija je odlično sredstvo posvećenja, ali ipak nije p o t r e b n o za spas za većinu kršćana. Potrebno je samo to, da molimo i da tako iskazujemo svoje štovanje Bogu i da od Njega zadobijemo milost. To se pak očito ne može činiti bez neke pažnje i sabranosti duha i želje srca. Bez sumnje treba pridodati molitvi neka razmišljanja o glavnim istinama i glavnim kršćanskim dužnostima i to popratiti osvrtanjem na sama sebe. No, sve je to moguće napraviti i bez metodičke meditacije, slušajući župnikove upute, čitajući dobro štivo i ispitujući svoju savjest.

673. B) Ona je ipak vrlo k o r i s n a i s p a s o n o s n a za sve, koji žele napredovati i spasiti svoju dušu, početnicima, kao i onima koji su već uznapredovali. Što više, može se reći, da je to n a j e f i k a s n i j e s r e d s t v o, da si osiguramo spas, br. 669. To je nauka svetog Alfonza, koju on ovako obrazlaže: S drugim pobožnim vježbama, kao što je Krunica ili Mali Oficij u čast Majke Božje, post može čovjek na nesreću i da nastavi živjeti u velikom grijehu. Ali s mislenom molitvom ne može dugo ostati u smrtnom grijehu, jer će se ili odreći grijeha ili zapustiti meditaciju (55). Pa zbilja, kako ću se pokazati svaki dan pred Bogom, izvorom svake svetosti, sa jasnom sviješću, da sam u teškomu grijehu, a da ne stvorim uz pomoć milosti, čvrstu odluku da ću okajati grijeh, i da ću se baciti ispovjedniku pred noge, da postignem oproštenje, koje mi je, vidim, apsolutno potrebno. Ako naprotiv čovjek nema određeno vrijeme i određenu metodu za razmišljanje o velikim i glavnim istinama, on se prepušta rastresenosti, da ga povuku svjetski primjeri i da se neprimjetno nađe u grijehu.

674. 2. MORALNA POTREBA MISLENE MOLITVE ZA SVJETOVNE SVEĆENIKE. Ne govorimo tu o svećenicima, koji kao r e d o v n i c i, moleći polako i pobožno brevijar, mogu naći u tom molenju, duhovnom štivu i drugim molitvama neki ekvivalent razmatranju. Ipak napominjemo, da i u Redovničkim zajednicama, gdje se zajednički moli Oficij, pravila propisuju barem pola sata razmatranja, upravo radi uvjerenja, da je mislena molitva duša usmenih molitava i da ona pruža garanciju za njihovu čestitu recitaciju. Naglašujemo, da Kongregacije, koje su osnovane iza XVI. vijeka još više inzistiraju na razmatranju i da Kodeks crkvenoga prava propisuje Poglavarima, da bdiju da svi redovnici, koji nisu opravdano spriječeni, svaki dan posvete izvjesno vrijeme razmatranju (56).

Ovdje mi naprotiv govorimo o s v j e t o v n i m s v e ć e n i c i m a, koji su zauzeti svojim apostolskim po-

slovima i tvrdimo, da je STALNO OBAVLJANJE RAZMATRANJA U ODREĐENO VRIJEME MORALNO POTREBNO ZA NJIHOVU USTRAJNOST I ZA NJIHOVO POSVEĆENJE. Oni imaju - istina - brojnih dužnosti, koje su dužni ispuniti pod teški grijeh, ali su isto tako katkada izloženi velikim napastima u vršenju svoje službe.

675. A) Dakle, da se opru napastima i da vjerno i nadnaravno ispune sve svoje dužnosti, treba da imaju čvrsta uvjerenja i na izbor milosti, koje podržavaju njihovu volju, koja posrće. A izvor svega toga je u dnevnom razmatranju po kojem se postiže i jedno i drugo.

Neka nitko ne kaže, da i oni mogu naći u sv.Misi i u Brevijaru isto neki e k v o v a l e n t razmatranju. Bez sumnje su sveta Misa i Brevijar, sabrano i pobožno izvršeni; odlična sredstva za ustrajnost i napredak. Ali iskustvo pokazuje, da jedan svećenik, koji je zabavljen poslovima svoje službe, ne ispunja dobro ove dvije tako važne dužnosti, ako ne crpi u stalnom razmatranju duh sabranosti i molitve. Ako zanemaruje ovu svoju vježbu, kako će naći, usred svojih poslova i briga, koje ga zaokupljaju, vremena da se ozbiljno sabere i da se obnovi u nadnaravnom duhu? I ako to ne čini, začas se rastrese, pa i onda, kad je zaokupljen najsvetijim poslovima, njegova uvjerenja slabe, njegova energija popušta, mlakost ga spopada. I kad se pojavi jaka, duga i mučna napast, on nema više u duši jakog uvjerenja, koje mu je potrebno, da odbije neprijatelja i izložen je opasnosti da padne.(57).

Ako razmatram, kaže Chautard, tada kao da sam oklopljen čeličnim oklopom i neprobojan udarcima neprijatelja. Bez razmatranja njegove će me strijele zahvatiti sigurno... M i s l e n a m o l i t v a (razmatranje) ili vrlo ozbiljna o p a s n o s t p r o p a s t i za svećenika u doticaju sa svijetom, izjavio je bez ustručanja pobožni, učeni i mudri, P. Desurmont, jedan od najiskusnijih propovjednika crkvenog govorništva. Za svećenika, kaže sa svoje strane kard. Lavigerie, nema druge nego svetost, koju, ako još nije postigao, barem želi i stiče (osobito svagdanjim razmatranjem) ili polagana propast.

676. B) U ostalom, nije dosta za nj da samo izbjegava grijeh. Da ispuni svoje dužnosti kao p r e d s t a v n i k B o ž j i i s p a s i t e l j duša mora biti neprestano sjedinjen s Isusom, Vrhovnim Svećenikom, koji jedini slavi Boga i spasava duše. A kako će se sjediniti s Njime, usred poslova i briga svoje službe, ako nema određenog i dosta dugog vremena, da obnovi svoje sile u tom sjedinjenju, da misli dugo i srdačno na taj božanski Uzor i da po molitvi u sebi stvori njegov duh, njegove dispozicije i njegovu milost? Ovo jedinstvo postostručuje njegovu energiju, znatno povećava njegovo pouzdanje i osigurava uspjeh njegove službe: ne govori on, nego Isus govori na njegova usta, kao da Bog govori po nama. Ne radi više on, on je samo sredstvo u rukama Božjim. I kako nastoji da nasljeduje kreposti Našega Gospodina, njegov primjer privlači duše više nego njegove riječi. A ako prestane razmatrati, izgubit će naviku sabranosti i molitve i postat će samo mjed, koja ječi i praporac koji zveči.

677. Tako je i sveti Papa Pijo X. jasno naglasio potrebu

molitve (razmatranja) za svećenike (58). A kodeks Crkvenoga prava propisuje, da biskupi bdiju nad tim, da svećenici svaki dan posvete neko vrijeme mislenoj molitvi (can. 125,2) i da sjemeništarci čine to isto (can. 1367,1). Nije li to isto što i proglasiti moralnu potrebu razmatranja za crkvene ljude?

Pomanjkanje je dakle psihologije savjetovati svećenicima, koji su zaokupljeni poslovima župe, da na račun razmatranja služe pobožnije sv.Misu i mole Brevijar. Iskustvo pokazuje, da je gotovo nemoguće pobožno molenje Brevijara, ako se ne obavlja više razmatranje. Njega on tada moli, kad može i kako može, s mnogo prekida, sa srcem zaokupljenim onim što je čuo i onim što će reći. U stvari, jutarnje razmatranje osigurava pobožno služenje svete Mise i omogućuje da se saberemo prije početka molenja Brevijara.

678. Što smo rekli za svećenike, ne može li se to u nekoj mjeri primjeniti i na one d o b r e l a i k e, koji posvećuju dio svoga vremena apostolatu? Žele li da taj apostolat bude plodonosan, treba da bude prožet nutarnjim životom i razmatranjem. Neka se ne kaže, da je vrijeme, koje je utrošeno na ovu vježbu, na uštrb apostolata! To bi značilo upasti u pelagijanizam, umišljajući da je djelo potrebnije od milosti i molitve, dok je u stvari apostolat u toliko plodonosniji, koliko ga više inspirira što dublji nutarnji život, kojega opet podržava razmatranje.

§ 3. BITNE OZNAKE POČETNIČKE MEDITACIJE

Već smo rekli, da je meditacija početnika posebno d i s k u r z i v n a i da u njoj dominira razmišljanje, ostavljajući neko mjesto i čustvima volje. Preostaje da izložimo: 1. o kojim stvarima oni redovito razmatraju, 2. na koje poteškoće nailaze.

1. Predmeti o kojima razmatraju početnici

679. Oni moraju razmatrati, općenito uzevši, o svemu onomu, što može izazvati u njima sve veći strah od grijeha, o u z r o c i m a grijeha, o m r t v e n j u, koje ih liječi, o svojim glavnim s t a l e š k i m d u ž n o s t i m a, o upotrebi i zloupotrebi milosti, o Isusu uzoru pokornika.

680. 1. Da osjete i očute sve veću grozotu nad grijehom, razmatrat će: a) o svrsi čovjeka i kršćanina, dosljedno o stvaranju i uzdignuću čovjeka u nadnaravni red, o padu i o otkupljenju. (br. 59-87). O pravima Boga Stvoritelja, Otkupitelja i Posvetitelja, o nekim Božjim svojstvima, koja ih mogu odvratiti od grijeha, kao na pr. njegovoj neizmjernosti, po kojoj je On prisutan u svakom stvoru i svakoj duši, koja je u stanju milosti, o njegovoj svetosti, koja Ga primorava da mrzi na grijeh, o njegovoj pravdi, koja grijeh kažnjava, o njegovom milosrđu, koje je sklono na opraštanje. Sve ove istine doista idu za tim, da nas potaknu, da

bježimo od grijeha, koji pretstavlja jedinu zapreku k našem cilju, neprijatelja Božjeg, rušitelja nadnaravnog života, koji nam je Bog dao, kao veliki zalog svoje ljubavi i koji nam je Spasitelj obnovio uz cijenu svoje Krvi.

b) Razmišljat će nadalje o s a m o m g r i j e h u: njegovom izvoru, kazni, zloći i strašnim posljedicama, br. 711-735, o u z r o c i m a, koji nas navlače na grijeh, o požudi, svijetu i đavlu br. 193-227.

c) Razmišljat će o načinima i sredstvima, kako da čovjek okaje i predusretne grijeh, o pokori, br.705 i mrtvenju raznih naših sposobnosti, opasnih težnja, a napose o 7 glavnih grijeha, izvodeći iz toga praktični zaključak, da čovjek nije siguran dok nije iskorijenio ili barem ukrotio sva svoja pogubna nagnuća; o svim ćemo tim pitanjima brzo raspravljati.

681. 2. Treba također razmišljati o svim pozitivnim kršćanskim dužnostima i to postepeno: 1) o p ć e n i t i m vjerskim dužnostima prema Bogu, o ljubavi prema bližnjemu, o pravom nepouzdanju u sama sebe zbog naše nemoći i naših bijeda; Početnike će zanimati v a n j s k a s t r a n a ovih kreposti, ali će to biti priprava za solidnije kreposti, koje će prakticirati na putu sjedinjenja.- 2) Nadalje, o p o s e b n i m dužnostima s obzirom na dob, položaj, spol i zvanje; praktično vršenje ovih dužnosti je doista najbolja od pokora.

682. 3. Budući da je u l o g a m i l o s t i glavna u kršćanskom životu, bit će potrebno upućivati početnike malo po malo u ono, što je osnovno u našem kršćanskom životu, izlažući im ono što smo rekli o stanovanju Duha Svetoga u našoj duši, o našem utjelovljenju (nakalamljenu) na Krista, o habitualnoj milosti, o krepostima i o darovima Duha Svetoga. Bez sumnje oni će shvaćati samo osnovne elemente ovih velikih istina. Ali i ono malo što će shvaćati, bit će od velikog značenja za njihovo oblikovanje i njihov duhovni napredak. Tako, kad čovjek razmišlja što je Bog učinio i što neprestano čini za nas, nužno osjeća potrebu da Mu vjernije služi. Ne zaboravimo, da su te istine izlagali sv.Pavao i sv.Ivan obraćenim poganima, koji nisu bili drugo nego pravi početnici u duhovnom životu.

683. 4. A tada će im se na koncu lakše moći prikazati I s u s a kao M o d e l pravih pokornika: Isusa, koji je prihvatio siromaštvo, poslušnost i rad, da nam dadne primjer u ovim krepostima. Isusa, koji je činio pokoru za nas u pustinji, u maslinskom vrtu, u svojoj gorkoj muci. Isusa, koji je umro za nas na Križu. Ovaj niz meditacija, koji nam Crkva prikazuje svake godine u svojoj liturgiji, urodit će plodom da se i mi vježbamo u pokori u jedinstvu s Isusom Kristom s više odvažnosti i ljubavi, a po tome i s više uspjeha i koristi.

2. Poteškoće na koje nailaze početnici

Posebne poteškoće, na koje nailaze početnici kod razmatranja, dolaze od njihova n e i s k u s t v a, pomanjkanja

o d v a ž n o s t i, a posebno od njihove v e l i k e n e s a b r a n o s t i, kojoj su sami krivi.

684. A) Zbog svog n e i s k u s t v a nalaze se u opasnosti da pretvore svoju meditaciju u neku filozofsku ili teološku t e z u ili u neku vrstu g o v o r a, koji drže sami sebi. Bez sumnje, nije ni to izgubljeno vrijeme, jer i kraj ove vrste meditacije oni misle na osnovne kršćanske istine i učvršćuju svoja uvjerenja. Pa ipak, crpili bi iz nje znatno više koristi, kad bi se poslužili kojom v i š e p r a k t i č n o m metodom i koja je više stavljena na n a d n a r a v n u b á z u.

To će ih poučiti njihov dobri duhovni vođa: on će ih poučiti, da opažanja, da budu praktična, moraju biti više lična, da se moraju primjenjivati na njih same, da moraju biti popraćena nekim ispitom, da vide gdje se oni nalaze u vježbanju u tim krepostima i što mogu učiniti, da po njima žive tokom dana. - b) da su važniji u meditaciji voljni čini, čini klanjanja, hvale i ljubavi promatrajući Boga, čini poniznosti, pokajanja i dobrih odluka osvrćanjem na sebe i svoje grijehe, čini prošnje da postignemo milost, da se promjenimo i konačno čvrste - često ponovljene - odluke, da će nastojati preko dana bolje činiti.

685. B) M a n j a k o d v a ž n o s t i biva razlog, da izgube hrabrost, kad ih više ne prate osjetljive Božje utjehe, koje im je Bog blagonaklono davao, da ih u početku privuče k sebi. Poteškoće i prve suše ih ozlojeđuju, i misleći, da ih je Bog napustio, oni prepuštaju da njima ovlada mlitavost. Treba im dakle pokazati, da Bog od njih traži n á p o r, a n e u s p j e h i da čovjek ima više zasluge od molitve, ako u njoj ustraje unatoč poteškoća, koje tu doživljava, i da bi bio kukavičluk uzmaknuti pred naporom pred Bogom, koji je u našim očima tako velik. Ove istine im treba izložiti s mnogo takta i nježnosti, potičući ih vrlo očinski.

686. C) Ali, najveća zapreka dolazi od r a s t r e š e n o s t i: Kako iz početka mašta, osjećajnost, veze još uopće nisu ukroćene, zaokupljaju dušu u vrijeme meditacije vanjske slike, kadkad i opasne, bespotrebne misli i različita čustva srca. Ovdje je isto uloga duh. vođe od velikog značenja.

a) On će podsjetiti u prvom redu na razliku između s v o j e v o l j n e rastresenosti (6o), i nesvojevoljne, i pozvat će svoga podložnika, da se zabavi s prvom, da je tako bude manje: da se u tom uspije treba: odbijati odmah, energično i stalno rastrešenost, č i m j e t o g a č o v j e k s v i j e s t a n. Kad bi one bile i brojne i opasne, nije čovjek za njih odgovoran, osim ako se svojevoljno u tom zadržava. Nastojati odbiti te rastresenosti vrlo je zaslužni čin. Ako nas rastresenost dvadeset puta spopadne i dvadeset je puta odbijemo, to će biti sjajna molitva; mnogo zaslužnija od one, kod koje je rastresenosti bilo malo uslijed pomoći milosti Božje.

687. 2. Da je bolje odbijemo (rastresenost) važno je priznati svoju nemoće, pozitivno se sjediniti s Našim Spasiteljem i prikazati Bogu svoj poklon i molitve. - Po potrebi

će se upotrijebiti i knjiga, da se bolje skoncentrira pažnja.

b) No nije dosta samo odbijati rastresenost, nego da je bude manje, važno je boriti se i protiv n j e n i h u z r o k a. Mnogo rastresenosti dolazi radi manjka priprave ili stalne nepažnje.

1. Pozvat će ih se dakle da bolje pripreve svoje razmatranje uvečer, da se ne zadovolje samo običnim čitanjem, nego da u nj umetnu koji lični elemenat, gledajući kako se vježbaju u toj stvari i misleći na tu stvar i predmet prije nego zaspu, mjesto da se zabave beskorisnim i škodljivim sanjarijama.

2) A napose će im pokazati ova sredstva kojima će disciplinirati svoju maštu i pamćenje, o čemu će biti uskoro govra. Što više duša napreduje u vježbanju u sabranosti i neprestanoj ravnodušnosti, više će se i rastresenost umanjivati. I to ćemo još bolje razumjeti studirajući m e t o d e m e d i t a c i j e.

§ 4. GLAVNE METODE RAZMATRANJA

688. Budući da je mislena molitva teška vježba, Sveci su uvijek nastojali da dadnu različite savjete, da se u tom bolje uspije. Tako se nalazi sjajnih savjeta kod Kasijana, sv.Ivana Klimaka i drugih glavnih duhovnih pisaca. Ali ipak tek u XV. stoljeću su izrađene m e t o d e u pravom smislu riječi, kojih su se od tada pridržavale duše na putevima molitve.

Kako te metode izgledaju na prvi pogled malo k o m p l i c i r a n e, dobro je, da se na njih pripreme početnici, da tako kažemo m e d i t i r a n i m š t i v o m. Preporuča im se da čitaju kakvu pobožnu knjigu, kao na primjer I.knjigu iz "Nasljeduj Krista", pa "Duhovni Boj", ili knjigu s kratkim i najvažnijim meditacijama. Treba ih potaći da si iza čitanja stave ova tri pitanja: 1. Jesam li uvjeren, da je ono što sam sada pročitao korisno, potrebno za dobro moje duše i kako bih mogao učvrstiti to uvjerenje. - 2. Jesam li do sada dobro prakticirao tu tako važnu točku? - 3. Što ću učiniti, da to bolje učinim danas?

Ako se k tome nadoda i koja žarka molitva, da dobro ispunim stvorenu odluku, tu će biti svi bitni elementi jedne prave meditacije.

1. Točke zajedničke svim metodama

U raznim se metodama nalazi izvjestan broj zajedničkih stvari, koje je važno naglasiti, jer su one svakako najvažnije.

689. 1. Uvijek ima p r i p r a v a: i to daljnja, bliža i neposredna.

a) D a l j n j a priprava nije drugo nego nastojanje da uskladimo cijeli svoj život s razmatranjem. Ona sadržava tri

stvari: a) mrtvenje sjetila i strasti, - 2) stalnu sabranost, 3) poniznost. To su eto zbilja sjajne dispozicije za dobru molitvu: u početku one postoje samo nesavršeno, ali i to je dosta, da se može meditirati s nekom koristi. Kasnije će se one postepeno usavršavati kako budemo napredovali meditaciji.

b) B l i ž a priprava sadrži 3 glavna čina: 1. Čitati ili saslušati uvečer predmet razmatranja, 2. na to misliti, kad se probudimo i u srcu buditi čustva, koja su s time u skladu, - 3. dati se na meditaciju gorljivo, pouzdano i ponizno sa željom slaviti Boga i postati bolji. Tako duša postaje posve spremna da razgovara s Bogom.

c) N e p o s r e d n a p r i p r a v a, koja je zapravo početak razmatranja, sastoji se u tome, da se stavimo u Božju prisutnost, koji je prisutan svuda, a posebno u našem srcu, da priznamo da smo nedostojni i nesposobni da meditiramo i da zamolimo pomoć sv.Duha, da nadomjesti našu nedostatnost.

690. 2. U k o r p u s u (glavnom dijelu) m e d i t a c i j e razne metode također sadržavaju, više ili manje izričito, iste osnovne čine:

a) čine, kojima Bogu iskazujemo svoje v j e r s k e d u ž n o s t i, koje Mu dugujemo,

b) r a z m i š l j a n j e, da se uvjerimo o potrebi ili velikoj koristi kreposti, koju hoćemo postići, da se molimo s više žara da postignemo milost da se u njoj vježbamo i da sklonemo volju da učini potrebni napor da sudjeluje s milošću,

c) i s p i t i v a n j e savjesti ili primjenu na samoga sebe da konstatiramo svoje pogreške u toj točki i put, koji nam preostaje prijeći,

d) molitve i prošnje da postignemo milost, da napredujemo u toj kreposti i da poduzmemo potrebna sredstva u tu svrhu,

e) o d l u k e, po kojima se čovjek pokreće na djelovanje i vježbanje - već od danas - u kreposti o kojoj razmatramo.

691. 3. ZAKLJUČAK, kojim završava meditacija, sadržaje slijedeće: 1) čin z a h v a l e za primljene milosti, - 2) o s v r t na način razmatranja, zato da bi slijedećeg dana bio još bolji, - 3) završnu m o l i t v u kojom tražimo blagoslov od svog nebeskog Oca i 4) izbor lozinke ili dobre izreke, koja će nas preko dana sjećati glavne misli naše meditacije i koja se zove d u h o v n a k i t i c a.

Razlišite se metode svode na dva glavna tipa, koji se zovu: metoda sv.Ignacija i metoda sv.Sulpicija.

2. Metoda sv.Ignacija

692. U svojim d u h o v n i m v j e ž b a m a sveti Ignacije iznosi više metoda mislene molitve, već prema predmetu o kojem se meditira i rezultatima, koje čovjek hoće da postigne. Metoda, koja općenito najbolje odgovara početnicima je tako zvana metoda t r i j u m o ć i, jer se ovdje vježba-

ju tri glavne moći i sposobnosti, pamćenje, razum i volja. Ona se nalazi izložena u prvoj sedmici u vezi s meditacijom o grijehu.

693. 1. POČETAK MEDITACIJE. Ona počinje p r i p r a v n o m m o l i t v o m, kojom molimo Boga, da sve naše nakane i djela budu usmjerena jedino na službu i čast Njegova božanskog veličanstva: sjajno stvorena nakana.

Zatim dolaze dvije p r e d v j e ž b e:

a) P r v a p r e d v j e ž b a se sastoji u tome da si z a m i s l i m o m j e s t o (compositio loci), a ima za cilj da povežemo maštu i duh za predmet meditacije, da lakše izbjegnemo rastresenosti. 1) ako je objekt p r i s t u p a č a n s j e t i l i m a, kao na primjer kakav misterij iz života Našeg Spasitelja, prikaže si ga tako živo, kako je samo moguće i to ne kao jedan svršeni čin, koji se davno odigrao, nego kao da smo mi sami svjedoci čina, kao da sami tamo učestvujemo. Prirodno je i očito, da će čovjek tada shvatiti i razumjeti više.

2) ako je pak predmet n e p r i s t u p a č a n o s j e t i l i m a, kao grijeh, kompozicija mjesta će biti, da gledamo očima mašte i promatramo svoju dušu zatvorenu u smrtno tijelo i sami sebe, to jest svoju dušu i tijelo u dolini suza kao izgnanika među životinjama, koje nemaju razuma ili promatramo grijeh u kojoj od svojih posljedica, da se već odatle vidi njegov užas.

b) D r u g a p r e d v j e ž b a sastoji se u tome, da zamolimo Boga ono što hoćemo i želimo, na primjer: sram i stid nad samim sobom zbog svojih grijeha. Praktični je cilj toga, kako se vidi, odluka, koja se stvara već od početka: u svemu gledaj na svršetak!

694. 2. KORPUS (glavni dio) MEDITACIJE: sastoji se u primjeni svake od triju moći duše (pamćenje, razum i volja) na svaku točku razmatranja. Primjenjuje se p o s t e p e n o s v a k a moć na s v a k u točku, osim ako jedna sama ne sačinjava dostatnu materiju za čitavu meditaciju. Ali nije potrebno u svakoj meditaciji buditi sve čine, koje smo pokazali, dosta je zadržati se na čustvima i osjećajima, koje nam sugerira sam predmet.

a) Vježba p a m ć e n j a se sastoji u tome, da se sjetimo prve točke meditacije, ne u detalje i pojedinosti, nego samo uglavnom. Tako se, kaže sv. Ignacije, ta vježba pamćenja kod razmatranja o grijehu anđela, sastoji u tome da se sjetimo, kako su anđeli bili stvoreni u stanju nevinosti i kako su odbili da se svojom voljom posluže tako da iskažu svojem Stvoritelju i Gospodinu dužno poštovanje i poslušnost. Kako su usljed oholosti, koja je ovladala njihovim duhom, prešli iz stanja milosti u stanje grijeha i kako su bili bačeni s neba u pakao.

b) Vježba r a z u m a sastoji se u tome, da razmišljamo više u p o j e d i n o s t i o istoj stvari. Sv. Ignacije to dalje ne razglaba. Ali p. Roothaan je to nadopunio, tumačeći da je dužnost razuma da napravi refleksije na istine, koje je proponiralo pamćenje, da ih primijeni na dušu i njezine potrebe, da iz toga izvede praktične zaključke, da ispita motive na-

ših odluka, da promotri kako smo do sada usklađivali svoj život s istinama, o kojima razmatramo i kako to moramo činiti u buduće.

c) V o l j a ima da obavi dva posla: buditi pobožna čuvstva i stvoriti dobre odluke.

1. Č u v s t v a moraju biti proširena na čitavu meditaciju. Ona moraju biti barem vrlo česta, jer je upravo po njima meditacija prava molitva. Ali ipak na koncu meditacije treba da ih podeseterostručimo. Ne treba muku mučiti, kako da ta čuvstva izrazimo: najjednostavniji načini su najbolji. Čim se jedno dobro čuvstvo pojavi u nama, dobro je, da ga podržimo što je moguće dulje, sve dok naša pobožnost nije zadovoljena.

2. O d l u k e treba da su p r a k t i č n e, da su prikladne da usavrše naš život, a prema tome p o s e b n e, preduzete da ih izvršimo i s t i d a n, osnovane na s o l i d n i m i p o n i z n i m m o t i v i m a, a tome dosljedno treba da ih prati molitva, da dobijemo milost da ih možemo i ispuniti.

695. 3. Na koncu dolazi Z a k l j u č a k, koji uključuje dvoje: r e k a p i t u l a c i j u raznih odluka, koje smo već preduzeli.- Pobožni r a z g o v o r s Bogom Ocem, Našim Spasiteljem, Bl.Djevicom ili kojim Svecem. Na koncu o s v r t na meditaciju ili ispit kako smo obavili meditaciju, da ustanovimo manjkavosti i da ih popravimo.

Da bolje shvatimo metodu, dajemo sinoptičku skicu predvježbi, korpusa i zaključka.

I. PREDVJEŽBE
1. Kratko sjećanje na istinu o kojoj će se meditirati
2. Konstrukcija mjesta pomoću mašte
3. Zamolba posebne milosti, koja je u skladu s predmetom.

II. Korpus meditacije
vježba se:
Ja ispitujem

1. PAMĆENJE: Predstavi se svome duhu predmet u glavnim crtama s glavnim okolnostima.

2. RAZUM.
1. Što moram promatrati u tom predmetu
2. Koje praktične zaključke moram iz toga izvesti?
3. Koji su motivi za to?
4. Kako sam do sada obdržavao tu stvar?
5. Što moram uraditi da je u buduće bolje obdržavam?
6. Koje zapreke moram ukloniti?
7. Koja sredstva moram upotrijebiti?

3. VOLJA
1. Po čuvstvima, koje budi kroz cijelu meditaciju, a posebno na svršetku
2. Po odlukama stvorenim na kraju svake točke, praktične, lične, solidne, ponizne, pouzdane.

III. Zaključak
- 1. Razgovor: s Bogom, Isusom Kristom, Bl. Djevicom, Svecima.
- 2. O s v r t:
  1. Kako sam meditirao?
  2. U čemu sam i zašto to dobro ili loše napravio?
  3. Koje sam praktične zaključke iz toga izveo, koje molbe napravio, koje odluke poduzeo, koja rasvijetljenja primio?
  4. Izabrati misao za duh.kiticu(lozinku).

696. KORIST OVE METODE. Kako se vidi, ta je metoda vrlo p s i h o l o š k a i vrlo p r a k t i č n a.

a) ona obuhvaća sve naše sposobnosti, uključujući i maštu, primjenjuje ih postepeno na predmet meditacije, i unosi tako u nju elemenat r a z n o l i k o s t i, koji pomaže da promatramo istu stvar s raznih gledišta, i da istu istinu okrećemo i prevrćemo u svom duhu, da u nju prodremo, da steknemo uvjerenja, a posebno da iz toga izvučemo praktične zaključke za sam dan.

b) Sve jednako inzistirajući na v a ž n o j u l o z i v o l j e, koja se svojevoljno determinira nakon što je naduго promatrala motive, ona (metoda) ne znanemaruje ni u l o g u m i l o s t i. Molimo se za nju žarko već na početku i na to se opet vraćamo u kolokviju (razgovoru).

c) Ova je metoda posebno zgodna i prikladna za p o č e t n i k e, jer ona točno određuje do u sitnice što treba činiti od početka do kraja, i služi nam poput crvene niti vodilje, koja ne dopušta, da se rastiesu naše sposobnosti. Nadalje ona ne pretpostavlja neko dublje poznavanje dogma, nego samo onoliko, koliko nas uči katekizam, pa se tako prilagođuje i jednostavnim i neukim vjernicima.

d) Međutim ona odgovara, kad se m a l o p o j e d n o s t a v n i i dušama, koje su u z n a p r e d o v a l e. Jer ako se čovjek zadovolji osnovnim crtama, koje je označio sv.Ignacije, bez upuštanja u sve detalje, koje je nadodao P. Roothaan, može je lako pretvoriti u a f e k t i v n u meditaciju, koja će dati široko polje rada nadahnućima milosti. Čitava je stvar u tome, da se njome poslužimo na pametan način uz mudro vodstvo iskusnog duhovnog vođe.

e) Čuje se katkada prigovor, da se kod te metode ne ostavlja dosta mjesta za Isusa Krista. Bez sumnje u metodi trijumoći o Njemu je riječ samo prigodice i slučajno. Ali ima i drugih metoda, koje nas je poučio sv. Ignacije, posebno razmišljanje misterija i aplikacija sjetila, gdje naš Gospodin postaje glavni objekt meditacije (62).

Početnici se slobodno služe i jednom i drugom. Objekciji dakle nema mjesta, ako čovjek slijedi metode sv.Ignacija sve do kraja.

3. Metoda sv. Sulpicija (63)

697. A. POSTANAK. Kako je ova metoda došla iz više drugih, u pojedinostima je inspirirana njima. Ali glavnu ideju vodilju i osnovne crte dali su joj: kard. de Berulle, P. de Condren, i Olier, a dopunske djelove TRONSON.

a) I d e j a - v o d i l j a je jedinstvo, privrženost Utjelovljenoj Riječi, da iskažemo Bogu dužne religiozne čine i da u sebi stvorimo kreposti Isusa Krista.

b) T r i b i t n a č i n a su: 1. K l a n j a n j e u kojem promatramo koje svojstvo ili koje savršenstvo Božje ili koju krepost Isusa Krista, kao uzor kreposti u kojoj se mi moramo vježbati i iskazujemo zatim svoje religiozne čine (klanjanja, divljenja, hvale, zahvaljivanja, ljubavi, veselja ili žalosti) jednomu ili drugomu ili Bogu po Isusu Kristu. Iskazujući tako svoje štovanje začetniku milosti, mi Ga sklanjamo, da nas milostivo sasluša.

2. S j e d i n j e n j e , po kojem primamo u sebe po molitvi, savršenost ili krepost, kojoj smo se klanjali i kojoj smo se divili u Bogu ili Našem Spasitelju. - 3) Kooperacija (sudjelovanje), gdje se pod utjecajem milosti determiniramo, da se vježbamo u toj kreposti, stvarajući barem jednu o d l u k u, koju ćemo nastojati ispuniti tokom dana.

To su osnovne crte, koje iznosi Berulle, Condren i Olier.

698. B. TRONSONOVE NADOPUNE. Međutim je očito, da te osnovne misli, koje su dostatne uznapredovalim dušama, ne bi bile dosta za p o č e t n i k e. To se je brzo opazilo u sjemeništu sv. Sulpicija, pa je Tronson, ne dirajući u duh i bitne elemente prvobitne metode, u drugoj točki (d.pričest) nadodao: p r o m a t r a n j e i i s p i t i v a n j e s a m o g a s e b e, što je tako nužno i potrebno za početnike. Jer, istom kad je čovjek uvjeren o važnosti i potrebi koje kreposti, i kad jasno vidi, da je on ne posjeduje, tek onda je traži s mnogo više žara, poniznosti i postojanosti. Preostaje dakle, da se i kod te metode, inzistira, što više i kod početnika, na m o l i t v i, kao glavnom elementu. I zato se treća točka zove kooperacija (sudjelovanje s Bogom) da nas podsjeti, da su odluke više plod milosti nego plod volje, ali osim toga i da milost u nama ništa ne djeluje bez našeg sudjelovanja i da tokom cijeloga dana moramo surađivati s Isusom Kristom nastojeći, da u sebi ostvarimo krepost, o kojoj smo razmatrali.

699. C) OPĆI PREGLED METODE. Slijedeća slika će nam dati dovoljni pogled na tu metodu. Ostavljamo po strani d a l j n j u pripremu, koja je ista, kako smo to izložili u broju 689.

PRIPRAVA

BLIŽA:

1. Naveče izabrati predmet meditacije i odrediti točno što ćemo promatrati kod Isusa; odrediti: što ćemo promatrati, što ćemo zamoliti, - kakove ćemo odluke stvoriti.
2. Zatim ostati što sabranji i zaspati misleći na predmet meditacije.
3. Poslije ustajanja iskoristiti p r v o s l o b o d n o v r i j e m e, da se bavimo ovom sv. vježbom.

NEPOSREDNA:

1. Staviti se u prisutnost Božju, koji je svuda, a napose u našem srcu.
2. Poniziti se pred Bogom misleći na svoje grijehe. Pokajanje. Recitacija: Confiteor.
3. Priznati se nespošobnim, da molimo kako treba. Zazvati Duha Svetoga: Veni, Sancte Spiritus.

KORPUS MEDITACIJE

I. točka: KLANJANJE Isus pred očima

1. Promatrati u Bogu, u Isusu Kristu ili u kojem Svecu predmet o kojem želimo meditirati. { Osjećaje njegova srca, njegove riječi i njegova djela.
2. Iskazati mu svoje čine: poklona, udivljenje, hvale, zahvale, ljubavi, veselja ili žalosti.

II. točka: SJEDINJENJE Isus u srcu

1. UVJERITI se o potrebi ili koristi razmatrane kreposti motivima vjere, razuma ili jednostavne analize.
2. Napraviti REFLEKSIJU na sama sebe s osjećajima pokajanja za prošlost, posramljenosti za sadašnjost i želje za budućnost.
3. MOLITI BOGA za krepost o kojoj smo razmišljali. (Posebno po ovoj molitvi postajemo dionici kreposti Našeg Gospodina) - Moliti također i za druge potrebe, koliko crkvene, toliko i za potrebe onih, za koje smo dužni moliti.

III. točka: KOOPERACIJA Isus u rukama

1. Stvoriti posebnu odluku, za sada, dobru i poniznu.
2. Obnoviti odluku svog posebnog ispitivanja savjesti.

Zaključak
1. Zahvaliti Bogu za tolike primljene milosti u meditaciji.
2. Zamoliti Ga za oproštenje za naše pogreške i nemarnosti pri ovoj svetoj vježbi.
3. Moliti Ga, da blagoslovi naše odluke, za danas, za čitav život, za smrtni čas.
4. Napraviti d u h o v n u k i t i c u, to znači izabrati neke misli, koje su nas jače zaokupile, da ih se sjetimo tokom dana i da nas podsjete na odluke.
5. Sve to povjeriti Presvetoj Djevici:

SUB TUUM PRAESIDIUM.

7oo. D) KARAKTERISTIKE OVE METODE. - a) Ona se oslanja na nauku o našoj I n k o r p o r a c i j i u K r i s t u (br. 142-149) i na našoj dužnosti, koja iz toga slijedi, da u sebi reproduciramo njegove nutarnje dispozicije i njegove kreposti. Da nam to pođe za rukom, moramo, kako se je to izrazio Olier, imati I s u s a p r e d o č i m a, da Mu se divimo kao uzoru i da Mu iskažemo svoje štovanje (poklon), imati ga u s r c u, budeći u sebi njegove dispozicije i njegove kreposti po molitvi (communio) i u r u k a m a, suradujući s njime nasljedujući njegove krepsti (cooperatio). Intimno jedinstvo s Isusom je dakle duša ove metode.

b) U njoj dolaze do izražaja najprije r e l i g i o z n i č i n i (štovanje i ljubav prema Bogu, a iza toga dolazi prošnja. Bog treba da je prvi poslužen! A Bog, kojega nam ta metoda stavlja pred oči, nije filozofski, apstraktni Bog, nego konkretni i živi Bog Evanđelja. To je presv. Trojstvo, koje u nama živi.

c) Naglašujući potrebu milosti i ljudske volje u našem posvećenju, ona p o s e b n o n a g l a š u j e m i l o s t i dosljedno m o l i t v u, ali traži i od volje energični napor i stalni trud, traži partikularne odluke, stvorene za sada, često obnavljane, o kojima se navečer ispituje savjest.

7o1. d) To je a f e k t i v n a metoda, koja se nasla- nja na p r o m a t r a n j a. Ona u početku počinje s religioznim afektima. Ako se u drugoj točki prave neka r a z m a - t r a n j a, to je zato, da se probude u srcu čini vjere u nadnaravne istine o kojima se razmišlja, čini nade u Božje milosrđe i čini ljubavi prema njegovoj bezgraničnoj dobroti. Ako se pak u toj točki čini čvrst osvrt na sama sebe, taj osvrt mora pratiti osjećaj žalosti radi prošlosti, posramljenosti zbog sadašnjosti i čvrste odluke u budućnosti. A svima tim činima je cilj, da nas priprave na poniznu, pouzdanu i u s t r a j n u prošnju. Da se produlji ta prošnja, metoda iznosi razne motive, na dugo izložene, i sugerira moliti osim toga i za cijelu Crkvu i za neke duše napose. Same odluke moraju biti popraćene čuvstvom nepouzdanja u samoga sebe, pouzdanja u Isusa Krista i molitvama, da ih ispunimo. - Na koncu zaključak nije drugo nego niz čina zahvalnosti, poniznosti i novih molitava. Tako se izbjegava, da se razmatranjima i razmišljanjima dade jako filozofski izgled i priprema se put za redovitu afektivnu meditaciju, i kasnije za pojednostavnjenu: jer je naglašeno, da nije nužno izražavati uvijek i ovim izloženim redom sve naše dužnosti prema Bogu nego da je dobro

"prepustiti se osjećajima, koje nam Bog daje i često obnavljati one, koje je u nama pobudio Duh Sveti." Početnici će bez sumnje više vremena posvetiti razmišljanjima (djelovanju razuma), nego li drugim činima. Ali ih metoda neprestano podsjeća, da su afekti vrijedniji i malo po malo oni dolaze na to, da ih bude sve više.

e) Ova je metoda na poseban način prikladna za b o g o s l o v e i svećenike. Ona ih neprestano podsjeća, da svećenik, budući da je po svom karakteru i moći drugi Krist, mora to biti i po dispozicijama i krepostima i da se sva njihova savršenost sastoji u tome, da živi i da raste Krist u njima, "tako da njegova nutrina prožme dubinu našega srca".

702. Ovo su dakle dvije sjajne metode, svaka na svoj način, jer je svaka postavila posebni cilj, koji ima u vidu. Ne može se to isto reći o drugim metodama, koje se više ili manje približuju ovim dvjema.(64). Dobro je i zgodno, da ih ima više, tako da si svaka duša može izabrati, prema savjetu svog duh.vođe i nadnaravnim svojim sklonostima onu, koja joj bolje odgovara.

Nadodajmo s P.Poulain-om (65), da je s tim metodama isto, kao i s mnogobrojnim govorničkim i logičkim pravilima. Dobro je, da se na njih naviknu početnici. Ali, kad su se jedanput navikli na njih tako, da su dobro ušli u duh i glavne elemente, onda se drže metode samo u glavnim crtama, a duša, ne prestajući da bude aktivna, postaje pažljivija na poticaje Sv.Duha.

Zaključak: Korist molitve za čišćenje duše.

703. Iz onoga što smo rekli, lako je zaključiti, koliko je molitva korisna, potrebna za čišćenje duše.

a) u p o k l o n s t v e n o j m o l i t v i iskazujemo Bogu dužno štovanje, divimo Mu se, hvalimo Ga, blagosivamo Njegove savršenosti, Njegovu svetost, pravdu, dobrotu i Njegovo milosrđe. Tada se Bog s ljubavlju priklanja k nama, da nam oprosti, da osjetimo strašni užas radi grijeha, koji Ga vrijeđa, i tako nas osigurava od novih pogrešaka.

b) u m i s l e n o j m o l i t v i (meditaciji) stičemo, pod utjecajem milosti i svog vlastitog razmišljanja, duboko uvjerenje o zloći grijeha, njegovim strašnim posljedicama za ovaj i drugi život, o sredstvima da ga popravimo i da ga izbjegnemo. Tada se naša duša napunja osjećajima posramljenosti zbog poniženja, mržnje na grijeh, dobrih odluka da ga popravimo, ljubavi prema Bogu: i odatle onda okajavamo svoje pogreške u suzama pokore i u Krvi Isusa Krista. Naša volja se učvršćuje i protiv najmanjih predaja i odvažno se vježba u mrtvenju i odricanju.

c) P r o s n a m o l i t v a, koja se oslanja o zasluge Isusa Krista, postizava nam obilne milosti poniznosti, pokore, pouzdanja i ljubavi, koje dovršavaju u nama čišćenje naše duše, jačaju je protiv napasti u budućnosti, učvršćuju je u kreposti, osobito u krepostima pokore i m r t v e n j a, koje nadopunjuju lijepe učinke molitve.

7o4. S a v j e t d u h. v o đ a m a. Svima onima, koji hoće napredovati, ne može se dosta preporučiti razmatranje. I duh.vođa ih mora u tome poučiti što je moguće ranije. Voditi će računa o poteškoćama na koje nailaze, pomoći će im da ih prebrode, pokazati će im kako će usavršiti svoju metodu, a napose, kako će se razmatranjem poslužiti, da poprave svoje pogreške, da se vježbaju u krepostima, koje su im protivne (pogreškama) i da malo po malo steknu duh molitve, koji će uz pokoru preobratiti njihovu dušu.

II. G L A V A

P O K O R A

Nakon što u kratko prikažemo p o t r e b u i p o j a m pokore, izložit ćemo: m o t i v e koji nas nukaju na m r ž n j u i i z b j e g a v a n j e griješa, i 2. m o t i v e i s r e d s t v a da ga popravimo.

Potreba i pojam

I.- Mržnja na grijeh { smrtni / laki

II.- Zadovoljština za grijeh { motivi / sredstva

POTREBA I POJAM POKORE (66)

7o5. Pokora je poslije molitve najuspješnije sredstvo, da o č i s t i m o s v o j u d u š u o d n j e z i n i h p r o š l i h p o g r e š a k a, a i da je očuvamo od pogrešaka u budućnosti.

1. I Naš Spasitelj, kad je htio započeti svoje javno djelovanje, naglašuje po svom preteči POTREBU POKORE: "Pokoru činite, jer se približi kraljevstvo nebesko"(67). On kaže, da je sam došao zato, da pozove grešnike na pokoru: "Nisam došao da zovem pravednike, nego grješnike na pokoru"(68). Ta je krepost tako potrebna, da bismo propali, kad je ne bismo činili: "Ako ne budete činili pokore, svi ćete tako propasti"(69). Apostoli su tako dobro shvatili tu nauku, da od svoje prve propovijedi inzistiraju na potrebi pokore kao pripravnom uvjetu za krštenje: "Pokoru činite i neka se krsti svaki od vas"(7o).

Pokora je doista, za grešnika, čin, koji traži p r a v đ a. Nakon što je uvrijedio Boga i okrnjio njegova prava, primoran je, da zadovolji za tu uvredu. A to čini pokorom.

7o6. Pokora se DEFINIRA: nadnaravna krepost, koja spada na pravednost, koja potiče grješnika, da mrzi svoj grijeh, jer on predstavlja uvredu nanešenu Bogu i da stvori čvrstu odluku, da će ga izbjegavati u buduće i da će ga popraviti. Ona dakle obuhvaća 4 glavna čina, kojima je lako vidjeti postanak i vezu.

1.- U svijetlu razuma i vjere vidimo, da je grijeh zlo, najveće od svih zala, pravo rečeno jedino zlo, i to zato, jer vrijeđa Boga, a nas lišava najvrijednijih dobara. I to zlo m r z i m o iz dubine svoga srca, "mrzio sam nepravdu". - 2.- Konstatirajući nadalje, da je to zlo u nama, jer smo mi sagriješili i da - i kada je on već oprošten - od njega ostaju u našoj duši neki tragovi, radi toga osjećamo živu ž a l o s t, žalost, koja muči i tare našu dušu, iskreno p o k a j a n j e, duboku poniznost. 3.- Da izbjegnemo u buduće to veliko zlo, stvaramo čvrstu o d l u k u i plemenitu nakanu, da ga izbjegavamo kloneći se brižljivo prilika koje bi nas mogle na nj navesti i jačajući svoju volju protiv sklonosti na opasno uživanje. 4.- Konačno, shvaćajući grijeh kao n e p r a v d u, odlučujemo, da ga p o p r a v i m o, o k a j e m o o s j e ć a j i m a i d j e l i m a pokore.

I. M o t i v i m r ž n j e i b i j e g a o d g r i j e h a (71)

Prije nego izložimo motive (72), reći ćemo što je veliki, a što je mali grijeh.

7o7. POJAM I VRSTE. Grijeh je s v o j e v o l j n i p r e k r š a j B o ž j e g z a k o n a. On je dakle n e p o s l u š n o s t p r e m a Bogu, a prema tome i u v r e d a Boga, jer pretpostavljamo svoju volju njegovoj i krnjimo tako nezastariva prava, koja On ima na našu podložnost.

7o8. a) SMRTNI GRIJEH. Kada prekršimo koji važni zakon, potreban za postignuće konačne svrhe u velikoj stvari, i to nakon potpune spoznaje i potpunog pristanka volje, grijeh je s m r t a n, jer lišava dušu habitualne milosti, koja sačinjava njezin vrhunaravni život. (br.1o5) I baš zato sv.Toma taj grijeh definira ovako: čin, kojim se odvraćamo od Boga, svoje konačne svrhe, okrećući se na neki slobodni i neuredni način stvorenom dobru. Gubeći habitualnu milost, koja nas je sjedinjavala s Bogom, odvraćamo se od Njega.

7o9. b) LAKI GRIJEH. Kad je zakon, koji kršimo nepotreban za postignuće naše konačne svrhe, ili kad ga kršimo u maloj stvari, ili ako je zakon sam po sebi velik, a mi ga kršimo bez potpune spoznaje razuma i bez potpunog pristanka volje, grijeh je samo l a k i i ne lišava nas stanja milosti. Dubinom svoje duše ostajemo sjedinjeni s Bogom, jer hoćemo ispunjavati njegovu volju u svemu, što je potrebno, da sačuvamo njegovo prijateljstvo i da postignemo svoju svrhu. To je ipak prekršaj Božjeg zakona, uvreda nanešena njegovu veličanstvu, kako ćemo to kasnije pokazati.

§ 1. SMRTNI GRIJEH (73)

7lo. Da pametno prosudimo veliki grijeh, treba promotriti: 1. što o njemu misli Bog, - 2. što je on u sebi - i 3.njegove strašne posljedice. Ako se to promatranje meditacijom još i produbi, čovjek će strašno zamrziti na grijeh.

1. Što o grijehu misli Bog

Da o tom dobijemo neki pojam, pogledajmo, kako ga kažnjava i kako ga sudi u našim Svetim Knjigama.

711. 1. Kako ga kažnjava. A) K o d p o b u n j e n i h a n đ e l a. Oni su počinili samo jedan grijeh, nutarnji grijeh, grijeh oholosti. I Bog, njihov Stvoritelj i Otac, Bog, koji ih je ljubio ne samo kao djelo svojih ruku, nego kao svoju posinjenu djecu, smatra se prinuđenim, da kazni njihovu pobunu, da ih strovali u pakao i da za čitavu vječnost budu odijeljeni od Njega, i prema tome lišeni i svake sreće. A ipak je Bog pravedan, i ne kažnjava nikada krivca više nego zaslužuje. On je milosrdan i u svojim kaznama, ublažujući njihovu žestinu svojom dobrotom. Mora dakle da je smrtni grijeh neka strašna stvar, kad ga Bog tako strašno kažnjava.

712. B) K o d n a š i h p r a r o d i t e l j a. Bili su urešeni svim vrstama dobara: naravnim, mimonaravnim i nadnaravnim, br. 52-66. Ali i oni počinjaju grijeh neposlušnosti i oholosti. I odmah gube, s životom milosti, sve nezasluženе darove, koji su im onako galantno dani, istjerani su iz raja zemaljskoga i prenose na svoje potomstvo istočni grijeh, od kojega mi još trpimo žalosne posljedice, (69-75). Bog je ljubio naše praroditelje kao svoju djecu, dopustio je, da žive u prijateljstvu s Njim, i Bog pravde i milosrđa morao ih je kazniti tako strogo, čak i u njihovom potomstvu, a to je opet zato, što je grijeh jedno strašno zlo, koje ne možemo nikada dosta mrziti.

713. C) U o s o b i s v o g a S i n a: Da ne ostavi čovjeka da za uvijek propadne, i da spoji u isto vrijeme pravdu i milosrđe, Otac šalje na zemlju svoga Sina, postavlja Ga šefom ljudskog roda i stavlja Mu u zadatak, da okaje i zadovolji mjesto nas za grijehe. A što traži kao cijenu otkupljenja? Trideset godina trpljenja i poniznosti, koje su se završile fizičkom i moralnom agonijom u maslinskom vrtu, u Sinedriju, na dvoru, na Kalvariji. Ako hoće čovjek saznati što je grijeh, neka slijedi stopu u stopu božanskog Spasitelja, od kolijevke do križa, u njegovu s k r o v i t u životu, koji je pun poniznosti, poslušnosti, siromaštva, rada. U njegovom a p o s t o l s k o m životu, usred njegova napora, neuspjeha, kušnja, progonstava, koja trpi. U njegovom p a t n i č k o m životu u kojem je podnio toliko fizičkih i moralnih muka, od svojih prijatelja i neprijatelja, da je s pravom nazvan č o v j e k o m b o l i i da se kaže sasvim iskreno: evo što su zavrijedili moji grijesi, "ranjen je radi naše nepravde, skršen je radi naših opačina." Tako ćemo imati manje poteškoće da shvatimo, da je grijeh najveće od svih zala.

714. 2. KAKO BOG OSUĐUJE GRIJEH. Sveto nam Pismo crta grijeh kao nešto jako mrsko i jako kriminalno.

a) On je n e p o s l u š n o s t prema Bogu, prekršaj njegovih naredaba, koji On strogo i pravedno kažnjava, kako se to vidi kod naših praroditelja (74). Kod Židovskog naroda, koji je posebno pripadao Bogu, ova se neposlušnost promatra kao neki r e v o l t, p o b u n a (75). - b) On predstavlja n e z a h v a l n o s t obzirom na množinu njegovih dobara,

prema najvećem Dobročinitelju, i n e p o š t o v a n j e prema najboljem Ocu. "Sinove sam othranio i odgojio, a oni su me prezreli" (76). On predstavlja manjak vjernosti, neku vrstu p r e l j u b a, jer je Bog muž naših duša i traži s pravom neokaljanu vjernost. "A ti si zgriješila s mnogim ljubavnicima"(77). On predstavlja nepravdu, jer mi njime otvoreno kršimo Božja prava nad nama: "Svaki koji čini grijeh, čini i bezakonje, jer je grijeh bezakonje" (78).

2. Što je smrtni grijeh u sebi

Smrtni je grijeh z l o i točno rečeno j e d i n o z l o, koje postoji, jer sva druga zla su zapravo samo njegov nastavak ili kazna.

715. 1. S OBZIROM NA BOGA on predstavlja zločin p o v r i j e đ e n o g v e l i č a n s t v a. On vrijeđa Boga u svim njegovim pravima, ali posebno kao naše p r v o p o č e l o, kao naš k o n a č n i c i l j, kao našeg O c a i našeg D o b r o č i n i t e l j a.

A) Budući da je Bog naše p r v o p o č e l o i naš Stvoritelj, od kojega imamo sve što jesmo i sve što posjedujemo, prema tome je i naš suvereni Gospodar i mi Mu dugujemo apsolutnu poslušnost. A po smrtnom grijehu, m i G a n e s l u š a m o, počinjamo nepravdu prema Njemu predpostavljajući svoju volju Njegovoj, volju stvorova volji Stvoriteljevoj. Još više: b u n i m o se protiv Njega, jer smo po stvorenju Njegova svojina, mnogo više nego što su ljudi podložni kakvomu poglavici. a) A taj je revolt i buna u toliko t e ž a, što je taj Gospodar neizmjerno mudar i neograničeno dobar, koji nam ne zapovijeda ništa što ne bi bilo na našu sreću - i na njegovu slavu - jer je naša volja, dobro znamo, slaba, nestalna i podložna zabludi. I kraj svega toga, mi je predpostavljamo volji Božjoj! - b) Ova se nadalje buna u toliko m a n j e d a d e i s p r i č a t i, što su nas roditelji već od djetinjstva poučili i po toj pouci imamo jasniju i točniju spoznaju o božjim pravima nad nama, o zloći grijeha i što djelujemo znajući dobro što radimo.- c) Zašto izdajemo tako svoga Učitelja? Za jednu običnu nasladu, koja nas degradira i snižuje na stepen životinje, za jednu ludu oholost, kojom si prisvajamo slavu, koja pripada jedino Bogu, za kakav interes, kakvu prolaznu korist, kojoj žrtvujemo vječno dobro.

716. B) Bog je i naš k o n a č n i c i l j. On nas je stvorio i nije nas mogao stvoriti osim za Sebe, jer nema većega dobra od Njega i jer, dosljedno, izvan Njega ne bismo mogli naći svoje savršenstvo i svoju sreću. A osim toga, pravedno je i potrebno, da se vratimo k Njemu, od koga smo i došli (79). Budući da smo Njegovo vlasništvo, moramo Ga poštivati, hvaliti, služiti Mu i slaviti Ga. Budući da smo predmet Njegove ljubavi, moramo Ga ljubiti čitavom svojom dušom, i u tom klanjanju i ljubavi nalazimo svoju sreću i svoje savršenstvo. On ima dakle s t r o g o pravo, da čitav naš život sa svim našim mislima, željama i djelima bude usmjeren prema Njemu i da Ga slavi.

A po smrtnom grijehu odvraćamo se svojevoljno od Njega, da nađemo zadovoljstvo u stvorenom dobru. Počinjamo nepravdu prema Njemu predpostavljajući Mu jedno od njegovih stvorenja ili još bolje: predpostavljajući Mu neko sebično zadovoljstvo, jer na koncu se zapravo više priklanjamo nekoj naslađi i užitku, koji nalazimo u stvoru, nego Njemu samomu. To je dakle velika n e p r a v d a, jer ide za tim da liši Boga njegovih neotuđivih prava na nas, i Njegove vanjske slave, za koju se moramo brinuti. On predstavlja neke vrste - i d o l o l a t r i j e, po kojoj se postavlja u hramu našeg srca neki idol kraj pravoga Boga. On predstavlja p r e z i r izvora žive vode, koji jedini može utažiti žeđ naših duša i predpostavlja ovoj onu blatnu vodu, koja se nalazi na dnu iskopanih cisterni, prema onom tužnom Jeremijinom naricanju: "Ostaviše mene, izvor žive vode, da kopaju sebi čatrnje, raspucane bunareve, što ne drže vode"(80).

717. C) Bog je i naš O t a c, koji nas je posinio za svoju djecu i koji postupa s nama očinskom brigom (br.94) obasipajući nas svojim najdragocjenijim darovima, davši nam nadnaravni organizam, da živimo životom Njemu sličnim i obasipajući nas preobilnim djelatnim milostima, da oživi u nama svoje darove i povećava u nama nadnaravni život. A po smrtnom grijehu te darove preziremo i njima se što više služimo, da ih okrenemo protiv svoga dobročinitelja i Oca, profaniramo njegove milosti i vrijeđamo Ga tako u onom času, kad nas... On obasipa svojim dobrima. Nije li to n e z a h v a l n o s t i to tim veća, što smo ih primili više, i koja viče za osvetom nad nama!?

718. 2. S OBZIROM NA ISUSA KRISTA, našeg Otkupitelja, grijeh je neka vrsta u b i s t v a B o g a. a) Ta grijeh je bio razlog trpljenja i smrti tog božanskog Spasitelja: "Krist je trpio za nas.."(81). "Oprao nas je od grijeha naših u krvi svojoj" (82). Da se ova misao usječe u našu dušu, treba da se sjetimo osobnog udjela, koji smo imali u žalosnoj Spasiteljevoj Muci. Ja sam onaj, koji sam izdao svoga Učitelja jednim poljupcem i to kadkad za malo manje od 30 srebrnjaka. Ja sam bio uzrokom njegova hvatanja i njegove osude na smrt. I ja sam tamo bio s ruljom da vičem:"Ne ovoga, nego Barabu... Raspni Ga"(83). I ja sam tamo bio s vojnicima, da Ga bičujem sa svojim nepokajanjem, da Ga trnjem okrunim svojim nutarnjim grijesima senzualnosti i oholosti, da Mu navalim na ramena teški križ i da Ga razapnem. Kako to lijepo tumači Olier (84): "naša lakomost prikiva njegovu ljubav, srdžba njegovu blagost, naša nestrpljivost njegovu strpkjivost, naša oholost njegovu poniznost. I tako svojim manama mučimo, vežemo i razdiremo Isusa Krista, koji stanuje u nama". Kako li moramo mrziti grijeh, koji je tako okrutno pribio na križ Našeg Spasitelja!

b) Bez sumnje mi Mu sada ne možemo nanijeti novih muka, jer više ne može trpjeti. Ali Ga sadašnje naše pogreške stavljaju vrijeđati. Jer, počinjajući ih svojevoljno, preziremo Njegovu ljubav i Njegova dobročinstva, činimo beskorisnom, koliko se na nas odnosi, Njegovu Krv, koju je tako dragovoljno prolio, lišavamo Ga ljubavi, zahvalnosti i poslušnosti na što ima pravo. Ne znači li to odgovoriti na Njegovu ljubav najcrnjom nezahvalnošću, a time izazvati na se najteže kazne?

3. Učinci smrtnog grijeha

Bog je htio, da zakon ima sankciju, da sreća bude, u nekoj mjeri, nagrada za krepost, a trpljenje kazna za grijeh. Promatrajući dakle učinke grijeha, moći ćemo, bar donekle, prosuditi njegovu ogavnost. Možemo ih promatrati na ovom svijetu i na drugom.

719. 1. Da točno uočimo strašne posljedice smrtnoga grijeha u o v o m ž i v o t u, sjetimo se, što je duša u stanju milosti: u njoj stanuje Presveto Trojstvo, koje u njoj uživa, krasi je svojim milostima, krepostima i svojim darovima. Pod utjecajem djelatne milosti njezini dobri čini postaju zaslužni za vječni život. Ona posjeduje svetu slobodu djece Božje, participira na snazi i kreposti Božjoj, i uživa, napose u nekim časovima, sreću, koja je kao neki predokus nebeske sreće. A što čini veliki grijeh?

a) O n t j e r a B o g a i z n a š e g s r c a i kako je posjedovanje Boga već anticipacija nebeske sreće, gubitak Njega je kao neka predigra vječne propasti: izgubiti Boga, ne znači li izgubiti sva dobra, kojima je On izvor?

b) S njime gubimo p o s v e ć u j u ć u m i l o s t, po kojoj je naša duša živjela životom sličnim Božjem. To je dakle neko d u h o v n o s a m o u b i s t v o, a s njome gubimo i onu značajnu pratnju milosti, a to su k r e p o s t i i d a r o v i, koji su je pratili. Ako nam Bog u svom prevelikom milosrđu ostavlja vjeru i nadu, ove kreposti nisu više prožete ljubavlju i one su tu samo zato, da nam nadahnu spasonosni strah i ozbiljnu želju za zadovoljštinom i pokorom. One nam pokazuju žalosno stanje naše duše i vuku u nama jaku grižnju savjesti.

720. c) Gubimo i svoje s t a r e z a s l u g e, koje smo stekli mnogobrojnim naporima. I možemo ih opet steći samo napornom pokorom i dok se nalazimo u stanju smrtnoga grijeha, ne možemo ništa zaslužiti za nebo. Kakve li rasipnosti nadnaravnih dobara.

d) Treba još pridodati tiranski jaram i ropstvo, koje u buduće grešnik mora podnositi: mjesto one slobode, koju je uživao, eto ga, postao je rob grijeha, zlih strasti, koje su puštene s lanca gubitkom milosti, postaje rob navika, koje odmah nastaju čestim ponavljanjem grijeha, koji je teško izbjegavati, "jer svaki, koji čini grijeh, rob je grijeha".(85). Tako se po malo slabe moralne sile, djelatne milosti se umanjuju, Nadolazi klonulost, a kadkad i očaj. Tako biva s tom jadnom dušom, ako je Bog, u velikom svom milosrđu, ne povuče s dna propasti.

721. 2. Ako se nažalost grješnik uporno opire milosti sve do smrti, tada dolazi pakao sa svim svojim strahotama. A) Najprije poena damni (kazna, kojom se lišava gledanja Boga) kazna pravedno zaslužena. Milost je nepresstano tražila i progonila krivca, no on je umro hotimično u svom grijehu, to znači hotimično odijeljen od Boga. I jer se njegove dispozicije više ne mogu mijenjati, ostat će za svu vječnost odijeljen od Boga. Dok je živio na zemlji, zabavljen svojim po-

slovima i svojim uživanjem, nije imao vremena, da se zamisli u težinu položaja. Ali sada, kad više za nj nema nikakvih poslova i uživanja, nalazi se stalno pred strašnom i krutom zbiljom. I po dubini svoje naravi, i po svojim težnjama duha i srca, čitavim svojim bićem on osjeća, da ga neodoljivo privlači Onaj, koji je njegovo prvo počelo i konačni cilj, jedini izvor savršenstva i sreće, onaj tako dobri i nježni Otac, koji ga je posinio; da ga privlači onaj Spasitelj, koji ga je toliko ljubio, sve do svoje smrti na križu. S druge strane osjeća, da je nemilosrdno odbačen, nekom snagom, koja se ne da svladati, a ta sila je upravo njegov grijeh. Smrt ga je zaledila, učinila nepomičnim u njegovim dispozicijama i jer je u samom času smrti odbacio Boga, vječno će biti od njega odijeljen. Nema više sreće, nema savršenosti. On ostaje vezan uz svoj grijeh i po njemu za sve, što ima gadna i sramotna: "Odlazite od mene, prokleti!"

722. B) Na ovu kaznu "damni", koja je kud i kamo najteža, nadovezuje se još i kazna "sensus" (osjetna). Budući da je tijelo bilo sastavni dio duše, imat će udjela i u njenoj kazni. Već onaj vječni očaj, koji muči dušu prokletnika, uzrokuje u njegovom tijelu jaku bol, neku neugasivu žeđ, koju ništa ne može utažiti. Ali što je još više, postoji tamo i pravi oganj, premda različit i drukčiji od materijalnog ognja, koji vidimo na zemlji, koji će biti sredstvo božanske pravde, da kazni naše tijelo i sjetila. A i pravo je, da bude svaki kažnjen u čem je tko sagriješio. "U čemu tko griješi u tom će biti i kažnjen" (86). I jer je prokletnik htio na neki neuredni način da se naslađuje sa stvorenjima, u njima će naći oruđe kazne. Ovaj će oganj, kojeg je zapalila i kojeg podržava mudra ruka, mučiti toliko više one duše, koliko su se koje više naslađivale i uživale u grješnom veselju.

723. C) Jedna i druga kazna će vječno trajati, a u tom se i sastoji kazna prokletnika. Jer, ako i najmanji križevi, ako dugo potraju, postaju gotovo nesnosni, što da kažemo o ovim mukama, koje su već u sebi tako strašne, i koje će nakon milijona vjekova tek započeti?

A ipak Bog je pravedan, Bog je dobar, pa i u kaznama, kojima mora da kazni osuđene. Mora dakle, da je smrtni grijeh strašno zlo, kad ga Bog tako strašno kažnjava, on je zapravo jedini pravo zlo. Dakle radije umrijeti, nego se jednim smrtnim grijehom uprljati! A da u tom bolje uspijemo, bojmo se i lakoga grijeha!

§ 2. LAKI GRIJEH

S obzirom na savršenost velika je razlika između n e h o t i č n i h malih pogrešaka i onih, koje se počinjaju h o t i m i č n o, s razmišljanjem i punim pristankom.

724. NEHOTIČNE POGREŠKE. I Sveci kadkada počine i z n e n a d n e pogreške, pustivši da njima koji čas ovlada nerazmišljanje ili slabost volje, u nemarnostima u duhovnim vježba-

ma, u nerazboritostima, u sudovima ili riječima, koje nisu u skladu s ljubavi, u maloj laži da se ispričaju... Sigurno su te pogreške vrijedne žaljenja i svete ih duše s boli oplakuju, ali one ne predstavljaju zapreku u savršenstvu. Dobri ih Bog, koji poznaje naše slabosti, lako ispričava. Osim toga njih gotovo odmah ispravljamo činima pokajanja, poniznosti, ljubavi, koji su i dulji i više voljni, nego su to bili grijesi slabosti.

Sve što moramo učiniti u pogledu tih pogrešaka je to, da im smanjimo broj i da se čuvamo klonulosti duha. a) umanjuje ih čovjek o p r e z o m. Pokuša, da se vrati na uzrok i da ga potisne, ali bez hitnje i zabrinutosti, oslanjajući se više na božansku milost, nego na svoje snage. Osobito treba da čovjek nastoji potisnuti svaku s k l o n o s t prema malome grijehu, jer, kako kaže sveti Franjo Saleški (87), "ako se srce na nj priveže, čovjek izgubi naskoro žar pobožnosti, kao i samu pobožnost".

725. b) Ali treba brižljivo i z b j e g a v a t i i k l o n u l o s t d u h a: l j u t i n u onih, koji se ljute što su se ljutili i žaloste što su se žalostili (88). Ti osjećaji dolaze na koncu konca iz našega sebeljublja, koje nas muči i uznemiruje, što se gledamo tako nesavršene. Da izbjegnemo tu pogrešku, treba da gledamo svoje pogreške blago, kako gledamo i pogreške drugih, mrziti svoje sumnje, svoje pogreške i slabosti, ali nekom mirnom mržnjom, svijesni vrlo dobro svoje slabosti i svoje bijede i s čvrstom i mirnom odlukom, da ćemo te pogreške upotrijebiti na slavu Božju, ispunjujući s više vjernosti i ljubavi svoju sadašnju dužnost.

Ali s v o j e v o l j n i l a g a n i g r i j e s i su jako velika zapreka našem duhovnom napretku i moramo ih odlučno suzbijati. Da se u tom uvjerimo, pogledajmo njihovu z l o ć u i u č i n k e.

1. Zloća svojevoljnog lakog grijeha

726. Taj je grijeh moralno zlo, zapravo najveće moralno zlo poslije velikog grijeha. Bez sumnje nas on ne odvraća od konačne svrhe, ali zaustavlja naše napredovanje naprijed, po njemu gubimo dragocijeno vrijeme, a posebno on predstavlja u v r e d u B o g a. I u tom se posebno sastoji njegova zloća.

727. 1. On predstavlja u prvom redu n e p o s l u š n o s t prema Bogu, jasno, u maloj stvari, ali svojevoljnu i promišljenu, a to je gledano očima vjere zbilja jedna mrska stvar, jer ona napada na neizmjerno Božje veličanstvo.

A) On je u v r e d a i n e p r a v d a nanešena Bogu. Stavljamo na vagu s jedne strane volju Božju i njegovu slavu, a na drugu stranu svoj prkos, užitak, taštinu i usuđujemo se predpostavljati Bogu. Kakve li uvrede! Volja bezgranično dobra i mudra, a upravo podređena našoj, tako podložna zabludi i prkosu! Sv.Terezija (89) kaže, da je to isto, kao kad bi netko rekao: Gospodine, iako se Tebi taj čin ne sviđa, ja ga svejedno ne ću ostaviti. Ja dobro znam, da Ti to vidiš, svijestan sam da Ti to ne ćeš. Ali više volim da poslušam svo-

ju maštu i svoju sklonost, nego li Tvoju volju. A zar bi to bila mala stvar raditi tako? Što se mene tiče, koliko mu drago bila pogreška mala sama po sebi, držim, da je velika i to jako velika".

728. B) Nadalje laki grijeh predstavlja u m a n j e n j e v a n j s k e s l a v e B o ž j e. Stvoreni smo, da se brinemo za njegovu slavu, pokoravajući se savršeno i rado njegovim naredbama. A ne slušajući Ga, pa i u maloj stvari, oduzimamo Mu dio ove slave. Mjesto da izjavljujemo poput Blažene Djevice, da Ga želimo slaviti u svim svojim poslovima: "Veliča duša moja Gospodina", mi pozitivno odbijamo, da Ga slavimo u ovoj ili onoj stvari.

C) On predstavlja nadalje n e z a h v a l n o s t. Odbijamo da Njemu za ljubav učinimo takvu malu žrtvu, iako nas je obasuo svojim prekobrojnim dobrima, jer smo Njegovi prijatelji i iako znamo da On traži za uzvrat našu zahvalnost i našu ljubav. Mjesto da nastojimo, da Mu ugodimo, mi se ne bojimo, da Ga ožalostimo. I odatle dolazi, da naša ljubav prema Njemu ohladnjuje. On nas ljubi bez rezerve i traži, za uzvrat, da Ga ljubimo čitavom svojom dušom: "Ljubi gospodina Boga svoga svim srcem svojim i svom dušom svojom i svom snagom svojom" (9o). Mi Mu dajemo samo dio sebe, pravimo rezerve za se, i svejednako htijući sačuvati Njegovo prijateljstvo, nudamo Mu svoje, ali se ojenkamo i dajemo Mu samo dio svoga srca. Očito je, da je to bezobzirnost, manjak žara i plemenitosti, a to može samo umanjiti naše prisno prijateljstvo s Bogom.

2. Učinci svojevoljnog lakog grijeha

729. 1. U OVOM ŽIVOTU, laki grijeh, koji smo često i svojevoljno počinili, l i š a v a nam dušu mnogih m i l o s t i, pomalo u m a n j u j e našu r e v n o s t i polako nas s p r e m a na s m r t n i g r i j e h.

A) Laki grijeh lišava dušu, ne doduše milosti posvećujuće i božanske ljubavi, nego je lišava jedne nove milosti koju bi primila, da se je oprla napasti, a prema tome i stanovitog stupnja slave, koji bi ona postigla svojom vjernošću. Lišava je stanovitog stupnja ljubavi, koju joj je Bog htio dati. Nije li to veliki gubitak, gubitak dragocijenijeg blaga od čitavog svijeta?!

73o. B) On u m a n j u j e r e v n o s t to jest onu spremnost i odlučnost, kojom se čovjek potpuno predaje Bogu. Ova dispozicija predpostavlja doista u z v i š e n i i d e a l i s t a l n i n a p o r, da Mu se približimo. A navika lakog grijeha je n e spojiva s te dvije dispozicije.

a) Ništa toliko n e u m a n j u j e n a š i d e a l koliko veza s grijehom. Mjesto da budemo spremni sve činiti za Boga i težiti za vrhuncima, svojevoljno se zaustavljamo na putu, na po strane, da uživamo u nekom malom zabranjenom užitku. Prestajemo gledati na vrh, da se zabavimo berući nekoliko cvijetića, koji će brzo povenuti. Tada osjetimo umor, a vrhunci savršenosti, isti oni na koje smo bili o-

sobno pozvani, čine nam se vrlo daleko i vrlo strmi. Tada kažemo da nije potrebno da težimo tako visoko i da se možemo spasiti uz bolji račun. I ideal, koji smo gledali, više nas ne privlači! Iza toga čovjek sam sebi kaže: ovi osjećaji vlastite samodopadnosti, ove male sensualnosti, ova sjetilna prijateljstva, ovo ogovaranje, sve je to neizbježivo. Mora čovjek imati i tu neki udio!

b) Tako je nestalo ž a r a za visinama. Putujemo dalje teškim korakom, jer nas podržava nada, da ćemo stići na cilj. Počinjemo osjećati težinu dana i umora i kad hoćemo da se opet latimo našeg uspinjanja, privezanost uz laki grijeh sprečava nas u napredovanju. Ptica, koja je privezana uz zemlju, uzalud pokušava da poleti, ona pada izmučena na zemlju. Tako i naše duše, privezane, kojih se ne ćemo odreći, padaju brzo, više ili manje izmučene uzaludnim naporom, koji su pokušale. Kadkad nam doista izgleda, da smo opet dobili svoj stari žar. Ali, nažalost! Druge nas veze i spone zadržavaju i nemamo više potrebne snage, da ih kidamo jedne za drugima. Ljubav dalje hladi i postaje uznemirena.

731. c) Tada nam prijeti v e l i k a p o g i b a o, da se malo po malo nađemo u smrtnom grijehu. Jer se naše težnje prema zabranjenom užitku povećavaju i prema tome Božje milosti umanjuju i dolazi čas, kad se možemo pribojavati potpune kapitulacije.

a) N a š e s e t e ž n j e prema zabranjenom užitku p o v e ć a v a j u. Što čovjek više pristaje uz tog perfidnog neprijatelja, on sve više traži, toliko je nezasitan.

Danas je lijenost razlog, da skratimo meditaciju pet minuta. Sutra će zahtijevati deset. Danas senzualnost traži samo nekoliko malih nepromišljenosti, sutra će osmjeli i tražiti malo više. Gdje da se zaustavimo na tom mučnom usponu? Čovjek se umiruje time, da su to samo maleni grijesi! Ali nažalost! Oni se malo po malo bliže velikima, nepromišljenosti se ponavljaju i jače zbunjuju maštu i sjetila. To je žeravica, koja tinja pod pepelom i koja može postati veliki požar. To je zmija, koja se sunča na svom ležaju i koja je spremna da ugrize i otruje svoju žrtvu.- Pogibao je toliko veća, koliko je manje odbijamo s obzirom na to, da joj se izlažemo. Čovjek se s njome sprijateljuje i pušta da pada pregrada za pregradom, koje su štitile tvrđavicu srca i dolazi čas, kada će neprijatelj jednom jačom navalom upasti u mjesto.

732. b) Toga se treba toliko više bojati, što se i milosti Božje općenito umanjuju razmjerno našoj nevjernosti.- 1) To je doista providencijalni zakon, kojim su nam milosti dane prema našem sudjelovanju "prema svačijoj dispoziciji i kooperaciji".

A takav je na koncu i smisao evanđeoske riječi: "Onomu, koji ima, dat će se još više, a onomu, koji nema oduzet će se i ono što ima"(91). A po privezanosti uz laki grijeh, opiremo se milosti, stavljamo zapreke njenom djelovanju u našoj duši, i prema tome je i mnogo manje primamo. A ako se s obilnijim milostima nismo znali oprijeti zlim nagnućima svoje naravi, zar ćemo to učiniti s umanjenim milostima i snagama?

2. Nadalje, kad duši nedostaje sabranosti i odvažnosti, ona ništa ne zapaža te nutarnje poticaje milosti, koji je potiču na dobro. Njih brzo zagluši buka strasti, koje se bude.

3. U ostalom, milost nas može posvećivati samo tražeći od nas žrtve, a stečene navike za užitkom po privezanosti uz male pogreške, te žrtve znatno otežavaju.

733. Možemo dakle zaključiti riječima P.Lallement-a(92): "Duševna propast nadolazi uslijed umnoženih lakih grijeha, koji prouzrokuju umanjenje rasvijetljenja božanskih nadahnuća, nutarnjih milosti i utjeha, žar i odvažnost, da se opremo navalama neprijatelja. Tada dolazi zaslijepljenost, slabost, česti padovi, navika, neosjetljivost, jer nakon što je čovjek stekao sklonost, griješi, a da svoj grijeh ne osjeća.

734. 2. Učinci lakog grijeha na d r u g o m s v i j e t u (93) pokazuju nam kako ga moramo izbjegavati: mnoge duše borave mnogo godina u čistilištu, da za njih zadovolje. A što one trpe na tom mjestu očišćenja?

A) One trpe najnesnošljivije zlo, l i š e n e s u B o g a. Nesumnjivo ta muka nije vječna, i u tom se ona razlikuje od paklenih muka. Ali kroz neko dulje ili kraće vrijeme, koje je razmjerno broju i težini njihovih pogrešaka, te duše, koje ljube Boga, koje - jer su sada odijeljene od svojih zemaljskih uživanja i poslova, - misle stalno na Njega i vruće žele vidjeti Njegovo lice, lišene su sreće da Ga gledaju i da Ga posjeduju i trpe neiskazane boli. One sada shvaćaju, da izvan Njega ne mogu biti blažene, a evo, pred njima se nalazi kao nesavladiva zapreka, ovo mnoštvo lakih grijeha, za koje još nisu dovoljno zadovoljile. One su osim toga tako uvjerene u potrebu čistoće, koja se traži za gledanje Božjega lica, da bi se one stidile pojaviti pred Njim bez te čistoće, i ne bi nikada pristale da uđu u nebo, doklegod ima u njima i tračak lakog grijeha (94). One se dakle nalaze u jednom teškom stanju, koje znadu da su zaslužile i koje ih neprestano muči.

735. B) Nadalje, prema nauci sv.Tome, prožimlje ih neki suptilni oganj, smeta njihovu aktivnost, i prouzrokuje im fizičke muke, da zadovolje za užitke, za koje snose odgovornost, na koje su pristali. Bez sumnje, one prihvaćaju vrlo rado te muke, jer dobro shvaćaju, da im je to potrebno da se sjedine s Bogom.

"Videći, kaže sv.Katarina Đenovska (95), da je čistilište određeno, da se u njemu očiste od svojih prljavština, one se u nj bacaju i cijene ga, jer je to zbilja čin neizmjernog Božjeg milosrđa, da im se daje i pruža jedno mjesto, gdje se mogu osloboditi smetnja, koje vide na sebi". Ali i unatoč tog radosnog prihvatanja, njihove su muke strašne: "Ovo zadovoljstvo duša, koje se nalaze u čistilištu, ne oduzima im ni najmanji dio njihovih muka. Daleko od toga, ljubav, koja je malo zaostala, prouzrokuje njihovu bol i ta bol raste razmjerno s ljubavi, za koju ih je Bog učinio sposobnima (96).

Pa ipak, Bog nije samo pravedan. On je i milosrdan! On ljubi te duše iskreno, nježnom i očinskom ljubavi, On živo želi da se dade tim dušama čitavu vječnost. A ako On to ne

Crni razlog je u tomu što postoji apsolutna nespojivost između njegove svetosti i najmanje mrlje grijeha, najmanjeg lakog grijeha. Mi ga zato nikada ne ćemo moći dosta mrziti, dosta ga se čuvati i dosta za nj pokorom zadovoljiti.

II. M o t i v i i s r e d s t v a z a d o v o l j š t i n e z a g r i j e h

§ 1. MOTIVI POKORE

Tri su glavna motiva, koji nas vežu na zadovoljštinu za grijehe. Na to nas nuka: p r a v e d n o s t, s obzirom na Boga, n a š a i n k o r p o r a c i j a u Isusa Krista i l.i č n a k o r i s t i l j u b a v.

1. Dužnost koja izvire iz pravednosti s obzirom na Boga

736. Grijeh je doista prava n e p r a v d a, jer on oduzima Bogu dio one vanjske slave, na koju Bog ima pravo. On traži dakle iz pravednosti, z a d o v o l j š t i n u (reparaciju), koja će se sastojati u tome, da pružimo Bogu, u granicama svoje mogućnosti, čast i slavu, koju smo Mu oduzeli svojim grijehom. A budući da je uvreda neizmjerna, barem objektivno, nikada za nju ne ćemo potpuno zadovoljiti. Moramo dakle zadovoljavati čitav život, a ta je obveza tim veća, što nas je Bog obasipao većim dobrima i što su naši grijesi bili teži i brojniji.

Ovako zapaža Bossuet (97): "Nemamo li razloga bojati se, da se dobrota Božja, koju tako nedostojno preziremo, ne okrene u nesmiljenu srdžbu? Jer ako je Njegova pravedna osveta tako velika nad poganima..., ne će li Njegova srdžba na nas biti mnogo veća, jer je ocu teže da ima nevjernu djecu, nego li zle sluge. Mi moramo, nastavlja on, sami protiv sebe preduzeti, što bi morao Bog." Tako, poduzimajući protiv sebe jedan dio Božje pravde, primoravamo Božje milosrđe, da uzme taj naš dio protiv svoje pravde. I što budemo više plakali nad bijedom u koju smo pali, više ćemo se približavati dobru, koje smo izgubili. Bog će milostivo primiti žrtvu raskajana srca, koju Mu prikazujemo kao zadovoljštinu za svoje grijehe. I ne gledajući na to da žrtve, koje smo si sami nametnuli, nisu u razmjeru kazni, koju zaslužujemo, ovaj će dobri Otac gledati samo na to, da je to dragovoljno. Naša će pokora imati više uspjeha, ako je sjedinimo s pokorom i trpljenjem Isusa Krista.

2. Dužnost koja izvire iz naše inkorporacije u Kristu

737. Po krštenju smo bili inkorporirani (nakalamljeni) na Krista (br.143) i moramo, učestvujući na njegovu životu, učestvovati i na njegovim dispozicijama. A Isus je, iako je

nepogrešiv, uzeo na Sebe, kao glava mističnoga (otajstvenoga) tijela, težinu, i da se tako izrezimo, odgovornost za naše grijehe. "A Gospod je stavio na nj grijehe sviju nas" (98). Eto, zašto je On provodio pokornički život od prvoga časa začeća do Kalvarije. Znajući dobro, da Njegova Oca ne mogu zadovoljiti sve žrtve St.Zavjeta, predaje samoga sebe kao Ž r t v u, da nadomjesti sve druge. Sva njegova djela bit će prikazana Ocu iz poslušnosti, i iza dugog života, koji je jedno neprestano mučeništvo, umire na križu, kao žrtva svoje poslušnosti i svoje ljubavi "postavši poslušan sve do smrti, do smrti na križu". Ali On želi, da Njegovi udovi budu očišćeni od svojih grijeha, da budu sjedinjeni u Njegovoj žrtvi i da budu žrtve zadovoljštine zajedno s Njime. "Da bude spasitelj ljudskoga rdda, htio je da bude za nj žrtva. Ali, jedinstvo Njegovog otajstvenog tijela traži, da, kad je On žrtvovan, koji je glava, i svi članovi moraju postati žive žrtve"(99). A sasvim je jasno, ako je Isus, koji je bio sama nevinost, zadovoljio za naše grijehe tako teškom pokorom, da se mi, koji smo krivci, moramo sjediniti s Njime u Njegovoj žrtvi i to s toliko više žara i ljubavi, koliko smo više sagriješili.

738. Da nam tu dužnost olakša, Isus pokornik dolazi da živi u nama po svom božanskom Duhu svojim dispozicijama žrtve.

"Tako, kaže Olier (100) treba, čitajući psalme, poštivati u Davidu duh pokore i promatrati s velikom vjerom i spokojstvom dispozicije nutarnjeg Duha Isusa Krista, izvora pokore, koji se razlio u tom Svecu. Treba poniznim srcem, pouzdano, žarko i ustrajno zaprositi, da i mi imamo u tom dijela, ali posebno s velikim pouzdanjem, da će i nama taj Duh biti dan. Bez sumnje ne ćemo uvijek osjetiti djelovanje tog Božanskog Duha, jer On djeluje često na neosjetni način. Ali, ako Ga ponizno molimo, mi Ga primamo i on djeluje u nama da postanemo po volji Isusu pokorniku, da zamrzimo i okajemo svoje grijehe s Njime. Tada je naša pokora mnogo efikasnija; jer ima udjela na kreposti samoga Spasitelja. Tada ne zadovoljavamo za grijeh mi sami, nego On zadovoljava u nama i s nama. "Svaka vanjska pokora, koja izlazi iz Duha Isusa krista, kaže Olier, nije prava i istinita pokora. Može se čovjek vježbati u pokori i, to jako strogoj, ali ako to ne izlazi od Isusa Krista pokornika u nama, to ne može biti kršćansko trpljenje. Pokoru možemo činiti samo po Njemu. On ju je započeo tu dolje na zemlji u svojoj vlastitoj osobi. On je nastavlja u nama...stavljajući u našu dušu nutarnja raspoloženja ništetnosti, stida, žalosti, pokajanja, i gorljivosti protiv nas samih, i snagu da izvršimo na sebi onoliko pokore i zadovoljštine, koliko Bog Otac želi primiti od Isusa Krista u našem tijelu." To jedinstvo s Isusom pokornikom ne rješava nas dakle pokorničkih osjećaja i djela, nego im daje veću vrijednost.

3. Dužnost iz ljubavi

Pokora je dužnost ljubavi, koliko s obzirom na nas same, toliko i s obzirom na drugoga.

739. A) S OBZIROM NA SE: Grijeh doista ostavlja u našoj duši žalosne posljedice, na koje je važno reagirati.

a) I onda, kad nam je u v r e d a z a g r i j e h već oprošteno, ostaje nam redovito k a z n a, koju treba pretrpjeti dužu ili kraću već prema težini i broju naših grijeha, kao i prema dubini pokajanja u času, kad smo se vratili Bogu. Tu kaznu valja pretrpjeti na ovom ili na drugom svijetu. A mnogo je korisnije, da je čovjek pretrpi na ovom svijetu: ovdje spremnije i točnije isplaćujemo taj dug, i duša nam je prikladnija za sjedinjenje s Bogom. A na koncu, na ovoj zemlji je to okajanje i lakše, jer je sadašnji život vrijeme milosrđa, a ono je i zasluţnije, jer su čini, kojima zadovoljujemo za grijehe, u isto vrijeme i zasluţni (br. 209). Spremno i odlučno činiti pokoru znači dakle ljubiti svoju dušu.

b) Ali, što je još žalosnije, grijeh ostavlja u nama neku žalosnu lakoću, da počinjano nove pogreške i to zato, jer on povećaje u nama neurednu ljubav prema uživanju. A ništa bolje ne ispravlja taj nered od kreposti pokore.

Ona nas pomaže, da junački podnesemo kazne, koje nam Providnost šalje, potiče našu odvažnost da si što uskratimo i da budemo strogi u onome što nije štetno za naše zdravlje, slabi u nama po malo ljubav za uživanjem i budi u nama mržnju na grijeh, koji traži takve reparacije. Ta krepost nadalje, nukajući nas da se vježbamo u krepostima, koje su protivne našim zlim navikama, pomaže nam, da ih popravimo i daje nam tako više sigurnosti za budućnost (lol). Činiti pokoru je dakle čin ljubavi prema samomu sebi.

740. B) To je i čin ljubavi prema bližnjemu.

a) Radi naše inkorporacije u Krista, svi smo braća i svi odgovorni jedni za druge (br.148). A budući da naša djela zadovoljštine mogu koristiti i drugima, ne će li nas upravo ljubav potaknuti, da činimo pokoru ne samo za sebe, nego i za svoju braću? Nije li to najbolji način, da postignemo njihovo obraćenje, ili u koliko su se obratili, njihovu ustrajnost? Nije li to najveća usluga, koju im možemo iskazati, hiljadu puta veća nego li sva zemaljska dobra, koja bismo im mogli dati? Ne znači li to odgovoriti volji Božjoj, koji od nas, budući da nas je sve posinio i primio za svoju djecu, traži, da ljubimo svoga bližnjega kao samoga sebe i da okajavamo njihove pogreške, kao i svoje vlastite?

741. Ova obveza zadovoljštine obvezuje posebno s v e ć e n i k e: To je za njih i staleška dužnost da prinose žrtve ne samo za sebe, nego još i za duše, koje su im povjerene, "... najprije za svoje grijehe žrtve prinositi, zatim za narodne"(lo2). Ali ima i osim svećenika p l e m e n i t i h d u š a, koje se bilo u samostanima, bilo u svijetu, osjećaju prinukanima, da se prikazuju kao ž r t v e da zadovoljavaju za grijehe drugih. To je vrlo plemenito zvanje, koje ih pridružuje otkupiteljskom Kristovom djelu i na koje je dobro da odgovore plemenito, pazeći pri tom da zapitaju savjet duhovnog vođe, koji će s njima odrediti djela naknade, na koja će se dati (lo3).

742. Nadodajmo na koncu da d u h p o k o r e nije dužnost, koja se nameće samo početnicima i to za jedno kraće vrijeme. Kad je čovjek shvatio što je grijeh, kakvu neizmjernu uvredu on nanosi božanskom veličanstvu, smatra se obvezanim da čini pokoru c i j e l i ž i v o t, jer je sam život jako kratak da se zadovolji za neizmjernu uvredu. Ne treba dakle nikada prestati činiti pokoru.

Ta je stvar toliko važna, da je P.Faber, nakon što je dugo razmišljao, koji je razlog da tolike duše tako malo napreduju, došao do zaključka, da je tome razlog pomanjkanje k o n s t a n t n e b o l i, koju bi u nama izazivalo sjećanje na grijeh (1o4). To u ostalom potvrđuje i primjer Svetaca, koji nisu nikad prestali okajavati pogreške, katkada vrlo lagane, koje su im se kadkad izmakle. To isto dobro pokazuje i Božje vodstvo duša, koje želi uzdići do kontemplacije. Kad su one poradile kroz dugo vremena na tom, da su se očistile aktivnim vježbama pokore, On im šalje, da dopuni njihovo očišćenje, one p a s i v n e k u š n j e, koje ćemo opisati govoreći o putu sjedinjenja. Doista samo potpuno čista ili očišćena srca mogu doći do slatkosti božanskog sjedinjenja: "Blaženi čista srca, jer će Boga vidjeti".

§ 2. VJEŽBA U POKORI

Da se vježbamo u pokori na jedan savršeniji način, očito je da se treba sjediniti s Isusom pokornikom i prositi Ga, da živi u nama s svojim žrtvenim duhom (br.738). Zatim se sjediniti s njegovim o s j e ć a j i m a i d j e l i m a pokore.

743. Ovi osjećaji su jako dobro izloženi u psalmima, a posebno u psalmu: S m i l u j m i s e, Bože

a) To je najprije n e p r e s t a n o i ž a l o b n o s j e ć a n j e na naše grijehe: "grijeh je moj uvijek protiv mene"(1o5). Svakako nije pametno, da ih čovjek u detalje predstavlja u svom duhu. To bi moglo uznemiriti maštu i prouzročiti novih napasti. Nego ih se treba sjetiti u o j e l i n i, a posebno se zadržati na osjećajima p o k a j a n j a i p o n i z n o s t i.

Uvrijedili smo Boga u njegovoj prisutnosti. "... i pred t o b o m s a m z l o u č i n i o"(1o6). Pred Bogom, koji je sama svetost i koji mrzi nepravdu, onim Bogom, koji je Ljubav, i kojeg smo uvrijedili profanirajući njegove darove. Ne preostaje nam dakle nego vapiti za njegovim milosrđem, da Ga zamolimo za oproštenje i to treba činiti često: "Smiluj mi se, Bože, po velikom milosrđu svomu" (1o7). Mi se bez sumnje nadamo, da nam je oprošteno. Ali željni savršenije čistoće, molimo ponizno Boga da nas očisti još više u Krvi svoga Sina: "Operi me posve od opačina moje i od grijeha moga očisti me" (1o8). Da se s Njime još intimnije sjedinimo, želimo, da naši grijesi budu uništeni, da više ne ostane ni traga, želimo da naša duša i srce bude obnovljena i da nam se vrati radost mirne savjesti (1o9).

744. Ovo žalosno sjećanje na grijeh prati osjećaj v j e č n o g s t i d a "sramotno rumenilo pokriva lice" (llo). Stidimo se pred Bogom, poput Isusa Krista, koji je donio pred svoga Oca sramotu naših grijeha, osobito u vrtu agonije i na Kalvariji, Stidimo se pred ljudima, koji se sramе što nas vide ovako griješne u zboru svetih. Stidimo se sami pred sobom, ne možemo se sami sebe ni trpjeti ni podnositi u svojem grijehu, govoreći iskreno s rasipnim sinom: "Oče sagriješio sam i nebu i tebi" (lll), i sa carinikom: "Bože, smiluj se meni grešniku" (ll2).

745. c) Odatle se rađa s p a s o n o s n i s t r a h od grijeha, užasna groza od svih prilika, koje bi nas mogle na nj dovesti. Jer kraj sve svoje dobre volje, ostajemo izloženi napasti i ponovnim grijesima.

Ostajemo dakle posve nepovjerljivi prema samima sebi i iz dna srca ponavljamo molitvu sv.Filipa Neri-a: "Dragi Bože, pazi na Filipa. Inače će te izdati. A mi nadodajemo: "i ne uvedi nas u napast". Uslijed ovog nepovjerenja u sama sebe p r e d v i đ a m o opasne prilike, gdje bismo mogli pasti, pozitivna sredstva da osiguramo svoju ustrajnost i postajemo b u d n i da izbjegnemo najmanje nepromišljenosti. Ali ono nas brižljivo čuva i od k l o n u l o s t i d u h a. Više smo svijesni svoje nemoći i više stavljamo svoje pouzdanje u Boga, uvjereni, da ćemo po djelovanju njegove milosti biti pobjednici, osobito ako ovim osjećajima priključimo i d j e l a pokore.

§ 3. DJELA POKORE

746. Ova d j e l a, iako teška u sebi, bit će nam laka, budemo li bez prestanka imali pred očima ovu misao: izbjegao sam paklu, izbjegao sam čistilištu, a bez Božjeg milosrđa bih već tamo bio da trpim kaznu, koju sam zasluženo zaslužio. Ne postoji ništa što bi me više ponižavalo i više mučilo.

Glavna djela pokore, koja moramo vršiti su:

747. Najprije s t r p l j i v o, a poslije s r d a č n o i v e s e l o prihvaćanje svakoga križa, koji nam Providnost pošalje. Tridentinski koncil nas uči, da je to veliki dokaz Božje ljubavi prema nama, što hoće primiti kao zadovoljštinu za naše grijehe strpljivost s kojom primamo sva vremenita zla, koja nam daje (ll3). Stoga dakle, ako imamo pretrpjeti fizička ili moralna zla, na primjer: vremenske nepogode, bolesti, nesreću, neuspjeh, poniženja, umjesto da se gorko jadamo, kako nas je time obdarila priroda, primimo sve te patnje s mirnom strpljivošću uvjereni da ih zaslužujemo zbog svojih grijeha i da je strpljivost u kušnjama najsjajnije sredstvo očišćenja. To će iz početka biti samo obična strpljivost. Ali kad uvidimo, da su po njoj naše boli olakšane i postale plodne, mi ćemo malo po malo doći na to, da ih podnosimo odvažno, što više i radosno, sretni da tako skraćujemo svoje čistilište, da sličimo više raspetom Spasitelju i da slavimo Boga, kojeg smo uvrijedili. Tako

će strpljivost proizvesti sve te učinke, i posve očistiti dušu našu, posebno, jer je djelo ljubavi: "Opraštaju joj se mnogi grijesi, jer je ljubila mnogo" (114).

748. 2. K ovoj strpljivosti nadodati ćemo još vjerno vršenje s t a l e š k i h d u ž n o s t i u duhu pokore i zadovoljštine. Poslušnost je najugodnija žrtva Bogu "bolja je poslušnost od žrtve" (115). A staleška dužnost je za nas očito izražena volja Božja. Ispuniti te dužnosti tako točno, kako je to moguće, znači prikazati Bogu najugodniju žrtvu, neprestanu žrtvu, jer nas te dužnosti prate od jutra do večeri. To je posebno istina za osobe, koje žive u zajednici: pokoravajući se točno svojim pravilima, općenitim i posebnim, ispunjujući često sve što im njihovi poglavari naređuju ili savjetuju, umnažaju čine poslušnosti, žrtve i ljubavi i mogu ponoviti sa s.I.Berchmans-om, da je zajednički život za njih najveća pokora. Ali to je istina i za svjetovne osobe, koje kršćanski žive. Koliko se prilika ukazuje očevima i majkama u obitelji, koji obdržavaju sve svoje dužnosti supruga i odgojitelja, da prikažu Bogu brojne i teške žrtve, koje odlično služe čišćenju njihove duše? Sve je u tom da ispune te dužnosti kršćanski, odvažno, za Boga, u duhu zadovoljštine i pokore.

749. 3. Ima i drugih djela pokore, koja posebno preporuča Sv.Pismo, kao p o s t i m i l o s t i n j a.

A) Post je bio u St.Zavjetu jedno od velikih sredstava za očišćenje. On se nazivao i trapljenjem duše. Ali da postigne svoj učinak, morali su ga pratiti osjećaji pokajanja i milosrđa (117). U Novom Zavjetu post je vježba žalosti i pokore. Apostoli ne poste, dok je Zaručnik s njima, ali će postiti, kad Ga više tu ne bude (118). Naš Spasitelj, htijući zadovoljiti za naše grijehe, posti kroz 4o dana i 4o noći, i uči svoje apostole, da se neki vragovi mogu istjerati samo postom i molitvom (119). Vjerna toj nauci, Crkva je ustanovila post kroz Korizmu, na Vigilije i Kvatre, da dade vjernicima prilike da okaju svoje grijehe. Mnogo grijeha doista dolati direktno ili indirektno od senzualnosti, od pretjeranog jela i pila i ništa nije uspješnije da ih popravi, nego oduzimanje hrane, što ide u korijen zla, umrtvljujući ljubav prema senzualnom užitku. Eto, zašto su Sveci tako često postili i izvan vremena, koje je Crkva propisala. Dobri kršćani ih nasljeđuju ili si, što je slično postu u pravom smislu riječi, uskraćuju nekoliko zalogaja kod svakog obroka, da tako krote svoju senzualnost.

75o. B) Što se tiče m i l o s t i n j e, ona je djelo milosrđa i odricanja. Zbog ovog dvostrukog naslova, ona ima veliku moć da otkupi naše grijehe. "Oprosti se grijeha svojih milostinjom" (12o). Kad si uskraćujemo koje dobro, da ga dadnemo Isusu u osobi siromaha, Bog ne dopušta, da Ga nadvisimo u plemenitosti i drage nam volje otpušta dio kazne, koju za grijehe zaslužujemo. Što je dakle tko plemenitiji, prema svojim mogućnostima, što je savršenija nakana s kojom se milostinja daje, tim nam se potpunije opraštaju duhovni dugovi. - Ono što kažemo za tjelesnu milostinju, to još više vrijedi za d u h o v n u m i l o s t i n j u, koja ide za tim, da čini dobro dušama i da po tome i Boga slavi. To je ono djelo pokore,

koje obećaje psalmista, kad kaže Gospodinu da će - da zadovolji za svoj grijeh - učiti grešnike putevima kajanja: "Učit ću bezbožnike putove tvoje i opaki k tebi će se obratiti"(121).

4. Napokon dolaze d r a g o v o l j n a o d r i c a n j a i m r t v e n j a, koja si sami namećemo kao zadovoljštinu za svoje grijehe, posebno ona, koja idu u dno zla, kažnjavajući ga i disciplinirajući sposobnosti, koje su skrivile, da smo ih počinili. A to ćemo eto izložiti govoreći o mortifikaciji (mrtvenju).

III. G L A V A

M R T V E N J E (122)

751. Mrtvenje nam služi, kao i pokora, da nas očisti od p r o š l i h g r i j e h a (pogrešaka). Ali je njegov prvotni cilj da nas osigura protiv njih u s a d a š n j o s t i i b u d u ć n o s t i, smanjujući u nama težnju za užitkom, koja je izvor naših grijeha. Izložit ćemo dakle z a r a v p o t r e b u i v j e ž b a n j e u mrtvenju.

- Narav: { Različita imena; Definicija }
- Potreba: { za spas; za savršenost; Opći principi }
- Vježbanje: { Opći principi; Mrtvenje vanjskih sjetila; Mrtvenje nutarnjih sjetila; Mrtvenje strasti; Mrtvenje viših moći }

I. N a r a v m r t v e n j a

Nakon što izložimo b i b l i j s k e i m o d e r n e riječi, koje označuju mrtvenje, dat ćemo mu d e f i n i c i j u.

752. BIBLIJSKI IZRAZI, KOJI OZNAČUJU MRTVENJE. U Svetim Knjigama nalazimo sedam glavnih izraza, da označimo mrtvenje s raznih njenih stanovišta: 1. Riječ o d r i c a n j e: "Tko se ne odrekne svega što ima, ne može biti moj učenik" (123). Ta nam riječ predstavlja mrtvenje kao čin, k o j i m s e o d k i d a m o od vanjskih dobara da slijedimo Krista, onako, kako su činili Apostoli: "ostavivši sve, slijedili su Ga" (124).

2. To je i a b n e g a c i j a ili odreknuće samoga sebe: "Ako tko hoće da ide za mnom, neka se odrekne samoga sebe"(125). Najstrašniji naš neprijatelj je neuredna ljubav prema samomu sebi. I zato se treba odreći sebe.

3. Ali mrtvenje ima i pozitivnu stranu: ono je čin koji ranjava i mrtvi prirodne zle težnje: "Morite dakle zemaljske želje udova"... (126). "Ako li duhom djela tjelesna morite, živjet ćete"... (127).

4. Još više, to je r a s p e ć e tijela i njegovih želja po kojem pribijamo, da se tako izrazimo, svoje sposobnosti na evanđeoski zakon, upućujući ih u molitvi na rad:"A koji pripadaju Kristu Isusu, razapeše tijelo sa strastima i požudama." (128).

5. Ovo raspinjanje, ako se nastavi, izvodi neku vrst s m r t i i u k o p a, po kojem se čini da smo potpuno umrli sebi i da nas zakapaju zajedno s Isusom Kristom; da s Njime živimo novim životom: "Jer umrijeste i vaš je život sakriven s Kristom u Bogu" (129). (130).

6. Da izrazi tu duhovnu smrt, sveti se Pavao služi drugim izrazom. Budući da poslije krštenja ima u nama dva čovjeka: stari čovjek, koji ostaje ili trostruka požuda i novi čovjek ili preporođeni čovjek, veći da moramo svući staroga čovjeka i obući novoga: "Jer ste svukli staroga čovjeka s djelima njegovim i obukli novoga... (131)".

7. A budući da se to ne može učiniti bez boja, on kaže da je život boj, "dobar sam boj bio"(132), da su kršćani borci ili atlete, koji k a ž n j a v a j u svoje tijelo i drže ga u pokornosti.

Iz svih tih izraza, kao i drugih analognih, izlazi da mrtvenje obuhvaća dvostruki elemenat: jedan n e g a t i v n i: ravnodušnost, odricanje, oduzimanje i drugi p o z i t i v n i: borbu protiv zlih sklonosti, napor da ih umrtvimo ili uklonimo, mučenje, smrt, razapinjanje tijela, staroga čovjeka i njegovih želja, da živimo životom Kristovim.

753. MODERNI IZRAZI: Danas vole upotrebljavati blaže izraze, koji više pokazuju c i l j, kojemu se ide, nego li n a p o r, koji treba poduzeti. Kaže se da treba: o b n o v i t i s a m o g a s e b e, u p r a v l j a t i s a m s o b o m, o d g a j a t i v o l j u, o r i j e n t i r a t i d u š u k B o g u.

Ovi izrazi su točni, samo ako se znade pokazati, da čovjek može reformirati i voditi samoga sebe samo borbom i mrtvenjem svojih zlih sklonosti, koje su u nama. Nadalje, da čovjek može odgajati svoju volju samo tako, da svladava i kroti svoje nutarnje sposobnosti i da se može orijentirati prema Bogu samo tako, da se otkida od stvorova i oslobađa svojih mana. Drugim riječima, treba znati, kako to čini Sveto Pismo, spojiti dva aspekta mrtvenja: pokazati cilj za utjehu, ali ne mimoići ni napor, koji je potreban, da se cilj postigne.

754. III. DEFINICIJA. Možemo dakle mrtvenje definirati ovako: BORBA PROTIV ZLIH SKLONOSTI, DA IH PODVRGNEMO SVOJOJ VOLJI, A SVOJU BOŽJOJ. To je više niz kreposti, nego li jedna krepost, to je prvi stupanj svih kreposti, koji se sastoji u tome, da se prebrode zapreke zato, da se uspostavi ravnoteža među sposobnostima i njihov hierarhijski red. Iz toga se bolje vidi da mrtvenje nije neki cilj, nego sredstvo:

Mrtvi se čovjek zato, da živi jednim višim životom, odriče se vanjskih dobara, da bolje posjeduje duhovna dobra, odriče se sebe, samo da posjeduje Boga, bori se samo da uživa mir, umire sbi samo da živi životom Kristovim, životom Nožjim. J e d i n s t v o s B o g o m je dakle c i l j mrtvenja. A iz te svrhe se bolje razabire i njezina p o t r e b a.

II. P o t r e b a m r t v e n j a

Ova se potreba može promatrati s dvostrukog stanovišta: sa stanovišta s p a s e n j a i sa stanovišta s a v r š e n o s t i.

§ 1. POTREBA MRTVENJA ZA SPASENJE

Ima mrtvenja, koje je z a s p a s p o t r e b n o u tom smislu, što se čovjek izlaže opasnosti da padne u teški grijeh u koliko ga ne poduzima.

755. 1. Naš Spasitelj govori o tome sasvim očito u vezi s pogreškama protiv čistoće: "Tko god pogleda ženu sa požudom, već je s njome sagriješio u srcu svojem" (133). Ima dakle pogleda, za koje je čovjek teško odgovoran i kriv, takvih, koji su izazvani zlim željama. I mrtvenje se takvih, pogleda nameće pod prijetnjom teškoga grijeha. To uostalom isto nadodaje Naš Spasitelj onim svojim energičnim riječima: "Ako te tvoje oko sablažnjava, iskopaj ga i baci od sebe, jer je bolje za tebe da samo jedan od tvojih udova propadne i da ti cijelo tijelo ne bude bačeno u gehenu" (134). Ne radi se ovdje o tome, da se zbilja iskopaju oči, nego da čovjek ustegne svoj pogled na predmete i naravi, koje su predmet sablazni. Sv.Pavao nam donosi razlog ovih teških propisa: Jer ako živite po tijelu, umrijet ćete, ako li duhom tjelesna djela morite, živjet ćete" (135).

Mi smo to već rekli (br. 193-227), govoreći o trostrukoj požudi u nama, koju u nama izaziva svijet i đavao, koja nas često vuče na zlo i stavlja na kocku naš spas, ako ne pazimo, da je mrtvimo. Iz toga izlazi apsolutna potreba, da se neprestano borimo sa zlim sklonostima, koje su u nama, da izbjegavamo b l i ž e g r e š n e p r i g o d e, to znači one predmete i one osobe, koje, jer nam je to pokazala naše prošlo iskustvo, predstavljaju za nas ozbiljnu pogibao i vjerojatnost za grijeh i da se odreknemo užitka na koji nas vuče naša narav (136). Postoji dakle potrebno mrtvenje bez kojeg bi čovjek upao u teški grijeh.

756. 2. Ima i drugog mrtvenja, koje je C r k v a propisala da precizira generalnu obligaciju mrtvenja, na koju tako često podsjeća Evanđelje: tako na primjer n e m r s u petak, p o s t u korizmi, kvatrama, vigilijama. Ti zakoni obvezuju pod teški grijeh one, koji nisu ispričani zakonitim razlogom. Ovdje dajemo važnu opasku: ima ljudi, koji su iz opravdanih zaloga dispenzirani od ovih zakona. Oni nisu is-

tim tim dispenzirani i od generalnog zakona mrtvenja i moraju prema tome da se tom zakonu pokoravaju u nekoj drugoj formi: inače će oni za kratko vrijeme osjetiti pobunu svoga tijela.

757. 3. Osim tog propisanog mrtvenja bilo božanskim bilo crkvenim zakonom, ima i drugih djela mrtvenja, koja si svaki mora nametnuti po želji svoga duhovnog vođe u nekim posebnim prilikama, kada su napasti jače. Može ih čovjek izabrati među onima, koje ćemo malo kasnije nabrojiti (br. 767 i dalje).

2. POTREBA MRTVENJA ZA SAVRŠENOST

758. Ova potreba izlazi iz onoga što smo rekli o naravi savršenosti: ona se sastoji u ljubavi prema Bogu, koja ide sve do ž r t v e i p r e d a n j a s a m o g a s e b e, br. 321-327, tako da, prema "Nasljeduj Krista" mjera našeg duhovnog napretka ovisi o mjeri, kojom mi sami sebi nanosimo silu: Toliko ćeš napredovati koliko sam sebe svladaš" (137). Bit će dosta, da se ukratko sjetimo nekih motiva, koji će djelovati na našu volju, da je pomognu u vježbanju ove dužnosti. Oni se izvode: sa strane B o g a, I s u s a K r i s t a i n a š e g o s o b n o g p o s v e ć e n j a (138).

1. Obzirom na Boga

759. Cilj je mrtvenja, već smo to rekli, da se sjedinimo s Bogom. A to opet ne možemo učiniti, ako se ne otresemo n e u r e đ n e l j u b a v i p r e m a s t v o r e n j i m a. To lijepo i s pravom ovako kaže sveti Ivan od Križa: duša, koja se priveže uz neko stvorenje, postaje slična tome stvoru. Što više raste ljubav prema njemu, nastaje sve veća i sličnost, jer ljubav uspostavlja neku jednakost između onoga koji ljubi i onoga što ljubi... Dakle onaj, koji ljubi neko stvorenje, spušta se na njegov nivo, što više i niže, jer se ljubav ne zadovoljuje samo izjednačenjem, nego nameće neko podređenje. I baš radi toga jedna duša, koja je podređena nekom objektu izvan Boga, nije sposobna za čisto jedinstvo i za transformaciju u Bogu, jer je veća razlika između ništetnosti stvorenja i suvereniteta Stvoriteljeva, nego li između svijetla i tame." A duša koja se ne mrtvi, brzo se priljepljuje uz stvorove neurednom ljubavi. A našu dušu, poslije istočnoga grijeha, ta stvorenja privlače, njihova ljepota je začarava, i umjesto da se njima služi kao skalinama po kojima se penje k Stvoritelju, ona se u njima naslađuje i promatra ih kao konačni cilj. Da se pak otrese toga čara, i da izbjegne to podređenje, apsolutno je potrebno o t r g n u t i s e od svega što nije Bog ili barem od svega što ne predstavlja neki put i sredstvo, da se k Njemu ide. I eto zašto Olier kaže (139), uspoređujući stanje kršćana s onim Adamovim stanjem u stanju nevinosti, da je među njima velika razlika: "Adam je u tim stvorenjima tražio Boga, služio Mu i Njemu se klanjao. A kršćani moraju naprotiv

da traže Boga vjerom, da Mu služe i da Mu se klanjaju osloboljeni na Njega samoga i na Njegovu svetost, neovisno o svakomu stvoru". I u tom se sastoji milost sv. krštenja.

760. B) Na dan našeg krštenja sklopljen je između nas i Boga pravi ugovor. a) Sa svoje strane Bog nas je očistio od istočnoga grijeha i pošto nas je posinio, priopćio nam je svoj život i obvezao se davati nam sve potrebne milosti, da taj život sačuvamo i da on u nama raste. Svjedoci smo s koliko se je darežljivosti On držao svojih obećanja.- b) Sa svoje strane, mi smo se opet obvezali, da ćemo živjeti kao prava djeca Božja, da ćemo se približavati savršenosti svoga nebeskoga Oca, njegujući u sebi taj nadnaravni život. Mi to pak ne možemo činiti, ako se ne mrtvimo. Jer s jedne strane Duh Sveti, koji nam je na krštenju dan, vodi nas u siromaštvo, prezir, trpljenja, a s druge strane naše tijelo traži čast, užitak, bogatstvo (140). Postoji dakle u nama neki konflikt i neprestana borba. I mi možemo ostati vjerni Bogu samo ako se odričemo neuredne ljubavi prema častima, užitku i bogatstvu. I zbog toga svećenik, krsteći nas, čini nad nama dva znaka svetoga Križa, jedan na srcu, da utisne u nas ljubav prema križu, i drugi na ramenima, da nam dade snagu da ga nosimo. Iznevjerili bismo se dakle zavjetu svojeg svetog krštenja, kad ne bismo nosili svoj križ, potiskujući želju za častima, poniznošću, ljubav prema užitku mrtvenjem i žeđ za bogatstvom siromaštvom.

2. Obzirom na Isusa Krista

761. A) Po krštenju smo u Nj i n k o r p o r i r a n i i kao takvi moramo od Njega primati poticaje i inspiracije i dosljedno k o n f o r m i r a t i se s Njim. A knjiga "Nasljeduj Krista" nam kaže, da je njegov čitav život bio samo dugo mučeništvo. "Cijeli je život Kristov bio križ i mučeništvo"(141). Naš život dakle ne može biti život veselja i uživanja, nego život mrtvenja. To je uostalom isto ono, što nam jasno i otvoreno kaže sam Spasitelj: "Tko hoće da ide za mnom, neka se odreče samoga sebe i uzme križ svoj svaki dan i ide za mnom" (142). Ako ima itko tko mora slijediti Isusa, to je svakako onaj, tko teži za savršenstvom. A kako će čovjek slijediti Isusa, koji je od svoga dolaska na svijet prigrlio križ, koji je cijeli život uzdisao u trpljenju i poniženju, kojega je siromaštvo pratilo od kolijevke do Kalvarije, ako voli veselje, užitak, bogatstvo, ako ne nosi svoga križa svaki dan, onaj, koji mu Bog izabere i pošalje? Sveti Bernardo kaže, da je to sramota da smo mi nježni i strašljivi za najmanje trpljenje, budući da smo udovi okrunjene glave. "Sramota je biti strašljivi ud pod okrunjenom glavom" (143). Da budemo dakle slični Isusu Kristu i da se približavamo njegovoj savršenosti, treba da nosimo svoj Križ kao On.

762. B) Ako t e ž i m o z a a p o s t o l a t o m i tu nalazimo novi motiv za mrtvenje svoga tijela. Isus je po križu spasio svijet. Po križu ćemo dakle i mi sudjelovati s njime u spasavanju svoje braće, i naša će gorljivost do-

nijeti toliko više ploda, koliko ćemo više participirati u trpljenjima Spasiteljevim. To je bio motiv, koji je vodio sv.Pavla, kada je dopunjao u svom tijelu nevolje svoga Učitelja da postigne milosti za Crkvu. "Sad se radujem patnjama, koje trpim za vas, i dopunjujem nedostatak nevolja Kristovih u tijelu svojemu za tijelo njegovo, a to je Crkva" (144). To je podržavalo u prošlosti, a podržava i u sadašnjosti tolike duše, koje pristaju da budu žrtve, da Bog bude proslavljen i duše spašene. Bez sumnje trpljenje je teška, ali kako da se čovjek usudi da se na to tuži, ako promatramo Isusa gdje ide pred nama noseći svoj križ za spasenje naše i naše braće, ako promatramo njegovu agoniju, njegovu nepravednu osudu, bičevanje, krunjenje trnovom krunom, kada slušamo poruge, uvrede, objede, koje mirno prima? Mi još nismo prolili svoju krv. I ako ocijenimo u njihovoj pravoj vrijednosti i našu dušu i duše naše braće, zar nije vrijedno da podnesemo nekoliko prolaznih poteškoća za slavu, koja ne će imati kraja, i da surađujemo time s našim Spasiteljem na spasu onih duša, za koje je On prolio posljednju kap svoje krvi?

Ove motive, koliko god oni bili uzvišeni, razumiju neke plemenite duše i shvaćaju već od početka svoga obraćenja. I izložiti im te motive znači pospješiti djelo njihova očišćenja i njihova posvećenja.

3. Obzirom na vlastito posvećenje

763. A) Moramo se brinuti i paziti da u s t r a j e m o. A mrtvenje je sigurno jedno od najboljih sredstava, da se sačuvamo od grijeha. Podliježemo u napasti radi ljubavi za užitkom ili straha od patnje i borbe. A mrtvenje utišava ovu dvostruku težnju i svodi ih na koncu samo na jednu: usukraćujući nam (mrtvenje) neke užitke, na koje imamo pravo, učvršćuje i čuva našu volju od nedopuštenih užitaka i olakšava nam pobjedu nad senzualnošću i sebeljubljem, "radeći protiv senzualnosti i sebeljublja", kako s pravom kaže sveti Ignacije. Ako naprotiv kapituliramo pred užitkom, dopuštajući si sve dopušteno veselje, kako ćemo se znati oprijeti u času kad se senzualnost, željna novih opasnih, pa i zabranjenih veselja, osjeti privučena navikom, da popuštamo njezinim prohtjevima. Kosina je tako skliska, da je lako, napose u senzualnosti, pasti u ponor svladan nekom vrtoglavicom. Što više, i kad se o oholosti radi, kosina je teža da se predbrodi, nego li to čovjek misli. Čovjek slaže u maloj stvari, da se ispriča, i da izbjegne poniženje. I kada dođe na ispovijed nalazi se u opasnosti pomanjkanja iskrenosti od straha iskrenog priznanja. Naša sigurnost dakle traži borbu protiv sebeljublja, isto tako kao i borbu protiv senzualnosti i požude.

764. B) Ali nije dosta samo izbjegavati grijeh. Treba n a p r e d o v a t i u savršenosti. A koja je u tome velika zapreka, ako li ne sebeljublje i strah od križa? Koliki bi željeli biti bolji, težiti k svetosti, kad se ne bi bojali potrebna napora za napredovanje i iskušenja, koja Bog ša-

lje svojim najboljim prijateljima? Treba ih dakle podsjetiti na ono, na što je sv.Pavao uvijek opominjao prve kršćane, da znadu, da život predstavlja bitku, da se moramo stiditi i crveniti što smo manje odvažni od onih, koji se bore za zemaljsku nagradu i koji se, da se spreme za pobjedu, odriču mnogih dopuštenih užitaka i nameću si mučne i teške vježbe, i to za prolaznu nagradu, dok je nagrada, koja nas čeka besmrtna. ".. da dobiju raspadljiv vijenac, a mi neraspadljiv" (145). - Bojimo se trpljenja, ali pomislimo na strašne čistilišne muke, koje će trebati podnositi kroz dugi niz godina, nastavimo li živjeti bez mrtvenja i uživati sve užitke, koji nas okružuju? Koliko li su pametniji moderni ljudi? Kako naporno rade i svakakve korake poduzimlju da zasluže malo srebra i da si osiguraju časnu starost? A mi se ne bismo htjeli mrtviti da si osiguramo vječni mir u nebeskoj domovini! Je li to pametno?

Treba dakle biti na čistu, da nema savršenosti, da nema kreposti bez mrtvenja. Kako biti i ostati čist, a ne mrtviti onu senzualnost, koja nas tako snažno vuče na opasno i zlo uživanje. Kako biti umjeren, a ne zauzdavati proždrljivost? Kako se vježbati u siromaštvu i u pravdi, a ne boriti se protiv pohlepnosti? Kako biti ponizan, tih i ljubezan, a ne krotiti oholost, srdžbu, zavist i ljubomornost, koje drijemaju na dnu svakog ljudskog srca? Nema ni jedne jedine kreposti, koja bi se mogla vježbati, u stanju pale ljudske naravi, kroz dulje vremena bez napora, bez borbe, a prema tome i bez mrtvenja. Možemo dakle reći s Tronson-om (146), da "kao što je mrtvenje izvor mana i uzrok svih naših zala, tako je mrtvenje opet temelj kreposti i izvor svih naših dobara".

765. C) Može se nadodati, da mrtvenje, kraj svih svojih trpljenja, koje nam nameće i kraj svega što nam uskraćuje, predstavlja i ovdje na zemlji izvor najvećih dobara i da su na kraju krajeva kršćani, koji se mrtve, općenito sretniji nego ostali svjetovnjaci, koji su se dali na uživanje. To nas uči i sam Naš Spasitelj, kad kaže da oni, koji ostave sve, da slijede Njega, primaju i u ovom životu za uzvrat stostruko: "I svaki koji ostavi kuće ili braću... primit će stoput onoliko i baštinit će vječni život" (147). Sveti Pavao govori to isto, kada, nakon što je govorio o čednosti, to jest o umjerenosti, u svim stvarima, nadodaje da onaj, koji se u njoj vježba, uživa onaj pravi mir, koji nadilazi svaku utjehu: "I mir Božji, koji nadilazi svaki um, čuvat će vaša srca i vaše misli u Kristu Isusu". Nije li on sam za to živi primjer? On je zbilja imao mnogo podnijeti i on na dugo i široko opisuje strašna iskušenja, koja je imao podnijeti propovijedajući Evanđelje, kao i u borbi protiv samoga sebe. Ali nadodaje, da obiluje i preobiluje veseljem usred tih patnja: "Obilna je moja radost pored sve nevolje naše" (148).

Svi ti sveci doživjeli su isto: bez sumnje imali su podnijeti i mnogo nevolja i bola. Ali mučenici su usred muka govorili, da nikada nisu imali sličnu čast, "nikada se nijesmo tako sjajno gostili". I čitajući živote Svetaca dvije nam stvari upadaju u oči: strašne nevolje, koje su podnosili, mrtvenja koja su si slobodno nametali, a s druge stra-

na njihova strpljivost, veselje i vedrina usred njihovih patnja. Oni su u tom išli tako daleko, da su uzljubili križ, da su ga prestali odbijati, da su za njim uzdisali i da su smatrali izgubljenim dane, kada nisu imali gotovo ništa trpjeti. To je jedan psihološki fenomen, koji začuđuje obične ljude, ali koji tješi ljude dobre volje. Bez sumnje se ne može od početnika tražiti ljubav prema križu. Ali se može tražiti, citirajući im i iznoseći primjere Svetaca, da shvate ljubav prema Bogu i dušama olakšava trpljenje i mrtvenje, i da će i sami, ako se odlučno počnu vježbati u malim križevima i žrtvama, koje ih susreću, doći jednoga dana do toga da ljube križ i da ga žele i da u tom nalaze prave duhovne utjehe.

766. To isto zapaža pisac "Nasljeduj Krista", u jednom tekstu, koji jako dobro rezimira koristi mrtvenja: "U križu je spasenje, u križu je život, u križu obrana od neprijatelja. U križu je obilje višnje slasti, u križu snaga srca, u križu radost duha. U križu je vršak kreposti, u križu savršena svetost" (II). Ljubav prema križu je stvarno ljubav prema Bogu dotjerana do žrtve. A već smo rekli, da je upravo ta ljubav sadržaj svih kreposti, sama bit savršenosti, a prema tome i najmoćniji štit protiv duhovnih neprijatelja, izvor snage i utjehe, najbolji način, da povećamo u sebi nadnaravni život i da osiguramo svoje spasenje.

III. v j e ž b a n j e u m r t v e n j u

767. NAČELA. 1. Mrtvenje mora obuhvatiti čitava čovjeka, dušu i tijelo. Jer čitav čovjek, u koliko nije dobro disciplinirau, predstavlja priliku za grijeh. Bez sumnje, ako ćemo pravo, volja je ona, koja griješi. Ali ona ima kao suradnike i pomoćna sredstva naše tijelo s vanjskim sjetilima i dušu s njezinim sposobnostima. Treba dakle disciplinirati i mrtviti čitava čovjeka.

768. 2. Mrtvenje se bori protiv užitka. Bez sumnje užitak u s e b i nije nikakvo zlo. On je što više neko dobro, u koliko je podređen cilju za koji ga je Bog stvorio. Bog je htio spojiti i nadovezati neki užitak i veselje uz ispunjavanje dužnosti, da time olakša njihovo ispunjenje. Tako nalazimo i osjećamo na primjer stanoviti užitak kod jela i pila, kod rada i drugih dužnosti ove vrste. Tako dakle u Božjem planu užitak i veselje n i j e c i l j, n e g o s r e d s t v o. Uživati zato, da bolje ispunimo svoju dužnost, nije dakle zabranjeno. To je red, koji je postavio Bog. Ali htjeti užitak sam po sebi, kao svrhu bez obzira na dužnosti, to je najblaže rečeno o p a s n o, jer se čovjek izvrgava pogiblji, da prijeđe od dopuštenog užitka na nedopušteni. Uživati, a isključiti dužnost, jeste grijeh veći ili manji, jer to predstavlja poremećenje reda, koji Bog želi. Mrtvenje će se dakle sastojati u tome, da si čovjek uskraćuje z a o i n e d o p u š t e n i užitak, koji se protivi redu Božje Providnosti, ili božjem i crkvenom zakonu. Sastojat će se u tome, da se čovjek odrekne i odbije od sebe i o p a s n a uživanja, da se ne izloži opasnosti grijeha.

A sastojat će se i u tome, da se čovjek uzdži i od po kojeg d o p u š t e n o g užitka, da osigura u buduće nadmoć volje nad senzualnošću. I baš u tom cilju, ne će si čovjek samo uskraćivati neke užitke, nego će si nametati i neko pozitivno mrtvenje. Jer iskustvo pokazuje, da ništa tako dobro ne pomaže, da čovjek skrši u sebi sklonost uživanju, kao kad si sam od svoje volje nametne neki posao ili neku žrtvu.

769. 3. Ali se čovjek u mrtvenju mora vježbati p a m e t n o i d i s k r e t n o. Ono mora biti razmjerno f i z i č k i m i m o r a l n i m snagama pojedinca i usklađeno s ispunjavanjem s t a l e š k i h d u ž n o s t i. 1.) Treba štediti i čuvati svoju fizičku snagu: jer prema riječima sv.Franje Saleškoga (15o): "izloženi smo velikim napastima u dva slučaja; treba znati, kad je tijelo jako gojeno i hranjeno i kad je suviše slabo i neotporno." A u tom drugom slučaju lako se upada u neurasteniju, koja zatim primorava na opasne obzire.- 2) Treba štediti m o r a l n u snagu, ne nametati si u početku previše, jer čovjek ne može dugo tako nastaviti, pa u času, kad popusti, može dovesti do mlitavosti.- 3) Osobito je važno, da je mrtvenje u skladu sa staleškim dužnostima, koje ne obvezuju, i koje su prema tome pred onima, koje smo si sami nametnuli. Tako bi na primjer za jednu domaćicu i majku bilo loše, kad bi se tako mrtvila, da joj to škodi i da je sprečava u ispunjenju njenih dužnosti prema svojem mužu i svojoj djeci.

77o. 4. Postoji n e k i r e d u mrtvenju: n u t a r n j e očito vrijedi više od v a n j s k o g a, jer se nutarnje obara direktnije na korijen zla. Ali ne treba zaboraviti, da vanjsko mrtvenje olakšava nutarnje. Tko bi htio disciplinirati svoju maštu bez mrtvenja svojih očiju, ne bi u tom ništa uspio, zato je oči predočavaju mašti sjetilne slike, kojima se mašta napasiva. Pogrešno bi bilo izvrgavati ruglu trpljenja kršćanskih vjekova. Doista Sveci svih doba, oni, koji su proglašeni blaženima u posljednje vrijeme, kao i oni od prije, strogo su trapili svoje tijelo i vanjska sjetila, čvrsto uvjereni, da se čitav čovjek mora trapiti u stanju pale ljudske naravi, da čitav pripadne Bogu.

Sada ćemo prijeći po malo sve vrsti mrtvenja, počevši od v a n j s k i h, pa sve do onih v i š e n u t a r n j i h. To je i logično. Ali u praksi treba znati miješati i vježbati se, i u jednima i u drugima.

§ 1. MRTVENJE TIJELA I VANJSKIH SJETILA

771. 1. RAZLOG MRTVENJA.- a) Naš je Spasitelj preporučio Apostolima, da se umjereno vježbaju u postu, nemrsu, da mrtve pogled i opip. Sveti je Pavao tako dobro shvatio potrebu mrtvenja svoga tijela, da ga je strogo kažnjavao da izbjegne grijeh i osudu: "Nego morim svoje tijelo i zarobljavam, da dok sam drugima propovijedam, sam ne izgubim nagrade". Pa i sama Crkva propisuje vjernicima u neke dane post i nemrs.

b) Koji je tome razlog? Bez sumnje je tijelo, dobro dis-

ciplinirano, korisni i potrebni sluga, čije snage treba čuvati, da ih stavimo u službu duše. Ali tijelo, u stanju pale ljudske naravi, traži sjetilne užitke ne vodeći računa o onom, što je dopušteno ili što je zabranjeno; ono ima što više naročitu sklonost prema zabranjenim užitcima i ono se kadkada buni protiv viših sposobnosti, koje mu to hoće uskratiti. Ono je tim opasniji neprijatelj, što nas svuda prati: za stolom, u krevetu, na putu, i što ono često susreće pomoćnike, koji su spremni da uzbude njegovu senzualnost i sklonost na naslađu. Tjelesna sjetila su doista neka otvorena vrata, kroz koja se provlači i uvlači suptilni otrov zabranjenog užitka. Apsolutno je dakle potrebno bdijeti nad samim sobom, nad tijelom, da ga umrtvimo, ukrotimo i stjeramo u red: ako to ne činimo, ono će nas izdati.

772. 2. ČEDNOST TIJELA.- Da dobro ukrotimo svoje tijelo, promotrimo dobro pravila čednosti i uljudnog vladanja: tu ima obilna građa za mrtvenje. Načelo, koje nam ima služiti kao pravilo, jeste ono, koje iznosi sv.Pavao: "Ne znate li da su tjelesa vaša udovi Kristovi?" Ili ne znate, da je tijelo vaše hram Duha Svetoga, koji je u vama?"(151).

A) Treba dakle poštivati svoje tijelo, kao kakvi sveti hram, kao udo Kristovo. Daleko od nas ona odijela, više ili manje nečedna, koja su napravljena i sašivena samo za to, da pobude znatiželju i naslade. Neka svatko nosi odijelo, koje odgovara njegovom položaju, jednostavno i čedno, ali uvijek pristojno i dolično.

Ništa nema pametnije od savjeta sv.Franje Saleškoga u tom predmetu(152): "Budi pristojna, Filoteo, i neka ništa nema na tebi privlačnoga i loše udešenog... čuvaj se dobro taštine, gizdanja, rijetkosti i vrugolija. Budi, koliko je moguće, jednostavna i čedna, što je bez sumnje najveći ures ljepote i najbolja obrana od rugobe... tošte žene dovode u sumnju svoju čistoću; a ako su čiste, onda se bar ne vidi među tolikim tricama i kučinama"... Sveti Ljudevit kaže jednom riječi: "da se treba odijevati prema svojem stanju i položaju, tako da pametni i pošteni ljudi ne mogu reći: vi ste u tom pogledu učinili mnogo, niti da mladi mogu reći: učinili ste suviše malo.

Što se tiče redovnika i redovnica, kao i svećenika, oni se moraju ravnati u pogledu oblika i materijala svoga odijela prema postojećim propisima. Ne treba ni spominjati, da bi mondenost i koketerija kod njih bila sasvim neumjesna i da bi samo mogla sablažnjiti i svjetovne ljude.

773. b) LIJEPO VLADANJE je također odlična prilika mrtvenja za svakoga: brižljivo izbjegavati nježne i ženske manire, držati se uspravno, ali neusiljeno i bez afektacije, ne biti pognut i nakrivljen na jednu ili drugu stranu. Ne mijenjati često svoj položaj. Ne prekrstiti noge ni koljena. Ne naslanjati se mlitavo na stolicu ili klecalo. Izbjegavati naglo pokrete i neumjesne geste. To su eto, kraj stotinu drugih, neki načini mrtvenja bez opasnosti za zdravlje, ne privlače pažnju drugih, a izvrsno nam služe za potpuno gospodstvo nad svojim tijelom.

774. C) Ima i drugih pozitivnih mrtvenja, koje si rado nameću odvažni pokornici da krote svoje tijelo, da smire svoje neobuzdane želje i da potaknu želju za pobožnošću: najopćenitije su one male željezne narukvice, koje stavljaju na ruku, lanci, koje stavljaju oko bokova, pojasi i skapulari od strune ili nekoliko dobrih udaraca, kad ih si čovjek može dati, a da ne privuče pažnju drugih (153). Kod svega toga treba se brižno držati uputa svog duhovnog vođe, izbjegavati sve ono što bi mirisalo po čudaštvu ili što bi budilo taštinu, a da ne govorimo o onom što bi bilo protivno higijeni ili pristojnosti. Duhovni će vođa takve stvari samo uz oprez odobriti i to samo za neko vrijeme i ako primjeti kakve neprilike ove ili one vrste, on će ih zabraniti.

775. 3. ČEDNOST OČIJU. A) Ima pogleda t e š k o o d g o v o r n i h, koji vrijeđaju ne samo stid, nego i samu čistoću (154) i od ovakvih se pogleda treba očito uzdržavati. Ima ih opet, koji su o p a s n i, ako promatramo njihov izgled, bez obzira na osobe ili stvari, koje po prirodi pobuđuju napasti: tako nas Sv.Pismo odvraća, da ne zaustavljamo svoga pogleda na djevojci, da njezina ljepota ne bude za nas predmet smutnje: "Ne upiri pogleda svojega u djevojku, da ne budeš kažnjen poradi nje"(155). A danas, kada sloboda izloga, nečednost kostima, i škodljive ekshibicije kazališta i nekih salona pružaju toliko opasnosti, kakvom se rezervom ne će trebati osigurati, da se ne izložimo grijehu!

776. B) Ozbiljan kršćanin, koji hoće da pod svaku cijenu spasi svoju dušu, ide još dalje, pa da bude siguran da ne podlegne senzualnosti, m r t v i `z n a t i ž e l j u o č i j u izbjegavajući na pr. gledanje krcz prozor da gleda prolaznike, držeći oči spuštene, bez afektacije kod svojih poslovnih puteva ili šetnja. On naprotiv rado odmara svoje oči na nekom pobožnom predmetu ili slici, zvoniku, križu, spomeniku da se potakne na ljubav prema Bogu i Svecima.

777. 4. MRTVENJE SLUHA I GOVORA. - A) Ono traži, da ne govorimo i ne slušamo ništa protivno ljubavi, čistoći, poniznosti i drugim kršćanskim krepostima. Jer zli razgovori, kaže sv.Pavao, kvare dobre običaje. "Zli razgovori kvare dobre običaje"(156). Koliko se je duša izopačilo, što su slušale nečedne ili ljubavi protivne razgovore! Puteni razgovori uzbuđuju bolešljivu radoznalost, pobuđuju strasti, uspaljuju želje i dovode na grijeh. Nemilosrdne riječi uzrokuju diobe čak i u obiteljima, nepovjerenja, neprijateljstva i svađe. Treba dakle paziti i na najmanju riječ, da se izbjegnu takve sablazni i znati zatvoriti uho na sve što može pomutiti čistoću, ljubav i mir.

778. B) Ali da u tom bolje uspijemo, trebat će mrtviti kadkada i svoju r a d o z n a l o s t izbjegavajući da pitamo ono što godi našoj radoznalosti ili sviđavajući onu veliku želju za pričanjem, koje svršava ne samo nepotrebnim nego i opasnim brbljarijama: "U mnogom govorenju ne biva bez grijeha"(157).

C) A kako negativni načini mrtvenja ne će biti dosta, bit će potrebno upravljati razgovore ne samo na neškodljive, nego na dobre, poštene i pobudne predmete, a da ipak kod toga

ne budemo dosadni drugima sa svojim ozbiljnim primjedbama, na koje nismo naravno samim razgovorom došli.

779. 5. Mrtvenje DRUGIH SJETILA. Ono što smo rekli o pogledu, sluhu i govoru, vrijedi i za druga sjetila. Na okus ćemo se navratiti, kad budemo govorili o neumjerenosti, a na opip uz razlaganje o čistoći. Što se tiče n j u h a (mirisa), neka bude dosta reći samo, to da je neuredna upotreba parfema često samo izlika, da se zadovolji senzualnost, a kadkada da se izazove i naslada. Neka se ozbiljan kršćanin time služi samo umjereno i to iz velikog i jako korisnog razloga, a redovnici i svećenici neka si stvore pravilo, da se njime nikako ne služe.

§ 2. MRTVENJE NUTARNJIH SJETILA

Dva nutarnja sjetila, koja treba mrtviti su m a š t a i s p a m ć e n j e, koja općenito djeluju zajedno, budući da je djelovanje pamćenja popraćeno osjetilnim slikama.

780. 1. NAČELO. To su dvije dragocjene sposobnosti, koje ne samo da pružaju razumu materijal, koji mu je potreban da može raditi, nego mu omogućuju da izloži istinu sa slikama i s činjenicama, po kojima ona postaje prihvatljivija, življa i interesantnija: Blijedi i hladni resume bio bi slabo privlačiv za većinu smrtnika. Ne radi se ovdje dakle o uništenju ovih sposobnosti, nego o njihovom disciplíniranju, o podređivanju njihove aktivnosti pod vodstvo razuma i volje. Inače, prepuštene same sebi, one napunjuju dušu mnoštvom uspomena i slika, koje je rastresaju, rasiplju njezinu energiju, doprinose tome, da ona gubi mnogo dragocjenog vremena u molitvi i u radu i stvaraju hiljade napasti protiv čistoće, ljubavi, poniznosti i drugih kreposti. Potrebno je dakle, da ih disciplíniramo i da ih podredimo višim sposobnostima.

781. 2. PRAVILA, koji se treba držati: A) Da spriječimo lutanja pamćenja i mašte, prije svega ćemo nemilosrdno tjerati, već u početku, što znači čim ih opazimo, slike i o p a s n e uspomene, koje bi bile za nas izvor napasti, sjećajući nas sablažnjive prošlosti, ili predstavljajući nam užitke u sadašnjosti ili u budućnosti. Ali kako često postoji neka vrsta psihologijskog determinizma, koji je uzrokom, da iz ispraznih sanjarija prelazimo na opasne, osigurat ćemo se protiv toga mrtvenjem b e s k o r i s n i h misli, kojima gubimo dragocjeno vrijeme i koje spremaju put drugim, još opasnijima: "mrtvenje beskorisnih misli" predstavlja, kažu Sveci, smrt zlim mislima.

782. B) Da u tom polje uspijemo, najbolji je pozitivni način, da se predamo svom dušom sadašnjem poslu, svojim dužnostima, svojim sadašnjim poslovima. To je u ostalom najbolji način, da uspijemo dobro načiniti ono što radimo, koncentrirajući čitavu aktivnost na sadašnji posao: radi što radiš! - Neka se mladež sjeti, da treba, želi li napredovati u svojim naukama i u drugim svojim staleškim dužnostima, dati više mjesta radu inteligencije i razmišljanju, a manje osjetilnim sposobnostima: tako će osiguravajući svoju budućnost, izbjeći opasna sanjarenja.

783. c) Konačno je korisno poslužiti se maštom i pamćenjem za gajanje svoje pobožnosti, tražeći u Svetim Knjigama, našim liturgijskim molitvama i duhovnim piscima najljepše tekstove i najljepše komparacije i slike. Služeći se maštom da se stavimo u prisutnost Božju, i da si detaljno predstavimo misterije Našeg Spasitelja i Blažene Gospe. Tako ćemo, mjesto da ubijemo svoju maštu, napuniti je pobožnim predodžbama, koje će odstraniti i otjerati one pogubne i moći ćemo bolje shvatiti i ljepše izložiti svojim slušaocima evanđeoske scene i događaje.

§ 3. MRTVENJE STRASTI (158)

784. Strasti, u f i l o z o f s k o m značenju riječi, nisu nužno i apsolutno zle: to su jake, često nagle, sile, koje se mogu iskoristiti za dobro, kao i za zlo, samo ako ih čovjek znade disciplinirati i upraviti k plemenitom cilju. Ali u p u č k o m govoru i kod nekih duhovnih pisaca, ta se riječ upotrebljava u svojem lošem smislu, da se označe zle strasti. Izložit ćemo dakle: - 1. Psihologiju strasti, - 2) pokazati njihove dobre i zle učinke - i 3) dati pravila za dobro korišćenje strastima.

1. Psihologija strasti

Tu ćemo podsjetiti samo na ono, što se na dugo i široko izlaže u psihologiji:

785. 1. POJAM. Strasti su nagli pokreti senzitivnog nagona prema sjetilnom dobru s jačim ili slabijim utiskom na organizam.

a) Osnova strasti je dakle neka spoznaja, barem osjetilna, nekog dobra, kojeg se čovjek nada ili koje posjeduje ili spoznaja nekog zla, koje je protivno tom dobru. I iz te spoznaje izviru pokreti senzitivne težnje.

b) Ovi pokreti su n a g l i i brzi i tako se razlikuju od čustvenih ugodnih ili neugodnih stanja, koja su mirna, tiha bez ove žestine i jačine, koja se nalazi u strasti.

c) I upravo, jer su ti pokreti n a g l i i brzi i djeluju jako na senzitivni nagon, oni o s t a v l j a j u u t i s k e čak u fizičkom organizmu, radi uske veze između duše i tijela.

Tako srdžba tjera krv u glavu i napinje živce, strah prouzrokuje blijedoću, ljubav širi srce, a strah ga steže. Ipak se ti fiziološki učinci ne javljaju kod svih jednako: oni ovise o temperamentu svakog pojedinca, o jačini strasti, kao i o mjeri koliko je čovjek uspio svladati samoga sebe.

786. Strasti se dakle razlikuju od o s j e ć a j a, koji su pokreti volje, koji dosljedno predpostavljaju spoznaju razuma i koji, bili kako mu drago jaki, nemaju jačine strasti. Tako postoji strastvena ljubav i osjećajna ljubav,

strastveni i razumski strah.- Nadodajmo još, da se u čovjeku, koji je razumna životinja, strasti i osjećaji često miješaju, gotovo uvijek, u različitoj mjeri, i da jedino voljom, pomognutom milošću, uspjevamo da pretvorimo u osjećaje najžešće strasti podvrgavajući ove onima (strasti osjećajima).-

787. 2. NJIHOV BROJ: Općenito ih nabrajamo jedanaest, ali sve izviru iz ljubavi, kako odlično pokazuje Bossuet (159): "Naše ostale strasti odnose se jedino na ljubav, koja ih uključuje ili ih sve izaziva."

1. LJUBAV je strast kojom čovjek teži za sjedinjenjem s osobom ili predmetom, koji mu se sviđa. Čovjek želi imati to u svojoj vlasti. - 2. MRŽNJA je strasto, kojom čovjek odbija od sebe nešto što mu se ne sviđa. Ona izvire iz ljubavi u tom smilu što mrzimo ono, što je protivno onome što ljubimo. Bolest mrzim samo zato što volim zdravlje, i nekoga mrzim samo zato, što on stavlja zapreke onome što volim.- 3. ŽELJA je traženje dobra, kojega n e m a m o, rađa se iz toga što mi to dobro volimo.- 4. ODVRAĆANJE (BIJEG) nas odvraća od zla, koje nam prijeti.- 5. VESELJE je radost radi dobra, koje posjedujemo. - 6. ŽALOST naprotiv nastaje i nestaje sa s a d a š n j i m zlom.- 7. SMIONOST (odvažnost) nastoji da se sjedini s predmetom, koji voli, a postignuće toga je t e š k o . - 8. STRAH nas tjera da se odvratimo od zla, koje se teško dade izbjeći.- 9. NADA se sa žarom upravlja prema nekom ljubljenom objektu, čije je postignuće m o g u ć e, iako t e š k o . - 10. OČAJ se rađa u duši, kad joj postignuće ljubljenog objekta izgleda nemoguće.- 11. SRDŽBA odbija žestoko ono, što nam čini zlo i budi želju za osvetom.

Prvih šest vrsta, koje izviru iz p u t e n e težnje moderni općenito nazivlju strasti u ž i t k a, a pet drugih se odnosi na r a z d r a ž l j i v u težnju i nazivlju se borbene strasti.

2. Učinci strasti

788. S t o i c i su naučavali, da su strasti radikalno zlo i da ih treba obuzdavati. E p i k u r e j c i su ih naprotiv obožavali i vikali na sva usta, da ih treba slijediti, To je isto što i naši moderni epikurejci kažu: proživjeti svoj život! Kršćanstvo se drži sredine između te dvije krajnosti: ništa nije zlo od onoga, što je Bog stavio u ljudsku narav. I Isus je posjedovao strasti lijepo uređene: On je ljubio ne samo voljom, nego i srcem. Plakao je za Lazarom i nad nevjernim Jeruzalemom. Dopustio je, da Ga obuzme sveta srdžba, podnosio je strah, žalost i zavist. Ali je držao svoje strasti u vlasti volje i podredio ih je Bogu. Kad su pak strasti nauredne, one rađaju najgorim posljedicama. Treba ih dakle mrtviti i disciplinirati.

789. UČINCI NEUREDNIH STRASTI. N e u r e d n i m a se nazivaju strasti, koje su upravljene prema nekom zabranjenom sjetilnom dobru, ili prema nekom doduše dopuštenom dobru, ali s prevelikom žestinom i bez odnosa prema Bogu. A ove neuredne strasti:

a) z a s l i j e p l j u j u d u š u: one se odnose prema svojem objektu brzo i naglo, bez konzultiranja razuma, pusteći se voditi sklonošću ili užitkom. To je pak buntovni elemenat, koji nastoji da iskrivi sud i da opsjeni zdravi razum. Senzitivni nagon je slijep po prirodi, i ako duša dopusti, da je on vodi, postaje i sama zaslijepljena: umjesto da pusti da je vodi dužnost, dopušta da je obuzme časoviti užitak. To je kao oblak, koji smeta duši da vidi istinu. Zaslijepljena prašinom, koju uzvitlaju strasti, duša više ne vidi jasno Božje volje i dužnost, koja joj se nameće. Ona postaje nesposobna da zdravo prosuđuje.

79o. b) One z a m a r a j u dušu i prouzrokuju joj t r p l j e n j e.

1) "Strasti su, kaže sv.Ivan od Križa (16o), kao mala djeca, koja su nestrpljiva i koju čovjek ne zna zadovoljiti. Ona traže od svoje majke čas ovo, čas ono, i nikada nisu zadovoljna. Lakomac se umara iskapajući uzaludno da dođe do blaga. Tako se i duša zamara od nastojanja da postigne ono, što zahtijevaju ti nagoni. Ako je jedan i zadovoljan, javlja se drugi i prouzročuje umor, jer ih ništa ne može zadovoljiti... Nagoni umaraju i muče dušu. Oni je rastužuju, uznemiruju i uzmućuju, kao vjetar valove."

2. Odatle i toliko jače trpljenje, koliko su strasti življe. Jer one uznemiruju našu jadnu dušu sve dotle, dok ne bi bile zadovoljene, a kako apetiti dolaze tek s jelom, one uvijek traže sve više. Ako se savjest otima, one nasrću, navaljuju i uznemiruju volju, da ona popusti njihovim željicama, koje se neprestano obnavljaju: to je onda neiskazana patnja.

791. c) One s l a b e v o l j u: volja, koju ove buntovne strasti razapinju na sve strane, primorana je da razdijeli svoje snage, a prema tome da ih i oslabi. Sve ono što volja popušta strastima povećava njihovu nadmoć i umanjuje njezine snage. Strasti, koje čovjek ne kroti, razvijaju se slično mladicama koje prebrzo i beskorisno tjeraju oko debla drveta, i oduzimlju snagu duši, kao parazitske mladice stablu. Dolazi čas, kad duša oslabljena padne u mlakost i mlitavost, spremna na svaku kapitulaciju.

792. d) One p r l j a j u d u š u. Kad se duša, popuštajući strastima, sjedinjuje sa stvorenjima, ona se spušta na njihov nivo i poprima njihovu zloću i njihove prljavštine; umjesto da bude vjerna slika Božja, ona postaje slična stvarima uz koje se privezuje. Zrnca prašine i mrlje blata prljaju njezinu ljepotu i smetaju savršenom jedinstvu s Bogom.

"Usuđujem se ustvrditi, kaže sv.Ivan od Križa (161), da samo jedan jedini neuredni nagon, a da se uopće i ne radi o velikom grijehu, dostaje da stavi dušu u jedno tako mučno, ružno i gadno stanje, da postaje nesposobna za bilo kakvo (intimno) sjedinjenje s Bogom, tako dugo, dok se od toga ne očisti. Što da se onda kaže o onoj duši, koju nagrđuju i muče sve njezine naravne strasti, koja je predana svim svojim nagobima? Kakva li ogromna daljina ne će biti između takve duše i božanske čistoće? Ni riječi ni umovanja nisu dosta da shvatimo raznolikost mrlja, koje toliko različitih nagona proizvodi u jednoj duši.... svaki nagon ostavlja na svoj način

svoj specialni dio gada i smrada i duši".

793. ZAKLJUČAK. Treba dakle, želimo li postići jedinstvo s Bogom, mrtviti sve svoje strasti, i one najmanje, u toliko u koliko su one svojevoljne i neuredne. Savršeno i potpuno sjedinjenje s Bogom predstavlja da u nama nema ništa protivna volji Božjoj, nikakve hotimične privezanosti uz stvorove i uz same sebe. Čim svojevoljno dopustimo, da nas koja strast zavede, nema više potpunog jedinstva između naše i Božje volje. To je posebno istina, kada se radi o strasti ili privezanosti, koja traje dugo (habitualnima). One paraliziraju volju i onda kada su neznatne i male. To je sv. Ivan od Križa (162) ovako usporedio: "Tako je svejedno da li je ptica svezana za nogu tankim ili debelim koncem: ne će moći letiti, sve dotle, dok ga ne prekine."

794. KORIST OD UREDNIH STRASTI. Što se naprotiv tiče strasti, koje su uredne, to znači usmjerene prema dobru, umjerene i podložne volji, one imaju sjajnih koristi. To su doista jake sile, koje potiču aktivnost našeg razuma i volje i tako im pružaju veliku pomoć.

a) One djeluju na r a z u m, potičući naš mar za rad i želju za spoznajom istine. Kad nas koji predmet strastveno zaokupi u dobrom smislu riječi, posvetimo mu sve snage i oči ju i ušiju da ga dobro upoznamo, naš duh lakše shvaća istinu, a pamćenje je opet u boljoj kondiciji da ga zadrži. Tako na primjer izumitelj, koji je prožet jakim patriotizmom, radi s više volje, točnosti, pronicavosti baš zato, što hoće služiti svojoj domovini. Isto tako student, kojeg prožimlje plemenita ambicija, da svojim znanjem služi svojim zemljacima, više se napreže i postiže sjajnije rezultate. A posebno onaj, koji strastveno voli Krista, studira Evanđelje s više žara, bolje ga shvaća i bolje ga prima. Riječi Učiteljeve su za nj proroštva, koja nose u sebi blistavu svijetlost.

795. b) One djeluju i na v o l j u, da je privuku i podeseterostruče njezinu snagu: ono što se s voljom radi, to se radi bolje, primjernije, postojanije, uspješnije. Što sve ne poduzima majka za dijete, koje ljubi? Koliko li ima heroj skih djela, koja je inspirirala ljubav prema domovini? Isto tako, kad je koji svetac obuzet ljubavlju prema Bogu i dušama, ne preže pred nikakvim naporima, nikakvim žrtvama, nikakvim ponižen jima da spasi svoju braću. Bez sumnje volja je ona, koja određuje i uređuje te čine gorljivosti, ali volja, koju potiče, i podržava sveta strast. A kad dva nagona, senzitivni i intelektualni, ili drugim riječima kada srce i volja zajedno djeluju i ujedinjuju svoje snage, - tada su i rezultati jasno mnogo vrijedniji i dugotrajniji. Važno je dakle da promotrimo, kako ćemo se okoristiti strastima.

3. Dobra upotreba strasti

Nakon što podsjetimo na psihološka načela, koja mogu olakšati našu zadaću, - pokazat ćemo, kako će se čovjek opirati zlim strastima, kako će upravljati svoje strasti prema dobru i kako će ih svesti na pravu mjeru.

Psihološka načela kojima se možemo koristiti (163)

796. Da ukrotimo strasti, treba prije svega računati s Božjom milošću, dosljedno s molitvom i sakramentima, ali se također treba koristiti t a k t i č n i m z n a n j e m, koje se temelji na psihologiji.

a) Svaka ideja nastoji da proizvede odgovarajući čin, posebno ako je popraćena živim emocijama i čvrstim uvjerenjem.

Tako misao na sjetilni užitak i živa predodžba na nj u mašti, izaziva želju, a često i sjetilni čin. Naprotiv, misao na plemenite čine, predodžba o lijepim učincima, kojima oni rađaju, potiče želju za takvim djelima. To posebno vrijedi za ideju, koja ne ostaje apstraktna, hladna i bezbojna, nego koja, popraćena sjetilnim slikama, postaje konkretna, živa, a time i privlačiva. I u tom smislu se može reći, da ideja predstavlja s n a g u, početak puta i početak djelovanja. Ako dakle hoće čovjek ukrotiti zle strasti, mora brižljivo odbijati svaku misao, svaku predodžbu, koja mu predstavlja zabranjeni užitak kao privlačiv. Ako pak naprotiv hoće čovjek gajiti dobre strasti ili dobre osjećaje, mora razvijati u sebi misli i slike, koje pokazuju lijepu stranu dužnosti, kreposti i te misli i čustva konkretizirati i oživiti koliko je to moguće.

797. b) Utjecaj jedne ideje traje tako dugo, dok ona ne bude potisnuta drugom, koja je zarobljenjuje. Tako se senzualna želja osjeća tako dugo, dok ne bude potisnuta nekom plemenitijom misli, koja obuzme dušu. Ako dakle čovjek hoće, da se takve želje oslobodi, mora se čitanjem ili zanimljivim studijem zaokupiti sa svim različitim ili protivnim mislima. Ako naprotiv čovjek hoće, da pojača u sebi kakvu dobru želju, može je produljiti razmišljajući o onomu, što je može podržati.

c) Utisak neke ideje se povećava, ako je čovjek spaja sa drugim povezanim idejama, koje je obogaćuju i koje je proširuju. Tako misao i želja za spasenjem svoje duše postaje jača i snažnija, ako je čovjek spoji s idejom o radu na spasavanju duša svoje braće, kako se to vidi u primjeru kod sv. Franje Ksaverskoga.

798. d) Konačno, ideja postiže svoj maximum moći i snage, kad postane stalna, kad čovjeka posve zaokupi, kad postane f i k s n a i d e j a, koja inspirira sve misli i sve čine. To se zapaža, u naravnom pogledu, kod onih, koji imaju samo jednu ideju, na primjer da ovo ili ono otkriju. A u nadnaravnom pogledu to dolazi do izražaja kod onih, koje toliko zaokupi neka evanđeoska misao, da ona postane pravilom njihova života, kao na primjer: "Prodaj sve i podaj siromasima!" ili: "Što koristi čovjeku da cijeli svijet zadobije, a dušu svoju izgubi?" ili još: "Moj život pripada meni, to jest Kristu!"

Treba dakle nastojati duboko si u dušu zasaditi nekoliko i d e j a - v o d i l j a, kojima ćemo započeti i koje će nas zaokupiti. Zatim ih treba svesti u jedno nekim g e s l o m ili mudrom rečenicom, koja ih konkretizira i neprestano predočuje duhu, kao na primjer: "Bog moj i sve moje!" "Sve na veću slavu Božju!" "Bog mi jedini dostaje!" "Tko posjeduje Isusa,

posjeduje sve!" "Biti s Isusom, slatki je raj!" S kojim ovakvim geslom, bit će lakše pobijeđivati zle strasti i koristiti se dobrima.

Kako ćemo se boriti protiv neurednih strasti

799. Čim čovjek postane svijestan, da mu u duši nastaje neki neuredni pokret, treba pozvati u pomoć sva naravna i nadnaravna sredstva, da ga zaustavi i njime zagospodari.

a) Odmah u početku, čovjek se služi voljnom moći z a b r a n e, koja potpomaže milost da otkloni taj pokret.

Tako će na primjer izbjegavati v a n j s k e čine i geste, koji samo potiču i pojačavaju strasti: ako čovjek osjeća da ga obuzima srdžba, izbjegava neuredne geste, galamu, ostaje miran sve dok se mir ne vrati. Ako se radi o vrlo jakom čustvu, čovjek izbjegava da se sastane s voljenom osobom, da s njome govori, a posebno da joj izražava, pa i na indirektni način, čustva, koja osjeća prema njoj. Tako strast malo-po-malo slabi.

800. b) Nadalje, posebno ako se radi o nekoj strasti u ž i v a n j a, treba nastojati zaboraviti na predmet te strasti.

Da u tom uspijemo, treba: živo usmjeriti svoju maštu i svoj duh na neki čestiti posao, koji nas može rastresti od misli na voljeni predmet: čovjek u tom slučaju nastoji da se zadubi u studij, u rješenja kakva problema, igru, šetnju s drugima, razgovor i t.d. 2) Kad se ponovno počne javljati mir, čovjek promatra moralni red, što može utvrditi volju protiv privezanosti uz užitak. Ova opažanja mogu biti n a r a v n a, kad čovjek promatra nezgode i za sadašnjost i budućnost od kakve pogubne i opasne veze, od vrlo sjetilnog prijateljstva, (br.603), ali posebno mogu biti nadnaravna, kad čovjek misli na činjenicu, da ne može napredovati u savršenosti sve dotle, dok traju takve veze, na lance, kojima se okiva, na kompromis, koji čini na račun svoga spasenja, na sablazan, koju time može dati i t.d.

Ako se pak radi o borbenim strastima, kao što su srdžba i mržnja, nakon što je prošao čas za smanjenje strasti, često je potrebno poduzeti ofenzivu, staviti se sučelice poteškoći i uvjeriti se razumom, a posebno vjerom, da je nedostojno i čovjeka i kršćanina predati se srdžbi ili ljutini, te da je plemenitije, časnije i više u skladu s Evanđeljem ostati miran i gospodar samoga sebe.

801. c) Konačno će čovjek pokušati da učini pozitivne čine, koji su protivni strasti.

Tako, ako čovjek osjeća antipatiju prema nekoj osobi, on će nastojati da stekne prema njoj simpatiju, nastojat će da joj pravi usluge, da bude s njome ljubazan, a napose da se za nju moli. Nema ništa što tako blaži i mekša srce, kao iskrena molitva za neprijatelja. Ako naprotiv čovjek osjeća preveliko čustvo prema nekoj osobi, izbjegavat će njezino društvo, a ako to ne može, iskazivat će joj ono hladno po-

štovanje, onakvu ravnodušnost, kakvu pokazuje i prema drugim običnim ljudima. Takvi čini konačno oslabljuju i uklanjaju strast, posebno, ako čovjek znade gajiti dobre strasti.

Kako ćemo strasti upravljati prema dobru

802. Rekli smo da strasti nisu u sebi zlo. One mogu dakle biti usmjerene na dobro i to bez ikakve iznimke.

a) L j u b a v i v e s e l j e mogu biti usmjerene na čista i zakonita obiteljska čustva, na dobra i nadnaravna prijateljstva. A posebno na Isusa Krista, koji je od svih prijatelja najnježniji, najplemenitiji i najpobožniji. I radi toga je jako dobro da pazimo i upravljamo svoje srce, čitajući, razmatrajući i vježbajući se u ona dva poglavlja iz "Nasljeduj Krista", koja su već očarala i još uvijek očaravaju tolike duše, a to su: "O ljubavi Isusa nada sve" i "O pouzdanom prijateljstvu s Isusom".

b) M r ž n j a i o d v r a t n o s t se usmjeruju prema grijehu i pogreškama, i prema svemu što na to vodi, da grijeh izbjegnemo i zamrzimo. "Mrzio sam nepravdu" (164).

c) Ž e l j a se preobražava u zakonitu ambiciju, naravnu ambiciju poštivati svoju obitelj i svoj kraj, nadnaravnu ambiciju postati sveto, apostol.

d) Ž a l o s t, umjesto da se razvije u melankoliju, postaje tiha bol u sadašnjosti radi iskušenja, koja su za kršćanina početak slave ili n j e ž n o s u ć u s t v o s Isusom, koji trpi i koga vrijeđaju ili s potištenim dušama.

e) N a d a postaje kršćanska nada, nepokolebivo pouzdanje u Boga i podeseterostručuje naše snage za dobro.

f) O č a j se preobražava u ispravno nepouzdanje u samoga sebe, koje se temelji na našoj nemoći i grijehu, ali je ublaženo pouzdanjem u Boga.

g) S t r a h, mjesto da bude osjećaj koji zbunjuje i slabi dušu, za kršćanina je izvor snage. On se boji grijeha i pakla, ali mu taj opravdani strah daje snage protiv zla. On se napose boji Boga, boji se da Ga ne bi uvrijedio i prezire ljudski obzir.

h) S r d ž b a, mjesto da nam oduzme gospodstvo nad samim sobom, postaje samo opravdana i sveta indignacija, koja nas jača protiv zla.

f) S m i o n o s t postaje neustrašivost s obzirom na poteškoće i opasnosti. Što je koja stvar teža, pričinja nam se dostojnijom naših napora.

803. Da dođemo do tog lijepog rezultata ništa toliko ne pomaže koliko m e d i t a c i j a, koju prate pobožna čustva i čvrste odluke. Po meditaciji čovjek stvara i d e a l i duboka uvjerenja, da mu se približuje svakoga dana. Treba svakako izazivati i podržavati u duši i d e j e i o s j e ć a j e, koji su u skladu s krepostima, u kojima se vježbamo, a uklanjati naprotiv slike i utiske, koji su u skladu s pogreškama, koje želi-

mo izbjeći. A da taj rezultat postignemo, najbolje je razmatrati svaki dan onako, kako smo to pokazali u br. 679. i sl. U tom razgovoru u četiri oka s Bogom, neizmjernom Istinom i bezgraničnim Dobrom, krepost nam postaje svakoga dana draža, pogreška mrskiha, a volja, ojačana tim uvjerenjem, upravlja strasti prema dobru, umjesto da one nju guraju u zlo.

Kako ćemo strasti svesti na pravu mjeru

804. a) Sve kad su strasti i upravljene na dobro, treba ih znati m o d e r i r a t i, to znači staviti ih pod upravu razuma i volje, a ove opet vodi vjera i milost. Bez toga bi one kadkad bile p r e t j e r a n e, jer su po svojoj naravi brze i nagle. Tako želja za žarkom molitvom može postati naporna, ljubav prema Isusu pretvoriti se u sjetilne napore, koji škode duši i tijelu. Jaka gorljivost prelazi u pretjeranost, ljutina u bijes, a veselje u neuredan život. Posebno smo izloženi opasnosti da tako pretjeramo u našem vijeku, gdje je grozničava aktivnost naših suvremenika postala prava zaraza i bolest. A ovi jaki pokreti, pa i kad se odnose na dobro, umaraju i škode duši i tijelu i ne mogu u nijednom slučaju dugo trajati, jer ništa nasilno i brzo ne traje dugo. I zato je neprekidnost u naporu najbolja.

805. b) Treba dakle da naše djelovanje kontrolira koji mudri duhovni vođa i da slijedimo njegove savjete.

1. o b i č n o treba biti u stanovitoj mjeri umjeren u gajenju naših želja i strasti, treba da u tom vlada neka mirnoća i tišina i da izbjegavamo neprestanu i stalnu napetost. Treba štediti svoga brata magarca, da dođe do kraja puta, i prema tome izbjegavati pretjeranu hitnju, koja škodi našim snagama. Naš slabi ljudski stroj ne može stalno naporno raditi, želimo li da se ne raspane.

2) Prije nego poduzmemo kakav naporan posao, ili nakon što smo potrošili znatni kvantum energije, mudrost zahtijeva da malo mirujemo i da se odmorimo i kod najopravdanije ambicije, i najgorljivijeg i najčišćeg žara. Primjer za to nam je ostavio i sam Naš Spasitelj, koji je od vremena do vremena pozivao svoje učenike na počinak: "Dođite vi sami nasamo u pusto mjesto i malo se odmorite" (165).

Tako upravljene i tako umjerene strasti, daleko od toga da budu zapreka našem savršenstvu, bit će sjajna sredstva da se savršenstvu približujemo svakoga dana. A pobjeda, koju ćemo odnijeti nad njima, dat će nam mogućnosti da bolje disciplinirama svoje više sposobnosti i moći.

§ 4. MRTVENJE VIŠIH MOĆI

Ove više moći, po kojima je čovjek čovjek, su r a z u m i v o l j a, a njih također treba disciplinirati, jer su i te moći pogođene istočnim grijehom, br. 75.

1. Mrtvenje ili disciplina razuma

806. Razum nam je dan da njime spoznajemo istinu, a posebno Boga i božanske stvari. Bog je pravo sunce duha i on nam svijetli dvostrukim svijetlom: svijetlom r a z u m a i svijetlom v j e r e. U sadašnjem stanju ne možemo doći do potpune spoznaje istine bez sudjelovanja i pomoći ovih dviju svijetlosti: prezreti jedno ili drugo, znači oslijepiti samoga sebe. A toliko je važnije disciplinirati naš razum, što on osvijetljava volju i pomaže joj, da se orijentira prema dobru. On je pod imenom s a v j e s t i pravilo našeg moralnog i nadnaravnog života. Ali da on to doista i bude, treba mrtviti njegove loše strane, a glavne su od njih: neznanje, znatiželja, prenaglost, oholost i tvrdoglavost.

807. 1. NEZNANJE se uklanja metodičkim i stalnim studijem, a posebno studijem svega onoga, što se odnosi na Boga, naš konačni cilj i na sredstva da se do tog cilja dođe. Bilo bi zbilja ludo zanimati se svim mogućim znanostima, a zanemariti onu, koja se odnosi na spasenje.

Svakako svaki mora učiti i posvetiti se, među raznim ljudskim znanostima i umijećima, onima, koje se odnose na njegove staleške dužnosti. Ali se ne bi moglo ispričati zanemarivanje onog studija, koji se odnosi na Boga, budući da je naša prvobitna dužnost spoznati Boga, da Ga ljubimo. A međutim koliko kršćana, koji su inače vrlo rezervirani u ovoj ili onoj grani raznih znanosti, imaju tako površno i bijedno znanje o kršćanskim istinama, vjerskim dogmama, moralu i asceticí! Danas se javlja među elitom neki napredak i već ima naučnih kružoka, gdje se studiraju s najvećim interesom sva vjerska pitanja, uključivši tu i duhovnost (166). Blagoslovljen budi Bog radi toga i dao da se taj pokret raširi.

808. 2. Znatiželja je bolest našega duha, koja samo povećava vjersko neznanje. Ona nas vuče zaista nekim pretjeranim žarom znatno više, da upoznamo ono što nam se sviđa, nego ono što nam je korisno i to je razlog da se gubi tako puno dragocijenog vremena. Nju često prati brzina i naglost uslijed čega se dotičemo u studiju onoga što zanima našu znatiželju, na štetu onoga što je važnije.

Da to svladamo, potrebno je: - 1) studirati i učiti u prvom redu ono što je korisno, posebno ono što je potrebno, a ne ono što nam se sviđa, Sveti Bernardo kaže:"Najprije ono što je potrebnije", a ostalim se treba baviti samo kao odmorom. Dosljedno tome, samo u m j e r e n o i trijezno ono što više djeluje na maštu nego li na duh, kao što je većina romana, ili ono što se odnosi na novosti i na svjetske događaje, kao što su novine i razne revije.- 2) U tom čitanju treba izbjegavati pretjeranost i naglost, izbjegavati želju "progutati" cijeli svezak najedanput. Što više i kad se radi o dobrom štivu, važno je čitati polako, da čovjek bolje razumije i bolje "prožvače" ono što čita (br.582).- 3) A osobito će biti lako, ako čovjek ne studira iz znatiželje, i ne zato da nađe zadovoljstva u svom znanju, nego iz kakvog nadnaravnog motiva, da izgradi sebe i druge. "I ljubav traži i mudrost da izgrade sebe i da izgrade druge" kaže sv.Bernardo (167). Jer s pravom

kaže sv.Augustin(168), znanje mora biti stavljeno u službu ljubavi: "Tako neka se čovjek služi znanjem, kao kakvim strojem za podizanje zgrade ljubavi." To je istina i u studiju duhovnih pitanja. Jer ima ih zbilja i takvih, koji i u tom studiju više traže da zadovolje svoju znatiželju i svoj ponos, nego da očiste svoje srce i da se dadu na mrtvenje (169).

8o9. 3. P o n o s također treba izbjegavati i to onaj p o n o s d u h a, koji je opasniji i teže izliječiti nego li o h o l o s t volje, kaže Scupoli (17o).

Ponos oteščava vjeru i poslušnost kršćanima. Htjeli bi biti dosta sami sebi, toliko imaju pouzdanja u svoj razum i mučno primaju vjersku pouku ili bi je barem htjeli kritizirati i tumačiti svojim razumom. Uslijed toga ponosa čovjek ima toliko pouzdanja u svoj sud, da ne voli nikoga pitati za savjet, a posebno ne svoje starije. Odatle nastaju tolike nerazboritosti vrijedne žaljenja! Odatle i ona tvrdoglavost u svojim vlastitim idejama, radi koje osuđujemo oštrim tonom mišljenja, koja nisu u skladu s našim. To je jedan od najčešćih razloga onih dioba, koje se zapažaju među kršćanima, kadkada i među katoličkim auktorima. Sveti Augustin (171) je već upozorio na te diobe svoga vremena, koje narušavaju mir, slogu i ljubav: "postoje razbijači jedinstva, neprijatelji mira, ljudi bez ljubavi, puni taštine, samodopadni i veliki u svojim očima".

81o. Da se izliječimo od tog ponosa duha: - 1) treba se podvrgavati, s djetinjom poslušnošću nauci vjere: bez sumnje je dopušteno tražiti ono razumijevanje u našim dogmama, koje se polučuje strpljivim i napornim istraživanjem, koristeći se djelima Otaca, i crkvenih Učitelja, a posebno sv.Augustina i sv.Tome. Ali, kaže koncil Vatikanski (172) to treba činiti pobožno i umjereno, vodeći se načelom sv.Anzelma: vjera ispituje razum. Time čovjek izbjegava onaj h i p e r k r i t i č k i duh, koji umanjuje naše dogme pod izlikom da ih tumači. Tada čovjek podlaže svoj sud ne samo vjerskim istinama, nego i papinskim direktivama. Tada on, i u pitanjima, o kojima se slobodno raspravlja, prepušta drugim slobodno da napadaju njegovo mišljenje, a on opet ne postupa s prevelikim prezirom sa mišljenjima, koja su protivna njegovom. Tako nastaje mir među duhovima.

2. U diskusijama, koje čovjek ima s drugima, treba tražiti istinu, a ne zadovoljštinu za povrijeđeni ponos ili pobjedu svojih ideja. Rijetko je, da u protivnom mišljenju ne bi bilo malo istine, koja nam je do sad izmakla. Slušati pažljivo i nepristrano razloge svojih protivnika i odobravati im ono što je ispravno u njihovim opaskama je još najbolji način, da se približimo istini, kao i da očuvamo zakone poniznosti i ljubavi.

Sve u svemu treba, želimo li disciplinirati svoju inteligenciju, studirati ono što je potrebnije i to raditi metodički, stalno i nadnaravnim duhom, što znači sa željom spoznati, ljubiti i prihvatiti istinu.

2. Mrtvenje ili odgoj volje

811. 1. POTREBA. Volja je kod čovjeka glavna sposobnost, kraljica svih drugih, ona s drugima ravna. Po njoj, budući da je slobodna, svi vlastiti čini volje (eliciti) kao i čini drugih sposobnosti, kojima zapovijeda volja (actus imperati) postaju slobodni, zaslužni ili vrijedni kazne. Ravnati volju znači ravnati čitava čovjeka. A volja je dobro uređena, ako je d o s t a j a k a da zapovijeda nižim sposobnostima, i ako je dosta p o s l u š n a, da se pokorava Bogu. To je njezina dvostruka uloga i zadaća.

Jedna i druga je teška, jer se niže sposobnosti često bune protiv volje i ne podlažu se njezinu vodstvu, ako čovjek ne zna spojiti takt i odlučnost. Nad senzibilnim sposobnostima nema doduše a p s o l u t n u moć, ali ima nad njima neku moralnu moć, moć u v j e r a v a n j a, da ih svrši u pokornosti (br. 56).

Sjetilne sposobnosti i strasti dakle može dakle čovjek podložiti svojoj volji samo uz velike poteškoće i često ponovljene napore.- Pod istu cijenu podlaže i svoju volju, volji Božjoj. Mi težimo za nekom samostalnošću, a kako nas volja Božja ne može posvetiti, a da od nas ne traži žrtve, često uzmičemo pred naporima i pretpostavljamo vlastite željice i kaprice svetoj Božjoj volji. I radi toga dosljedno nam se nameće dužnost mrtvljenja svoje volje.

812. 2. PRAKTIČNA SREDSTVA. Da dobro odgojimo svoju volju potrebno ju je učiniti p o s l u š n o m Bogu u svim stvarima i dosta j a k o m da zapovijeda tijelu i sjetilnosti. Da se taj cilj postigne, potrebno je u k l o n i t i z a p r e k e i p o d u z e t i p o z i t i v n a s r e d s t v a.

A) Glavne ZAPREKE su: a) u n u t a r n j e: 1) n e p r o m i š l j e n o s t: čovjek ne razmisli prije djelovanja, nego slijedi časoviti impuls, strast, navalu ili hir. Dakle prije posla treba r a z m i s l i t i i pitati se, što Bog traži od nas. 2) g r o z n i č a v a h i t n j a, koja, budući da stvara vrlo jaku i slavo usmjerenu napetost, troši ban badava i dušu i tijelo i često je razlog da skrenemo u zlo. Dakle treba m i r a i u m j e r e n o s t i i u dobru, tako da zapalimo pravi i trajni oganj, a ne oganja od slame. 3) N e h a j ili n e o d l u č n o s t, lijenost, pomanjkanje moralne snage, koja slabi i ubija snagu volje. Treba dakle ojačati svoja uvjerenja i svoje energije, a kako ćemo to sada reći.- 4) S t r a h o d n e u s p j e h a ili pomanjkanje pouzdanja, što na posebni način umanjuje nasu radnu. Treba se naprotiv sjetiti, da s pomoću Božjom čovjek može biti siguran da će postići dobre rezultate.

813. b) K tim nutarnjim zaprekama treba još nadodati i v a n j s k e: - 1) l j u d s k i o b z i r, po kojem postajemo tuđi robovi, i radi kojeg se bojimo tuđe kritike i tuđeg brbljanja. Protiv njega si čovjek pokaže, ako mu je na pameti da je sud Božji, koji je uvijek pametan, ono s čime čovjek mora računati, a ne ljudski sud, koji uvijek može biti pogrešan. - 2) l o š i p r i m j e r i, koji nas tim ja-

će privlače, koliko više odgovaraju zahtjevima naše naravi. Tada se treba sjetiti, da je jedini Uzor, kojega treba slijediti naš Učitelj i Naš Gospodin, br. 136 i sl. i da kršćanin mora činiti sve protivno od onoga, što čini svijet (br. 214).

814. B) Što se tiče POZITIVNIH SREDSTAVA, ona se sastoje u tome, da se kombinira i harmonično uskladi rad r a z u m a, v o l j e i m i l o s t i.

a) Na r a z u m spada da stvori duboka uvjerenja, koja će biti u isto vrijeme i vođa i podstrekač za volju.

Ta uvjerenja su sposobna da determiniraju (odrede) volju, da se odluči na ono što je u skladu s voljom Božjom. Ukratko rečeno: Bog je moja svrha, a Isus je put, koji moram slijediti da dođem do Njega. Moram dakle sve činiti za Boga, u jedinstvu s Isusom Kristom.- Jedna se samo zapreka protivi mojoj svrsi: a to je grijeh. Moram ga dakle izbjegavati, a ako sam ga po nesreći učinio, moram ga odmah popraviti.- Jedno je samo sredstvo potrebno i dostatno, da izbjegnemo grijeh, a to je stalno ispunjavati volju Božju: moramo dakle neprestano nastojati, da je upoznamo i da po njoj uskladimo svoj život. Da u tom uspijemo, ponovit ćemo često sami sebi riječi sv.Pavla, koji je rekao u času svoga obraćenja: Gospodine, što hoćeš da činim?" (173). A na večer, prilikom ispitivanja savjesti, dotaknut ćemo se i najmanjih pogrešaka.

815. b) Ova će uvjerenja djelovati moćno na v o l j u. Ona sa svoje strane mora djelovati o d l u č n o, s n a ž n o i u s t r a j n o. 1) Treba o d l u č n o s t i: kad je čovjek razmislio i kad se pomolio, već prema važnosti posla, koji će raditi, treba odmah da se odluči unatoč okolnostima, koje bi moglo nastati. Život je i suviše kratak, da se gubi vrijeme za dugo razmišljanje. Čovjek se odlučuje na ono, što mu i z g l e d a više u skladu s voljom Božjom, a Bog, koji vidi naše dobro raspoloženje, blagoslovit će naš posao. - 2) Ta odluka mora biti č v r s t a: nije dosta reći: j a b i h t i o, ja želim: to je samo h t i j e n j e. Treba reći: H o ć u! i to pod s v a k u c i j e n u! I odmah se dati na posao, bez odlaganja za sutra, ne čekajući zgodne prilike. To je čvrstoća odluke u malim stvarima, koja joj osigurava vjernost u velikim stvarima. - 3) Ipak ova čvrstina ne znači n a g l o s t. Ona je mirna, jer ima želju da potraje, a da postane u s t r a j n a često će se obnoviti njezini napori, i nikada se ne dati smesti neuspjehom. Čovjek je pobijeđen samo onda, kad napusti borbu. I pokraj nekih manjkavosti, pa i kraj po koje rane, čovjek se mora smatrati pobjednikom, jer oslonjen na Boga, stvarno je nepobjediv. A ako čovjek na nesreću za koji čas padne, odmah se diže. Uz pomoć božanskog liječnika duša, nema rane i nema bolesti, koja se ne bi mogla izliječiti.

816. c) Treba dakle znati, na koncu konca, računati s Božjom m i l o š ć u. Ako je ponizno i pouzdano molimo, Bog nam je nikada ne će uskratiti i s njom ćemo biti nepobjedivi. Moramo dakle obnavljati često svoje uvjerenje o apsolutnoj potrebi milosti, posebno na početku svakog važnog posla. Moliti je neprestano u jedinstvu s Našim Spasiteljem.

da budemo sigurniji, da ćemo je postići i zadoviti. Treba misliti na to, da je Isus ne samo naš U z o r, nego i naš S u r a d n i k, i moramo se pouzdano na Nj osloniti, sigurni da u Njemu možemo sve poduzeti i sve ostvariti u redu spasenja: "Sve mogu u onome koji me jača"(174). Tada će naša volja biti jaka, jer će imati dijela u samoj božanskoj snazi: "Gospodin je jakost moja". Ona će biti slobodna: jer se prava sloboda ne sastoji u tome da se predamo strastima, koje nas tiraniziraju, nego u tome, da osiguramo pobjedu razuma i volje nad instinktom i sjetilnošću.

817. ZAKLJUČAK. Tako ćemo postići cilj, koji smo označili za mrtvenje: podvrći svoja sjetila i svoje niže sposobnosti volji, a volju Bogu.

A tada ćemo se lakše moći boriti i iz sebe iskorijeniti sedam pogrešaka ili s e d a m g l a v n i h g r i j e h a.

IV. G L A V A

B O R B A P R O T I V G L A V N I H G R I J E H A (175)

818. Ova je borba zapravo jedna vrsta mrtvenja. Da dovršimo čišćenje duše i da je spriječimo da ponovno padne u grijeh treba se "okomiti" na i z v o r zla u nama, a to je trostruka požuda. Mi smo je već opisali u glavnim crtama u br. 193-209. Ali, kako je ona izvor i korijen za 7 glavnih grijeha, važno je upoznati i boriti se protiv tih zlih težnja. To su zapravo t e ž n j e, više nego li grijesi. Međutim nazivlju se g r i j e s i m a, jer nas na grijeh vuku, i to nazivlju se g l a v n i m grijesima, jer su oni i z v o r ili početak čitavoj masi drugih grijeha.

Evo kako se ove težnje svode na trostruku požudu: iz oholosti se rađa ponos, zavist i srdžba. Iz požude tijela nastaje neumjerenost, bludnost i lijenost. A požuda se očiju izjednačuje s lakomošću ili neurednom ljubavi za bogatstvom.

819. Borba protiv glavnih grijeha je uvijek zauzimala važno mjesto u kršćanskoj duhovnosti. Kasijan o tome raspravlja na dugo i široko u svojim "Konferencijama" i "Institucijama" (176). On ih nabraja osam, jer uz oholost ima i taštu slavu. Sv.Grgur Veliki (177) ih razlikuje točno 7 i sve ih izvodi iz oholosti. Sveti ih Toma također svodi na oholost i pokazuje kako ih možemo filozofski klasificirati vodeći računa o p o s e b n i m c i l j e v i m a prema kojima čovjek teži. Volja može na dvostruki način biti upravljena prema objektu: bilo da traži neko prividno dobro, bilo da bježi od nekog prividnog zla. A p r i v i d n o d o b r o, koje volja traži može biti: - 1) p o h v a l a ili č a s t, d u h o v n a dobra stečena na neumjesni način. To je posebna svrha t a š-

t i h l j u d i. - 2. T j e l e s n a dobra, budući da imaju za cilj održanje individua i održanje vrste, su posebni ciljevi izjelica i bludnika. - 3. v a n j s k a dobra, prema kojima čovjek neumjereno teži, su svrha l a k o m a c a. - P r i v i d n o z l o od kojega volja bježi, može biti: 1) Potrebni napor za postignuće dobra, napor koji izbjegava l i j e n č i n a. - 2) Umanjenje lične vrsnoće, koju omalovažavaju i koje se boje zavidnici i srditi, bez obzira kakve vrste bili. Tako se razlikovanje sedam glavnih grijeha osniva na sedam posebnih ciljeva, za kojima teži grješnik.

U praksi ćemo slijediti diobu, koja svodi glavne grijehe na trostruku požudu, jer je jednostavnija

I. O h o l o s t i g r i j e s i k o j i s u s n j o m u v e z i (178)

§ 1. OHOLOST

820. Oholost je u d a l j e n j e od onog zakonitog osjećaja, koji nas nuka, da cijenimo ono što je dobra u nama i da tražimo da i drugi to cijene u onoj mjeri u kojoj je korisno za dobre odnose, koje moramo imati s njima. Sigurno čovjek m o ž e i m o r a cijeniti ono što je Bog dobra stavio u nas, spoznavajući da je Bog tome p r v o p o č e l o i p o s l j e đ n j a s v r h a. To je osjećaj, kojim častimo Boga i koji nas nuka da poštivamo sami sebe. A može se i željeti da i drugi to dobro vide, da ga cijene, i time slave Boga, kao što i mi moramo spoznati i cijeniti odlike bližnjega. Ovo međusobno poštivanje i cijenjenje samo je u prilog dobrim odnosima, koji postoje među ljudima.

Ali u tom može biti i skretanja ili pretjeranosti u dva pravca. Kadkada čovjek zaboravlja, da je Bog začetnik tih dobara pa ih p r i p i s u j e s a m s e b i. To pak pretstavlja stanoviti nered, jer to znači, barem implicite, nijekati da je Bog naše prvo počelo. Isto tako čovjek nastoji da radi z a s e b e, da ga drugi cijene, mjesto da radi z a B o g a i da Mu iskazuje svu čast onim što radi. To je također nered, jer to opet znači, barem implicite, nijekati da je Bog n a š p o s l j e d n j i c i l j i s v r h a. Takav eto izgleda taj dvostruki nered, koji se nalazi u toj pogrešci ili grijehu. Možemo dakle ovako definirati: OHOLOST JE NEUREDNA LJUBAV PREMA SAMOMU SEBI, KOJOM ČOVJEK IMPLICITE ILI EXPLICITE CIJENI SEBE KAO DA JE SAM SEBI PRVI POČETAK ILI ZADNJA SVRHA. To je neka idololatrija, jer čovjek sebe, kako primjećuje Bossuet, br. 2o4 - promatra kao Boga. Da se lakšo odupiremo i borimo protiv oholosti, izložiti ćemo:

1. njezine glavne oblike, 2. pogreške, kojima radi, 3. njezinu zloću, 4. lijekove protiv.

1. Glavni oblici oholosti

821. Prvi se oblik sastoji u tome, da čovjek gleda i smatra sebe, explicite ili implicite, kao svoje p r v o p o č e l o.

A. Ima ih malo, koji i z r i č i t o ljube sebe na tako neuredni način, da bi se smatrali svojim prvim počelom.

a) Takav grijeh počinjaju b e z b o š c i, koji svojevoljno zabacuju Boga, jer ne će gospodara: no Boga ni gospodara. O njima upravo govori Psalmista, kad kaže: "I reče luda u srcu svojem: nema Boga! (179).

b) Isto je isto tako bio i grijeh Luciferov, koji, htijući da bude samostalan, odbi da se podvrgne Bogu. To je bio grijeh i naših praroditelja, koji su, želeći da budu kao bogovi, htjeli sami upoznati dobro i zlo. Taj grijeh čine h e r e t i c i, koji su poput Lutera odbili da priznaju auktoritet Crkve, koji joj je Bog dao. To je grijeh r a c i o n a l i s t a, koji, ponosni na svoj razum, ne će ga poreditи vjeri. To je konačno i grijeh nekih i n t e l e k t u a l a c a, koji dogme, budući da su vrlo oholi da prihvate njihovu tradicionalnu interpretaciju, omalovažavaju i isključuvljuju, da ih dovedu u sklad sa svojim zahtjevima.

822. B) Mnogo veći dio ljudi upada u taj grijeh oholosti i m p l i c i t e radeći kao da bi naravni i nadnaravni darovi, kojima nas je Bog obdario, bili posve naši. Bez sumnje priznaju takvi u načelu i u teoriji, da je Bog naše prvo počelo. No u praksi cijene se prekomjerno, kano da bi sami bili začetnici odlika, koje se nalaze u nama.

a) Ima ih koji u ž i v a j u u svojim odlikama i u svojim zaslugama, kao da bi oni bili jedini začetnici toga: "Duša se, veli Bossuet (180), videći da je lijepa, naslađuje sama u sebi, i uspavljuje se u razmatranju svoje ljepote. Ona je prestala jednoga časa da se odnosi prema Bogu. Zaboravila je na svoju ovisnost. Ona se je najprije zaustavila, a onda se povezala sama sa sobom. Ali je čovjek, tražeći da bude slobodan sve do prekida veza s Bogom i do prekršaja zakona pravde, postao rob grijeha."

823. b) Još je veća oholost onih, koji kao stojici, pripisuju sami sebi v j e ž b a n j e u k r e p o s t i, ili koji si umišljaju, da su dragovoljni darovi Božji p l o d n a š i h z a s l u g a. Nadalje onih, koji misle da naša dobra djela pripadaju nama više nego Bogu, dok je u stvari On njihov glavni uzrok, i kad u njima uživaju, kao da bi bila samo njihova (181).

824. C) Iz istog tog razloga ljudi pretjeravaju svoje l i č n e o d l i k e i s v o j s t v a:

a) Čovjek zatvara oči pred svojim pogreškama, a dobre svoje strane gleda kroz jako povećalo. I tako si pripisuje odlike, kojih nema, ili barem takve, koje samo izgledaju kao krepost. Tako na primjer čovjek daje milostinju da se pokaže i da ga drugi drže milosrdnim, a u stvari je oholica. Ili ako si netko umišlja, da je svetac, jer doživljuje sjetilnih

utjeha, jer može napisati lijepih misli ili stvoriti dobrih odluka, a u stvari se još nalazi na početnim skalinama prema savršenstvu. Drugi opet misle, da stoje na pravom stanovištu, jer malo cijene mala pravila, htijući se posvetiti velikim sredstvima.- b) Odatle ima samo jedan korak do pogreške da se čovjek n e p r a v e d n o p r e t p o s t a v i d r u g i m a. Čovjek povećalom ispituje pogreške drugih, dok je svojih pogrešaka teško svijestan. Vidi slamku u oku svoga bližnjega, a u svome ne vidi brvna. Kadkada dođe tako daleko, da poput farizeja, prezire braću svoju (182). Drugi put opet, ne idući tako daleko, nepravedno ih manje cijeni i drži se boljim od njih, dok je u stvari mnogo niži od njih. I to je razlog da želi da im gospodari i da im pokaže svoju superiornost nad njima.

c) S obzirom na P o g l a v a r e ova oholost dolazi do izražaja što takav čovjek, kao kritičar i nezadovoljnik, vreba na najmanje geste ili pogreške svojih poglavara, da ih blamira. Sve hoće da sudi, sve da kontrolira. A odatle je i poslušnost prema njima znatno teža. Takav se teško pokori njihovu auktoritetu, njihovim naredbama, teško traži dopuštenje za ovo ili ono, nego želi biti neovisan, to znači na kraju krajeva, da želi biti svoje prvo počelo.

825. 2) Druga vrsta oholosti sastoji se u tome, da čovjek gleda sam sebe explicite ili implicite kao svoju p o s l j e d n j u s v r h u izvršujući svoja djela bez odnosa prema Bogu, i želeći da ga drugi hvale, kao da bi ta djela bila potpuno njegova. Ta pogreška izvire iz one prve: Jer onaj tko sebe smatra svojim prvim počelom želi da si bude i konačna svrha. Ovdje bi trebalo ponoviti distinkcije, koje smo već postavili.

A) Vrlo ih malo izričito - explicite - promatra sebe, kao svoju posljednju svrhu, izuzevši bezbošce i nevjernike.

B) Ali ih zato ima mnogo, koji se u p r a k s i tako vladaju.- a) Oni žele da ih drugi hvale, da im dijele komplimente radi njihovih dobrih djela, kao da su im oni glavni začetnici i kao da bi imali pravo da rade na svoj račun, da zadovolje svoju taštinu. Mjesto da sve dovode u vezu s Bogom, oni rado očekuju da ih ljudi slave radi postignutih uspjeha, kao da imaju pravo na svu čast, koja im odatle dolazi. - b) Oni djeluju iz e g o i z m a, iz vlastitog interesa, malo se brinući za slavu Božju, a još manje za dobro svoga bližnjega. Oni u tom idu tako daleko, da si umišljaju, da drugi moraju u praksi tako urediti svoj život, kako se njima sviđa ili da im moraju služiti. Oni se postavljaju s r e d i š t e m drugih, i da tako kažemo, njihovim ciljem. Ne znači li to nesvijesno uzurpirati si Božja prava?

c) Pobožne osobe, ne idući doduše tako daleko, traže katkada same sebe u svojoj pobožnosti, tuže se na Boga, kad ih ne obasipa utjehama, žale se, kad ih snađe duhovna suša i tako si krivo zamišljaju, da je cilj njihove pobožnosti da po njoj doživljuju utjehe, dok u stvari slava Božja mora biti naša konačna svrha u svim akcijama, a posebno u molitvi i duhovnim vježbama.

826. Treba dakle priznati, da je oholost, u ovom ili onom obliku, vrlo općenita pogreška, pa i među onima, koji teže k savršenstvu, i da je ona pogreška, koja čovjeka prati u svim etapama duhovnog života i da umire i nestaje istom zajedno s nama. Početnici toga nisu svijesni, jer se oni ne promatraju još na dosta duboki način. Vrlo je važno skrenuti njihovu pažnju na to, pokazati im najobičnije oblike u kojima se ta pogreška javlja, da ona može postati predmetom njihova posebnog ispitivanja savjesti.

2. Pogreške koje nastaju iz oholosti

Glavne su: preuzetnost, slavoljublje i tašta slava.

827. 1. P r e u z e t n o s t je neuredna želja i nada htjeti činiti stvari, koje su iznad naših sila. Nastaje odatle, što čovjek ima jako dobro mišljenje o sebi, o svojim naravnim sposobnostima, znanju, snazi i svojoj kreposti.

a) U i n t e l e k t u a l n o m pogledu takav čovjek misli da je sposoban da se prihvati i da rješava najteže probleme, najzamršenija pitanja, ili barem da se prihvati studija, koji je nerazmjeran njegovim talentima. - Takav si lako utvara, da ima mnogo zdravog rasuđivanja i razboritosti, i na mjesto da znade sumnjati, on rješava sa "sigurnošću" najkontroverznija pitanja. - b) U m o r a l n o m pogledu takav smatra da posjeduje dosta svijetla, da sam sebe vodi i ne osjeća nikakve potrebe da pita za savjet duhovnog vođu. On je uvjeren, unatoč svojih prošlih pogrešaka, da se ne treba bojati ponovnog pada, nerazborito se baca u grešne prigode u kojima ponovno padne. A odatle nastaje opet klonulost i ljutina, što je opet često uzrok novih pogrešaka. - c) U d u h o v n o m pogledu takav ima malo smisla za skrivene kreposti i koje mrtve čovjeka. On više voli kreposti, koje dolaze jače do izražaja. I umjesto da gradi na solidnom temelju poniznosti, on sanja o veličini duše, o snazi karaktera, o velikodušnosti, o apostolskoj gorljivosti, o imaginarnim uspjesima, koje si kuje za budućnost. Ali taj čovjek u prvim velikim kušnjama vidi brzo koliko je još volja slaba i nestalna. Kadkada takav čovjek prezire i obične molitve i ono što nazivamo malim pobožnim vježbicama. On teži za izvanrednim milostima, dok je još na početcima duhovnog života.

828. 2. Ova preuzetnost, zajedno s ohološću, rađa a m b i c i j o m, častohlepljem, slavohlepljem, a to je neuredna ljubav prema častima, dostojanstvima i auktoritetom nad drugima. Jer takav čovjek preuveličava svoje snage, i jer se smatra višim od drugih, hoće da drugima vlada, da im zapovijeda i da im nameće svoje vlastite ideje.

Sv. Toma -183) kaže da se ta neuredna ambicija može manifestirati na tri načina: - 1) tako da čovjek traži časti koje nije zavrijedio i koje nadilaze njegova sredstva. - 2) da ih traži za sebe, za svoju vlastitu slavu, a ne za slavu Božju i - 3) zaustavlja se kod toga da uživa u častima u sebi, a da se njima ne posluži na dobro bližnjega, što se protivi redu, koji je Bog ustanovio, da stariji rade na dobro svojih podložnika.

Ta se ambicija odnosi na sva područja: - 1) n a p o l i t i č k o, na kojem području takav čovjek želi da upravlja drugima, i to kadkada uz cijenu najgnjusnijih prostota, nagodaba i podlosti, koje počinja da pridobije glasove izbornika. 2) na i n t e l e k t u a l n o, kad čovjek tvrdoglavo traži da nametne drugima svoje ideje, i u pitanjima, o kojima se slobodno raspravlja.- 3) u c i v i l n o m životu, gdje takav čovjek pohlepno traži prva mjesta (184), javne službe, naklonost i poštovanje "narodnih masa". - 4) I u c r k v e n o m životu, jer, kako to kaže Bossuet (185), "koliko je trebalo posvetiti pažnje da se spriječi, prilikom svećeničkih i redovničkih izbora, ambicija, spletke, intrige, potajne preporuke, obećanja i najkriminalniji poslovi, simonijački ugovori i druge nepravilnosti vrlo općenite u toj stvari, a da se kraj svega toga čovjek smije i može samo nadati da je te pogreške prekrio ili malo umanjio, a daleko od toga da bi ih potpuno iskorijenio". I, kako to kaže sv.Grgur (186), ne radi li se o istom tom (neurednoj ambiciji) i kod klera, koji hoće da ga se oslovljava: "doktore!", i otvoreno traže prva mjesta i komplimente.

To je dakle pogreška, koja je općenitija nego bi to čovjek na prvi pogled rekao, i koja je u vezi i s taštinom.

829. 3. T a š t i n a (uobraženost) je neuredna ljubav prema tome, da nas drugi cijene. Ona se razlikuje od oholosti, koja uživa u svojoj vlastitoj veličini. Ali općenito ona izlazi iz nje: kad čovjek sam sebe pretjerano cijeni, onda on naravno želi, da ga cijene i drugi.

830. A) Z l o ć a t a š t i n e. Postoji u nama želja, da nas drugi cijene, koja ne predstavlja ništa neuredno. Ako želimo da netko priznaje naše naravne ili nadnaravne odlike da po njima i u njima slavi Boga, i da naš utjecaj, da činimo dobro, bude time samo još veći, u tome nikakva grijeha nema. To je naprotiv sasvim u redu, da cijenimo ono što je dobro, jer time ujedno priznajemo, da je Bog auktor toga dobra i da time hvalimo upravo Njega (187). Ipak se može reći, da je opasno ustaviti svoje misli pri tim željama (da nas drugi cijene), jer se time čovjek izlaže opasnosti, da ne bi priželjkivao da ga drugi cijene iz egoističkih razloga.

Nered se dakle sastoji u tome, što čovjek hoće da ga drugi cijene r a d i n j e g a s a m o g a, a da ne pripisuje tu čast Bogu, koji je ostavio u nas sve što ima dobroga u nama, ili taj se nered sastoji i u tome, što čovjek hoće da ga časte r a d i i s p r a z n i h s t v a r i, koje ne zaslužuju pohvale. Ili konačno, ako traži pohvalu od onih, čiji s u d n i j e m j e r o d a v a n, kao na primjer od običnih svjetovni ljudi, koji cijene samo isprazne stvari.

Nitko nije tako lijepo opisao tu stvar, kao sveti Franjo Saleški: "Nazivamo taštom slavom onu, koja se iskazuje ili za ono, što u nama nema, ili za ono, što je u nama ali nije naše, ili za ono što je u nama i što je naše, ali ne zaslužuje da se radi toga hvali. Plemeni-tost rase, zasluge predaja, narodna čast, to su stvari, koje nisu u nama, nego li u našim predšasnicima ili u tuđoj cijeni. Ima ih, koji su ponosni i oholi što jaše na dobrom konju, što imaju perjanice na svojim šeši-

rima, što su skupocjeno obučeni. Ali, tko ne vidi kako je to ludo! Jer ako tu ima što slave, ona pripada konju, ptici i krojaču... Drugi opet drže do sebe i promatraju zafrkani brk, lijepo uređenu bradu, kovrčavu kosu, njegovane ruke, što znadu plesati, igrati, pjevati.... ali nisu li takvi drsko kuražni, kad hoće da si tako frivolnim i luđačkim stvarima uvećaju cijenu i povećaju reputaciju? Drugi opet hoće, da ih za malo njihova znanja ljudi cijene i poštivaju, kao da bi svaki morao k njima ići u školu i smatrati ih učiteljima. Zato ih zovu uobraženim i umišljenim učenjacima. Drugi se opet šepire svojom ljepotom i misle, da im svi moraju udvarati. Sve je to jako tašto, glupo i nedolično i slava, koju čovjek hoće da polući na temelju tako bijednih stvari, zove se tašta, glupa i frivolna.

831. B) POGREŠKE, koje se rađaju i nastaju iz taštine.

Taština rađa mnogim p o g r e š k a m a, kojima se ona na vanjski način manifestira: tako na primjer: hvalisavost, hvastanje, i licemjerstvo.

a) h v a s t a v o s t ili hvalisanje je navika govoriti o sebi ili o onomu što se može okrenuti na svoju korist za to da nas drugi cijene. Hvalisaju se i oni, koji govore o sebi, o svojoj obitelji, o svojim uspjesima s nekom bezazlenošću, koja je smiješna slušateljima. Drugi opet uvijek navraćaju razgovor na predmet, gdje mogu da se istaknu i briljiraju. Treći opet, koji plašljivo govore o svojim pogreškama s potajnom nadom, da će ih ljudi ispričati, otkrivajući njihove dobre strane (188).

2. N a d i m a n j e, t.j. da netko privlači na se pažnju nekim posebnim načinom rada, s raskoši u kojoj pliva ili nekim rijetkostima koje si priuštava.

3. L i c e m j e r s t v o je kad čovjek na izvan i prividno živi kreposno, sveudilj skrivajući pod tom koprenom čisto realne tajne pogreške.

3. Moralna zloća oholosti

Da bolje prosudimo ovu zloću, možemo promatrati oholost u s e b i i u njenim u č i n c i m a:

832. 1. OHOLOST SAMA PO SEBI: A) O h o l o s t u p r a v o m s m i s l u riječi, ona koja svijesno i hotice, makar i implicite, usurpira Božja prava, jest veliki grijeh. Sv.Toma (189) kaže: najveći od svih grijeha, jer se oholost ne će podvrći vrhovnom Božjem gospodstvu.

a) Tako na primjer: htjeti biti n e o v i s a n, odbijati poslušnost Bogu ili njegovim zakonitim predstavnicima, je veliki grijeh, jer se time čovjek diže protiv Boga, svoga zakonitog i suverenog Gospodara.

b) To je veliki grijeh i tada, kada si čovjek pripisuje ono, što očito dolazi od Boga, a posebno darove milosti. Jer to znači implicite nijekati, da je Bog prvo počelo svega dobroga što ima u nama. Većina međutim to radi, kad kaže na primjer: ja sam sin svojih poslova.

c) Griješi također teško i onaj, koji hoće da radi z a s e b e, a n e z a B o g a. To opet znači nijekati Mu pravo, da bude naša konačna svrha.

833. B) M a l a oholost, koja Bogu, priznavajući doduše Njega kao prvo počelo ili posljednju svrhu, ne daje Bogu sve ono što Mu dugujemo i koja Mu implicite oduzima jedan dio njegove slave, je samo l a g a n i g r i j e h. Takav je slučaj s onima, koji se hvale svojim dobrim osebinama ili svojim krepostima, kao da bi bili uvjereni, da to sve njima isključivo pripada. Ili također ovamo spadaju i oni, koji su preuzetni, tašti i častohlepni, a da ništa međutim ne načine protivno Božjem zakonu ili ljudskomu u velikoj stvari. Ipak ovi grijesi mogu postati i smrtni, ako čovjeka tjeraju na čine, koji su jako vrijedni ukora. Tako taština, koja je u sebi samo lagani grijeh, postaje veliki grijeh, kad čovjek iz taštine napravi dugova, koje ne može isplatiti ili kad traži da pobudi u drugima neurednu ljubav. - Treba dakle ispitivati oholost i u njezinim učincima.

834. 2. U njenim u č i n c i m a: A) Oholost, koju čovjek ne zauzdava, svršava katkada sa strašnim posljedicama. Koliko se je ratova vodilo zbog oholosti upravljača, a kadkada i samih naroda? (190). Da ne zalazimo predaleko, koliko se samo obiteljskih dioba, koliko mržnje među privatnicima mora pripisati toj mani? Crkveni Oci s pravom uče, da je ona korijen svih drugih mana i da ona još kvari mnogo kreposnih čina, jer je razlogom, da ih ljudi ispunjuju sa stanovitom sebičnom nakanom (191).

835. B) Ako se stavimo na stanovište s a v r š e n s t v a, a to je upravo ono što nas zanima, možemo reći, da je oholost jako veliki neprijatelj i zapreka savršenstva, jer ona uzrokuje u našoj duši vrlo žalosnu prazninu i i z v o r je b r o j n i h g r i j e h a. - a) Ona nas naime lišava mnogih milosti i mnogih zasluga:

1) Lišava nas mnogih m i l o s t i, jer Bog, koji rado daje milosti poniznima, uskraćuje ih oholima: "Bog se protivi oholima, a poniznima daje milost" (192). Dobro vagnimo te riječi: Bog se protivi oholima, "jer, kaže nam Olier (193), oholica se obara na Boga i hoće ono što se njemu sviđa, a Bog se protivi njegovim drskim i strašnim zahtjevima. A kako on hoće da se uzdrži u onom što jest, napada i ruši onoga, koji se diže na njega."

2) Lišava nas mnogih z a s l u g a. Jedan od bitnih uvjeta za zaslugu je čistoća nakane. A oholica r a d i z a s e b e, da se svidi ljudima, mjesto da radi za Boga, i zaslužuje isti prijekor, koji je Isus upravio farizejima, koji su činili svoja dobra djela da se pokažu, da ih ljudi hvale i vide, i koji radi toga ne mogu očekivati nagradu od Boga: ".... inače ne ćete imati plaće kod Oca svoga, koji je na nebesima... Zaista vam kažem: primili su plaću svoju" (194).

836. b) Ona je i i z v o r b r o j n i h p o g r e š a k a.- 1)osobnih pogrešaka: p r e u z e t n o š ć u se čovjek izlaže pogiblji i u nju upada. Zbog o h o l o s t i ne traži odmah potrebne milosti i pada, zatim upada u malodušnost i nalazi se u pogiblji da disimulira svoje grijehe na

ispovijedi. - 2)Izvor je i pogrešaka protiv bližnjega: zbog oholosti čovjek ne će da popusti, pa i onda kada ima krivo, zajedljiv je u razgovoru, upušta se u žučljive i oštre diskusije, koje dovode do razmimoilaženja i nesloga. Odatle onda opet gorke pa i nepravedne riječi protiv svojih takmaca da ih se ponizi, odatle oštre kritike protiv poglavara i odatle otkazivanje poslušnosti njihovim naredbama.

837. c) To je konačno u z r o k n e s r e ć e za one, koji se stalno podavaju oholosti: kako takav čovjek želi da bude velik i da u svemu dominira nad svojim bližnjima, nema za njega ni mira ni pokoja. Nije miran sve dotle, dok ne bi zagospodario nad svim svojim takmacima, a kako do toga nikada ne može potpuno doći, postaje zbunjen, uznemiren i nesretan. Važno je dakle potražiti lijeka protiv ove tako strašne i velike pogreške.

4. Lijek protiv oholosti

838. Već smo rekli (br.2o7), da je veliki lijek protiv oholosti spoznaja, da je Bog začetnik svakoga dobra i da dosljedno tomu Njemu pripada sva čast i sva slava. Sami smo po sebi n i š t a i g r i j e h, i zaslužujemo dosljedno samo z a b o r a v i p r e z i r (2o8).

839. 1. PO SEBI SMO NIŠTA. O tom se moraju čvrsto uvjeriti početnici u meditaciji, razmišljajući polako, u božanskom svjetlu, slijedeće istine: ja nisam ništa, ne mogu ništa i ne vrijedim ništa.

A. JA NISAM NIŠTA: bez sumnje se je svidjelo božanskoj Dobroti, da izabere među milijardama mogućih bića, da mi dade egzistenciju, život, duhovnu i besmrtnu dušu i ja Ga radi toga moram blagosivati svakoga dana.
Ali, - a) j a d o l a z i m i z n i š t a, sam po sebi opet naginjem na ništa, kamo bih se sigurno i vratio, da me moj Stvoritelj ne podržava svojom neprestanim djelovanjem. Moje biće dakle ne pripada meni, nego potpuno i sasvim pripada Bogu i upravo Njemu moram za to zahvaljivati i iskazivati štovanje.

b) Taj je bitak, koji mi je Bog poklonio živa stvarnost, veliko dobročinstvo, za koje se ne znam dosta zahvaliti. Ali kolikogod bio divan taj bitak, on je ništa, ako se usporedi sa božanskim Bitkom, toliko je taj bitak nesavršen. "Vrijeme je moje pred tobom kao ništa" (195).
1. Taj je bitak k o n t i n g e n t a n (nenuždan), koji bi mogao nestati, a da time ništa ne strada savršenstvo svijeta. - 2. Taj je bitak d a r o v a n, koji mi je dan samo kao jasni izražaj savršenog božjeg gospodstva, - 3. To je bitak s l a b, koji ne može subzistirati sam po sebi, i koji je u svakom času svoga bivovanja ovisan o onome, koji ga je stvorio, - To je dakle bitak koji je nužno o v i s a n o Bogu, i koji nema druge svrhe svoga postojanja, nego da iskazuje slavu svome Stvoritelju. Zaboraviti dakle na tu ovisnost, raditi tako, kao da bi naše sposobnosti bile potpuno naše, i u njih se pouzdavati, bila bi to nepojmljiva zabluda, ludost i nepravda.

840. Ono što kažemo za čovjeka u naravnom redu, to vrijedi još više u nadnaravnom redu, r e d u m i l o s t i: Ovo sudioništvo u božanskom životu, što predstavlja našu plemenitost i veličinu, jest dar bitno darova, koji posjedujemo i imamo od Boga i Isusa Krista, koji ne možemo čuvati kroz dulje vremena bez Božje milosti i koji u nama raste jedino nadnaravnim sudjelovanjem i Božjom pomoću (br. 126-128) i to je razlog da moramo reći: "Hvala Bogu na njegovom neiskazanom daru" (196). Kakva li je nezahvalnost i kakva nepravda pripisivati samomu sebi i najmanji dio toga bitno božanskog dara? "Što imaš, što nisi primio. A ako si primio, što se hvališ, kao da nisi primio? (197).

841. B) Po sebi n e m o g u n i š t a: Bez sumnje sam od Boga primio dragocijene sposobnosti po kojima mogu spoznati i ljubiti istinu i dobrotu. Ove su sposobnosti usavršene nadnaravnim krepostima i darovima Duha Svetoga. I ne možemo se dosta nadiviti ovim darovima naravi i milosti, koji se međusobno dopunjuju i tako lijepo slažu. Ali sam p o s e b i, svojom vlastitom inicijativom, ja n e m o g u djelovati ni usavršiti taj red. Ništa ne mogu u n a r a v n o m r e d u bez sudjelovanja (konkursa) Božjega, ništa u n a d n a r a v n o m redu bez d j e l a t n e milosti, pa čak ni stvoriti kakvu spasonosnu misao ili kakvu nadnaravnu dobro želju. I znajući to, kako bih se mogao uzoholiti zbog tih naravnih i nadnaravnih sposobnosti, kao da su one moje vlastite? To bi bila nezahvalnost, ludost i nepravda!

842. C. JA NE VRIJEDIM NIŠTA: Bez sumnje, ako promatram ono što je Bog stavio u mene, ono što On u meni djeluje po svojoj milosti, tada imam veliku cijenu, ja mnogo vrijedim. "Jer ste otkupljeni velikom cijenom"(198)... Toliko vrijediš koliko i Bog: vrijedim koliko sam koštao, a koštao sam krv Božju! A kome pripada čast moga otkupljenja i posvećenja: meni ili Bogu? Odgovor je jasan i nedvojben! - Ali konačno reći će uvrijeđeno sebeljublje: ipak imam nešto u sebi što mi daje vrijednost, a to je moj dragovoljni pristanak na djelovanje Božje u meni i na njegovu milost? - Svakako, imamo u tom dijela, ali taj nipošto n i j e g l a v n i. Taj slobodni pristanak nije drugo nego čin sposobnosti, koje nam je Bog badava dao u času, kada mi taj pristanak dajemo, tada Bog zapravo u nama djeluje kao prvotni uzrok: "Jer, Bog je, koji čini u vama da hoćete i izvršite" (199). A konačno, ako jedanput i pristanemo, da slijedimo potiraj milosti, koliko smo joj se puta oprli, a koliko smo puta s njome samo nepotpuno sudjelovali? Doista tu nema ničega, čime bi se mogli ponositi, nego samo ponizivati.

Kad kakav veliki majstor napravi kakvo remek-djelo, tada se to djelo pripisuje njemu, a ne tehničarima trećeg ili četvrtog reda, koji su na tom djelu pomagali i sudjelovali. Još više moramo mi Bogu pripisivati svoje zasluge, kao prvotnom i glavnom uzroku, tako da Bog, kako to pjeva Crkva, prema riječima sv.Augustina, kruni svoje darove, kad nagrađuje naše zasluge "nagrađujući zasluge, nagrađuješ svoje darove"(2oo).

Tako dakle s koje se god strane promatrali, i kakva god bila ogromna vrijednost darova, koji su u nama, nemamo prava da se time oholimo, nego nam je dužnost da iskazujemo radi

toga štovanje Bogu i da Mu radi toga zahvaljujemo iz dubine svoga srca. Moramo Ga k tome još moliti i za oproštenje, što smo se često ovim darovima na zlo poslužili.

843. 2. JA SAM GREŠNIK, i kao takav zaslužujem prezir, svaki prezir, kojim će se Bogu svidjeti da me kazni. Da se u tom uvjerimo, dosta se je sjetiti onoga što smo rekli o l a k o m grijehu.

A) Ako sam po nesreći učinio samo j e d a n j e d i n i t e š k i grijeh, zaslužukem vječno poniženje, jer sam zaslužio pakao. Bez sumnje se pouzdano nadam, da mi je dobri Bog oprostio. Ali ostaje ne manje istinito i to, da sam počinio jedan zločin, kojim sam uvrijedio Božje Veličanstvo, neko ubistvo, Boga i neko vlastito duhovno samoubistvo, br. 719., i da moram, da okajem uvredu nanešenu Božjem veličanstvu, biti spreman prihvatiti, što više i želiti, svako moguće poniženje, ogovore, klevete, nepravde, uvrede: sve je to daleko ispod onoga što zaslužuje onaj, koji je samo jedanput uvrijedio neizmjerno Božje veličanstvo. A ako sam Ga uvrijedio mnogo puta, kakva mora biti moja strpljivost, što više i veselje, kad imam priliku da ispaštam svoje grijehe tako kratkotrajnim poniženjima?

844. B. Svi smo počinili l a k e g r i j e h e i bez sumnje p o s v e s v o j e v o l j n o, pretpostavljajući tako svoju volju i svoj užitak volji i slavi Božjoj. To je, kako smo već rekli, br. 715, uvreda nanešena Božjem Veličanstvu, uvreda, koja zaslužuje tako duboka poniženja, da mi ne bismo, kraj svega svoga prošlog života, koji smo proveli vježbajući se u poniznosti, mogli sami po sebi vratiti Bogu svu slavu, koju smo Mu time oduzeli. Ako ove riječi izgledaju pretjerane, sjetimo se suza i teške pokore Svetaca, koji su počinili samo lake grijehe i koji nikada nisu držali, da su dosta učinili da očiste svoju dušu i da zadovolje za uvrede, koje su nanijeli Božjem Veličanstvu. Ovi su sveci to vidjeli bolje nego mi. A ako mi drukčije sudimo od njih, to je zato, što nas zaslijepljuje naša oholost.

Moramo dakle, kao g r j e š n i c i, ne samo tražiti da nas drugi cijene, nego prezirati sami sebe i primati sva poniženja, koja će se svidjeti Bogu da nam ih pošalje.

§ 2. ZAVIST (2ol)

845. Zavist je u isto vrijeme i s t r a s t i g l a v n i g r i j e h. Kao s t r a s t zavist je neka duboka žalost, koju čovjek osjeća u svom srcu zbog dobra, koje vidi kod drugih. Ovaj utisak je popraćen stezanjem srca, koje umanjuje njegovu aktivnost i uzrokuje osjećaj tegobe.

Mi se ovdje zanimamo zavišću u koliko je ona glavni grijeh, pa ćemo izložiti: 1. njezinu narav, 2. njezinu zloću i 3. lijekove protiv zavisti.

1. Narav zavisti

846. A) Zavist je SKLONOST DA SE ČOVJEK ŽALOSTI RADI DOBRA SVOG BLIŽNJEGA KAO POVREDE NANEŠENE NAŠOJ SUPERIORNOSTI. Često zavist prati i želja da vidimo bližnjega lišena dobra, koje nas zasjenjuje.

Ova mana i z l a z i d a k l e i z o h o l o s t i, koja ne može trpjeti poglavara ni takmaca. Kad je čovjek uvjeren u svoju vlastitu superiornost, onda se žalosti, kada vidi druge kako su nadareni isto tako dobro i bolje od njega ili barem kada vidi da bolje uspijevaju. Predmet zavisti su napose sposobnosti, koje se jače ističu. Ali kod ozbiljnih ljudi ona se odnosi na svaku dobru odliku, pa i na krepost.

Ova se pogreška očituje u tome, što takav čovjek teško sluša gdje druge hvale. A tada nastoji, da te hvale umanji kritizirajući one, koje hvale.

847. B) Često ljudi zamjenjuju z a v i s t i l j u b o m o r u. Kad povlačimo razliku među njima, onda možemo reći, da je ljubomora pretjerana ljubav prema svome vlastitom dobru, koju prati strah, da nam drugo to dobro ne odnesu. Na primjer netko je bio prvi u razredu, onda opazi napredak jednog suučenika i postaje ljubomoran, jer se boji da mu on ne odnese prvo mjesto. Ili netko ima posebne simpatije prema jednom prijatelju, pa se boji, da mu ga ne bi očarao koji takmac, pa postaje na nj ljubomoran. Ili nadalje: ima čovjek veliku i brojnu klientelu, pa se boji da mu je kakav konkurent ne bi smanjio. Odatle se rađa ona ljubomora, koja nastaje kadkada među profesionalcima, artistima, književnicima, a kadkad i među svećenicima. Jednom riječi: čovjek je zavidan zbog tuđega, a ljubomoran zbog vlastitog dobra.

C) Postoji razlika i između z a v i s t i i n a t j e c a n j a: Natjecanje je jedan pohvalni osjećaj, koji nas nuka da nasljeđujemo, dostignemo, a ako je moguće i prestignemo odlike drugih, ali samo dopuštenim sredstvima.

2. Zloća zavisti

848. Ovu zloću možemo promatrati u s e b i i u njezinim u č i n c i m a.

A) U s e b i i po sebi je zavist t e š k i g r i j e h po svojoj naravi, jer se ona direktno protivi kreposti ljubavi, koja hoće da se čovjek dobru drugih veseli. Koliko je veće dobro, zbog kojeg čovjek zavidi, toliko je veći i grijeh. Sveti Toma (2o2) nam kaže, da je ona i vrlo teški grijeh (gravisimum peccatum), kada se odnosi na duhovna dobra bližnjega, i ako se netko žalosti radi napretka ili apostolskih uspjeha bližnjih. To je tako, ako čovjek na te osjećaje zavisti posve p r i s t a n e. Ali često su puta to samo utisci i ne posve promišljeni osjećaji ili barem malo promišljeni i nepotpuno svojevoljni: u tom zadnjem slučaju, zavist je samo laki grijeh.

849. B) U svojim u č i n c i m a, zavist je katkada vrlo strašna.

a) Ona budi osjećaje m r ž n j e. Čovjek je izložen opasnosti da mrzi one, kojima je zavidan i na koje je ljubomoran, i dosljedno da o njima govori zlo, da ih ocrnjuje, da ih kleveće, i da im želi zlo.

b) Ona često ide za tim da posije r a z d o r ne samo među tuđima, nego i u obiteljima (sjetimo se povijesti Josipa i njegove braće) ili među obiteljima, koje su međusobno povezane. A ti razdori mogu ići jako daleko i dovesti do neprijateljstva pa i sablazni. Ona katkada razdvaja katolike iste vjere na veliku štetu za dobro svete Crkve.

c) Ona tjera na n e u m j e r e n o t r a ž e n j e n o v c a i č a š t i: da čovjek nadvisi one, prema kojima goji zavist, troši mnogo vremena za kojekakve više ili manje lojalne makinacije, gdje se poštenje nalazi u opasnosti.

d) Ona u z n e m i r u j e z a v i d n i k o v u d u š u: takav čovjek nema mira ni pokoja, dok nije uspio pobijediti i nadvisiti svoje takmace. A kako je jako rijetko da u tom uspije, obuzimlju ga vječne i neprestane tegobe.

3. Lijekovi protiv zavisti

850. Oni su n e g a t i v n i i p o z i t i v n i: A) Negativna sredstva se sastoje u tome: - a) p r e z r e t i prve osjećaje zavisti i ljubomore, koji se bude u srcu, satrti ih kao kakvu stvar vrijednu prezira, kao što se satare i gazi kakva otrovna zmija.- b) poduzimati "diverzantske akcije", zabavljujući se sasvim drugim stvarima. A kada nam se opet vrati mir, treba da si onda čovjek kaže, da odlike i dobra svojstva bližnjega ne umanjuju naših sposobnosti, nego su za nas poticaj, koji nas potiče, da ih slijedimo.

851. Među p o z i t i v n i m su sredstvima dva značajnija: a) Prvi se izvodi iz činjenice naše inkorporacije u Krista. U smislu ove dogme, svi smo mi braća, svi smo udovi mističnoga tijela, kojemu je glava Krist, a odlike, kao i uspjesi jednoga od tih udova, pripadaju i drugima. Dakle u mjesto da se žalostimo radi superiornosti svoje braće, moramo se radi toga veseliti prema lijepoj nauci sv.Pavla (2o3), jer ona doprinaša zajedničkom dobru, a i u našem posebnom dobru.- Ako se radi o k r e p o s t i m a drugih, zbog čega smo zavidni "mjesto da nas obuzima zavist i ljubomora zbog tih kreposti, što dolazi često uslijed đavolske sugestije i vlastitog sebeljublja, treba je sjediniti sa Svetim Duhom Isusa Krista u Svetom Sakramentu, častećI u Njemu izvor svih tih kreposti i moleći od Njega milost, da od toga participiramo i u tome imamo udjela. I tada ćete vidjeti, koliko je ova vježba korisna i probitačna" (2o4).

852. b) Drugo sredstvo je, da čovjek gaji n a t j e c a n j e (takmičenje), taj kršćanski i hvale vrijedan osjećaj, koji nas nuka da nasljedujemo, pa i nadvisimo kreposti bližnjega, oslanjajući se na Božju milost.

Da to takmičenje bude dobro i da se razlikuje od zavisti, mora biti: - 1) č a s n o u s v o m o b j e k t u, to znači mora se odnositi ne na uspjehe, nego na kreposti drugih, da ih nasljedujemo, - 2) p l e m e n i t o u š v o j o j n a k a n i: ne tražiti pobjedu nad drugima, ne tražiti njihovo ponižnje, gospodstvo nad njima, nego tražiti da postanemo bolji, ako je to moguće, da tako više častimo Boga i više poštivamo Crkvu, - 3) l o j a l n o u sredstvima, kojima se služi, da postigne svoje ciljeve, ne intrigama, prevarom ili kojim drugim nedopuštenim sredstvima, nego naporom, radom, i dobrom upotrebom Božjih darova.

Tako shvaćeno takmičenje je uspješni lijek protiv zavisti, jer nikako ne povrijeđuje ljubav i u isto je vrijeme sjajan poticaj. Jer promatrati kao uzore bolje među svojom braćom, da ih nasljedujemo, ili da ih i prestignemo, to u stvari znači priznavati svoju nesavršenost i htjeti se od nje izliječiti, koristeći se primjerima onih, koji nas okružuju. Ne znači li to raditi isto, što je radio i sveti Pavao kad je pozivao svoje učenike, da mu budu nasljednici, kao što je on bio nasljednik Kristov: "Ugledajte se na mene, kao i ja na Krista" (2o5). Ne znači li to slijediti savjete, koje je on davao kršćanima, da promatraju međusobno jedni druge, da se tako potaknu na ljubav i na dobra djela: ".... i pazimo jedan na drugoga u poticanju k ljubavi i dobrim djelima"(2o6). Ne znači li to konačno uživiti se u duh Crkve, koja, stavljajući nam Svece pred oči da ih nasljedujemo, poziva nas na plemenito i sveto takmičenje? - Tako će i zavist biti za nas samo zgodna prilika, da gajimo i da se vježbamo u kreposti.

§ 3. SRDŽBA (2o7)

S r d i t o s t je stanovito skretanje od onog instinktivnog osjećaja, koji nas sili, da se branimo, ako nas netko napada i da vratimo silu silom. Treba promatrati: 1. njezinu narav, 2.njezinu zloću i 3. lijekove protiv nje.

1. Narav srditosti

853. Ima ih dvije vrste: srditost-strast i srditost - osjećaj.

1. Ako srditost promatramo kao s t r a s t, onda je to ona jaka nužda u nama, da reagiramo na trpljenje ili neku moralnu ili fizičku neugodnost. Ova neugodnost budi u nama jako uzbuđenje, koje sve snage usmjeruje prema tome, da ukloni tu poteškoću. I tada je čovjek sklon da iskali svoju srdžbu na osobama, životinjama, ili stvarima.

Razlikujemo je u glavnom dvije vrste: to je c r v e n a srditost, koja je ekspanzivna i javlja se kod jakih i b i j e l a srditost ili grčevita, koja se javlja kod slabih. Kod prve srce žestoko udara i tjera krv na površinu: disanje postaje ubrzano. Lice se zarrveni, vrat nabrekne, vene

se pokažu na površini. Kosa se diže, pogled se krijesi, oči hoće iskočiti iz sljepoočica, nozdrve se šire, glas postaje promukli, ispresijecan, prejak. Mišićna se snaga povećaje, cijelo je tijelo spremno za bitku i kretanje se ne mogu spriječiti, počinje da lupa, ruši i lomi zapreke. U drugoj naprotiv, koju zovemo bijela, srce se smiruje, disanje postaje lakše, lice postaje posve blijedi, hladni znoj probija na čelu, vilice se stišću i čovjek je napadno tih. Ali ta uzrujanost, koja se nalazi u čovjeku, konačno izbija napolje i u žestokim se udarcima konačno smiruje.

854. 2. Srditost, u koliko se promatra kao o s j e ć a j, je živa želja da odbijemo i kaznimo napadača.

A. Postoji i opravdana srditost, sveta ljutina, koja nije ništa drugo, nego jaka, ali razumna želja, da se krivci kazne pravednom kaznom. U takvu je srdžbu upao i Naš Gospodin, kada se razljutio na trgovce, koji su od kuće Njegova Oca načinili razbojničku špilju (2c8). A Velikog Svećenika Helija je Bog strogo prekorio, što nije pazio i spriječio loše vladanje svoje djece.

Da srditost bude opravdana, traži se da bude: p r a v e d n a po svom p r e d m e t u, tj. da ide za tim da se kazni samo onaj, koji zaslužuje i onoliko koliko zasluži je. U m j e r e n a tj. da ne ide dalje, nego to traži počinjena nepravda, i da se drži onoga reda, koji traži pravda. L j u b e z n a s obzirom na n a k a n e, tj. da ne ide za osjećajima mržnje, nego samo da traži, da se uspostavi red i popravi krivac. Ako koji od tih uvjeta ne dostaje, onda se radi o pretjeranosti, koju treba prekoriti. Napose je srditost opravdana kod poglavara i roditelja. A obični građani imaju katkada pravo, a i dužnost, da se rasrde da zaštite interese svoga grada i spriječe pobjedu zločestih. Ima naime zbilja ljudi na koje lijepi način ne djeluje ništa i koji se boje samo kazne.

855. B. Ali srditost, kao glavni grijeh, i o kojoj se ovdje radi, to je jaka i neumjerena želja kazniti svoga bližnjega, a da ne vodimo računa o ona tri uvjeta, koja smo spomenuli.

Srdžbu često prati i m r ž n j a, koja ide za tim, da se o s v e t i, a ne samo da odbije zapreku. To je promišljeniji, trajniji osjećaj, a prema tome ima i težih posljedica.

856. 3. Srdžba ima svoje s t u p n j e v e:

a) U početku je to osjećaj n e s t r p l j i v o s t i, očituje se u neraspoloženju kod prve zapreke, kod prvog neuspjeha,

b) zatim dolazi ljutina, koja se pokazuje time, što se čovjek razdražuje više nego što je vrijedno ili pokazuje svoje nezadovoljstvo neumjesnim kretanjima.

c) katkada to prelazi i u žestinu, a svodi se ne samo na riječi, nego i na udarce.

d) može prijeći i u b i j e s, a to znači zapravo u časovitu ludost. Kolerik u takvom času nije uopće pri sebi, nego se prepušta neumjesnim riječima, i bako neumjerenim kret-

njama, da bi se to moglo nazvati pravom ludošću,

e) napokon se sve to izrodi katkada i u pravu mržnju, koja se ne da umiriti, koja ide samo za tim, da se osveti, pa čak da i uništi svoga protivnika. Važno je razlikovati te različite stupnjeve, da im se može ocijeniti moralna zloća.

2. Moralna zloća

Možemo je promatrati u sebi i u svojim posljedicama.

857. Promatrajući srdžbu U SEBI SAMOJ, razlikujemo:

A. Kada je srdžba jednostavni prolazni osjećaj, ona je po svojoj naravi l a k i grijeh, jer je u tom slučaju po srijedi samo pretjeranost u načinu, kako se ona očituje, u tom smislu, što prelazi pravu mjeru. Ali, tu nema, to prepostavljamo, povrede velikih kreposti pravde i ljubavi. - Ali ima slučajeva, kada je ona toliko pretjerana, da čovjek gubi gospodstvo nad samim sobom i da se prepusti velikim uvredama prema bližnjemu. Ako su takvi osjećaji i pokreti, iako im je izvor u strasti, promišljeni i slobodni, oni su v e l i k grijeh. Ali su oni redovito samo poluvoljni.

358. B. Srdžba, koja se razvila do mržnje i osvete, ako je promišljena i svojevoljna, po svojoj je naravi v e l i k i grijeh, jer ona teško vrijeđa ljubav, a često i pravdu: "Svaki, koji se srdi na svojega brata, bit će kriv sudu. A onaj, koji rekne svome bratu: Raca (budalo) bit će kriv visokom vijeću. A tko mu reče: Budalo!, bit će kriv paklenom ognju". (2o9). Ali, ako osjećaj mržnje nije promišljen, ili ako čovjek na njega potpuno ne pristaje, bit će samo lagani grijeh.

859. 2. UČINCI i posljedice, srdžbe, ako se ne svladava, znadu katkada biti strahoviti.

A. Seneka ih je točno opisao. On pripisuje srdžbi izdaje, ubojstva, trovanja, neslaganje u obitelji, nesloge, građanske ratove, ratove sa svim svojim žalosnim posljedicama (21o). Pa i onda, kada ne ide do pretjeranosti, ona je izvor mnogih pogrešaka, jer po njoj gubimo vlast nad samim sobom, posebno jer narušuje mir u obiteljima i stvara strašna neprijateljstva.

86o. B. Što se s a v r š e n o s t i tiče, ona je po riječima sv. Grgura (211) velika zapreka za duhovni napredak. Jer, ako je ne obuzdavamo, po njoj gubimo: 1. m u d r o s t ili ravnotežu, - 2. ljubaznost, koja unosi čar u socijalne odnose, - 3. cvijet p r a v d e, jer strast smeta da spoznamo prava bližnjega, - 4. nutarnju s a b r a n o s t, koja je tako potrebna za intimno sjedinjenje s Bogom, za mir duše i za poučljivost na nadahnuća milosti.

Stoga je važno da joj potražimo lijeka.

3. Sredstva protiv srdžbe

Ti lijekovi moraju biti takvi, da djeluju protiv s t r a s t i srdžbe i osjećaja m r ž n j e, koja joj je katkada posljedica i nastavak.

861. Da čovjek svlada strast, ne smije izgubiti s vida nikakvo sredstvo.

A. Ima čisto h i g i j e n s k i h sredstava, koje utječu na to, da čovjek predusretne ili ublaži srdžbu, kao što su: lagana dijeta, mlaka kuplje i tuš, uzdržavanje od razdražljivih, posebno alkoholnih pića; naime poradi uske veze između duše i tijela, jako je važno znati umiriti i samo tijelo. Ali budući da u toj stvari treba voditi računa o temperamentu i zdravstvenom stanju, razboritost traži, da se upita za savjet i liječnik (212).

862. B. Ali m o r a l n i su lijekovi još bolji:

a) da se p r e d u s r e t n e srdžba, dobro je naviknuti razmišljati prije posla, da nad nama ne zagospodare prvi napadaji strasti. To je posao, za koji treba puno truda, ali je jako koristan.

b) Budući da unatoč svega ova strast ima veliki utjecaj na naše srce, "bolje ju je odmah odbiti, nego se s njome pogađati. Jer za ono malo, što joj čovjek pusti da radi po volji, ona postaje gospodar situacije i čini kao i zima, koja polagano uvuče čitavo svoje tijelo, gdje može staviti glavu... Treba na prvi osjećaj, koji imate o njoj, odmah skupiti svoje sile, ne doduše grubo i naglo, nego tiho, a opet ozbiljno" (213). Inače, u želji da obuzdamo svoju srdžbu naglo, samo se uzrujamo još više.

c) Da bolje obuzdamo srdžbu, korisno je činiti obratno, to jest misliti sasvim na drugu stvar, nego je ona, koja bi je mogla izazvati. Treba dakle odstraniti iz glave uspomenu na primljene nepravde, ukloniti sumnje i t.d.

d) "Treba prizvati u pomoć Boga, kad vidimo, da nas je spopala srdžba, slijedeći primjer apostola, kad se podigao vjetar i ol-uja uzgibala more. Jer on će zapovijediti i našim strastima, da se smire, "i nastat će velika tišina"(214).

863. 2. Kad srdžba u nama izaziva i osjećaje mržnje, bijesa i osvete, onda se ti osjećaji mogu radikalno liječiti samo ljubavlju, koja se temelji na ljubavi prema Bogu. To je prilika, da se sjetimo, da smo svi djeca istog nebeskog Oca, da smo svi ucijepljeni u istoga Krista, pozvani na istu vječnu sreću, i da su te velike istine nespojive s osjećajima mržnje. Tako će se čovjek prije svega sjetiti:

A) Riječi očenaša: "... i otpusti nama duge naše, kao što i mi otpuštamo dužnicima svojim", jer živo želi da Bog oprosti njemu, oprostit će i on rado svojim neprijateljima

b) Ne smije čovjek zaboraviti i na primjere Gospodina Našega Isusa Krista, koji naziva Judu svojim prijateljem još i u času izdaje, i moli s križa za svoje krvnike. I ne smije zaboraviti zamoliti Ga za snagu da zaboravi i oprosti.

c) Treba izbjegavati, da čovjek misli na primljene nepravde i na sve, što se na to odnosi. Savršeni će moliti za obraćenje onih, koji su ih uvrijedili i u toj će molitvi naći veliku utjehu ranama svoje vlastite duše.

To su glavna sredstva da pobijedimo tri prva glavna grijeha, oholost, zavist i srdžbu. Sada ćemo raspravljati o pogreškama, koje imaju svoj izvor u senzualnosti ili u požudi tijela, a to su: n e u m j e r e n o s t, b l u d n o s t i l i j e n o s t.

II. G r i j e s i k o j i s e o d n o s e n a s e n z u a l n o s t

§ 1. NEUMJERENOST (215)

Neumjerenost nije ništa drugo, nego neuredna upotreba onog užitka, koji je Bog htio povezati s jelom i pilom, što je tako potrebno za održavanje svakog pojedinca.

Izložit ćemo: 1. njezinu narav, - 2. njezinu zloću i 3. lijek protiv toga grijeha.

841. 1. N a r a v. Neumjerenost je n e u r e d n a ljubav prema užitcima kod jela, bilo da se odnose na pilo ili jelo. Neurednost se sastoji u tome, što čovjek traži užitak u hrani z b o g n j e g a s a m o g a, promatrajući ga uključivo ili isključivo kao cilj, kao na primjer oni, kojima je Bog trbuh - "quorum deus venter est" (216). Ili da čovjek traži taj užitak p r e t j e r a n o, bez obzira na pravila, koja diktira trijeznost, a katkada što više protivno i dobru svoga zdravlja.

865. Teolozi razlikuju četiri različita načina, kako se može pogriješiti u tim pravilima:

P r i j e r e d a: to znači jesti prije, nego čovjek osjeća potrebu, izvan sati, koji su za jelo određeni, i to bez razloga, zato da zadovolji svoju proždrljivost.

I z b i r l j i v o: to znači tražiti posebna i sladokusna jela s mnogo brige, zato da u tom više uživa. To je grijeh gurmanluka ili sladokusnosti.

O d v i š e: znači prijeći granice teka ili nužda, najesti se ili napiti toliko, da mogu pokvariti i zdravlje. Očito je da se to može rastumačiti samo neurednom željom i užitkom za jelom i pićem, i da je to ono, što svijet zove proždrljivost.

Pohlepno, h a l a p l j i v o: to znači jesti s pohlepom, proždrljivo, kako to čine neke životinje. I to svijet smatra neotesanošću i neuljudnošću.

866. 2. Moralna z l o ć a neumjerenosti je u tome, što ona podlaže dušu tijelu, materijalizira čovjeka, slabi mu moralni i intelektualni život i pripravlja ga polako i neopazice na bludni užitak, koji je, na kraju krajeva, iste vr-

ste. Da točno odredimo moralnu ubrojivost, treba razlikovati:

A. Neumjerenost u jelu i pilu je v e l i k i grijeh:

a) kad ode tako daleko, da smo nesposobni, kroz duže vrijeme, za svoje staleške dužnosti ili nesposobni da poslušamo Božje i crkvene zapovijedi. Na primjer, kada škodi zdravlju, kada je izvor i uzrok ludog rasipanja, koje ugrožava obiteljske interese, kada je uzrok prekršaja zakona posta i nemrsa.

b) Isto je tako veliki grijeh, kada je ta neumjerenost u z r o k drugih velikih grijeha.

Evo nekoliko primjera: "Neumjerenost kod stola, kaže P.Janvier (217), po malo sprema i pripravlja čovjeka na n e u z d r ž l j i v o s t, koja je kćerka proždrljivosti. Neuzdržljivost očiju i ušiju, koje traže škodljivu hranu, u kazalištima i razuzdanim pjesmama Neuzdržljivost mašte, koja se muti, neuzdržljivost pamćenja, koje traži u prošlosti sumnjive uspomene, da razdraži i uzbudi požudu, neuzdržljivost misli, koja bludi i misli na nedopuštene stvari, nesuzdržljivost srca, koje teži za tjelesnim užitcima, nesuzdržljivost volje, koja odustaje da vlada osjetilima... Neumjerenost kod stola, rađa često neumjerenošću j e z i k a. Koliko se pogrešaka i grijeha jezikom učini za vrijeme jela i svečanih gozba bez kraja i konca! Koliko pogrešaka protiv o z b i l j n o s t i! Koliko povreda d i s k r e c i j e! Tu se izdaju tajne, koje je čovjek obećao čuvati, službene tajne, koje su tako svete, a zloba i pakost ide tako daleko, da se tu napada često i dobar g l a s muža, žene, majke, obitelji, domovine. Koliko li povreda p r a v e d n o s t i i l j u b a v i! Ogovaranje, klevetanje u svim oblicima, koje se nikako ne mogu ispričati, zbivaju se tu s nekom neumjesnom slobodom! ... Koliko li povreda r a z b o r i t o s t i! Čovjek se tu povezuje takvim vezama, koje nije nikako moguće održati bez povreda svih moralnih zakona.

867. B. Neumjerenost je samo m a l i g r i j e h, sve dotle, dok se čovjek podaje užitcima, koje mu pruža jelo, a da ne upadne u teške prekršaje i pretjeranosti i dok se ne izloži opasnosti, da u vezi s tim prekrši još koju važnu zapovijed. Tako bi na primjer bio mali grijeh jesti i piti više nego obično, radi užitka, da čovjek time počasti ili se svidi kakvom svome prijatelju, u koliko u tom znatno ne pretjera.

868. C. Obzirom na s a v r š e n o s t neumjerenost je za nju velika zapreka.

1. Ona podržava mekoputnost, koja slabi volju i razvija ljubav prema sjetilnim užitcima, što opet priprema dušu na opasne predaje. - 2. Lakomost je nadalje izvor mnogih pogrešaka, jer u nama izaziva pretjerano veselje, što nas rastresa, tjera na pričanja i brbljarije, neukusne šale i viceve, predstavlja opasnost za suzdržljivost i čednost. I tako sprema dušu za đavolske napadaje. Važno je dakle boriti se protiv lakomosti.

869. 3. LIJEK. Glavno je, da užitak n i j e c i l j, nego s r e d s t v o i da prema tome mora biti usklađen s

razumom, kojega opet prosvijetljuje vjera (br.193). A vjera nas opet uči, da treba posvećivati užitke, koji su povezani uz jelo, čistoćom n a k a n e, t r i j e z n o š ć u i m r t v e n j e m.

1. Prije svega treba uvijek jesti s p r a v o m i n a d n a r a v n o m nakanom, ne kao životinja, koja traži samo užitak, ne kao filozof, koji ima poštenu, ali ne kršćansku nakanu, nego kao k r š ć a n i n, to jest zato, da bolje radimo na slavu Božju. Kršćanin jede u duhu z a h v a l n o s t i prema Bogu, koji se udostojava davati nam svagdanji kruh, u duhu p o n i z n o s t i, govoreći sa sv.Vinkom Paulskim, da ne zaslužujemo ni kruh, što ga jedemo, u duhu l j u b a v i, stavljajući snagu, koju po jelu dobivamo, u službu Boga i duša. Tako eto ispunjujemo ono, što je preporučio sv. Pavao prvim kršćanima, i čega se u mnogim zajednicama sjećaju na početku svakoga obroka: "Ili jeli ili pili.... sve činite na slavu Božju" (218.)

870. 2. Ta će nam čista nakana mnogo pomoći, da sačuvamo trijeznost ili p r a v u m j e r u. Ako naime zbilja jedemo zato, da steknemo potrebnu snagu za ispunjenje svojih staleških dužnosti, onda ćemo sve svakako čuvati i svake pretjeranosti, koja bi mogla naškoditi našem zdravlju. A higijeničari nam kažu; da je umjerenost bitni uvijet fizičke i moralne snage. Jer jedemo da živimo, moramo jesti razborito, da razborito i živimo. Ne treba dakle previše jesti ni pit... Čovjek se mora dići od stola s osjećajem lakoće i snage, osjećati se još malko gladan, i mora paziti da se ne osjeća preteškim, jer je pretjerao u dobom jelu i hrani (219).

Ipak je važno i dobro primijetiti, da ta mjera nije jednaka za sve. Ima ljudi, koji trebaju obilniju hranu, da se očuvaju od tuberkuloze. Drugi opet, da svladaju svoju bolest, moraju smanjiti jelo. U tom treba čovjek da se drže uputa pametnog liječnika.

871. 3.Kršćanskoj trijeznosti treba pridodati i malo vježbe u nekom m r t v e n j u.

A. Budući da je jako lako skliznuti se i pasti na kosini i suviše se predati senzualnosti, dobro je, da se čovjek katkada odreče jela, koje voli, koje bi doduše bilo korisno, ali nije potrebno. Takav čovjek na neki način postaje gospodar svoje sjetilnosti, kada joj uskraćuje i neke dopuštene užitke. Na taj se način duh oslobađa od robovanja sjetilima, dobiva više slobode za molitvu i studij, i izbjegava mnoge opasne napasti.

B. Osim toga, odlična je vježba naviknuti se na to, da ne uzmemo nijedan obrok, a da nismo načinili u njemu kakvu žrtvicu. Te male žrtvice silno jačaju volju, a ne škode zdravlju i zato su one uglavnom mnogo zgodnije, nego veća mrtvenja, koja možemo poduzimati, ali rjeđe. Dobre duše u tome znadu imati i još jedan motiv, a to je l j u b a v. Ostavljaju jedan komad za siromahe, a prema tome za Isusa, koji živi u njima. I kako lijepo kaže sv.Vinko Fererski (220), to što čovjek ostavlja siromasima, ne smije biti kakav komad, koji je odbacio ili ostavio, nego, komad koji je izabrao, pa makar kako malen bio. Još je dobra vježba naviknuti se jesti malo od onoga, što ne volimo.

872. C. Među najkorisnija mrtvenja u tom pogledu, osvrnut ćemo se na ona, koja se odnose na a l k o h o l.

U tom se predmetu sjetimo ovih načela:

a/. Piti alkohol umjereno, nije u sebi zlo. Ne možemo dakle osuditi ni laike ni svećenike, koji ga umjereno piju.

b/ Ali je svakako vrlo pohvalno i u duhu mrtvenja ili da dademo dobar primjer, da se od njeg uzdržavamo. Tako će se svećenici i poslovni ljudi odreći alkohola, da lakše od njega odvrate i druge.

c/ Ima slučajeva, kada je apstinencija moralno nužn, da čovjek izbjegne pretjeranost: 1. Kada je čovjek nasljedno poprimio neku sklonost za alkoholna pića. Tada i umjereno uživanje može uroditi sklonošću, kojoj se skoro ne može oprijeti, isto kao što je dosta iskra, da se zapali vatra u stvarima, koje se mogu zapaliti, 2. ako je čovjek stekao jaku naviku za alkoholom: i tada će jedino uspješno sredstvo biti potpuna apstinencija.

§ 3. BLUDNOST (221)

873. 1. NARAV.- Na isti način, kao što je Bog povezao s hranom neko sjetilno uživanje, da pomogne čovjeku, da uzdrži svoj život, tako je isto privezao i jedan posebni užitak uz čine, kojima je svrha održanje ljudske vrste.

Taj je užitak dopušten dakle oženjenim osobama, jer se one njime služe u vrlo plemenitu i dobru svrhu, za koju je ženidba ustanovljena, a to je prenošenje života. Izvan toga, taj je užitak najstrože zabranjen.

Unatoč te zabrane, postoji u nama, nažalost, posebno u vrijeme puberteta i mladosti, jača ili slabija težnja, da se podamo tom užitku i izvan zakonitog braka.

To je neuredna težnja, koja se zove p u t e n o s t - (bludnost), koja je osuđena u ove dvije zapovijedi Božje:

"Ništa bludna ne smije biti pristankom ni tijelom,
Ništ' ne želi, da u braku, ni tjelesnim djelom".

Prema tome nisu zabranjeni samo v a n j s k i čini, nego i svaki n u t a r n j i p r i s t a n a k, sva maštanja, misli i želje. A to je pravo: jer ako se čovjek sasvim slobodno zabavlja nečednim maštanjem ili mislima, i bludnim željama, uzbuđuju se sjetila i nastaju pokreti u organima, koji su često samo predigra pravih čina, koji se protive čistoći. Želi li dakle čovjek da izbjegne tim činima, jako je važno da se bori protiv opasnih misli i maštanja.

874. 2. TEŽINA OVIH GRIJEHA. A. Kadgod čovjek traži i d i r e k t n o želi baš grješni užitak, nasladu, koja je grješna, uvijek čini t e š k i grijeh. Jer izvrgnuti pogiblji održavanje i razmnožavanje ljudskoga roda, to je zbilja veliki moralni nered. A kad bi se najedanput postavilo načelo, da je slobodno uživati nasladu i grješni užitak u mislima, riječima ili i djelima osim u zakonitom braku, bilo bi nemoguće

obuzdati se i oprijeti jačini ove strasti, koja je to veća i jača, što više čovjek uživa u naslađama, koje su s njome spojene, i cilj bi Stvoriteljev u tom pogledu bio potpuno izigran. To u ostalom pokazuje i iskustvo. Ima dosta mladih ljudi, koji su nesposobni, da predaju život, jer su se prije zlo služili svojim tijelom, I kad čovjek želi direktno naslađu, koja je grješna, nema nikada u tome malenkosti materije.

B. Ima međutim slučajeva, kada čovjek ne traži direktno ovu naslađu, nego ona nastaje kao posljedica nekih čina, koji su inače dobri ili barem indiferentni. Kada dakle čovjek ne pristaje na naslađu, a ima ozbiljan razlog za čin, koji izvršuje i radi kojeg se događa i naslađa, onda za to nije odgovoran i nema nikakva razloga, da se uzrujava. Ali, ako ti čini, koji bude u nama takva uzbuđenja, nisu ni potrebna ni baš jako korisni, kao što su škodljivo čitanje, kazališne predstave, lakoumni razgovori, puteni plesovi, očito je, da je grijeh nepromišljenosti dati se na njih i to veći ili manji prema veličini nereda, koji njima prouzrokujemo i prema opasnosti, da na nj pristanemo.

875. C. Što se tiče s a v r š e n o s t i, izuzevši oholost, nema veće zapreke za duhovni napredak, od nečistoće.

a) Bilo da se radi o samotnim grijesima, bilo o grijesima počinjenim s drugim osobama, oni stvaraju ubrzo u čovjeku t i r a n s k u n a v i k u, koja paralizira svako oduševljenje za savršenost i volju priklanja neurednom veselju. Nema više volje za molitvu, nema više volje za ozbiljnu krepost, nema više plemenitih i odvažnih težnja!

b) Duša se zadoji e g o i z m o m: nestaje ljubavi, koju je čovjek imao prema roditeljima i prijateljima, ona se gasi ili je posve nestaje. Postoji samo želja uz svaku cijenu grješno uživati. To je pravo opsjednuće!

c) Time se kvari i ravnoteža među sposobnostima: zapovijeda tijelo i naslada. Volja postaje obični rob te strašne strasti i uskoro se diže i buni protiv Boga, koji te grješne užitke zabranjuje i kažnjava.

d) I kad volja prestane zapovijedati, za kratko se osjećaju žalosne posljedice: razum otupi i oslabi, jer je život iz glave sišao u osjetila. Nema više ljubavi za ozbiljan studij. Mašta se zabavlja samo niskim stvarima. Srce malo po malo vene, suši se i otvrdne, i više ga ništa ne privlači, nego samo gnjusni užitci.

e) A često i tijelo ozbiljno strada: nervni sistem se uslijed tih grijeha uzbuđuje, slabi "i postaje nesposoban za svoju zadaću regulatora i branitelja" (222). Razni organi nepotpuno funkcioniraju. Čovjek gubi apetit, snage mu nestaju i ugrožen je, da se posve iscrpi.

Očito je, da jedna tako nesređena duša, koja se nalazi u tako jadnom tijelu, ne misli više ozbiljno na savršenost, Ona se od nje udaljuje svaki dan sve više. Vrlo je sretna, ako se može sabrati samo za koje vrijeme i barem si osigurati svoje spasenje.

Vrlo je važno dakle pokazati nekoliko lijekova za tu strašnu manu.

876. 3. LIJEKOVI.- Da se opremo tako strašnoj mani, potrebna su duboka uvjerenja, bježanje od opasnih prilika i mrtvenje i molitva.

a) Što smo rekli o težini bludnoga grijeha, pokazuje dovoljno, kako je važno i potrebno izbjegavati ga, da se ne izložimo vječnim mukama. Tu možemo nadodati još dva motiva, izvađena iz nauke sv.Pavla:

1. Mi smo živi hramovi presvetoga Trojstva, hramovi posvećeni prisutnošću Boga svake svetosti i sudjelovanjem na Božanskom životu (br. 99 i 106).- A ništa ne prlja taj hram tako, kao bludni grijeh, koji profanira u isto vrijeme i dušu i tijelo krštene osobe.

2. Udovi smo otajstvenoga Kristova tijela, na koje smo nakalamljeni po svetom krštenju. Dosljedno, moramo poštivati svoje tijelo, kao tijelo samoga Krista. Pa zar da ga kaljamo grijesima, koji se protive svetoj čistoći! Nije li to neka vrsta ogavnog svetogrđa, i to zato da si pribavimo sramotni užitak, koji nas snizuje na nivo životinje ?-

877. b) Ima mnogo ljudi, koji kažu, da je nemoguće uzdržavati se. Tako je mislio i sv.Augustin prije svoga obraćenja. Ali, nakon što se je vratio Bogu i kad su ga držali primjeri Svetaca i milost Sakramenata, tada je shvatio, da tu nema ništa nemoguće, samo kad se čovjek zna moliti i boriti. I to je prava istina. Mi smo sami po sebi tako slabi, a naslada je često puta tako primamljiva, da bismo konačno sigurno pali. Ali, kad računamo s Božjom milošću i kad se odvažno sa svoje strane borimo, postajemo pobjednici i najtežih napasti. I neka nitko ne kaže, da je suzdržljivost kod mladih ljudi štetna za zdravlje. Pošteni liječnici odgovaraju sa međunarodnim kongresom u Bruxellesu (223): "Osobito treba poučiti mušku mladež, da čistoća i suzdržljivost, ne samo da nije neškodljivo, nego se te kreposti preporučuju i sa čisto medicinskog, i higijenskog stanovišta". I zbilja nije poznata nijedna bolest, koja bi imala uzrok u uzdržljivosti, a ima ih jako mnogo, kojima je uzrok i izvor u bludu.

878. B. BIJEG OD PRILIKA.- Duhovno je pravilo, da se čistoća posebno čuva tako, da čovjek izbjegava opasne i grješne prilike. Kad je čovjek jedanput uvjeren u svoju slabost, neka se ne izlaže bez potrebe pogibelji. Kad te prilike nisu p o t r e b n e, treba ih izbjegavati sa svom brigom, želimo li, da u njih ne upadnemo, jer svaki, koji se pogibelji izlaže, u nju pada. "Tko ljubi pogibao u njoj i pogine"(224). Kad se dakle radi o čitanju, posjetu, razgovoru, opasnom maštanju, što bi čovjek mogao izbjeći bez neke naročite poteškoće, ne smijemo ništa zatezati! Mjesto da ih tražimo, treba od tih prilika bježati, kao što bježimo od otrovne zmije. Ako se radi o prilikama, koje n e m o ž e m o i z b j e ć i, treba ojačati volju nutarnjim raspoloženjima, koje će pogibao učiniti daljnjom. Tako na primjer sv.Franjo Saleški kaže, ako se ne može izbjeći ples, treba barem da je u skladu sa čednosti, dostojanstvom i da je dobra nakana. I da tako opasne zabave i odmori ne porode u nama zlim nagnućima, vrlo je dobro, uvjeravati i govoriti samomu sebi za vrijeme plesa, da puno duša gori u paklu radi grijeha, koje su učinile u plesu

ili u vezi sa plesom (225). Koliko to više vrijedi danas, kada su egzotični i puteni plesovi preplavili salone!

879. C. Ali ima prilika, koje nije moguće izbjeći, a to su one, s kojima se susrećemo svakoga dana u sebi i izvan sebe i koje možemo pobijediti samo m r t v e n j e m. Već smo rekli, što je ta krepost i kako se vježba (br. 754-815). Možemo se samo prisjetiti nekih propisa, koji se odnose direktnije na svetu čistoću.

a) O č i moraju posebno biti budne, jer nerazborite pogledi raspaljuju i potiču želje, a ove opet pokreću volju. Eto zašto Naš Spasitelj veli, da je svaki, koji pogleda ženu i to s grješnom željom, da je već učinio s njome preljub u srcu svojemu: "Svaki koji pogleda na ženu požudno, već je u srcu svojem učinio s njom preljubu"(226). I nadodaje, da treba iskopati oko svoje, ako nam je na sablazan (227), a to znači odlučno odvratiti svoj pogled od predmeta, koji nas sablažnjava. Ova čednost očiju je još važnija danas, kada na svakom koraku susrećemo i ljude i predmete, koji nam mogu pobuditi napasti.

b) O p i p je još opasniji, jer on izaziva senzualne utiske, koji lako prijeđu i na zabranjene užitke. Treba se dakle uzdržavati od svakog dotiranja i draganja, koje može samo raspaliti strasti.

c) Što se tiče m a š t e i pamćenja treba se sjetiti pravila, koja smo iznijeli u br. 781. A što se tiče volje, treba je muževnim uzgojem učiniti jakom, prema načelima, koja su iznesena u br. 811-816.

880. d) S r c e također mora biti umrtvljeno borbom protiv sjetilnih i opasnih prijateljstava. (br. 600-604). Bez sumnje dolazi čas, kada se osobe, koje se pripremaju na ženidbu, povezuju među sobom zakonitom ljubavlju, ali ta ljubav mora ostati čista i nadnaravna. One dakle moraju izbjegavati sve one izraze ljubavi, koji se protive čednosti i moraju misliti na to, da njihovo jedinstvo mora biti čisto, žele li, da ga Bog blagoslovi. Što se pak tiče onih, koji su još tako mladi, da ne mogu misliti na ženidbu, oni se moraju čuvati svih osjetilnih čuvstava, koja, raznježujući srce, polako ga spremaju i guraju u propast. Čovjek se ne može nekažnjeno igrati s vatrom. I uostalom, ako čovjek od osobe, s kojom kani sklopiti ženidbu traži čisto srce, zar nije potrebno, da ga on isto tako čisto preda i njoj?

881. e) Konačno, jedna od najkorisnijih vrsta mrtvenja jest to, da se čovjek sav i stalno dade na p o s l o v e svoga z v a n j a. Nerad je loš savjetnik. Rad naprotiv, posve zaokupljajući našu aktivnost, udaljuje našu maštu, naš duh i naše srce od opasnih predmeta. Na to ćemo se još navratiti u broju 887.

882. D. MOLITVA. a) Tridentinski Sabor nas uči, da nam Bog ništa nemoguće ne zapovijeda, nego da On traži, da učinimo ono i onoliko koliko možemo, i da se molimo, da postignemo milost, da učinimo ono, što smo nesposobni sami po sebi(228). Ova se zapovijed posebno odnosi na čistoću, koja predstavlja za većinu kršćana, pa i one, koji su u svetom ženidbenom sta-

~~leža, posebna poteškoće.~~ Da ih svladamo, treba moliti, moliti često i razmišljajući o velikim istinama: ovo često uzdignuće naše prema Bogu otkida nas malo po malo od osjetilnih naslada, da nas uzdigne prema nasladama, koje su čiste i svete.

b) Uz molitvu treba pridodati i često primanje sv. s a k r a m e n a t a.

1. Kad se čovjek i s p o v i j e d a č e s t o, on se iskreno i slobodno tuži na grijehe i nepromišljenosti, koje je počinio protiv čistoći, pa onda milost odrješenja, uz one savjete, koje u ispovijedi prima, posebno jača volju protiv napasti.

2. Ta se milost još više učvršćuje č e s t i m primanjem svete P r i č e s t i. Intimno jedinstvo s Onim, koji je Bog svake svetosti, uništava požudu, dušu čini osjetljivijom za duhovna dobra i tako je otkida od ogavnih užitaka. Baš po čestoj svetoj Ispovijedi i Pričesti je sv. Filip Neri izliječio mladež, koja se bila odala toj nečistoj mani. Pa i danas nema uspješnijeg sredstva bilo da predusretnemo pad bilo da ojačamo krepost. Ako toliki mladić i tolike djevojke izbjegavaju tu zaraznu manu, razlog je što u vršenju svojih vjerskih dužnosti nalaze snažno oružje protiv napasti, koje ih salijetaju. Bez sumnje to oružje traži odvažnosti, napora i truda, koji se mora često obnavljati. Ali s molitvom, sakramentima i jakom voljom, - sve se zapreke mogu nadvladati.

§ 3. LIJENOST (229)

803. Lijenost se odnosi na senzualnost, jer ona na koncu konca ima svoj početak u ljubavi prema užitcima, u toliko, u koliko nas nuka da izbjegavamo svaki napor i trud. Doista u nama svima ima neka težnja svesti svoje napore na najmanju mjeru, i ta težnja paralizira ili umanjuje našu aktivnost.

Izložimo: 1. njezinu narav, 2. njezinu moralnu zloću i 3. lijekove protiv nje.

884. 1. N A R A V. - A. L i j e n o s t je težnja k neradu, ili barem težnja za nemarnošću, mlitavosti u radu. To je katkada neko b o l e s n o r a s p o l o ž e n j e, kojemu je uzrok slabo zdravstveno stanje. Ali u većini slučajeva to je b o l e s t v o l j e, koja se boji i izbjegava svaki napor. Lijenčina izbjegava svaku muku, sve ono, što bi ga moglo smetati u njegovu miru i što bi ga moglo umoriti. To je pravi parazit, koji živi na tuđi račun, koliko samo može. Miran je i tih, kad ga nitko ne dira, ali ako ga tko hoće pokrenuti iz njegova mira i nerada, postaje svadljiv i opak.

B. Ima različitih vrsta lijenosti: a) n e h a j a n, bezbrižan, indolentan radi svoj posao polako, mlitavo i ravnodušno. A ako radi, onda radi slabo. b) D a n g u b a ne odbija u načelu posao, ali zakažnjava, "zabušava" i odgađa u beskraj poduzeti posao. c) Pravi l i j e n č i n a ne će raditi ništa što umara i pokazuje veliku odvratnost od svakog ozbiljnog duševnog i tjelesnog posla.

C. Ako se pak lijenost odnosi na duhovne vježbe, onda se to zove d u h o v n a l i j e n o s t (+acedia). To je neko neraspoloženje prema svakoj duhovnoj vježbi, uslijed koje čovjek te vježbe obavlja uvijek nemarno, nastoji ih skratiti, što više katkada ih i ispušta pod nekom izlišnom isprikom.

885. 2. Z L O Ć A.- A. Da shvatimo kolika se zloća krije u lijenosti, važno je da se podsjetimo, da je čovjek stvoren da radi. Kada je Bog stvorio prvoga našega Oca Adama, stavio ga je u raj zemaljski da tamo radi: "da ga obrađuje i čuva"(230). To je zato, što čovjek nije, kao Bog, savršeno biće. Čovjek ima mnoge sposobnosti, koje se usavršavaju radom. P o t r e b a je dakle ljudske p r i r o d e (naravi) raditi, da kultivira svoje moći, da osigura sve što mu je potrebno za tijelo i dušu i tako težiti prema svojem cilju. Zakon rada dakle dolazi prije istočnoga grijeha. Ali nakon što je čovjek sagriješio, rad je postao za njega ne samo prirodni zakon, nego i k a z n a, u tom smislu, što je postao težak i mučan i kao neko sredstvo, kojim će čovjek ispravljati svoj grijeh. U znoju lica svojega moramo jesti svoj kruh, kruh intelektualni, kao i tjelesni, kojim hranimo svoje tijelo:"I u znoju lica svoga jest ćeš kruh" (231).

Eto dakle, liječnina krši taj dvostruki zakon i naravni i pozitivni. On dakle počinja g r i j e h, a veličina se toga grijeha mjeri, prema težini dužnosti, koje zanemaruje.

a) Kada lijenčina ide tako daleko, pa zanemaruje svoje vjerske dužnosti, koje su potrebne za spasenje, onda počinja v e l i k i grijeh. Isto, ako zanemaruje v j e r s k e dužnosti potrebne za njegovo posvećenje. Isto je tako v e l i k i grijeh, kada svojevoljno zanemaruje, u velikoj stvari, koju svoju s t a l e š k u dužnost.

b) Kada je ta lijenost samo takve naravi, da zanemaruje svoje dužnost, bilo građanske bilo vjerske, koje su od manje važnosti, onda počinja samo l a k i grijeh. Ali, kosina je skliska i ako se čovjek ne bori protiv nehajnosti, ona će biva-ti sve veća, postajat će sve tragičnija i za nju će biti sve odgovorniji.

886. B. Što se tiče s a v r š e n o s t i, lijenost i to duhovna, je jedna od najozbiljnijih zapreka za nju, radi svojih žalosnih p o s l j e d i c a.

a) Zbog nje naš život postaje više ili manje b e s p l o d an. Na tu se dušu mogu lijepo i s pravom primijeniti riječi Sv.Pisma, koje govori o njivi lijenčine:

"Prolazio sam pokraj njive lijenčine
I pokraj vinograda luđaka.
Gle, sve je bilo zaraslo u trnje,
Sve je bio pokrio korov,
Zid im je bio porušen...
Još malo spavati, još malo drijemati,
Još malo ruke sklopiti i počivati.
Već dolazi na te siromaštvo kao kakav teklić" (232).

Eto baš se to nalazi u duši lijenčine: mjesto kreposti, tu rastu mane, zidovi, koji su bili podignuti mrtvenjem, da sačuvaju njegovu krepost, ruše se malo po malo, i spremaju put navali neprijatelja, to jest grijeha.

887. b) I eto za čas n a p a s t i postaju jače i opasnije. Jer nerad uči mnogom zlu. "Jer besposlenost nauči mnogo zlo" (233). Pa ona je uz oholost uništila Sodomu. "Evo ovo je bila krivnja Sodome, sestre tvoje: oholost, sitost i bezbrižnost imale su ona i kćeri njezine"(234). Ljudski duh i srce doista ne mogu ostati neaktivni, pa ako nisu zabavljeni studijem ili kojim drugim radom, za čas na njih navali sva sila slika, misli, želja i čuvstava. A u stanju naše pale naravi, ako se ne borimo protiv tih misli i želja, u nama prevladava trostruka požuda. To će dakle biti senzualne, častohlepne, ohole i sebične misli, koje se nameću našoj duši i polako je guraju u grijeh (235).

888. c. Nije dakle tu u pitanju samo savršenost naše duše, nego i njezin v j e č n i s p a s. Jer osim pozitivnih grijeha, u koje padamo radi lijenosti i nerada, već sama činjenica, da ne ispunjujemo svoje važne dužnosti, dovoljni je razlog osude. Stvoreni smo da služimo Bogu i vršimo svoje staleške dužnosti, mi smo radnici, koje je Bog poslao u svoj vinograd. A gospodar traži, ne samo to da radnici ne rade ništa zlo, nego želi, da rade. Ako dakle skrstimo ruke, mjesto da radimo, pa ako i ne počinimo nikakav čin, koji se pozitivno protivi Božjim zapovijedima, ne će li Gospodar prekoriti i nas, kao one radnike, radi našeg nerada: "što stojite cijeli dan bez posla?"(236). Neplodno drvo zaslužuje, da se posiječe i baci u vatru već iz samog tog razloga, što ne rađa roda: "Jer svako drvo, koje ne rodi roda, posjeći će se i baciti u oganj" (237).

889. 3. L I J E K. A. Da popravimo lijenčinu, treba ga prije svega u v j e r i t i, da je rad vrlo potreban, i da zakon rada obvezuje jednako i bogate i siromašne, i ako tj zakon krši, da je to dosta, da za uvijek propadne. Tu nam pouku daje i Božanski Spasitelj u svojoj priči o nerodnoj smokvi. Kroz tri godine dolazi Gospodar i traži na njoj rod. I jer ga nije našao, nalaže vinogradaru, da je posiječe: "posijeci je, čemu da zauzima prostor?"

Neka nitko ne kaže: ja sam bogat, pa ne moram raditi, ako ne moraš raditi za sebe, moraš raditi za drugoga! To traži od tebe Bog, tvoj gospodar. Ako ti je dao ruke, mozak, razum, materijalna sredstva, dao ti je sve to zato, da se time okoristiš Njemu na slavu i na dobro svoje braće. A djela ima na izbor i na pretek: pomoći siromaha, poučiti neukoga, utješiti žalosne, načiniti velike pothvate, da se u njima zaposle oni, koji nemaju ni rada ni kruha. I kad čovjek hoće da osnuje brojnu obitelj, nije li potrebno, da se trudi i muči, da osigura budućnost svojoj djeci?- Ne smijemo dakle zaboraviti na veliki zakon kršćanske solidarnosti, koji traži da rad svakoga služi svakomu i svima, dok lijenost škodi općem kao i privatnom dobru.

890. B. Uz uvjeravanje, koje je na prvom mjestu kao lijek protiv lijenosti, potreban je stalni i metodički n a p o r, primjenjujući pravila, koja su iznesena o odgoju volje, br. 812. I budući da lijenčina zazire od svakoga napora, važno mu je pokazati da na kraju krajeva nema jadnijeg čovjeka od lijenčine: budući da ne zna, kako da upotrijebi svoje vrijeme, ili kako on kaže, budući da ne zna, kako da "ubije"

vrijeme, dosađuje se, nema volje ni za što i cijeli mu život postaje strašan. Nije li onda bolje malo se truditi, postati koristan i steći malo sreće nastojeći usrećiti i druge oko sebe.

Među lijenčinama ima ih i takvih, koji pokazuju stanovitu aktivnost, ali jedino za igre, sport i svjetovne sastanke. Njih treba podsjetiti na ozbiljnost života i njihovu dužnost, da moraju biti korisni, da okrenu svoje djelovanje na odličnije polje rada i da se boje, da ne bi bili paraziti. Kršćanska je ženidba, sa svim svojim obiteljskim dužnostima, koje sa sobom nosi, jedno odlično sredstvo: otac obitelji osjeća potrebu da radi za svoju djecu i da drugima ne prepusti taj posao, da im osigura sreću.

Ali nikada ne smijemo prestati potsjećati na k o n a č životā (238). Ovdje živimo na zemlji, ne da na njoj živimo kao paraziti, nego da si steknemo mjesto na nebu radom i krepošću.

I Bog ne prestaje da nam govori: "Što radite ovdje i vi bez posla? - Idite i vi u moj vinograd!"(239).

§ 4. ŠKRTOST (240)

Škrtost se odnosi na požudu o č i j u, o kojoj smo već govorili, u br. 199. Izložit ćemo: 1.njezinu narav, 2.njezinu zloću i 3. lijek protiv škrtosti.

891. 1. NARAV. Škrtost je neuredna ljubav prema zemaljskim dobrima. Da pokažemo u čemu se sastoji taj n e r e d, koji se očituje kod škrtosti, potrebno je prije svega pokazati cilj i svrhu, radi koje je Bog dao čovjeku ta zemaljska dobra.

A. C i l j, koji je Bog imao pred očima je dvostruk: naša lična korist i korist za našu braću.

a) Zemaljska su nam dobra dana, da se njima pomognemo u svojim zemaljskim potrebama, potrebama duše i tijela, da sačuvamo svoj život i život onih, koji ovise o nama i da si njima priskrbimo sredstva, koja su nam potrebna za uzgoj našeg razuma i svih drugih sposobnosti.

Među ovim dobrima, jedna su n u ž n a bilo za sadašnost, bilo za budućnost. Dužnost nam je, da ih steknemo poštenim i čestitim radom. Druga su dobra k o r i s n a, da postepeno povećamo svoje zalihe, da osiguramo svoj pristojan život i život bližnjih, i da njima doprinesemo nešto javnom dobru, podupirajući umjetnost i znanost. Nije zabranjeno željeti ta dobra u poštenu i čestitu svrhu, samo ako čovjek vodi računa o siromasima i poslovima.

b) Ta su nam zemaljska dobra dana i zato, da njima pomognemo i svojoj braći, koja su u oskudici. Mi smo dakle, u neku ruku i na neki način, b l a g a j n i c i Providnosti i moramo nešto dati od svoga suviška, da olakšamo onima, koji su siromašni.

892. B. Sada nam je lako izložiti u čemu se sastoji

taj n e r e d u toj ljubavi prema zemaljskim dobrima.

a) Taj nered prije svega katka-da postoji već u n a k a n i: čovjek želi bogatstvo kao bogatstvo, kao svoju svrhu, ili kao neku posrednu svrhu, koja mu pomaže, da dođe do svoje prave i zadnje svrhe, na primjer, da si priušti užitke ili časti. Ako se tu čovjek zaustavi i ne gleda, da je bogatstvo samo sredstvo, da pomoću njega postigne viša dobra, to je onda neka vrsta i d o l o l a t r i j e, kult zlatnoga teleta. Takav čovjek živi samo za novac.

b) Taj se nered očituje nadalje u n a č i n u kako se ta dobra s t i č u. Čovjek ih traži grubo, ne birajući sredstva, na štetu prava drugih ljudi, na štetu svoga zdravlja ili na štetu zdravlja namještenika, opasnim špekulacijama, uz opasnost da izgubi sve plodove svoga gospodarstva.

c) Taj se nered očituje i u n a č i n u, kako se čovjek tim dobrima s l u ž i. 1. Takav čovjek uvijek daje novac žalosno i škrto, jer ga želi nagomilavati, da u tom ima neku veću sigurnost ili da uživa u sreći, koju mu daje bogatstvo. 2. Ništa ili gotovo ništa ne daje za siromahe niti za ozbiljne poslove. Postati k a p i t a l i s t a, to je jedini cilj, koji takav neumorno traži. 3. Neki u tom idu tako daleko, da vole svoj novac kao idol, da ga spremaju u škrinje, da ga s ljubavlju dragaju: to je klasični tip lakomca!

893. C. To redovito nije mana mladih ljudi, koji su još nesmotreni i lako shvaćaju život, pa ni ne misle na skupljanje imetka. Ima međutim iznimaka među karakterima, koji su nemirni, sjetni i račundžije. Ta se mana redovito javlja kod starijih i kod staraca. Baš u toj dobi ih upravo spppada s t r a h, da ne će imati, a taj se strah katkada osniva na bojazni od bolesti ili nekih nesreća, radi kojih bi mogli postati nemoćni i nesposobni za posao. Osobito su toj mani skloni ljudi koji žive u bezženstvu, stari momci i stare frajle, jer nemaju djece, koji će im pomoći u njihovoj starosti.

894. D. Moderna civilizacija je izmislila još jedan oblik nezasitne ljubavi prema bogatstvu, p l u t o k r a c i j u, glad postati milioner ili milijarder, ali ne zato da takav osigura svoju budućnost ili budućnost svoje djece, nego da postigne onu d o m i n a n t n u v l a s t i m o ć, koju daje novac. Jer kad čovjek posjeduje velike svote novca, tada on uživa veliki ugled, često ima veću vlast od vlastodržaca, postaje kralj željeza, čelika, petroleja, financija i takav zapovijeda jednako suverenima, kao i narodu. Ova se novčana dominacija katkada izrodi u pravu tiraniju, koja se ne da podnijeti.

895. 2. ZLOĆA lakomosti: A. Lakomost je pomanjkanje p o u z d a n j a u Boga, koji je obećao, da će bdjeti nad nama očinskom brigom i da ne će dopustiti, da nam išta uzmanjka, što nam je potrebno, samo ako imamo pouzdanja u Njega. On nas poziva, da promatramo ptice nebeske, koje ne siju niti žanju, ljiljane u polju, koji ne rade i ne predu, ali ne sigurno zato, da nas potakne na lijenost, nego da nas umiri u našoj zabrinutosti i brigama i da nas potakne i pozove na pouzdanje prema svom nebeskom Ocu (241). A škrtac, mjesto da se pouzdaje u Boga, pouzdaje se u svoj novac i bogatstvo i time

čini nepravdu Bogu, jer se ne pouzdaje u Njega: "Ole čovjeka, koji nije tražio utočište svoje u Bogu! gradio je na veličini bogatstva svojega. Prkosio je zločom svojom" (242). To nepouzdanje u Boga prati često puta preveliko pouzdanje u samoga sebe i u svoju aktivnost: Takav hoće biti sam svoja providnost i pada u neku vrstu idololatrije, jer novac čini svojim bogom. A nitko ne može u isto vrijeme služiti dvojici gospodara, Bogu i bogatstvu: "ne možete služiti Bogu i mamoni" (240).

Taj je grijeh dakle v e l i k po svojoj n a r a v i iz razloga, koje smo upravo naveli. To je velik grijeh i zato, jer se škrtac teško ogrješuje o p r a v e d n o s t, jer se služi sumnjivim sredstvima da stekne i očuva svoje bogatstvo. Ogrješuje se i o l j u b a v, jer ne dijeli potrebnu milostinju. Ogrješuje se o svoje v j e r s k e dužnosti, jer dopušta da ga posve zaokupe poslovi, radi kojih ostaju po strani njegove vjerske dužnosti. Ali ako nam škrtost ne čini nikakve smetnje za naše velike kršćanske dužnosti, uključujući tu i dužnosti prema Bogu, ono je samo l a k i g r i j e h.

896. B. Što se tiče s a v r š e n o s t i, škrtost je jako velika zapreka za savršenost, to jest na neuredna ljubav prema bogatstvu.

a) To je strast, koja ide za tim, da i s t i s n e Boga u našem srcu. To srce, koje je hram Božji, spopadaju jake želje svake ruke za zemaljskim stvarima, postaje nemirno i zaokupljeno svakakvim brigama. A da se srce sjedini s Bogom, treba ga ispraznit od svake zemaljske brige i od svakog zemaljskog stvorenja, jer Bog hoće "čitav duh, čitavo srce, sve vrijeme i sve snage svojih slabih stvorova"(244). Posebno treba srce ispraznit od oholosti, a privezanost uz bogatstvo je veliki znak oholosti, jer takav čovjek ima više pouzdanja u svoje bogatstvo nego li u Boga.

Privezati svoje srce uz novac znači dakle staviti veliku zapreku Božjoj ljubavi. Jer tamo, gdje nam je blago, tamo nam je i srce: "Gdje je blago vaše, ondje će biti i vaše srce". Odvrnuti svoje srce od bogatstva, to znači otvoriti vrata Bogu u naše srce. Duša, koja nije bogata bogatstvom, bogata je samim Bogom!

b) Škrtost dovodi čovjeka i do toga, da se ne mrtvi, i do senzualnosti. Kad čovjek ima novaca i kad uživa u samom sebi, on želi uživati u tome i da se priušti mnoge užitke. Ili, ako si uskraćuje te užitke, onda privezuje svoje srce uz novac (kao takav). U jednom i drugom slučaju je taj novac idol, koji nas odvraća od Boga. Vrlo je dakle važno, da se čovjek bori protiv te tako ružne sklonosti.

897. 3. LIJEKOVI protiv škrtosti: A. Velik lijek je čvrsto i duboko u v j e r e n j e, utemeljeno na razumu i vjeri, da bogatstvo nije svrha, nego s r e d s t v o, koje nam daje Providnost, da namirimo svoje potrebe i potrebe svoje braće. Nadalje uvjerenje, da je Bog vrhovni Gospodar svega imetka, a da smo mi, ako ćemo pravo, samo upravitelji, i da ćemo jednoga dana morati položiti račun Vrhovnom Sucu.

To su nadalje p r o l a z n a dobra, koja ne ćemo ponijeti sa sobom na drugi svijet, ili barem one nemaju vrijednosti. Pa ako smo pametni, onda ćemo sticati kapital ne za zemlju nego za nebo: "Ne sabirajte sebi blaga na zemlji, gdje ga uništava moljac i rđa, gdje kradljivci obijaju i kradu! Sabirajte sebi blaga u nebu, gdje ga ne uništava ni moljac ni rđa, gdje kradljivci ne obijaju i ne kradu" (245).

B. Da se bolje otkinemo od zemaljskih dobara, nema boljeg i uspješnijeg sredstva, nego da u l o ž i m o s v o j a dobra u nebesku banku, dijeleći obilno milostinju i dajući za dobre svrhe. Dati siromasima znači posuditi Bogu, to znači stostruko primiti i ovdje na zemlji, jer čovjek postaje sretan i velika mu je utjeha, kada usreći nekoga oko sebe, a posebno na nebu, gdje će se Isus, računajući da je dano Njemu, što smo dali jednomu od njegovih najmanjih, smatrati obvezanim, da vrati s nepropadljivim dobrima ona vremenita dobra, koja smo načinili iz ljubavi prema njemu. M u d r i su dakle svi oni, koji mijenjaju ovozemaljska dobra za ona nebeska. Tražiti Boga i svetost - u tom se sastoji kršćanska razboritost: "Tražite najprije kraljevstvo Božje i pravdu njegovu, a sve će vam se drugo pridodati" (246).

698. C. Oni, koji su s a v r š e n i idu i dalje: oni prodaju sve i daju siromasima ili ulažu u zajednicu, ulazeći u kakvu Kongregaciju ili Red. Može se također čovjek odreći dohodaka, a da se ne odriče temeljnog imetka, i da ga upotrijebi prema naboženju mudrog upravitelja. Tako se čovjek sve ako i ostaje na položaju, kamo ga je Providnost stavila, vježba u ravnodušnosti duha i srca prema materijalnim dobrima.

699. ZAKLJUČAK. Tako dakle borba protiv glavnih grijeha svršava time, da iskorijenimo iz sebe loša nagnuća, koja imaju svoj izvor u trostrukoj požudi. Bez sumnje, uvijek će ostati u nama neka od tih nagnuća, da se po njima vježbamo u strpljivosti i da se sjetimo, da se ne smijemo pouzdavati sami u sebe. Ali će ta nagnuća biti manje opasna, i lako ćemo ih pobijediti uz pomoć Božje milosti. Bez sumnje, kraj svih naših napora, još će se u nama dizati napasti, ali će one za nas biti samo zgodna prilika za novu pobjedu.

V. G L A V A

B O R B A P R O T I V N A P A S T I

700. Kraj svih svojih napora, koje poduzimamo da iskorijenimo svoje mane, možemo i moramo očekivati napasti. Pa imamo mi duhovnih neprijatelja, požudu, svijet i vraga (kako smo vidjeli u br. 193-227), koji nikad ne prestaju da nam bacaju zamke. Treba dakle da reknemo koju i o napastima, bilo: o napastima općenito, bilo o glavnim napastima početnika.

I. O n a p a s t i m a u o p ć e (247)

901. Napast je p o t i c a j na zlo, koji dolazi od naših duhovnih neprijatelja. Izložit ćemo, koje su: 1. namjere Providnosti s napastima, 2. psihologiju napasti i 3. naše držanje prema napastima.

§ 1. NAKANE PROVIDNOSTI

902. Bog nas direktno nikada ne kuša:"Nijedan, kad se kuša, neka ne kaže, da je od Boga kušan, jer Bog ne može biti kušan na zlo; a on ne kuša nikoga" (248). Ali On dopušta, da nas kušaju naši duhovni neprijatelji, dajući nam sve jednako potrebne milosti, da se odupremo: "Ali je vjeran Bog, koji vas neće pustiti, da se iskušate većma, nego što možete, nego će učiniti s kušanjem povoljan izlaz, da mognete podnijeti" (249). On ima za to velikih razloga:

1. On hoće da mi z a s l u ž i m o nebo. Bez sumnje je mogao On tako urediti, da nam nebo dade, kao kakav d a r. Ali je On mudro htio, da ga zaslužimo kao n a g r a d u. On isto tako želi, da nagrada bude u razmjeru sa zaslugom, dosljedno sa svladanom poteškoćom. A sigurno je, da je jedna od najvećih poteškoća n a p a s t, koja predstavlja pogibao za našu krhku krepost. I zato odlučno pobijediti napast je jedan od najzaslužnijih činа. I kad smo pobijedili napast s pomoću Božje milosti, tada možemo reći zajedno sa svetim Pavlom: da smo dobar boj vojevali, i da smo zaslužili vijenac pravde, koji nam je pripravio Bog. I toliko nam je više na čast i toliko se više veselimo toj kruni, što je posjedujemo, koliko smo više učinili da je zaslužimo.

903. 2. Napasti su osim toga i jedno s r e d s t v o čišćenja.

1. Napast nas doista podsjeća, da smo nekada, uslijed pomanjkanja budnosti i odvažnosti, pali i tako nam je ona prilika, da obnovimo čine pokajanja, žalosti i poniznosti, a ti čini opet čiste našu dušu.

2. Ona nas nagoni nadalje, da odlučno i ustrajno nastojimo, da ne bismo podlegli. Tako ona sa svoje strane pridonosi, da okajemo svoj prijašnji kukavičluk i svoje prijašnje padove, sadašnjim protivnim činima, a po svemu tomu postaje naša duša čišćom. Eto zašto Bog, kad hoće koju dušu savršeno očistiti, da je uzdigne do kontemplacije, dopušta da ona proživljuje strašne napasti, kako ćemo to reći, kada bude govora o putu sjedinjenja (br. 1426).

904. 3. Napast je konačno i sredstvo za duhovni n a p r e d a k.

a) Napast je kao u d a r a c b i č a, koji nas budi u času, kad zaspemo i kad omlitavimo. Po njoj shvaćamo potrebi, da se ne zaustavimo na po puta, nego da ciljamo na više, da se sigurnije uklonimo svakoj opasnosti.

b) Napast je i š k o l a p o n i z n o s t i i nepouzdanja u samoga sebe. U napasti čovjek bolje shvaća svoju

slabost i svoju nemoć, bolje osjeća potrebu milosti i moli se s više žara. Čovjek bolje uviđa potrebu m r t v e n j a ljubavi prema užitcima, koji su izvori napasti, i prihvaća s više odvažnosti svakodnevne male križeve, da umrtvi žestinu požude.

c) Napasti su i š k o l a l j u b a v i prema Bogu. Jer u napasti čovjek, da se sigurnije opre, baca se Bogu u naručaj, da kod Njega nađe snagu i zaštitu. Zahvalniji Mu je na milostima, koje On nikad ne uskraćuje dijeliti, odnosi se prema Njemu kao sin, koji se u svim svojim poteškoćama obraća za pomoć najljubljenijem Ocu.

Napast ima dakle i mnoge koristi i zato Bog dopušta, da kušnje i napasti snalaze njegove prijatelje: "Jer si bio Bogu mio, trebalo je da se iskažeš u kušnji" (25o).

§ 2. PSIHOLOGIJA NAPASTI

Opisat ćemo: 1. množinu napasti, 2. različite faze i 3. oznake i stupnjeve pristanka.

9o5. 1. KAKO ČESTO navaljuju napasti. Učestalost i žestina napasti, jako varira. Ima duša, koje snalaze napasti često i jako. Ima ih opet, koje napasti osjećaju rijetko i ne osjećaju, da su ih jako uzdrmale. Tome ima više razloga:

a) Prije svega treba spomenuti t e m p e r a m e n a t i k a r a k t e r. Ima osoba, koje su jako strastvene, a u isto vrijeme slabe voljom, koje su često napastovane i koje napasti jako uznemiruju. Ima ih opet drugih, koje su bolje uravnotežene i odlučnije, koje rjeđe snalaze napasti i koje i u napasti ostaju mirne.

b) O d g o j također prouzrokuje neke razlike: Ima duša, koje su odgojene u strahu i ljubavi prema Bogu, koje su se stalno i strogo vježbale u svojim dužnostima i koje su uvijek primale samo dobre primjere. Ima ih opet, koje su odgojene u ljubavi prema užitcima i u strahu prema svakom trpljenju, i koje su vidjele mnogo svjetskih i senzualnih primjera. Očito je, da će ovi drugi imati više napasti, nego oni prvi.

c) Treba voditi računa i o planovima Božje Providnosti. Ima duša, koje Bog zove na savršenije zvanje, i kojima On čuva čistoću s nekom zavidnom brigom. Ima opet drugih, koje također hoće dovesti k svetosti, ali preko žalosnih iskustava, da ih učvrsti u kreposti. Ima opet i trećih, koje ne zove na neko više zvanje, i koji će biti više i češće napastovani, ali ipak nikada ne toliko, da bi to bilo iznad njihovih sila.

9o6. 2. TRI FAZE NAPASTI. Prema tradicionalnoj nauci, koju naučava već sv. Augustin, napast ima tri faze: sugestija (upliv na moći), naslada (uživanje) i pristanak.

a) S u g e s t i j a se sastoji u predočenju nekog zla: mašta ili duh si predstavlja, na više ili manje živi način, milinu i privlačivost zabranjenog ploda. Katkada je to predstavljanje jako zavodljivo, nameće se odlučno i postaje neka vrsta opsjednuća. Kakogod bila opasna ovakva sugestija, ona nikada nije grijeh, osim, ako ju je čovjek izazvao i sam na nju pristao, jer nikada nema grijeha tamo, gdje volja nije dala svoj pristanak.

b) Uz sugestiju se odmah nadovezuje u ž i v a n j e: niži dio duše se instinktivno upravlja prema zlu, koje je sugerirano i u tom nalazi neko uživanje. "Zato se češće, kaže sv. Franjo Saleški (251), niži dio naslađuje napašću bez privole višeg dijela. To je ona raspra i borba, što je opisuje i sv. Pavao, veleći, da mu tijelo strastveno želi protiv duha, da je u njemu zakon udova i zakon duha. To uživanje nižega dijela, samo ako volja na to ne pristaje, nije nikakav grijeh. Ali postoji opasnost, da se volja tako uzbuni, da pristane. Tada se (nakon sugestije i užitka niže naravi) postavlja alternativa: hoću li na to pristati ili ne.

c) Ako volja odbije pristanak, ako pobijedi napast i odbije ju, ona je pobjednica i čini vrlo zaslužni čin. Ako ona naprotiv uživa u onom užitku, ako uživa s v o j e v o l j n o i na taj užitak p r i s t a n e, unutrašnji grijeh je počinjen.

Sve ovisi o s l o b o d n o m p r i s t a n k u volje i stoga ćemo, da nam to bude jasnije, pokazati znakove, po kojima se može raspoznati d a l i smo pristali i u k o l i k o j m j e r i?

9o7. 3. ZNAKOVI p r i s t a n k a: Da bolje izložimo, tu tako važnu stvar, pogledajmo: znakove ne pristanka, znakove nepotpunog pristanka i znakove potpunog pristanka.

a) Možemo smatrati da n i j e p r i s t a o onaj, koji, unatoč sugestije i instinktivnog užitka, koji je prati, osjeća nezadovoljstvo, dosadu, što je napastovan, ako se bori, da ne padne, ako ima ozbiljan strah u višem dijelu duše od predloženog zla (252).

b) Možemo biti odgovorni za napast in o a u s a, u u z r o k u, ako predviđamo, da je ova ili ona akcija, koju možemo izbjeći, za nas izvor napasti: "Znam na primjer, kaže sv. Franjo Saleški, da se u igri rado rasrdim i psujem, da mi je igra napast. Stoga griješim, kad god se igram, a kriv sam svima napastima, što me snađu i u igri (253). Ali sam tada odgovoran samo toliko, koliko sam predviđao, i ako je to predviđanje bilo samo površno i nejasno, i odgovornost će prema tome biti umanjena.

9o8. c) Možemo smatrati, da je pristanak NEPOTPUN: 1. Kad čovjek ne odbije napast o d m a h, čim opazi, da je opasna. "Odjekad naslada navali na čovjeka iznenada odmah iza napasti, prije nego je čovjek i opazi. I to može biti samo neznatni laki grijeh. Bit će veći, ako osjetimo nasladu, pa se zabavljamo podulje zbog nemara i kao da se pogađamo s nasladom, hoćemo li je primiti ili odbiti" (254). To je greška protiv razboritosti, pa iako još nije velika, čovjek se izlaže opasnosti da pristane na napast.

2. Pristanak je nepotpun i onda, kada čovjek o k l i j e v a koji čas. On bi htio s jedne strane malo okusiti od zabranjene naslade, a s druge strane ne bi htio uvrijediti Boga. Ukratko iza jednog časa oklijevanja, on odbija n a p a s t. I tu ima još i mala pogreška nezazboritosti.

3. Ako čovjek odbije napast, ali samo na p o l a, Opire se, ali mlitavo i nepotpuno. Dakle, ako je po srijedi poluopiranje, onda je i polupristanak. Laki grijeh!

9o9. d) Pristanak je p o t p u n i č i t a v, kad volja, oslabljena prvim ustupcima popusti, da hotimično uživa u grješnom užitku, kraj sveg opiranja savjesti, koja spoznaje(i sudi) da je to zlo. I tada, ako je predmet velik, onda je v e l i k i grijeh. To je grijeh mišlju ili d e l e c t a t i o m o r o s a, kako kažu teolozi. Ako k misli još dodamo i ž e l j u, na koju pristajemo, tada je grijeh još veći. Konačno, ako od želje čovjek pređe i na i z v r š e n j e, ili barem na to da traži i iznalazi načine, kako da ostvari svoju namjeru, to je onda grijeh č i n o m.

91o. U različitim slučajevima, koje smo iznijeli, ima katkada sumnja, koje nastaju u tome, da li smo pristali posve ili samo djelomično. U tim slučajevima moramo razlikovati n j e ž n e i p p p u s t l j i v e savjesti. U prvom se slučaju uzima, da nema pristanka, jer osoba, o kojoj se radi nema naviku da pristaje, dok će se u drugom slučaju donijeti sasvim protivan sud.

§ 3. NAŠE DRŽANJE U NAPASTIMA

Da svladamo napasti i da ih stavimo u službu duhovnog dobra svoje duše, tri su glavne stvari, koje treba činiti: 1. napast predvidjeti, 2. odlučno se boriti, 3. zahvaliti Bogu iza pobjede i 4. iza pada se odmah dići.

911. 1. P r e d v i d j e t i napast: Poznata nam je poslovica: Zdravlje vrijedi više nego liječnik. Bolje je bolest predvidjeti i spriječiti, nego liječiti. To isto savjetuje i kršćanska mudrost. Kad je Naš Gospodin poveo tri učenika u Maslinski vrt, reče im: "Bdijte i molite, da ne padnete u napast" (255). B u d n o s t i m o l i t v a su dakle dva velika i odlična sredstva, da se napast predusretne.

912. A. B d j e t i znači postaviti stražu oko svoje duše, da je napast ne zaskoči. Jer je tako lako pasti u času prepada i iznenadne navale. Ta budnost u sebi uključuje dvije glavne dispozicije: nepouzdanje u sebe i pouzdanje u Gospodina Boga.

a) Treba se dakle prije svega čuvati one ohole p r e u z e t n o s t i, uslijed koje čovjek srlja u pogibao pod izlikom, da je dosta jak, da je nadvlada. Takav je grijeh počinio sv.Petar, koji je u času, kada je Isus prorekao, da će Ga svi apostoli ostaviti, zavikao: "Ako se i svi sablazne o tebe, ja ne ću" (256). Naprotiv, treba se sjetiti onoga: "Tko misli da stoji, neka pazi da ne padne"(257). Jer, ako je duh voljan, tijelo je slabo i sigurnost se nalazi samo u poniznom nepouzdavanju u samoga sebe.

b) Ali treba se čuvati i izbjegavati i svaki n e r a z b o r i t i s t r a h, koji samo povećava pogibao. Istina je doduše, da smo slabi po sebi, ali smo nepobjedivi u onom, koji nas nača: "Ali je vjeran Bog, koji vas ne će pustiti, da se iskušate većma, nego što možete, nego će učiniti s kušanjem povoljan izlaz, da mognete podnijeti" (258).

c) Ovakvo ispravno nepouzdanje u sama sebe, pomaže nam, da izbjegavamo o p a s n e p r i l i k e, to društvo, tu zabavu

i t.d., gdje nam je iskustvo već pokazalo, da bismo se izložili opasnosti da padnemo. Takvo nas nepouzdavanje u samog sebe čuva od d o k o l i c e, koja je jedna od najopasnijih prilika za pristajanje uz napasti (br.885), čuva nas i od s t a l n e m l i t a v o s t i, koja slabi snage volji i sprema je polako na sve kapitulacije (259). Po tom nepouzdanju, čovjek se boji ispraznih sanjarija, koje napunjaju dušu opsjenama, koje brzo postaju opasne. Jednom riječi, ako čovjek nema pouzdanja u sebe, nego u Boga, onda se on vježba i u mrtvenju, u različitim oblicima, kako smo to pokazali u br. 767.-817. i bavi se svojim staleš-im poslovima, pro vodi nutarnji život i daje se na apostolat. Tada mu ostaje ma-lo vremena za napasti u životu, koji je tako ispunjen.

d) Treba se vježbati, da čovjek bude budan, posebno u svojoj s l a b o j t o č k i, jer općenito s te strane i dolazi napast i navala. Da se čovjek ojača u toj bolnoj toč-ki, služi se p o s e b n i m i s p i t i v a n j e m savjesti, jer ta vježba koncentrira našu pažnju kroz dulje vrijeme na tu pogrešku, ili još bolje na obratnu krepost (br.468).

913. B. Uz budnost, treba nadodati i m o l i t v u, koja nas, stavljajući Boga uz nas, čini nepobjedivima. Na koncu konca, Bog je zainteresiran našom pobjedom. Kad nas davao napada, on zapravo u našoj osobi napada Njega, on zapravo hoće da uništi njegovo djelo u nama. Možemo ga dakle zazivati sa svetim pouzdanjem, sigurni, da On traži samo to, da nam pomogne. Svaka molitva protiv napasti je dobra, usmena i mislena, privatna i javna, u obliku adoracije i u obliku molbe. Posebno možemo u vrijeme mira moliti za jakost u vrijeme, kada napasti opet dođu. A u času, kada one navale, onda nema više vremena, nego samo kratko uzdići srce k Bogu s molbom, da se opremo što uspješnije!

914. 2. OPIRATI SE NAPASTI je druga naša dužnost, da je svladamo. Ovo će opiranje biti različito prema naravi svake pojedine napasti.

Neke su č e s t e, ali nisu tako jake. Treba se prema njima odnositi s p r e z i r o m, kako to dobro tumači sv. Franjo Saleški (260):

"Ove male napasti: taština, sumnja, tuga, ljubomor, zavist, ašikovanje i slične spletke lijeću pred našim očima kao muhe i mušice, pa nas uš tinu sad za lice, sad za nos, jer ih se ne možemo sasvim otresti. Najbolje ćemo im se opirati, ako ne taremo zbog njih glave. Sve nam ove mogu dosađivati, ali ne mogu naškoditi, ako smo čvrsto odlučili, da ćemo služiti Bogu.- Prezri dakle ove sićušne navale, pa i ne misli na to, što bi ti one htjele reći. Pusti, neka ti zuje oko ušiju, koliko im drago, neka lijeću oko tebe, kao male muhe".

Ovdje nas zanimaju posebno v e l i k e i teške napasti. Treba se protiv njih boriti: brzo, energično, ustrajno, ponizno.

A. B r z o, bez raspravljanja s neprijateljem, bez oklijevanja. U početku, budući da napast još nije uhvatila čvrstog korijena u našem srcu, lako ju je odbaciti, ali ako čekamo, dok se uvriježi, to će onda biti mnogo teže. Dakle ne pripovijedajmo puno. Zamislimo si odmah zabranjeni užitak, kao nešto

što nam je odvratno, kao kakvu zmiju, ili kao kakvog izdajicu, koji nas hoće uhvatiti i sjetimo se riječi naših svetih Knjiga: "Bježi od grijeha kao od zmije! Jer, ako mu se približiš, ujest će te" (261). A bježimo tako, da se molimo i da svoj duh čvrsto skrenemo na drugi predmet.

915. B. E n e r g i č n o, ne mlitavo, i kao da nam je žao. Taj bi izgledao, kao da poziva napast, da opet dođe. Nego je treba odbiti čvrsto, junački, posvjedočavajući strah, koji smo imali od takve predpostavke: "Idi od mene sotono!" (262). Ali je različita taktika, koja se ima upotrijebiti već prema vrsti napasti: ako se radi o napastima, koje su z a m a m l j i v e, treba se od njih okrenuti i bježati, i junački svratiti svoj duh na neki drugi predmet, koji bi ga mogao zaokupiti. Direktno opiranje bi samo povećalo opasnost. A ako se radi o nekoj o d v r a t n o s t i prema dužnostima, o antipatiji, mržnji, ljudskom obziru, često je bolje direktno se oprijeti i suprotstaviti napasti, odvažno promatrati poteškoću u lice i pozvati se na vjerska načela, da je nadvladamo.

916. C. U s t r a j n o: dogodi se naime katkada, da se napast, koju smo na čas pobijedili, opet vrati s novom draži i đavao dovodi iz pustinje 7 drugih duhova, koji su gori od njega. Na tu neprijateljevu upornost, treba odgovoriti opiranjem, koje nije ništa manje uporno. Pobjeđuje onaj, koji se bori do kraja. Ali je tada, da sigurnije pobijedimo, važno, da s tom napasti upoznamo i svoga duhovnog vođu.

To je savjet, koji daju Sveci, a posebno sv. Ignacije i sv. Franjo Sal.: "Pazi dobro, šutnja je prvi uvjet, što ga nečastivi stavlja duši, kad je hoće da zavede. Tako i oni, koji bi rado zaveli žene ili djevojke, najprije brane, da o njihovim ponudama ne smiju govoriti ocu ni mužu. A Bog naprotiv traži u svojim nadahnućima, da ih najprije očitujemo svojim poglavarima i vođama" (263). Izgleda zbilja, da je to otvorenje srca posebna milost: jer je napast, koju smo otkrili, već na pola svladana.

917. D. P o n i z n o: Poniznost izaziva milost, a milost nam daje pobjedu. Đavao, koji je učinio grijeh oholosti, bježi pred svakim činom poniznosti, i trostruka požuda, koja ima svoju snagu baš u oholosti, lako se pobjeđuje, kada joj, svojom poniznošću, da se tako izrazimo, otkinemo glavu.

918. 3. IZA NAPASTI je jako važno paziti, da ne ispitujemo u sitnice, jesmo li pristali ili ne: takva bi nerazboritost mogla opet dovesti napast i stvoriti novu pogibao. Uostalom vrlo je lako vidjeti, prema glasu i sudu savjesti, bez dub-okog ispitivanja, da li je čovjek pobijedio ili nije.

A. Ako je čovjek imao tu sreću, da je pobijedio, tada neka se zahvali onom velikom Srcu, koje mu je dalo pobjedu. Na tu nas dužnost veže zahvalnost i to je najbolje sredstvo, da steknemo nove milosti za potrebno i zgodno vrijeme. Jadnih li onih, koji pripisuju pobjedu samima sebi i ne misle, da se zahvale Bogu! Ne će biti dugo, pa će iskusiti i osjetiti svoju slabost!

919. B. Naprotiv, ako je čovjek po nesreći p a o, neka

ne izgubi odvažnosti! Neka se sjeti dočeka, koji je otac priredio svojem rasipnom sinu, i neka se, kao i on, baci pred noge Pretstavnika Božjega s ovim uzdahom na srcu: Oče sagriješio sam i nebu i tebi. Nisam dostojan da se zovem Tvojim djetetom (264). A Bog, koji je milosrdniji od oca onog rasipnog sina, dat će mu mir i vratiti svoje prijateljstvo.

Ali da grješnik izbjegne novim padovima, dok se kaje, treba da se svojim grijehom i padom okoristi i to tako, da se duboko ponizi pred Bogom, da prizna svoju nemoć, da čini dobro, da stavi sve svoje pouzdanje u Boga, da će postati oprezniji izbjegavajući brižno sve prilike za grijeh i da će se opet ispovjediti i pokajati. I grijeh, koji je tako popravljen, ne će biti nikakva ozbiljnija zapreka za napredak (265). Oni koji se tako pridižu, kaže sv.Augustin, postaju iza toga ponizniji, pametniji i gorljiviji:"ex casu humiliores, cautiores, ferventiores" (266).

II. G l a v n e n a p a s t i p o č e t n i k a

Na početnike navaljuju svakovrsne napasti, a izvor im je u onim uzrocima, koje smo pokazali.

Ali ima ipak nekih napasti, za koje izgleda, da su posebno početničke, a to su:

1. Iluzije, koje dolaze uslijed utjeha ili suše, 2. Nepostojanost, 3.Revnost (prenagla) i 4. Skrupuli (katkada).

§ 1. ILUZIJE POČETNIKA (267)

920. Općenito Dobri Bog daje početnicima osjetljive duhovne utjehe, da ih privuče na svoju službu, A zatim ih za neko vrijeme uskraćuje, da iskuša i utvrdi njihovu krepost. Dakle, ima ih, koji misle, da su stigli već na neki stupanj svetosti, kada doživljuju te duhovne utjehe, a ako opet ove nestanu i na njihovo mjesto dođe suša, tada misle da su izgubljeni. Važno je dakle, da bismo izbjegli preuzetnost i malodušnost, izložiti pravu nauku o duhovnim utjehama i o suhoći.

1. Duhovne utjehe

921. NARAV I IZVOR. A) Duhovne osjetne utjehe su tiha uzbuđenja, koja djeluju na osjetilnost i koja bude osjetnu duhovnu radost. - Srce se širi i jače kuca, krv brže kola, lice je sjajno, glas uzbuđen, a katkada se to veselje očituje i u suzama.

Te se utjehe razlikuju od duhovnih utjeha, koje Bog obično daje dušama, koje su već uznapredovale, dakle od utjeha višega reda, koje djeluju na r a z u m, rasvijetljuju ga i na v o l j u, koju potiču na molitvu i krepost. Uostalom, ove se dvije vrste duhovnih utjeha često mijenjaju, i ono, što ćemo o njima reći, može se primijeniti na jedne i na druge.

b) Tim duhovnim utjehama može biti trostruki uzrok:

1. B o g, koji postupa s nama slično kao što majka postupa sa svojim djetetom i privlači nas k sebi milinom, koju nalazimo u njegovoj službi, zato da nas lakše odvrati od lažnih užitaka ovoga svijeta.

2. Đ a v a o, koji može, djelovanjem na živčani sistem, maštu i osjećajnost, prouzročiti neka osjetna uzbuđenja, kojima će se poslužiti zato, da nas potiče dalje, sve do neumjesnih strogosti, do taštine, preuzetnosti, a iza toga uskoro odmah dolazi klonulost i smalaksalost.

3. S a m a n a r a v. Ima temperamenata, koji imaju veću moć maštanja, koji se lakše uzbuđuju, koji su optimisti, i ovi, kad se dadu na kakvu pobožnost, nalaze u njoj po naravi neko udovoljenje svojoj osjećajnosti.

922. 2. KORIST. Te duhovne utjehe imaju sigurno svoju korist:

a) One o l a k š a v a j u s p o z n a j u Boga. Maštа, potpomognuta milošću, rado si predstavlja Božje ljepote, srce u njima uživa. Tada čovjek voli moliti, dugo razmišljati, i duša bolje shvaća Božju dobrotu.

b) Te duhovne utjehe j a č a j u v o l j u: jer se volja, kad u nižim sposobnostima više ne nalazi nikakvih zapreka, nego neprotiv izvršne pomoćnike, lakše otkida od stvorenja, žarko ljubi Boga i stvara čvrste odluke, koje lakše izvršava uz pomoć, koju dobiva po molitvi: ljubeći Boga na takav osjetni način, volja spremno podnosi male svagdanje žrtvice i rado si nameće i neka mrtvenja.

c) Te nam utjehe pomažu, da steknemo i neke n a v i k e zahvalnosti, molitve, poslušnosti, ljubavi prema Bogu, a te navike, u nekoj mjeri, ostaju i nakon što iščezne te duhovne utjehe.

923. 3. OPASNOSTI. Međutim te utjehe imaju i svojih opasnosti:

a) One izazivaju neku vrstu d u h o v n e neumjerenosti tako da se čovjek više veže uz utjehe, koje Bog daje, nego uz Boga, koji ih daje i to tako, da, kad nestanu utjehe, zanemaruju i duhovne vježbe i svoje staleške dužnosti. Što više i onda, kada ih doživljujemo, naša pobožnost nije baš solidna: jer sve dok i oplakujemo Muku Spasiteljevu, odbijamo Mu žrtvu, da nam oduzme te osjetno prijateljstvo, da nam ga uskrati! A nema solidnije i bolje kreposti, nego je ljubav prema Bogu, koja ide uključivo sve do žrtve, br. 321. "Ima mnogo duša, koje uživaju ove slasti i utjehe, a ipak su veoma opake, ne ljube istinski Boga, a još su manje pravo pobožne"(268).

b) Te duhovne utjehe znadu često uroditi o h o l o š ć u u ovom ili onom obliku.

1. Tašta s a m o d o p a d n o s t. Kad čovjek doživi takvu utjehu i kada mu je lako moliti, lako pomisli, da je već svetac, iako je zapravo u savršenstvu još početnik!

2. T a š t i n a: takav želi govoriti i drugima o tim svojim utjehama, da mu poraste vrijednost, a tada mu budu često oduzete kroz neko vrijeme.

3. P r e u z e t n o s t: takav misli, da je jak, da je nepobjediv, a katkada se izlaže i pogibelji, ili barem počinje se odmarati onda, kada bi morao udvostručiti svoje napore i napredovati dalje.

924. DRŽANJE za vrijeme tih duhovnih utjeha

Da se dobro okoristimo tim božanskim utjehama, i da izbjegnemo opasnosti, na koje smo upravo upozorili, evo pravila, kojih se treba držati:

a) Bez sumnje smije čovjek priželjkivati te duh.utjehe pod jednim uvjetom, to jest s namjerom da se njima služi, da ljubi Boga i ispuni Njegovu svetu volju. Pa to i Crkva moli u Molitvi na Duhove, kada moli milost duhovne utjehe: ".... i njegovoj se utjehi vazda radujemo". To je zaista Božji dar, kojemu je cilj, da nam pomogne u djelu našeg posvećenja. Treba dakle taj dar puno cijeniti, možemo ga i moliti, samo ako se podvrgavamo u svemu svetoj volji Božjoj.

b) Kad nam Bog dade te utjehe, primimo ih sa z a h v a l n o š ć u i p o n i z n o š ć u, priznavajući, da ih nismo dostojni i pripisivajući svaku zaslugu Bogu. Ako se Njemu sviđa, da s nama postupa kao s malenom djecom, neka bude blagoslovljen, ali priznajmo, da smo još jako nesavršeni, jer trebamo dječjega mlijeka, jer njima treba mlijeka, a ne čvrste hrane". Osobito pazimo, da se s time ne ohólimo, jer bi to bio najbolji način, da taj dar izgubimo.

c) Nakon što smo te utjehe ponizno primili, upotrijebimo ih pomno prema nakani Onoga, koji nam ih daje. A On nam ih daje, kaže sv.Franjo Sal., "da budemo blagi prema bližnjemu, a ljubazni prema Njemu. Majka daje djetetu poslastice, da je ljubi; ljubimo i mi Spasitelja, koji nam daje tolike slasti. A ljubiti Spasitelja znači slušati Ga, izvršavati njegove želje, ukratko grliti Ga nježno, poslušno i vjerno"(269).

d) Napokon treba znati, da te utjehe ne će trajati vječno i moliti ponizno od Boga milost, da Mu služimo i u suhoći, koju će nam se udostojati poslati. Međutim mjesto želje, da svojim naporima silom produljimo te duhovne utjehe, treba ih ublažiti i čvrsto se povezati uz Boga, koji ih daje.

2. Duhovna suhoća

Da nas utvrdi u kreposti, Bog nam šalje s vremena na vrijeme duhovnu s u h o ć u, pa ćemo izložiti:

1. njezinu narav; 2. njezin providencijalni cilj i 3. kako ćemo se vladati u njoj.

925. 1. NARAV. Suhoća znači pomanjkanje osjetilnih i duhovnih utjeha, koje su olakšavale molitvu i vježbanje u krepostima. Kraj svih, često ponavljanih, napora, čovjek nema volje za molitvu, to mu je što više i dosadno, teško i vrijeme mu izgleda užasno dugačko. Vjera i pouzdanje kao da je zaspalo, a duša mjesto da bude lagana i vesela, živi u nekoj ukočenosti i mrtvilu. Čovjek još djeluje samo na poticaje volje. To je sigurno jako mučno stanje. Ali i ono i-ma svoju korist.

926. 2. CILJ Providnosti. a) Kad nam Bog šalje suhoću, to je zato, da nas o t k i n e od svega stvorenoga, pa i od sreće, koju nalazimo u pobožnosti, da se naučimo ljubiti samo B o g a i to radi N j e g a s a m o g a.

b) On nas nadalje želi time p o n i z i t i, pokazujući nam, da nam nije dužan davati utjehe, nego da su to njegovi posve dragovoljni i nezasluženi darovi.

c) Osim toga nas s time i č i s t i bilo od naših prošlih pogrešaka, bilo od naših sadašnjih veza i svakog traženja samoga sebe. Kad čovjek mora služiti Bogu, bez veselja, nego samo uvjerenjem i voljom, tada on mnogo trpi, a tim trpljenjem okajava i zadovoljava za svoje grijehe.

d) Konačno nas suša u č v r š ć u j e u kreposti. Jer, da nastavimo moliti i dobro činiti, treba energično i ustrajno vježbati svoju volju, a po toj se vježbi učvršćujemo u kreposti.

927. KAKO ĆEMO SE VLADATI u vrijeme duh. suhoće?

a) Budući da suhoća dolazi koji puta kao rezultat naših pogrješaka, treba se prije svega ozbiljno, ali ne s pretjeranim uznemirivanjem, ispitati, nismo li mi što za to odgovorni: 1. Što smo nekim više ili manje svijesnim i slobodnim pokretima pristali na kakvu samodopadnost i oholost, 2. što smo bili duhovno lijeni, ili sasvim obratno, što smo se naprezali, kako ne treba, 3. što smo tražili ljudske utjehe, vrlo osjetna prijateljstva, svjetske užitke, budući da Bog ne želi i ne voli razdijeljeno srce, 4. što nismo bili iskreni svome duhovnom vođi: "Kad lažeš Duhu Svetomu, kakvo čudo, ako Ti uskrati svoju utjehu" (270). Kad je čovjek našao tako razlog svoje suhoće, treba da se ponizi i da nastoji, da taj razlog ukloni i svlada.

928. b) Ako nismo sami uzrok te suhoće, tada treba da se njome dobro okoristimo.

1. Veliko sredstvo, da u tom uspijemo, je da dobro zapamtimo, da je služiti Bogu bez veselja i osjetne radosti, mnogo zaslužnije, nego kad čovjek radi s mnogo utjehe. Nadalje je važno znati, da je dosta Boga h t j e t i ljubiti, da ga i ljubimo, i da je uostalom najsavršeniji čin ljubavi prema Bogu usklađenje svoje volje s Njegovom.

2. Da taj čin postane još zaslužniji, nema boljeg načina, nego se sjediniti s Isusom, koji je pristao na muku i žalost iz ljubavi prema nama i da kažemo kao i On: "Ne moja, nego Tvoja neka bude volja" (271).

3. Posebno, nikada ne treba izgubiti hrabrost, i ništa ne skratiti od svojih vježbi, napora ili svojih odluka, nego nasljedovati Našega Gospodina, koji je i u svojoj zadnjoj Muci samo produljio svoju molitvu: "I napade ga smrtna tjeskoba i molio se još usrdnije".

929. Savjet duhovnom vođi: Da podložnici, kojima upravljaju duhovni vođe, dobro shvate i nauče tu nauku o duhovnoj suhoći i o utjehama, potrebno je, da se duhovni vođa na nju često svraća. Jer, kraj svega, oni misle, da bolje rade, kad sve ide u redu i prema njihovim željama, nego kad se treba veslati

uz potok. Ali malo po malo im sviće, i kad oni znadu, da se ne smiju oholiti u časovima utjehe, kao i to, da ne smiju klonuti u časovima suše, njihov je duhovni napredak mnogo brži i stalniji.

§ 2. NEPOSTOJANOST POČETNIKA

930. 1. Z l o.- Kad se duša predaje Bogu i kad počinje napredovati na duhovnim putevima, podržaje ju milost Božja, privlačivost novosti, neki žar prema kreposti, koji ruši i uklanja sve zapreke. Ali dolazi vrijeme, kad nam Bog daje milost na manje osjetni način, kada se osjećamo umornima, što moramo uvijek obnavljati iste napore, kada nam se žar posve ugasi, jer svuda doživljavamo iste zapreke. Tada je čovjek izložen opasnosti da klone i da pokoleba.

Ta se dispozicija očituje: 1. u duhovnim vježbama, koje čovjek obavlja s manje revnosti, skraćuje ih i zanemaruje, 2. u vježbanju u krepostima: čovjek je velikodušno zagazio na put pokore i mrtvenja, ali postaje mu to brzo dosadno i mučno, pa smanjuje svoje napore, 3. u neprestanom posvećivanju svojih čina: čovjek je prije imao naviku, da često prikazuje svoja djela Gospodinu, da bude siguran, da ih čini s čistom nakanom. No uskoro se zamara u toj vježbi, zanemaruje ju, a konačni je rezultat taj, da su mnogi naši poslovi protkani rutinom, znatiželjom, taštinom i senzualnošću. A nemoguće je, da čovjek napreduje s takvim dispozicijama: jer nikamo se ne dolazi bez ozbiljnog truda.

931. 2. LIJEK. A. Treba prije svega biti na čistu i uvjeren, da je posao savršenstva posao, za koji treba dugo vremena, koji zahtijeva mnogo ustrajnosti i da samo oni uspijevaju, koji se daju na posao neprestano sa novim žarom unatoč djelomičnih neuspjeha, koje doživljavaju. Pa tako rade svi poslovni ljudi, kad žele uspjeti! To mora činiti i duša, koja želi napredovati! Svakog se jutra pita, ne bi li mogla uraditi nešto v i š e, a posebno malo b o l j e za Boga. I svake se večeri brižljivo ispituje, da li je ostvarila barem djelomično svoj jutarnji program.

B. Ništa čovjeku toliko ne pomaže da ustraje kod marljivog vježbanja u posebnom ispitivanju savjesti br.468. Kad čovjek svu svoju pažnju usredotoči na jednu točku, ili na jednu krepost i kada polaže točni račun svojem ispovjedniku o postignutom uspjehu, onda je siguran, da napreduje, pa i onda, kada si toga nije svijestan.

Što smo rekli o odgoju volje, u br. 812., i to je odlično sredstvo, da se vježbamo i da nadvladamo svoju nestalnost.

§ 3. PRETJERANA GORLJIVOST POČETNIKA

Većina početnika, puni dobre volje, dadu se na posao oko svoje savršenosti s velikom gorljivošću i pretjeranom revnošću, a to svršava tako, da se umore i iscrpe u beskorisnim naporima.

932. 1. UZROCI. a) Glavni je razlog te pogreške u tome, što početnik s v o j u a k t i v n o s t p o d m e ć e pod Božju: mjesto da razmisli prije posla i mjesto da moli za rasvijetljenje Duha Svetoga, i da slijedi ta rasvijetljenja, baca se na posao s grozničavim žarom. Mjesto da pita za savjet svoga duh. vođu, radi na svoju ruku, a onda ga stavlja pred gotov čin. Odatle mnoge nerazboritosti, mnogi izgubljeni napori, - "mnogi koraci izvan puta".

b) Često ima u tom i p r e u z e t n o s t i: htio bi čovjek napredovati u etapama, naglo izaći iz puta čišćenja i pokore, na put sjedinjenja s Bogom. Ali jao! Najedanput se porode nepredviđene zapreke, čovjek izgubi hrabrost, počne nazadovati, a katkada pada i u teške grijehe.

c) Drugi put opet u tom prevladava z n a t i ž e l j a. Čovjek neprestano traži nove putove za savršenost, kroz neko ih vrijeme vježba, a onda ih pušta po strani, i prije, nego li su ti putevi mogli proizvesti svoj učinak. Takav čovjek neprestano pravi nove planove, da obnovi sebe i druge, a onda zaboravi, da ih izvrši.

Najčišći rezultat takve pretjerane aktivnosti je gubitak nutarnje sabranosti, nemir i uzrujanost, bez ikakvog ozbiljnog rezultata.

933. 2. LIJEKOVI. a) Glavni je lijek, da stavimo sve svoje djelovanje u p o t p u n u o v i s n o s t o Božjem djelovanju, da zrelo razmislimo prije nego radimo, da se pomolimo za postignuće Božje svijetlosti, da se posavjetujemo sa duhovnim vođom, i da vodimo računa o njegovoj odluci. Isto. kao što i u naravnom redu silovite sile ne postižu uvijek najbolje rezultate, nego one, koje su dobro disciplinirane, tako isto i u duhovnom i nadnaravnom životu, ne napredujemo grozničavim naporima nego mirnim i dobro sređenim: tko ide polako, ide sigurno!

b) Ali, da se tako posve možemo podložiti djelovanju Božjemu, moramo se nužno boriti protiv svih uzroka pretjerane gorljivosti: 1. one živosti karaktera, koja se prebrzo odlučuje, 2. one preuzetnosti, kojoj je uzrok preveliko precjenjivanje samoga sebe, 3. one znatiželje, koja uvijek traži nešto novo.

Čovjek treba da posebnim ispitivanjem savjesti postepeno ukloni sve te zapreke i pogreške, a tada će Bog zauzeti svoje mjesto u duši i voditi će je mirno i tiho na staze savršenstva.

§ 4. SKRUPULI (272)

934. Skrupuloznost je fizička i moralna bolest, koja uzrokuje u savjesti neku zaluđenost (nesređenost) i zbog koje se savjest boji, bez opravdanih motiva, da je uvrijedila Boga. Ta bolest se ne javlja samo kod početnika, nego se ona susreće kod njih, baš kao i kod osoba, koje su više uznapredovale.

Treba i o tome koju reći i izložiti: 1. njezinu narav, 2. njezin objekt, 3. poteškoće i koristi, i 4. lijek protiv skrupula.

1. Narav skrupula

935. Riječ skrupul (od latinske riječi: scrupulus= mali kamenčić) dugo je vremena označavao tako mali uteg, koji je osjećala najosjetljivija vaga. U moralu je označavao onaj najosjetljiviji sud, kojim su se bavile samo najdelikatnije savjesti. Odatle je i došlo, da pod imenom "Skrupula" razumijevamo PRETJERANI NEMIR, KOJI OSJEĆAJU NEKE SAVJESTI, DA SU UVRIJEDILE BOGA, a bez ikakvih pravih motiva.

Da bolje shvatimo narav skrupula, rastumačit ćemo, njihov postanak, njihove stupnjeve i postaviti razliku između skrupuloznosti i osjetljive savjesti.

936. 1. POSTANAK. Skrupul se javlja i nastaje sad iz č i s t o n a r a v n o g uzroka, a drugi put opet radi nekog n a d n a r a v n o g zahvata.

a) U koliko je uzrok n a r a v a n, skrupuloznost je često fizička ili moralna bolest.

1. Kao fizička bolest, to je neka depresija živaca, zbog koje je teško mudro ocjenjivati moralne čine, i zbog čega se rađa u čovjeku m i s a o, koja mu ne da mira, da je počinio grijeh i tamo, gdje nema za to ozbiljnog razloga.

Ali ima i moralnih razloga, koji u nama rađaju istim rezultatom: duh do sitnica oprezan, savjest ami b o j a ž l j i v, koji se gubi u najmanjim detaljima, koji bi htio imati apsolutnu sigurnost u svim stvarima. Duh slabo rasvijetljen, koji si predstavlja Boga, ne samo kao strogoga, nego i kao neumoljiva suca. Duh, koji u ljudskim činima brka impresiju s pristankom, i misli da je sagriješio, jer je impresija bila jaka i dugotrajna. Duh, t v r d o g l a v i, koji više cijeni svoj vlastiti sud, nego li sud svoga ispovjednika, napose, jer pušta da ga vode utisci, a ne razum.

Kad su ta dva uzroka (fizički i moralni) ujedinjeni, tada je zlo veće i teže ga je izliječiti.

937. b) Skrupul može dolaziti ili od m i m o n a r a v n o g Božjeg z a h v a t a ili od đ a v l a.

1. Bog dopušta, da budemo tako uznemirivani, čas zato da nas k a z n i, posebno zbog naše oholosti i naše samodopadnosti. Čas da nas i s k u š a, da nas potakne, da okajemo svoje stare pogreške, da nam oduzme duhovne radosti i da nas dovede na veći stupanj svetosti. To se posebno događa dušama, koje Bog hoće pripraviti na kontemplaciju, kako ćemo to spomenuti u izlaganju o putu sjedinjenja.

2. I đavao katkada utječe svojim djelovanjem na bolesnu predispoziciju ž i v č a n o g sistema, da ubaci nemir u našu dušu. Uvjerava nas, da smo u stanju teškoga grijeha, da nas spriječi, da se pričestimo ili da nas smeta u ispunjavanju naših staleških dužnosti. Napose on nastoji, da nas prevari u veličini moralne ubrojivosti ovog ili onog čina, da bismo tako formalno sagriješili, pa i tamo, gdje nema materije za grijeh, a posebno gdje nema za veliki grijeh.

938. 2. S T U P N J E V I u skrupulima više stupnjeva:

a) Iz početka je to zapravo samo vrlo osjetljiva i bojažljiva savjest, koja se pretjerano boji i koja vidi grijeh tamo, gdje ga i nema. b) Zatim su to p r o l a z n i skrupuli, koje čovjek stavlja pod sud duhovnom vođi i odmah prima rješenje, koje on daje. c) Konačno skrupul u pravom smislu riječi, kojeg prati tvrdoglavost.

939. 3. RAZLIKA između skrupula i nježne savjesti.

To je jako važno razlikovati:

a) Razlika je već u polaznoj točki: nježne savjesti žarko ljube Boga, i žeIi,da Mu se svidi,izbjeći i najmanje pogriješke i najmanje hotimične nesavršenosti. A skrupulanta vodi neki egoizam, zbog kojeg on jako želi znati i biti siguran, da posjeduje stanje milosti.

b) Nježna savjest, budući da poznaje svoju slabost i jer se boji griješa, b o j i s e o p r a v d a n o, ali ne uznemireno, da ne uvrijedi Boga. Skrupulant upada u b e z a z l o ž n i strah, da griješi u svakoj prilici.

c) Nježna savjest znade postaviti razliku između velikog i malog grijeha, a u slučaju sumnje se odmah podvrgava sudu svoga duhovnog vođe. Skrupulant raspravlja žestoko sa svojim duhovnim vođom i ne podvrgava se lako njegovim odlukama.

Kako s jedne strane treba brižljivo izbjegavati skrupuloznost, tako s druge strane nema ništa tako lijepo, kao što je nježna savjest.

2. Predmet skrupula

94o. 1. Katkada je skrupul o p ć e n i t a p o j a v a i odnosi se na sve predmete: Prije posla uvećava prekomjerno opasnosti, koje bi mogle nastati u takvoj ili onakvoj inače posve nevinoj prilici, a iza posla ispunja čovjeka nemirom, koji nema nikakva oslona i predbacuje savjesti, da se je teško ogriješila.

941. 2. Češće se skrupuli odnose na izvjestan broj p o s e b n i h stvari:

a) na prošle i s p o v i j e d i: I nakon što je takav čovjek načinio i više općenitih ispovijedi, nije nikako zadovoljan. Boji se, da nije sve rekao, da se nije dovoljno pokajao i uvijek hoće, da iznova počne.

b) na l o š e m i s l i: mašta je napunjena lošim slikama, i kako one ostavljaju neki utisak, boji se (skrupulant), da je na njih pristao, on je u to i siguran, iako mu se apsolutno nisu sviđale.

c) na m i s l i psovke: budući da mu takve ideje prođu kroz glavu, on je uvjeren, da je na to pristao, kraj svega straha, koji ga kod toga spopada.

d) na l j u b a v: slušao je ogovaranje, a da nije odlučno protestirao, zbog ljudskog obzira nije ukorio brata, sablaznio je bližnjega indiskretnim riječima, vidio je neku hrpu ljudi, koja se skupila, a nije išao gledati, ne radi li se možda

o nekoj nesreći i o kakvoj osobi, koja bi trebala svećenika, da je odriješi i u svemu tomu vidi velike smrtne grijehe.

e) na p o s v e ć e n e p r i l i k e i boji se da ih nije možda taknuo, kako ne smije i hoće purificirati ruke, odijelo -

f) na riječi konsekracije, potpuno recitiranje brevijara i t.d. ...

3. Zle posljedice i poteškoće skrupula

942. 1. Ako čovjek po nesreći postane skrupulant, to ima žalosnih posljedica i ua dušu i za tijelo.

a) Ti skrupuli po malo s l a b e i dovode do n e u r a v n o t e ž e n o s t i živčanog sistema. Strah i neprestana tjeskoba vrši loši utjecaj na naše tijelo i zdravlje. To može postati pravo o p s j e d n u ć e i dovesti do neke vrste monoidizma, što je već sasvim blizu ludila.

b) Oni z a s l i j e p l j u j u duh i k v a r e sud. Po malo takav čovjek gubi sposobnost, da razlikuje, što je grijeh, a što nije, što je laki, a što teški. Duša postaje lađa bez kormilara.

c) Nepobožnost srca je česta posljedica skrupula. Kad čovjek neprestano živi u takvom nemiru i uzrujanosti, postaje strašno egoističan, ne pouzdaje se u cijeli svijet, pa ni u Boga, jer Ga smatra jako strogim. Tuži se na to, što nas je ostavio u tako bijednom stanju i nepravedno Ga optužuje. Očito je, da je tada prava pobožnost nemoguća.

d) Konačno dolazi k l o n u l o s t i p a d.
1. Kad je čovjek skrupulant, onda on troši svoju snagu u beskorisne napore u sitničavim stvarima, i tada nema više snage, da se bori u važnijim stvarima, jer se pažnja ne može usmjeriti intenzivno na svaku stvar. Odatle dolaze nenadani napadi, klonulost, a katkada i padovi.

2. Nadalje čovjek instinktivno traži olakšanje u svojim mukama, i kad ga ne može naći u pobožnosti, traži ga dalje, u čitanju, u opasnim vezama. To je katkada uzrok žalosnih pogreška, koji bacaju dušu u duboku klonulost i malodušnost.

943. 2. Ali ako čovjek znade skrupule prihvatiti kao k u š n j u i u tom se malo po malo popravljati uz pomoć mudrog i iskusnog duhovnog vođe, oni onda znadu imati i velike koristi.

a) Oni služe, da p r o č i s t e dušu. Čovjek tada nastoji da izbjegne i najmanje grijehe, najmanje svojevoljne nesavršenosti i tako postiže veliku čistoću srca.

b) Oni nam pomažu, da se vježbamo u p o n i z n o s t i i p o s l u š n o s t i, jer nas skrupuli primoravaju da podvrgnemo svoje sumnje sasvim prostodušno svojem vođi i da slijedimo njegove naputke posve poučljivo, ne samo poučljivošću volje, nego i suda.

c) Skrupuli pomažu i tome, da nam dadu veću čistoću naka-

ne, otkidajući nas od duhovnih utjeha i privezujući nas jedino uz Boga, koga toliko više ljubimo, koliko nas više kuša.

4. Lijek protiv skrupuloznosti

944. Protiv skrupula se treba boriti od početka, prije nego se duboko ukorijene u dušu. A glavni, i zapravo, jedini lijek je potpuna i apsolutna POSLUŠNOST razboritom duhovnom vođi. Budući da je potamnilo svijetlo savjesti, treba si uzeti u pomoć drugo svijetlo. Skrupulant je lađa bez kormila i busole. Onda je treba povući. Duhovni vođa mora znati zaslužiti povjerenje skrupulanta i znati upotrijebiti svoj autoritet prema njemu, da ga izliječi.

945. 1. Prije svega, on mora zaslužiti p o v j e r e n j e, jer se čovjek lako pokorava onomu, u koga ima povjerenje. Ali to nije uvijek lako. Bez sumnje skrupulant osjeća instinktivno potrebu vođe. Ali, neki se ne usuđuju potpuno njemu povjeriti. Oni ga hoće zapitati za savjet, ali također i raspravljati o odlukama. A sa skrupulantom se ne smije raspravljati, njemu treba govoriti auktoritativno, govoreći mu jasno, što ima raditi.

Da vođa može to povjerenje uliti u nekoga, mora ga zaslužiti svojom pobožnošću i svojim znanjem.

a) On će najprije pustiti penitenta da govori, ubacujući samo neke opaske, da pokaže, da ga je dobro razumio. Zatim će postaviti nekoliko pitanja, na koja će skrupulant imati odgovoriti samo d a ili n e i tako će sam obaviti metodički ispit savjesti. Zatim će nadodati: ja razumijem vaš slučaj, vi trpite tako i tako.- To je već velika olakšica za penitenta, da vidi, da je dobro shvatio, a katkada je to i dosta, da mu se potpuno povjeri.

b) Osim razumijevanja treba pridodati i požrtvovnost. Duhovni se vođa mora pokazati s t r p l j i v slušajući bez mrštenja duge eksplikacije skrupulanata, barem iz početka. Mora se pokazati d o b r i m pokazujući interes za tu dušu i pokazujući i želju i nadu, da je ozdravi. Mora biti b l a g, ne govoreći strogo ni drsko, nego s mnogo dobrote, pa i onda, kada z a p o v i j e d a. Ničim ne će steći povjerenje toliko, kao, ako spoji, odlučnost i dobrotu.

946. 2. Kad je stekao povjerenje, treba da se služi svojim auktoritetom i da TRAŽI POSLUŠNOST, govoreći skrupulantu: želite li ozdraviti, potrebno je, da se slijepo pokoravate. Pokoravajući se, vi ste u svemu siguran, pa i onda, ako se vaš vođa prevari, jer Bog u tom času ne traži od vas ništa drugo, nego da slušate. To je tako istina, da, ako vi mislite, da mi se ne možete pokoravati, treba da si potražite drugoga vođu. Jedino će vas izliječiti slijepa poslušnost, ali ona će vas izliječiti sigurno.

a) Dajući svoje naredbe, ispovjednik mora govoriti čisto, jasno i precizno izbjegavajući svaku jednoznačnost. Mora govoriti k a t e g o r i č k i, a ne uvjetno:ako vas to uznemirava, nemojte činiti! Nego apsolutno:ovo radite, ovo izbjegavajte, ovu napast prezrite!

b) Veći dio vremena ne treba o b r a z l a g a t i o d l u k e, napose u početku. Kasnije, kad ih već skrupulant bude mogao shhvaćati, i osjećati im vrijednost, moći će mu se kratko iznijeti razlozi, da mu se malo po malo formira savjest. Ali nikakve diskusije ne smije biti o temelju same odluke. Ako bi kakva zapreka stajala na putu, da se ona izvrši odmah, može se o tome voditi računa. Ali sama odluka ostaje!

c) Ne smiju se m i j e n j a t i odluke. Prije odluke treba dobro promisliti i ne smiju se davati naredbe, koje se ne bi mogle održati. Ali naredba, koja je dana, ne smije se opozivati, osim ako nastupi kakva nova činjenica, koja zahtijeva promjenu prijašnje odluke.

d) Da se uvjerimo, da li je naredba dobro shvaćena, treba da je skrupulant p o n o v i, a tada ne preostaje drugo, nego i nastojati, da se ona ostvari. To je jako teško, jer se skrupulant otima i preza pred izvršenjem kao osuđenik pred izvršenjem smrtne kazne. Ali mu treba otvoreno reći, da će o tome polagati račun. I ako ne bude izvršio naređenje, da ga ne ćemo prije ponovno saslušati, dok ne bude izvršio naređenje. Na mjestu je dakle i više puta p o n o v i t i naredbu, sve dok ne bude dobro izvršena. To se ne smije činiti nestrpljivo, ali zato posve odlučno i svršava s time, da skrupulant konačno ipak posluša.

947. 3. Kada dođe za to čas, voda će uliti u glavu skrupulantu GLAVNO PRAVILO, pomoću kojega će on od sebe odbiti sve sumnje. Ako je potrebno, on će mu to napisati pod ovom ili kakvom sličnom analognom formom: "Mene u savjesti obvezuje samo to, =to mi je o č i t o, to znači, samo ono, što vidim takvom sigurnošću, koja isključuje svaku sumnju, sigurnošću potpunom i jasnom, tako jasnom, kao što vidim, da je 2+2=4. Ja ne mogu dakle počiniti teški ili lagani grijeh, ako nemam apsolutnu sigurnost, da je čin, koji ću učiniti za mene zabranjen pod teretom velikog ili malog grijeha i z n a j u ć i to d o b r o, ja ga h o ć u načiniti kao takvog. Ja ne ću dakle posvećivati nikakve pažnje na kojekakve mogućnosti, ako bi kakve bile, ja ću se osjećati obvezanim samo onim, što mi je posve jasno i evidentno. A izvan toga, nema nikakva grijeha! Kad se pojavi skrupulant i ustvrdi, da je počinio ovaj ili onaj veliki ili mali grijeh, ispovijednik će ga zapitati: Možete li Vi potvrditi, i to pod zakletvom, da ste jasno i očito prije djela vidjeli, da je taj čin grijeh, i da ste, nakon što ste to posve jasno i očito vidjeli, potpuno na nj pristali? Ovo će pitanje bolje precizirati gornje pravilo i bolje će ga skrupulant shvatiti

948. 4. Treba konačno ovo OPĆENITO PRAVILO PRIMIJENITI na pojedine slučajeve, koji se javljaju:

a) Obzirom da o p ć e n i t e i s p o v i j e d i, nakon što je dopuštena j e d n a, ne smije se dopuštati, da se na njih opet vraća, osim ako je o č i t o ovo dvoje:

1. da je smrtni grijeh sigurno učinjen i
2. da taj grijeh nije nikad ispovijeđen u kojoj valjanoj ispovijedi. - U ostalom, nakon nekog vremena će ispovijednik reći, da se više uopće ne treba vraćati u prošlost, i da je, ako je koji grijeh bio ispušten, već oprošten s drugima.

b) Što se tiče n u t a r n j i h grijeha s mislima i grješnim željama, daje se slijedeće pravilo: Za vrijeme krize, to jest dok te misli i želje traju, odvratiti pažnju misleći na nešto drugo.

A nakon toga n e i s p i t i v a t i, da li je sagriješio ili ne, (to bi samo opet izazvalo napast), nego nastaviti svoj posao, baviti se svojim dužnostima, ići na svetu Pričest, osim, ako posve jasno i očito spoznaje, da je posve i potpuno pristao (isp.br.9o9!)

949. c) PRIČEST je često posebno poglavlje za skrupulanta. Boji se da nije u stanju milosti, ili da nije natašte.

1. S t r a h, da nije u milosti dokazuje, da u to nije siguran. Dakle, mora se Pričestiti, pa će ga sveta Pričest staviti u stanje milosti, ako nije.

2. Euharistijski post nije zapreka za skrupulanta da ide na sv.Pričest, osim, ako je posve siguran, da ga je prekršio.

d) ISPOVIJED je za njih posebno teška dužnost. Važno je dakle, da im se malo pojednostavni. Treba im dakle reći:

Morate ispovijedati samo grijehe, koji su sigurno teški.

Od lakih, potrebno je da kažete samo one, koji vam padnu na pamet nakon 5 minuta ispitivanja savjesti.

Za pokajanje ćete posvetiti sedam minuta vremena, da ga zamolite od Boga, da ga u sebi probudite i vi ćete ga imati.

Ali ja ga ne osjećam (reći će skrupulant).

To nije ni potrebno - treba mu odgovoriti - budući da je pokajanje čin volje, koji nema nikakve veze s osjećajima.

U nekim će se slučajevima poći i dalje, kad je skrupul jako velik, pa će se penitentima narediti, da se samo općenito optužuju: optužujem se za sve svoje grijehe, koje sam učinio od svoje posljednje ispovijedi, kao i za one, koje sam učinio u svojem prošlom životu.

95o. 5. Odgovor na poteškoće.- Katkada će penitent reći ispovjedniku: Vi postupate sa mnom kao sa skrupulantom, a ja to nisam. Treba mu odgovoriti: O tom ne sudite vi, nego ja! Jeste li vi uvjereni,da niste skrupulant? - Da li ste vi, kao i svaki drugi, mirni, smireni, nakon svojih ispovijedi? - Vi dakle niste u stanju kakve normalne duše. Ima u vama neka n e u r a v n o t e ž e n o s t fizička i moralna. S vama dakle trēba posebno postupati. Slušajte dakle bez diskusije i sigurno ćete ozdraviti. Ako ne ćete, stanje vam se može samo pogoršati.

Na ovakve i slične načine završava se, uz milost Božju, liječenje,te strašne bolesti, kojoj je ime SKRUPULOZNOST!

DODATAK: O r a z l i k o v a n j u d u h o v a (273)

951. Različiti duhovi, koji djeluju u nama

Na prošlim smo stranicama više puta govorili o različitim pokretima,koji nas tjeraju na dobro ili na zlo. Očito je jako važno znati, gdje je i z v o r tih pokreta.

Svi ti pokreti mogu izvirati, govoreći teoretski, iz 6 različitih izvora:

a) od n a s s a m i h, od duha, koji nas tjera na dobro i tijela, koje nas vuče na zlo

b) od s v i j e t a, u koliko svijet djeluje, preko naših sjetila, na nutarnje sposobnosti, da ih usmjeri prema zlu, br. 212.

c) od d o b r i h a n đ e l a, koji u nama bude dobre misli,

d) od v r a g o v a, koji naprotiv djeluju na naša vanjska i nutarnja sjetila da nas navedu na zlo,

e) od B o g a, koji jedini može zahvatiti do dna naše duše i koji nas uvijek upravlja samo prema dobru.

952. Ali u praksi, dovoljno je znati, da li ti pokreti dolaze od d o b r o g ili z l o g počela. Dobra počela su: Bog, dobri anđeli i duh potpomognut milošću. Zla počela su: vrag, svijet i tijelo.

Pravila, koja nam pomažu, da razlikujemo jedno od drugoga, zovu se: PRAVILA ZA RAZLIKOVANJE DUHOVA. Već je sv.Pavao udario temelje tog razlikovanja, razlikujući u čovjeku tijelo i duh, a izvan čovjeka Duh Božji, koji nas nuka na dobro i pale anđele, koji nas navode na zlo. Iza njega su duhovni pisci, kao Kasijan, sv.Bernard, Sv.Toma, pisac knjižice "Nasljeduj krista" (knj.III.gl.54-55: o različitim putevima naravi i milosti i o pokvarenoj naravi i jakosti milosti Božje), pa sv.Ignacije zacrtali su pravila za razlikovanje različitih pokreta naravi i milosti.

953. PRAVILA Sv. Ignacija, koja posebno odgovaraju POČETNICIMA.

Prva se dva pravila odnose na ponašanje dobrog i zlog duha prema grješnicima i gorljivim osobama:

I.PRAVILO: G r j e š n i c i m a, koji uop-će ne stavljaju nikakve uzde svojim strastima, đavao proponira prividne užitke i naslade, da ih zadrži i još uvali u mani. Dobri duh naprotiv potiče u njima savjest, koja ih uznemiruje i grize, da ih tako potakne da iziđu iz svoga bijednog stanja.

II. PRAVILO: Kad se radi o osobama, koje su se iskreno obratile, đavao ih muči žalošću i uznemirivanjem savjesti, zaprekama svake ruke, da ih obeshrabri i zaustavi njihov duh. napredak. Dobri im duh naprotiv daje snage, hrabrosti i dobrih potisaja, da napreduju u krepostima. Sudit ćemo dakle prvo po plodovima: sve što sprečava napredak dolazi od vraga, a sve što konvenira tom napretku dolazi od Boga.

954. 2. III PRAVILO: Odnosi se na duhovne utjehe: One dolaze od dobroga duha:

1. ako bude poticaje nutarnje gorljivosti. Najprije iskru, pa plamen, a kasnije jaku vatru Božanske ljubavi,

2. kada su uzrokom suza, koje su zbilja izražaj nutarnjeg pokajanja ili ljubavi prema Našem Gospodinu,

3. kada uvećavaju vjeru, ufanje i ljubav ili smiruju i utihuju dušu.

955. 3. Ostala su pravila (4-9) odnose na duhovnu sušu:

1. Duhovne suše su smetnje i tama u duhu ili sklonosti volje na stvari niske i zemaljske, koja dovodi dušu u očaj, mlitavost i lijenost.

2. Tada ne smije čovjek mijenjati svojih dobrih odluka, već mora ustrajati u onom, što je prije odlučio.

3. Treba se što više time i okoristiti, da postanemo još gorljiviji i više vremena posvetiti na molitvu, ispitivanje savjesti, pokoru.

4. Imati pouzdanja u Božju pomoć, koja nam je, iako je ne osjećamo, dana, da potpomogne naše naravne sposobnosti, da činimo dobro.

5. Biti strpljiv i nadati se, da će se vratiti duhovna utjeha. Govoriti sam sebi, da ta suša može biti k a z n a za našu mlitavost. I s k u š e n j e, kojim Bog hoće, da nam opipljivo pokaže, što možemo, kad smo bez Njegovih utjeha. P o u k a, kojom nam Bog želi pokazati, da si sami ne možemo namaći tih duhovnih utjeha, a i da nas tako izliječi od naše oholosti.

956. 4. XI. PRAVILO odnosi se na utjehe, da nas opomenu, da već tada treba namaći snage, da se dobro vladamo u vrijeme suše. I da nas opomenu, kako se moramo poniziti, gledajući, kako malo možemo, kako smo lišeni sjetilne utjehe i naprotiv, kako možemo mnogo u vrijeme suše, ako se oslanjamo na Boga.

957. 5. Tri zadnja PRAVILA (12-14) iznose i otkrivaju vražje lukavstvo da nas zavede:

1. On radi kao zločesta žena, koja je slaba, ako joj se čovjek protivi, a koja je bijesna i žestoka, kada vidi, da joj čovjek popušta. Treba se dakle odlučno đavlu oprijeti.

2. On se ponaša kao zavodnik, koji traži tajnu od osobe, koju navodi na zlo. Dakle najbolji je način, da ga pobijedimo, da sve otkrijemo svojem duhovnom vođi.

3. On se vlada, kao kakav mudri zapovjednik, koji napada na najslabije mjesto, želeći odnijeti pobjedu. Važno je dakle bdjeti i paziti na tu svoju slabu stranu u ispitivanju savjesti.

KRATKI PREGLED PRVE KNJIGE

Cilj, koji si stavljaju pred oči početnici, je ČIŠĆENJE DUŠE, da se mogu nakon što se oslobode ostataka grijeha i grješnih prilika, sjediniti s Bogom.

958. Da ostvare taj cilj, prva je stvar, na koju trebaju misliti MOLITVA. Iskazujući Bogu dužne čine klanjanja, oni Ga sklanjaju, da im oprosti pogreške prošlog života. Zazivajući Ga s pouzdanjem, u zajednici s Utjelovljenom Riječi, postižu milost pokajanja i dobre odluke, koje čiste sve više i više svoju dušu i čuvaju je od ponovnih padova u budućnosti.

Taj se rezultat postizava na još sigurniji način RAZMA-

TRANJEM. I čvrsta uvjerenja, koja čovjek stiče dugim i ozbiljnim razmišljanjem, i osvrti na samoga sebe, koji nam bolje pokazuju našu bijedu i naše siromaštvo i žarke molitve, koje tada izbijaju iz dna našega srca, i odluke, koje tada stvaramo i pokušavamo ispunjati, sve to čisti našu dušu, udahnjuje u nju strah od grijeha i grješnih prilika i jača je protiv napastima i daje joj više odvažnosti u vježbanju pokore.

959. Jer, kad čovjek bolje shvati veličinu uvrede, koju je grijehom nanio Bogu i strogu dužnost zadovoljštine, tada mu duša odlučnije ulazi na puteve POKORE. U jedinstvu s Isusom, koji je htio biti pokornik za nas, dušu podilaze osjećaji stida, poniznosti i kajanja i predbacuje si bez prestanka svoj grijeh. U tim osjećajima, duša se daje na djela pokore, odlučno prihvaća križeve, koje joj šalje Providnost, sama se koječeg odriče, daje milostinju i tako popravlja prošlost.

Da izbjegne grijeh u budućnosti, ona se vježba u m r t v l j e n j u, vježbajući svoja vanjska i nutarnja sjetila, svoj razum i svoju volju, jednom riječi sve svoje sposobnosti, da ih podloži Bogu i da svagdje radi samo što je u skladu s Njegovom svetom Voljom.

Bez sumnje, ona ima u tom nekih dubokih zlih težnja, koje se nazivaju g l a v n i m grijesima (sedam), ali uz Božju milost, ona se trudi, da ih iskorijeni, ili barem da ih oslabi. Ona se posebno junački bori protiv svakoga od njih i dolazi vrijeme, kada će ih ona dovoljno ukrotiti.

Unatoč svega toga će se dići napasti, katkada strašne, iz dna duše, a poticati će ih i đavao i svijet. Ali ne gubeći hrabrosti, oslanjajući se na pomoć Onoga, koji je pobijedio svijet i tijelo, ona će se boriti već od samog početka i tako dugo, dok ne pobijedi neprijatelja.

I s milošću Božjom, veći će dio tih navala biti zapravo prilika za pobjedu. A dogodi li se po nesreći koji pad, duša će, ponizno, ali pouzdano baciti se odmah u naručaj Božjeg milosrđa, da zamoli oproštenje. Pad, koji je duša tako popravila, ne će biti nikakva zapreka, za njezin napredak.

960. Ipak moramo nadodati, da ovo aktivno čišćenje, koje smo opisali u prvoj knjizi nije dovoljno, da dušu posve očisti. Zato će se taj posao čišćenja nastaviti i na putu rasvijetljenja p o z i t i v n i m v j e ž b a n j e m u moralnim i teološkim k r e p o s t i m a. A taj će posao biti gotov istom onda, kada se nađemo na putu sjedinjenja i to onim pasivnim čišćenjima, koja je tako dobro opisao sveti Ivan od Križa, koja daju duši č i s t o ć u s a v r š e n o g s r c a, koja je normalno nužna za kontemplaciju. O njima će biti govora u trećoj knjizi.

.....

K N J I G A III.

P U T R A S V I J E T L J E N J A

961. Kada čovjek očisti svoju dušu od prošlih pogrešaka dugom i teškom pokorom, koja je u razmjeru s brojem i težinom tih pogrešaka, - kada je očvrsnuo u krepostima, meditacijom, mrtvenjem i opiranjem zlim sklonostima i napastima, - tada on ulazi na p u t r a s v i j e t l j e n j a.

Tako je prozvan, jer se sastoji posebno u tome, da takav čovjek slijedi Našega Gospodina pozitivnim vježbanjem u kršćanskim krepostima. A Isus je svijetlo svijeta i koji Ga slijedi ne hoda u tami. "Tko mene slijedi, ne hoda po tami, nego ima svijetlo života" (274).

U v o d (275)

Prije nego se dademo na opisivanje kreposti, u kojima se moraju vježbati uznapredovale duše, moramo osvijetliti tri prethodna pitanja:

1. Tko su ti, kojima odgovara put rasvijetljenja. - 2. Kojeg se programa treba na tom putu držati i 3. Kakva je razlika između pobožnih i gorljivih duša, koje idu tim putem.

1. KOME ODGOVARA PUT RASVIJETLJENJA

962. Sveta Terezija ovako opisuje stanovnike t r e ć e g a s t a n a, to jest uznapredovale duše: "One živo žele, da ne uvrijede Božansko veličanstvo. Izbjegavaju i lagane grijehe. Vole pokoru. Imaju svoje časove sabranosti. Korisno upotrebljavaju vrijeme. Vježbaju se u djelima ljubavi prema bližnjemu. Sve je kod njih dobro uređeno: njihove riječi, njihovo odijelo, pa i uprava njihove kuće, ako imaju kakvu povjerenu na upravu."

Iz ovog se opisa mogu izvesti slijedeći zaključci:

963. 1. Budući da se PUT RASVIJETLJENJA sastoji u n a s l j e d o v a n j u Našega Gospodina, da uzmognemo ići tim putem, potrebno je prije ostvariti tri slijedeća uvjeta, koji će nam omogućiti slijediti Božanskog Učitelja u pozitivnom vježbanju u krepostima, za koje nam je On dao primjer.

A. Prije svega je potrebno, da je duša, odnosno čovjek već stekao neku č i s t o ć u srca, da uzmogne, bez prevelike smionosti, težiti za tim habitualnim sjedinjenjem s Našim Gospodinom, koja pretpostavlja nasljedovanje u krepostima: jer koliko duša više ostaje izložena opasnosti, da od vremena na vrijeme upadne u teški grijeh, ona se mora prije svega odvažno boriti protiv grešnih prigoda, zlih sklonosti naravi i protiv napasti. I tek nakon što je nadvladala ove poteškoće, može se korisnije baciti na vježbanje u krepostima. Treba također, da zazire i od malog svjesvoljnog grijeha i da nastoji da ga izbjegava.

B. Nadalje je potrebno, da je umrtvila svoje strasti. Da uzmogne slijediti Našega Spasitelja, vrlo je važno, da se odrekne ne samo smrtnoga grijeha, nego i svakog svojevoljnog lakog grijeha, a napose takvog, u koji više pada i kojemu je više sklona. A do takvog gospodstva nad samim sobom dolazi se upravo junačkom borbom protiv strasti i glavnih grijeha, i jedino nam se tako pruža mogućnost, da se pozitivno vježbamo u krepostima i da se na taj način malo po malo približujemo svojem Božanskom Uzoru. I doista, jedino tada može čovjek imati dobro uređen način života, jedino se tada može malo sabrati i upotrebljavati svoje vrijeme u ispunjavanju svojih staleških dužnosti.

964. C. Konačno je potrebno, da je čovjek već stekao meditacijom č v r s t a u v j e r e n j a o svim velikim istinama tako, da može više vremena posvetiti pobožnim čuvstvima i molitvi u pravom smislu riječi u svojim razmatranjima. A baš po tim čustvima i baš po tim prošnjama u razmatranju čovjek po malo navlači na sebe kreposti Isusa Krista i može se u njima vježbati bez većih poteškoća.

Možemo dakle prepoznati one, koji su uznapredovali, po ove dvije temeljne oznake:

1. Oni već jako teško obavljaju čisto diskurzivnu meditaciju. Duh ih Sveti privlači i nuka ih, da svoje razmišljanje povežu sa što više čuvstava, i

2. Oni živo i stalno žele, da se sjedine s Našim Gospodinom, da Ga upoznaju, da Ga uzljube, i da Ga nasljeduju.

965. 2. Iz toga što smo rekli, jasno slijede glavne razlike između ova dva puta, naime puta čišćenja i puta rasvijetljenja.

A. C i l j je kod jednih i kod drugih napor i borba. Ali, dok se početnici bore protiv grijeha i njegovih uzroka, dotle se oni, koji su UZNAPREDOVALI bore, da u k r a s e svoju dušu sticanjem kreposti Našega Gospodina. No ipak nema zato između ta dva puta nikakve protivnosti: jedan pripravlja i uvjetuje drugi. Otkidajući se od grijeha i njegovih uzroka, već se čovjek vježba u krepostima u njihovom prvom stupnju, koji je posebno n e g a t i v a n. A p o z i t i v n e opet kreposti, u kojima se čovjek vježba na putu rasvijetljenja, usavršuju nas u odricanju samoga sebe i stvorenja. U prvom se slučaju naglašuje negativna strana, u drugom opet pozitivna, ali se jedna i druga lijepo popunjuju. Dakle na putu rasvijetljenja ne prestaje čovjek vježbati se u mrtvenju i u pokori, ali to ovdje čini u tom vidu, da se sjedini i da nalikuje više Našemu Gospodinu.

B. S r e d s t v a, iako ostaju u biti ista, razlikuju se samo u načinu, kako se primjenjuju: meditacija, koja je bila diskurzivna, postaje afektivna. Misao, koja se je do sada stalno odnosila na Boga, sada se usredotočuje u buduće na Isusu Kristu kojega želimo upoznati, ljubiti i nasljedovati. On postaje uistinu s r e d i š t e našeg života.

2. PROGRAM KOJEG SE TREBA DRŽATI NA PUTU RASVIJETLJENJA

966. Ovaj program izlazi iz onoga, što smo rekli:

1. Direktni je c i l j toga puta, da p o s t a n e m o s l i č n i Našem Spasitelju, tako da On postane središte našeg života.

A. On postaje prije svega središte naših misli.

Uživamo u studiranju njegova života i njegovih misterija. Evanđelje ima za nas nove čari i ljepote. Čitamo ga polagano, s čuvstvom, zanima nas svaki najmanji detalj iz života Našeg Spasitelja, a posebno nas zanimaju Njegove krepošti. Tu nalazimo neiscrpivu građu za razmatranje, uživamo u razmatranju njegovih riječi, analiziramo ih do u sitnice i primjenjujemo na sebe. Kad se želimo vježbati u kojoj kreposti, onda je najprije promatramo i studiramo u Isusu, potsjećamo se na njegove pouke i njegove primjere, i u tom nalazimo najjače motive, da i u sebi probudimo ta raspoloženja i te kreposti. On je središte naših misli u svetoj Misi i kod sv.Pričesti: liturgijske su molitve za nas izvrsno sredstvo, da Ga studiramo. Napokon takav čovjek, koji ide putem rasvijetljenja, nastoji u duh, š t i v u bolje upoznati nauku Isusa Krista, posebno njegovu duhovnu nauku, i to je upravo Isus, kojega takav traži u knjigama: Jesum quaerens in libris.

967. B. Takva spoznaja rađa l j u b a v l j u, i tako Isus postaje središte i naših osjećaja i čuvstava.

a) Pa kako bi doista čovjek mogao studirati svaki dan Onoga, koji, iako je sama dobrota i sama ljepota, ne bi bio predmet njegove posebne ljubavi? "Otkako sam upoznao Isusa Krista, rekao je Lacordaire, sve mi na Njemu izgleda dosta lijepo, da Ga promatram s užitkom"(277). Kad su Apostoli na Taboru, vidjevši preobraženo čovječanstvo Isusa Krista, bili tako zanešeni udivljenjem i ljubavlju, da su uzviknuli: "Dobro nam je biti ovdje" (278), koliko više mora nas zanositi ljepota uskrslog Spasitelja?

b) Pa kako, da Ga ne bismo ljubili, razmišljajući često o ljubavi, koju nam je posvjedočio i koju nam neprestano pokazuje u Utjelovljenju, Otkupljenju i u presvetoj Euharistiji? Sveti je Toma sažeo u jednu divno zbijenu strofu sva dobročinstva Spasiteljeva prema nama:

Po porodu nam posta drug,
Naš kruh za časnom trpezom,
Na smrti cijena za naš dug
I plaća nam u carstvu svom (279).

Na dan svoga rođenja postaje nam Drug na putu, naš Prijatelj, naš Brat, koji nas nikada ne ostavlja same. Ustanovljenjem presvete Euharistije On postaje naša hrana, te zasićuje svojim Tijelom, svojom Krvlju, svojom dušom, svojim Božanstvom naše duše, koje Ga gladuju i žeđaju. Umirući za nas na križu plaća cijenu našeg izbavljenja, oslobađa nas od ropstva grijeha, vraća nam duhovni život i daje nam najveći znak ljubavi, koji se može dati svojim prijateljima. Konačno - u nebu - nam se daje kao nagrada, mi Ga posjedujemo kroz svu vječnost i u buduće se naša sreća poistovjetuje s Njegovom slavom. - Nikada dakle ne ćemo moći dovoljno spoznati njegovu neizmjernu dobrotu, i nikada Ga ne ćemo moći dosta ljubiti.

968. C. A ljubav vodi k nasljedovanju. Upravo zato, što čovjeka privlače kreposti, koje ima njegov prijatelj, želi u sebi reproducirati te iste kreposti, tako da s njime sačinjava samo jedno srce i jednu dušu. Čovjek osjeća, da do te zajednice, da ona bude intimna i duboka, može doći samo jedinstvom misli, osjećaja i jedinstvom u krepostima svoga Prijatelja. I tako čovjek instinktivno kopira ono, što ljubi. - Tako Isus postaje središte naših čina, čitavog našeg života. Kada čovjek m o l i, postaje sličan Našemu Gospodinu u njegovom religioznom duhu, da slavi Boga i da s uspjehom potraži milosti, koje mu trebaju. Kad opet r a d i, tada se sjedinjuje s nazaretskim Radnikom, da radi - poput Njega - Bogu na slavu i na spasenje duša. Kad opet čovjek hoće da s t e k n e kakvu krepost, postaje sličan Isusu, koji je savršeni uzor dotične kreposti i s pomoću Njega onda čovjek nastoji, da se u njoj vježba. Tako je dakle u svemu, pa čak i u o d m o r u, - sve to čovjek poduzima u zajednici s Njime i u Njegovu duhu, i to s nakanom da bolje radi u buduće za interese Božje i njegove Crkve.

969. 2. Ali da taj cilj postignemo, potrebna su i s r e d s t v a, a ta će sredstva biti, osim molitve i aktivne meditacije, stalni napor u vježbanju u kršćanskim krepostima, koje nam pomažu, da bolje upoznamo, uzljubimo i nasljedujemo Našega Gospodina, to jest b o g o s l o v s k i m i m o r a l n i m krepostima. Pozvani smo na čvrstu krepost, koja se ne temelji na čuvstvima, nego na d u b o k i m u v j e r e n j i m a.

A. U ovim se krepostima vježbamo p a r a l e l n o, u tom smislu, što se ne možemo vježbati u moralnim krepostima, a da se ne vježbamo u bogoslovskim, i - obratno. Tako ne može čovjek gajiti krepost kršćanske razboritosti, ako ga pri tom ne vodi svijetlo vjere, ako ga ne podržava nada, i ako ga ne potiče ljubav prema Bogu. Isto tako vjera i nada pretpostavlja razboritost, jakost i umjerenost. A tako i s drugim krepostima.

Ipak ima kreposti, koje bolje odgovaraju ovom ili onom vremenu na putu rasvijetljenja. Tako na primjer oni, koji su tek počeli stupati tim putem, više pridaju važnosti nekim m o r a l n i m krepostima, koje oni više trebaju da nadvladaju sensualnost i oholost. Kasnije, kada već budu obračunali s tim manama, posebno će se dati na vježbanje bogoslovskih kreposti, koje nas direktnije sjedinjuju s Bogom.

970. B. Da bolje shvatimo tu nauku, potrebno je sada u nekoliko riječi pokazati razliku između ovih kreposti:

a) B o g o s l o v s k e kreposti imaju za DIREKTNI OBJEKT samoga Boga, a za motiv imaju jedno Božje svojstvo. Tako po vjeri, ja vjerujem u Boga, oslanjajući se na njegov Božanski auktoritet; po ljubavi ga ljubimo radi njegove neizmjerne dobrote. Tako nas ove kreposti d i r e k t n o s j e d i n j u j u s Bogom. Po vjeri postaje dionici njegove misli, po ljubavi Njegove ljubavi.

b) M o r a l n e kreposti imaju za DIREKTNI OBJEKT neko stvoreno dobro, a za motiv neko pošteno dobro. Tako na primjer pravda ima za objekt, da svakomu dade ono, što mu se duguje, a njezin je motiv poštenje. Ove kreposti pripremaju naše sjedinjenje s Bogom uklanjajući zapreke, kao na primjer

nepravdu, i s njima što više i započinje to sjedinjenje. Jer, time što sam pravedan, sjedinjujem se s Bogom, koji je sama pravednost.

Ali baš b o g o s l o v s k e kreposti, koje imaju za direktniji cilj sjedinjenje, ovo sjedinjenje s Bogom dovršavaju.

971. C. Iz toga izlazi, da moramo proučavati prije bogoslovske kreposti, želimo ih studirati prema njihovoj prednosti. Želimo li pak ići p s i h o l o š k i m redom, tako naime, da idemo od nesavršenijega k savršenijemu, kao što to mi radimo ovdje, treba svakako započeti s moralnim krepostima, ne zaboravljajući ipak našu prijašnju opasku o paralelnom razvijanju kršćanskih kreposti.

3. DVIJE KATEGORIJE UZNAPREDOVALIH

Na tom putu rasvijetljenja se mogu jako dobro razlikovati dvije kategorije duša: jedne su pobožne duše, a druge su gorljive duše.

972. 1. P r v e imaju dobru volju, usmjerene su prema dobru, i poduzimaju posve ozbiljne napore, da izbjegnu svojevoljne pogreške. Ali su one još uvijek tašte i preuzetne. Malo su naviknute na odricanje, ne dostaje im energija i ustrajnost, a posebno onda, kada nadođu iskušenja. Odatle tako mnogo kolebanja u njihovu vladanju. Spremni su sve pretrpjeti, dok su kušnje još daleko, ali nemaju strpljivosti i tuže se, kad ih stigne žalost ili suša. Spremne su, da stvore plemenitih odluka, ali ih ispunjuju samo djelomično, napose, ako nadođu nepredviđene poteškoće. Na taj je način njihov napredak spor, i one se osobito moraju vježbati u (moralnim) krepostima snage, ustrajnosti i poniznosti.

973. 2. G o r l j i v e su duše poniznije i odvažnije. One se ne pouzdaju u sebe, posve se pouzdaju u Boga, već su naviknute na kršćansko odricanje, energičnije su i ustrajnije. Unatoč toga njihovo odricanje nije ni apsolutno, nije bi općenito. Imaju veliku želju za savršenošću, ali iskušenja još nisu dovoljno učvrstila njihovu krepost. Kad ih snađe utjeha i veselje, one to prihvaćaju vrlo rado, ali još ne ljube križa. Čvrste odluke, koje su stvorile u jutro, ispunjavaju samo djelomično, jer još nisu dovoljno ustrajne u svojim naporima. One pokazuju mnogo ljubavi prema Bogu u tome, što se iz ljubavi prema Njemu odriču opasnih stvari, ali katkada pretjerano vole ono, što im Bog ne zabranjuje ljubiti, kao roditelje, prijatelje, utjehe, koje nalaze u svojim pobožnim duhovnim vježbama. Njima preostaje dakle još da se potpunije i savršenije otresu svega onoga, što - iako dopušteno - smeta njihovo sjedinjenje s Bogom.

Mi ne ćemo posebno raspravljati o ove dvije kategorije uznapredovalih duša. Ali će duhovni vođa, među krepostima, koje ćemo opisati, izabrati za svaku dušu one, koje joj više odgovaraju.

DIOBA DRUGE KNJIGE

974. Budući da je c i l j uznapredovalih duša, da Isus p o s t a n e s r e d i š t e njihova života, one će:

1. Brižljivo se dati na afektivnu meditaciju, da u njoj crpu spoznaju, ljubav i nasljedovanje svoga Božanskog Uzora,

2. one će se vježbati na posebni način, ali ne isključivo, u onim m o r a l n i m krepostima, koje ih oslobađaju od zapreka, koje stoje na putu sjedinjenja s Bogom, i koje ih počinju sjedinjavati s Onim, koji je Uzor svake savršenosti,

3. zatim će se vježbati u b o g o s l o v s k i m krepostima, u kojima su se već vježbale na putu čišćenja, koje se u njima razvijaju paralelno s moralnim krepostima, i postaju glavni pokretač njihova života,

4. ali, budući da borba još nije završena, i budući da će neprijatelj pokušavati iznova da napada, trebat će to predvidjeti i pobjedonosno se oprijeti (280).

Odatle 4 Poglavlja:

I : - Afektivna molitva, koja je svojstvena tome putu
II : - Moralne kreposti
III : - Bogoslovske kreposti
IV : - Borba protiv ponovnih navala neprijatelja

I. G L A V A

A F E K T I V N A M E D I T A C I J A (281)

975. Duše, koje napreduju, nastavljaju obavljati sve pobožne duhovne vježbe početnika, br. 657., povećavajući im broj i dužinu, približujući se tako n e p r e s t a n o j molitvi, koja je već opisana u br. 522. i koja se potpuno ostvaruje tek na putu sjedinjenja.

Te se duše posebno daju na afektivnu meditaciju, koja po malo zamjenjuje onu diskurzivnu.

Izložit ćemo dakle:

1. njezinu narav, 2. njezine koristi, 3. njezine poteškoće i 4. metodu, koje se možemo držati kod te meditacije.

I. N a r a v a f e k t i v n e m e d i t a c i j e

976. 1. DEFINICIJA. Afektivna meditacija je, - kako joj i ime kaže, - meditacija u kojoj prevladavaju pobožna čuvstva, to znači različiti čini volje, kojima izražavamo Bogu svoju ljubav i želju, da Ga proslavimo. U toj meditaciji srce ima znatno više mjesta od razuma.

P o č e t n i c i, kako smo to rekli u br. 668., moraju steći prije svega čvrsta uvjerenja. Oni dakle inzistiraju u svo-

joj početničkoj - diskurzivnoj meditaciji, na djelovanje razuma, dok čuvstvima daju skučeno i ograničeno mjesto. Ali postepeno, - već kako se čuvstva uvjerenja sve dublje usađuju u dušu, dosta je samo malo vremena, da ih obnovimo, a onda dajemo više mjesta čuvstvima. Duša, koja je zanesena Božjom ljubavi i ljepotom kreposti, lakše se diže u pobožnom poletu prema začetniku svega dobroga, da Mu se pokloni, da Mu se zahvali, da Ga blagosliva i da Ga ljubi. Lakše se diže prema Spasitelju Isusu Kristu, njezinom Uzoru, Gospodaru, prijatelju i bratu, da Mu iskaže svoje najčustvenije osjećaje. Lakše se uzdiže prema Blaženoj Djevici Mariji, Majci Isusovoj i našoj, Djeliteljici Božanskih milosti, da Joj iskaže najsinovskiju, najpouzdaniju i najplemenitiju ljubav. (isp.br.166.).

Drugi osjećaji spontano naviru iz njezina srca, osjećaji stida, sramote i kajanja radi njene bijede, žarke želje, da bolje čini, pouzdane molitve, da za to zadobije milost; čuvstva i osjećaji žara za slavu Božju, koji je nukaju, da se moli za sve velike potrebe Crkve i duša.

977. 2. PRELAZ od diskurzivne na afektivnu meditaciju.- To ne biva - taj prelaz s jedne meditacije na drugu - najedanput. Ima neka prelazna perioda, gdje se više ili manje miješaju promatranja sa čuvstvima. Ima u tom prelazu i jedna druga perioda, gdje se još čine promatranja, ali u obliku kolokvija: Pomozi mi, moj Bože, da dobro shvatim, potre bu ove kreposti. I razmišlja se nekoliko minuta. A zatim se nastavlja: Hvala Ti, moj Bože, na Tvojim božanskim rasvijetljenjima. Daj dobrostivo, da sva uvjerenja što dublje prodru u moju dušu, jer ona djelotvornije utječu na moje vladanje i na moj život... Pomozi mi, molim Te, da uvidim, koliko sam još daleko od te kreposti... da vidim, što mi je činiti, da se u njoj bolje vježbam..., posebno danas. Zatim dolazi čas, kada ta razglabanja intelekta posve prestaju, ili barem toliko kratko traju, da je najveći dio meditacije proveden u pobožnom razgovoru, Katkada međutim čovjek osjeća potrebu, da se časovito povrati na ta razglabanja, da dovoljno zaposli svoj razum. U svemu tome treba slijediti poticaje milosti, koje nadzire duhovni vođa.

978. 3. ZNAKOVI, PO KOJIMA SE VIDI TAJ PRELAZ.- A. Jako je važno poznavati z n a k o v e, po kojima ćemo zaključiti, da je vrijeme, da od diskurzivne meditacije prijeđemo na afektivnu. Nikako ne bi bilo razborito to učiniti p r e r a n o. Jer tada bi duša, budući da nije dosta uznapredovala, da ta čuvstva zadrži, pala u rastresenost ili duhovnu sušu. S druge bi strane bilo pogrešno to učiniti i p r e k a s n o, jer prema priznanju svih duhovnih pisaca, afektivna je meditacija puno plodonosnija od diskurzivne, jer baš osobito činima volje slavimo Boga i primamo u sebe kreposti.

B. To su slijedeći znakovi: 1. kada je, kraj sve dobre volje, ovo umovanje teško obavljati ili se iz njega teško izvlači neka korist, i kada je čovjek osim toga više sklon čuvstvima, 2.kada je čovjek već stekao čvrsta uvjerenja, koja su se tako duboko zasjekla u dušu, da duša posjeduje čvrsto uvjerenje već na početku molitve, 3.kada se srce, otrgnuto od grijeha, lako vine prema Bogu ili Našem Gospodinu.

Ali, budući da je svatko loš sudac u svojoj vlastitoj parnici, sve će te znakove podložiti sudu duhovnog vođe.

979. 4. SREDSTVA ZA GAJENJE ČUVSTAVA.- A. Pobožna se čuvstva umnažavaju i produljuju na posebni način vježbanjem u ljubavi. Takva ponožna čuvstva izbijaju doista posebno iz duša, u kojima dominira ljubav prema Bogu. Ljubav nas nuka i tjera, da se d i v i m o Božanskim savršenostima. Ljubav nam - osvijetljena vjerom - stavlja pred oči neizmjernu ljepotu, dobrotu i milosrđe Božje. A tada se spontano rađa osjećaj štovanja i udivljenja, koji opet izaziva osjećaj zahvalnosti, hvale, uživanja. Što čovjek više ljubi Boga, više se produljuju ti različiti čini. Tako isto stoji i s ljubavlju prema Našem Gospodinu Isusu Kristu: kad čovjek prođe u svom duhu dobročinstva, koja smo spomenuli i naveli u br. 967., kada prođe u duhu one strašne muke, koje je za nas podnio taj ljubezni Spasitelj, kada misli na ljubav, koju nam još i sada zasvjedočava u Euharistiji, tada čovjek lako u sebi budi čuvstva divljenja, klanjanja, zahvalnosti, sućuti, ljubavi, i osjeća potrebu, da blagosliva i hvali Onoga, koji nas toliko ljubi.

98o. B. Početnicima će se savjetovati - baš zato, da tu Božansku ljubav u sebi razvijaju sve više, - da često razmatraju o velikim istinama, koje nas sjećaju svega onoga, što je Bog učinio i što i sada neprestano čini za nas. To su ove istine:

a) Stanovanje triju Božanskih Osoba u nama i njihovo očinsko djelovanje nad nama (br.92-13o).

b) Naše učlanjenje u (mističnoga) Krista, i njegova uloga u našem kršćanskom životu (br.132-153), njegov život, njegovi misteriji, a posebno njegova Muka i njegova ljubav u Euharistiji,

c) Uloga blažene Djevice Marije, Anđela i Svetaca u našem kršćanskom životu (154-189). Tu zbilja nalazimo vrlo zgodno sredstvo da mijenjamo svoja čuvstva, obraćajući se čas Blaženoj Djevici, našoj nebeskoj Majci, čas opet svetim Anđelima, napose svojem anđelu Čuvaru, a čas zatim opet Svecima, posebno onima, koji nas više potiču na pobožnost.

d) Usmene molitve, koje su - kao na primjer Očenaš, Zdravo Marijo, Klanjam Ti se smjerno... - pune čuvstava ljubavi, zahvalnosti i predanja u svetu volju Božju.

e) Glavna kreposti, kao štovanje Boga, poslušnost prema poglavarima, poniznost, jakost, umjerenost, a posebno tri bogoslovske kreposti: promatrat ćemo te kreposti, ne u njihovom apstraktnom obilježju, nego u toliko, u koliko se u njima v j e ž b a o i Naš Gospodin, i pokušat ćemo, da se i sami vježbamo u njima upravo zato, da Mu budemo slični i da Mu pokažemo svoju ljubav.

f) Ne prestati razmatrati o pokori, mrtvenju, grijehu i posljednjim stvarima. Ali to treba činiti malo drugačije, nego što to čine početnici. Tako promatramo na primjer Isusa, kao savršeni Uzor pokore i mrtvenja, koji je uzeo na sebe grijehe svijuh nas i koji ih ispašta dugim mučeništvom, i nastojat ćemo, da Ga sasvim približimo sebi sa svim njegovim krepostima.

Ako razmišljamo o smrti, nebu ili paklu, to će biti zato, da se otkinemo od stvorenih stvari i da se sjedinimo s Isusom i da si tako osiguramo milost dobre smrti i lijepo mjesto u nebu kraj Isusa.

II. K o r i s t o d a f e k t i v n e m o l i t v e

Ova korist izvire iz same naravi takve molitve:

981. 1. Glavna korist je i n t i m n i j e i s t a l n i j e sjedinjenje s Bogom. Budući da ona u sebi sadržaje više čuvstava, ona u nama povećava i ljubav prema Bogu. Tako su čuvstva i u č i n a k i u z r o k. Ona rađaju ljubavlju prema Bogu, ali je ona i usavršuju, jer kreposti rastu ponavljanjem istih čina. - Na isti način ona usavršavaju i uvećavaju našu spoznaju Božanskih svojstava. Jer, kako to lijepo zapaža sv.Bonaventura, "najljepši način spoznaje Boga je iskusiti milinu njegove ljubavi. Taj je način odličniji, plemenitiji i ugodniji, nego traženje Boga putem razuma" (282). Kao što bolje sudimo o izvrsnosti kakvoga drveta, kad kušamo njegov plod i njegovu slast, tako isto bolje cijenimo i veličinu Božjih svojstava, kad iskustvom dohvaćamo slast njegove ljubavi. Ova spoznaja opet sa svoje strane povećava našu ljubav, našu gorljivost i daje nam odvažnosti, da se sasvršenije i potpunije vježbamo u svim krepostima.

982. 2. Povećavajući ljubav, povećava i usavršuje afektivna molitva i sve druge kreposti, koje iz nje izlaze, a to su: a) potpuni sklad sa svetom voljom Božjom. Čovjek se osjeća sretnim, da ispuni volju onoga, koga ljubi, b)usavršuje želju za Božjom slavom i spasom duša. Kada čovjek ljubi, ne možemo ga spriječiti da hvali, i da nastoji da i ddugi hvale objekt njegove ljubavi, c)usavršuje ljubav prema tišini i sabranosti. Čovjek želi, da se sam nađe s onim koga voli, da češće misli na njega, i da mu uzvraća svoju ljubav, d)povećava ljubav prema čestoj sv.Pričesti. Čovjek želi na što je moguće savršeniji način posjedovati objekt svoje ljubavi, osjeća se sretnim, da ga prima u svoje srce i da s njime ostane sjedinjen cijeli dan, e)usavršuje duh žrtve: znamo, da se možemo sjediniti s Raspetim Spasiteljem, i po Njemu sa samim Bogom samo u toliko, u koliko se odrečemo samoga sebe i svojih ugodnosti, da nosimo ustrajno njegov križ i da prihvaćamo sva iskušenja, koja nam Providnost pošalje.

983. 3. Tu se često nađe i d u h o v n e u t j e h e. Zbilja nema čistijeg i slađeg veselja, nego li ono, što se nalazi u društvu kojeg prijatelja. A kako je Isus najnježniji i najbolji prijatelj, u njegovoj prisutnosti osjećamo nešto od nebeskih radosti: b i t i s I s u s o m - s l a t k i j e r a j. Nesumnjivo, postoje katkada kraj tih radosti i suše i druga iskušenja. Ali te duše primaju sve to strpljivo, i ne prestaju, - kraj svega toga, - da neprestano govore Bogu, da Ga žele ljubiti i da Mu žele služiti. A sama pomisao da trpimo za Boga, već je neko olakšanje u našim mukama, neka utjeha.

Možemo još nadodati, da ova afektivna molitva nije ni tako teška kao diskurzivna. U diskurzivnoj se meditaciji čovjek

zamara izvodeći razumske sudove i zaključivanja, dok ovdje, kad se čovjek prepusti svojim srcem osjećajima ljubavi, zahvalnosti, hvale, duša mu osjeća tihi mir, koji mu daje moćnosti, da sačuva svoje sile za vrijeme rada.

984. 4. Konačno nas ova afektivna molitva, - time što se pojednostavnjuje, to znači time, što se umanjuje broj i raznolikost čuvstava, da se pojačaju samo neka od njih, dovodi malo po malo, do p o j e d n o s t a v n j e n e molitve, koja već predstavlja stečenu kontemplaci-ju, i tako nas sprema za ulivenu kontemplaciju, ili točno rečeno, one duše, koje su na tu kontemplaciju pozvane. No o tom će biti govora kod "puta sjedinjanja".

III. P o t e š k o ć e i o p a s n o s t i a f e k t i v n e m o l i t v e

Najbolje stvari imaju svoje poteškoće i opasnosti. Tako je isto i s afektivnom molitvom, koja, ako je ne obavljamo po pravilima razboritosti, dovodi do zloporaba. Navest ćemo glavne, kao i lijekove protiv njih.

985. Prva je n a p r e z a n j e, koje dovodi do umora i iscrpljenosti. Ima ih doista, koji - htijući pojačati svoja čuvstva - napreže i glavu i srce, bičuju se, na silu se razdražuju, da probude čine, da se zanesu ljubavlju, gdje narav ima znazno veći udio od milosti. Takvim se naporima zamara nervni sistem, krv udari u mozak i neka laka groznica uništava snagu, i čovjek ubrzo postaje iscrpljen. Može se dogoditi, da se na to nadovežu i fiziološka poremećenja i da se s pobožnim čuvstvima pomiješaju više ili manje sjetilni osjećaji.

986. To je jako velika p o g r e š k a, koju je važno liječiti odmah u početku, držeći se uputa razboritog duh.vođe, kojemu treba dati na znanje to stanje. A lijek je protiv toga čvrsto i jako uvjerenje, da se ljubav prema Bogu sastoji mnogo više u v o l j i, nego li u osjećajnosti, i da veličina te ljubavi nije u jakim zanosima (đ83), nego u tihoj i stalnoj odluci, da ništa ne odbijemo Bogu. Ne zaboravimo, da je ljubav čin volje. Bez sumnje ona često utječe na osjećajnost i tu budi više ili manje jaka uzbuđenja, ali ona nisu po sebi prava pobožnost, ona su samo njezine sporedne manifestacije, i moraju ostati podređena volji, i ona ih mora svesti na pravu mjeru. A ako toga nema, onda ta osjećajna uzbuđenja preuzimlju maha, postaju glavno-što predstavlja nered i umjesto da koriste i idu u prilog pravoj pobožnosti, ona je iznakazuju, da postane osjetilna, a katkada i senzualna ljubav. Jer sve nagle emocije su na koncu konca iste vrste i lako čovjek prijeđe od jedne na drugu. Treba dakle ići za tim, da p r o d u h o v i m o svoja čuvstva, da ih umirimo i stavimo u službu volje. Onda ćemo istom osjećati mir, koji nadilazi svaki osjećaj - "pax Dei que exsuperat omnem sensum" (284).

987. 2. Druga neurednost je c h o l o s t i p r e u z e t n o s t. Budući da imaju dobrih i plemenitih osjećaja,

svetih želja i dobrih nacrta za duhovni napredak, pa budući da imaju čustvene gorljivosti, i - u nekim časovima - osjećaju prezir prema užitcima, dobrima i svjetovnim ispraznostima - misle ti ljudi, da su došli mnogo dalje, nego što su stvarno došli, i pitaju se, nisu li već stigli i do vrhunaca savršenosti - do kontemplacije. Katkada takav - u molitvi - prestane i disati očekujući božanska nadahnuća. I baš takvi osjećaji jasno pokazuju, da su takvi još daleko od vrhunaca savršenosti. Jer se sveci i zbilja gorljive duše nikad ne pouzdavaju u sebe, uvijek se smatraju gorima, a sve druge boljima od sebe. Treba se dakle vratiti na vježbanje u poniznosti, u nepouzdavanju u samoga sebe, vodeći računa o onomu, što ćemo kasnije reći o toj kreposti. U ostalom, kada se jave takvi osjećaji oholosti, Bog se pobrine često da privede te duše do osjećaja njihove nesposobnosti, lišavajući ih utjeha i najboljih milosti. Onda one shvate, da su još daleko od željena cilja.

988. 3. Ima ih također, koji svu svoju pobožnost stavljaju u traženje duhovnih utjeha i zanemaruju svoje staleške dužnosti i vježbanje u običnim i redovnim krepostima. Samo ako lijepo obavljaju molitvu, one smatraju i umišljaju si, da su savrše'e. A to je velika iluzija. Nema nikakvog savršenstva bez potpunog usklađenja s voljom Božjom. A njegova je volja, da vjerno ispunjujemo, osim njegovih zapovijedi, staleške dužnosti, da se vježbamo u malim krepostima čednosti, blagosti, popuštanja, ljubeznosti, isto tako kao i u velikim. Misliti, da je čovjek svetac, ako voli molitvu, a napose, ako voli utjehe, znači zaboraviti na to, da je samo onaj savršen, koji čini i ispunjava volju Božju: "Ne će ući u kraljevstvo Božje, oni koji mi govore: Gospodine, Gospodine, nego oni, koji ispunjuju volju moga nebeskog Oca" (285).

Ali kada čovjek zna ukloniti zapreke i opasnosti, i to na onaj način, kako smo izložili, ostaje, kako smo rekli već prije, da je afektivna molitva vrlo korisna za naš duhovni napredak kao i za apostolski žar. Pogledajmo dakle, koje su metode, koje će nam pomoći, da tu molitvu gajimo i razvijamo što je moguće bolje.

IV. M e t o d e a f e k t i v n e m e d i t a c i j e

Ove se metode svode na dva tipa: metoda svetog Ignacija i metoda svetog Sulpicija

§ 1. METODA SVETOGA IGNACIJA (286)

Među ignacijanskim metodama su tri, koje se odnose na afektivnu molitvu:

To su: 1. kontemplacija, 2. primjena sjetila i 3. drugi način molitve.

1. Ignacijanska kontemplacija

989. - Ovdje se ne radi niti o ulivenoj kontemplaciji, a niti o stečenoj, nego o jednoj vrsti afektivne molitve. Kontemplirati - promatrati - neki predmet, ne znači pogledati ga samo prolazno, nego onako kao u p o z i pred sobom i s u ž i v a n j em, sve dok čovjek ne bude potpuno zadovoljen. To znači promatrati ga s divljenjem i ljubavlju, kao što kakva majka promatra svoje dijete. Ova se kontemplacija može odnosti na otajstva iz Života Našega Gospodina ili na pojedina božanska svojstva.

Kad razmatramo o kojem otajstvu, promatramo najprije:

o s o b e, koje dolaze u obzir u tom otajstvu, kao na primjer presveto Trojstvo, Našega Gospodina, blaženu Djevicu, ljude, gledamo na njihovu vanjštinu i na njihovu nutrinu,

s l u š a m o njihove riječi, i pitamo se, kome su upravljene i što one izražavaju,

p r o m a t r a m o čine, njihovu narav i okolnosti.

A sve to samo zato, da iskažemo svoje dužnosti prema Bogu, Isusu Kristu, našoj Gospodi, da bolje spoznamo i da bolje uzljubimo Isusa.

990. Da ta kontemplacija donese što više ploda, promatramo konkretno otajstvo, ne kao da se je dogodio davno u prošlosti, nego kao da se s a d a o d v i j a pred našim očima. Ono postoji zapravo po milosti, koja je s njime povezana. Osim toga ne prisustvujemo tome otajstvu kao jednostavni promatrači, nego kao a k t i v n i u č e s n i c i, sjedinjujući se na primjer s osjećajima Blažene Djevice u času rađanja Bogačovjeka. Tu ćemo potražiti osim toga i p r a k t i č k i r e z u l t a t, na primjer intimnije poznavanje Isusa, i još jaču ljubav prema Njemu.

Kako se vidi, lako je unijeti u ovaj okvir sve osjećaje udivljenja, klanjanja, zahvalnosti i ljubavi prema Bogu, kao i našu žalost, uznemirenost, kajanje radi naših grijeha i konačno sve molitve, koje možemo moliti za sebe i za druge.

Da velika množina tih čuvstava ne bi naškodila miru i sabranosti duše, ne smijemo zaboraviti na onu tako pametnu opasku svetog Ignacija (287): "ako osjetim, da me je koje od onih čustava, koja sam htio probuditi u sebi, posebno obuzelo, tada ću se zaustaviti i na njemu zadržati sve dotle, dok mi duša ne bude potpuno zadovoljena. Jer ne zadovoljuje i ne umiruje dušu obilno znanje, nego osjećanje i nutarnje uživanje u istinama, o kojima razmatramo.

2. Primjena 5 moći

991. Ovim imenom označujemo vrlo jednostavni i vrlo čuvstveni način meditiranja. Sastoji se u tome, da vježbamo 5 sjetila, bilo tjelesnih bilo duhovnih, i to na nekom otajstvu iz života Našeg Gospodina, i to zato, da jače proniknemo svojom

dušom sve okolnosti toga otajstva, i da probudimo u svojem srcu pobožne osjećaje i dobre odluke.

Uzmimo kao primjer Božićni događaj! 1. Primjena v i d a. Gledam malo dijete u kolijevci, onu slamu na kojoj leži, pelenice u koje je umotano... Gledam one male ruke što dršču od zime, njegove oči orošene suzicama.. To je moj Bog, ja Mu se klanjam sa živom vjerom. : Vidim i blaženu Djevicu: kolike li čednosti, kolike li nebeske ljepote!.... Ja je gledam, kako uzima u svoje ruke maleno Dijete, kako Ga umata u pelenice, kako Ga stišće na svoje srce, kako Ga postavlja na slamicu. To je njezin Sin, i to je njezin Bog. Divim se, molim... Mislim na sv.Pričest. To je isti Isus, kojega ja primam... Imam li istu vjeru, istu ljubav?

2. Primjena s l u h a: slušam plač Božanskog Djeteta... slušam uzdisaje, koje mu izaziva trpljenje... Zima Mu je, posebno podnosi nezahvalnost ljudi. Slušam riječi njegova Srca Srcu svoje svete Majke, slušam i njezinin odgovor, odgovor pun vjere, klanjanja, poniznosti, ljubavi. I ja se sjedinjujem s njihovim osjećajima. ...

3. Primjena m i r i s a. Udišem miris kreposti, kojima odiše kolijevka, ugodan miris Isusa Krista, i molim Spasitelja, da mi dade to duhovno osjetilo, koje će mi omogućiti, da mogu udisati miris njegove poniznosti ...

4. Primjena o k u s a. Kušam sreću, koju osjećam u društvu s Marijom, Isusom i Josipom, sreću, da ih ljubim, a da je osjetim što bolje, ostat ću tiho posve blizu svoga Spasitelja.

5. Primjena o p i p a. Dotičem svojim rukama s pobožnim poštovanjem kolijevku i slamu, na kojoj leži moj Spasitelj i cjelivam je s ljubavlju... A ako mi dopusti malo Božansko Dijete, ja ljubim Njegove posvećene nožice.(288).

Završavamo meditaciju pobožnim razgovorom s Isusom, s njegovom Majkom, moleći milost, da sve velikodušnije ljubimo toga Božanskog Spasitelja.

992. Što se tiče razmatranja pojedinih Božjih svojstava, ona se obavlja tako, da se promatra svako Božansko svojstvo s čuvstvima klanjanja, hvale i ljubavi, i da se zaključi potpunim darivanjem samoga sebe Bogu (289).

3. Drugi način molitve

993. Drugi se način molitve po sv.Ignaciju sastoji u tome, da se polagano prolazi koja usmena molitva, kao na pr. Očenaš, Zdravo Marijo, Zdravo Kraljice i t.d., pa da se promatra i uživljava u smisao svake pojedine riječi.

Tako ćete kod Očenaša, uzeti prvu riječ, nju ćete promatrati i reći: O moj Bože, Vječni, Svemogući, Stvoritelju svega, Ti si me posinio i uzeo za svoje dijete, Ti si moj O t a c. Ti si to zato, što si mi na krštenju dao svoj božanski život, i što ga svaki dan umnožavaš u mojoj duši... Ti si to zato, jer me ljubiš više, nego li je ijedan otac ili ikoja

majka ikada ljubila svoje dijete... jer Ti za mene uvijek vodiš posebnu očinsku brigu... (29o).

Ostaje se kod ove prve riječi sve dotle, dok tu čovjek nalazi neka značenja ili osjećaje, koji mu donose neko svijetlo, snagu ili utjehu. Ako bi se dogodilo, da bi jedna ili dvije riječi dale dovoljno građe za cijelo vrijeme razmatranja, ne treba se mučiti s time, da bi išli dalje. Zatim čovjek nastoji, da se uživi u te riječi, da im okusi sadržaj, da izvuče iz njih kakvi praktični zaključak, i na koncu se pomoli, da ga i ispuni.

To su dakle tri jednostavna i laka načina, na koje će čovjek moći obavljati afektivnu molitvu.

§ 2. METODA SVETOG SULPICIJA

Već smo rekli i prije, (br.7ol), da je ta metoda puna čuvstava. Duše, koje su uznapredovale, mogu se prema tome s njome vrlo korisno poslužiti, vodeći računa o slijedećim opaskama:

994. 1. Prva točka, - k l a n j a n j e - koja je kod početnika bila dosta kratka, produljuje se sve više i katkada zauzima sama za sebe više od polovice razmatranja. To biva tada, kada se duša, sva obuzeta ljubavlju prema Bogu, divi, klanja, blagoslivа, zahvaljuje čas svim trima Božanskim Osobama, a čas opet svakoj pojedinoj Osobi napose, a zatim opet Našem Gospodinu, savršenom Uzoru kreposti, koju želimo navući u sebe. Duša iskazuje već prema prilikama, i izraze svoga štovanja, zahvalnosti i ljubavi, blaženoj Djevici i Svecima. I dok to čini, osjeća se ponukanom, da slijedi njihove kreposti.

995. 2. Druga točka: d u h o v n a p r i č e s t: postaje gotovo posve afektivna. Onih nekoliko čina razuma načinimo vrlo kratko, i to ih još načinimo u obliku r a z g o v o r a s Bogom ili našim Gospodinom: "Pomozi mi moj Bože, da se uvjerim sve više i više..." Te čine prate i slijede izrazi zahvalnosti za primljene milosti, i žive želje, da slijedimo kreposti, o kojima smo razmatrali. Kad se čovjek ispituje u kojoj konkretnoj kreposti, uvijek to promatra u odnosu s Isusom i uspoređujući sebe s tim božanskim uzorom. Rezultat je taj, da sasvim dobro uočimo svoje pogreške i svoju bijedu, i to baš radi o p r e č n o s t i između Njega i nas. A tada su i osjećaji poniznosti i kajanja, koje čovjek osjeća, jači i dublji, pouzdanje, koje ima u Boga je veće, jer se čovjek nalazi posve blizu liječnika duša i spontano mu se iz srca izvija onaj krik: "Gospodine, evo bolestan je onaj, kojega ljubiš" (291). Odatle onda gorljive molitve, da postignemo milost, da se vježbamo u ovoj ili onoj kreposti, molitve ne samo za sebe, nego i za druge, za čitavu Crkvu. Molitve pouzdane, jer znamo, da te molitve, budući da smo ukalamljeni u Krista, On podržava i pomaže.

996. 3. I sama k o o p e r a c i j a, u trećoj točki, postaje više protkana čuvstvima. Odluku, koju je čovjek stvo-

rio, stavlja pred oči Isusu i želi, da je On odobri, želi, da je izvrši, da se s Kristom što intimnije i savršenije sjedini, računa zato na njegovu pomoć, jer se ne pouzdaje u samoga sebe. Onda čovjek povezuje svoju odluku uz kakvu duhovnu kitiću ili kakav pobožni zaziv, koji ponavlja često preko dana i koji nam pomaže, ne samo, da tu odluku zbilja i provedemo u djelo, nego da se i s ljubavlju sjetimo Onoga, koji nam je tu misao i odluku nadahnuo.

997. Međutim postoje slučajevi, kada duša, budući da se nalazi u duh. suši, može samo s velikom mukom probuditi ovakva čuvstva. Tada, lijepo predana u volju Božju, ona izjavljuje, da Ga želi ljubiti, da Mu želi ostati vjerna, održati se pošto poto u njegovoj prisutnosti i u njegovoj službi. Ona ponizno priznaje svoju nedostojnost, svoju nesposobnost, sjedinjuje se s voljom Našeg Gospodina, prikazuje Bogu čine, koje Mu iskazuje i k tome pridružuje trpljenja, koja trpi, što ne može više učiniti, da proslavi njegovo božansko Veličanstvo. Ti su čini volje još zaslužniji nego pobožna čuvstva.

To su glavne metode afektivnog razmatranja. Svaki ima izabrati onu, koja mu više odgovara, i u svakoj metodi, da uzme ono, što se odnosi na potrebe i nadnaravne naklonosti njegove duše, slijedeći u tome pokrete i potičaje milosti. Tako će napredovati svaki u vježbanju kreposti

II. G L A V A

M O R A L N E K R E P O S T I (292)

Prije nego opišemo svaku od njih, moramo kratko izložiti teološke pojmove o u l i v e n i m krepostima.

Najprije ćemo govoriti o u l i v e n i m k r e p o s t i m a u o p ć e, a onda o m o r a l n i m k r e p o s t i m a n a p o s e.

O p ć e n i t o o u l i v e n i m k r e p o s t i m a (293)

998. Ima tako zvanih n a r a v n i h kreposti, to znači dobrih navika, koje smo stekli činima, koje smo često obnavljali, koje nam omogućavaju i olakšavaju vježbanje i izvršavanje onoga, što je dobro i časno. Tako mogu na primjer nevjernici i pogani, uz naravnu pomoć Božju (concursus naturalis), s t e ć i moralne kreposti razboritosti, pravednosti, jakosti i umjerenosti i u njima se usavršavati. Ali mi ovdje ne govorimo o takvim (stečenim) krepostima. Mi ovdje želimo raspravljati o n a d n a r a v n i m ili u l i v e n i m krepostima, to jest takvima, koje postoje kod kršćana.

999. Budući da smo uzdignuti u nadnaravni red, i budući da nemamo drugog konačnog cilja, nego blaženo gledanje u nebu, moramo težiti k tome cilju činima, koje smo izveli pomoću nadnaravnih počela i motiva. To je zato, jer mora postojati raz-

mjer između cilja i čina, koji do njega vode. Tako dakle kreposti, koje mi u svijetu zovemo naravnima, mi moramo izvršavati na neki nadnaravni način. Kako to lijepo opaža, prema svetom Tomi, Garrigou-Lagrange(294): "Moralne kršćanske kreposti su u l i v e n e i b i t n o r a z l i č i t e po svojem formalnom objektu od najviših stečenih kreposti, koje su opisali najveći filozofi... Postoji ogromna razlika na primjer između aristotelske umjerenosti, koju ravna samo zdravi razum i kršćanske umjerenosti, koju ravna božanska vjera i nadnaravna mudrost".

Nakon što smo već pokazali kako nam je te kreposti dao Duh Sveti, koji stanuje u nama (br.121-122), preostaje nam samo da opišemo: 1.njihovu narav, 2.njihov rast, 3.njihovo slabljenje, 4.vezu između pojedinih kreposti i 5.red, kojim ćemo ih izlagati.

§ 1. NARAV ULIVENIH KREPOSTI

1000. A. Ulivene kreposti su počela djelovanja, koja Bog usađuje u nas, da u nama igraju ulogu nadnaravnih sposobnosti, i tako nam omogućuju, da izvršujemo zasluzne čine.

Postoji dakle bitna razlika između ulivenih i stečenih kreposti i to: obzirom na postanak, na način vježbanja i na svrhu.

a) S obzirom na p o s t a n a k, naravne se kreposti stiču ponavljanjem istih čina. Nadnaravne kreposti dolaze od Boga, koji ih ulijeva u dušu zajedno sa posvećujućom (habitualnom) milošću.

b) S obzirom na v j e ž b a n j e, naravne kreposti, - budući da se stiču ponavljanjem istih čina, daju nam l a k o ć u, da izvodimo slične čine spremno i veselo.

Naprotiv nadnaravne kreposti, koje Bog stavlja u našu dušu, daju nam samo m o ć, da činimo zasluzne čine s nekom s k l o n o š ć u da ih izvodimo. Lakoća će doći istom kasnije mnogim izvršavanjem i ponavljanjem čina.

c) Što se tiče c i l j a, naravne kreposti idu za tim, da se postigne neko pošteno dobro, i usmjeruju nas prema Bogu Stvoritelju, dok nadnaravne kreposti idu za nadnaravnim dobrom i upravljaju nas prema Trojstvenom Bogu, onakvomu, kakvog spoznajemo po vjeri. I motivi, koji inspiriraju te kreposti, moraju biti nadnaravni, i svode se na prijateljstvo s Bogom: vježbam se u razboritosti, pravednosti, umjerenosti i jakosti zato da budem u harmoniji s Bogom.

1001. Iz toga slijedi, da su čini, koji izviru iz nadnaravnih kreposti savršeniji od onih, koji su plod čisto stečenih (naravnih) kreposti. Tako nas na primjer umjerenost ne nuka samo na potrebnu uzdržnost, da sačuvamo ljudsko dostojanstvo, nego nas potiče i na pozitivna mrtvenja, po kojima postajemo slični Spasitelju Isusu. Naša poniznost ne pomaže nam samo to, da izbjegavamo pretjeranu oholost i srdžbu, jer se to protivi čestitosti, nego nas nuka, da prihvaćamo i ponižnja, koja nas čine sličnijima našem božanskom Uzoru.

Postoji dakle bitna razlika između stečenih i ulivenih kreposti. Njihovo počelo i formalni uzrok nisu isti.

1002. B. Rekli smo, da l a k o ć a u vježbanju ulivenih kreposti dolazi čestim ponavljanjem tih čina, što nam pomaže, da ih izvršujemo spremnije, lakše i radije (promtius, facilius et delectabilius). Evo tri glavna razloga, koji pomažu, da se dođe do toga sretnog rezultata:

a) navika u m a n j u j e z a p r e k e ili otpor zle naravi, i tako se istim naporima postižu bolji r e z u l t a t i.

b) navika daje gipkost našim sposobnostima, usavršuje ih u njihovom djelovanju, čini ih spremnim, da prigrle motive, koji nas vode k dobru, koji su zgodniji, da se ostvari namjeravano dobro. Kod toga osjećamo što više, i stanoviti užitak, što djelujemo s tako gipkim sposobnostima, kao što umjetnik uživa da vježba svoje prste na vrlo osjetljivim tipkama klavira.

c) Konačno i djelatna milost, koja nam je dana s toliko više darežljivosti, koliko na nju vjernije odgovaramo, također nam olakšava naš posao i pomaže nam, da ga volimo.

Spomenimo usput još i to, da se ta lakoća, koju smo jednom stekli, ne gubi odmah, kada smo - po nesreći - izgubili ulivenu krepost sa smrtnim grijehom: budući da je lakoća rezultat čina, koje smo često obnavljali, ostaje i dalje kroz neko vrijeme po psihološkim zakonima o stečenim navikama.

§ 2. RAST ULIVENIH KREPOSTI

1003. A. Ulivene kreposti mogu rasti u našoj duši, pa i rastu u omjeru s povećavanjem posvetne milosti, iz koje ističu. Ovaj porast dolazi direktno od Boga, jer On jedini može u nama povećati božanski život i različite elemente, koji ga sačinjavaju. Bog dakle izvodi u nama to povećanje, kada primamo svete s a k r a m e n t e, kad činimo d o b r a d j e l a, i kad se m o l i m o.

a) S a k r a m e n t i, već po svojem ustanovljenju, povećavaju u nama posvećujuću milost, a prema tome i ulivene kreposti, koje su uz nju vezane. Ove povećanje ovisi u velikoj mjeri i o jačini način dispozicija (259-261).

b) D o b r a d j e l a zaslužuju ne samo slavu, nego i povećanje milosti posvećujuće, a prema tome i ulivenih kreposti. Ovo povećanje ovisi mnogo i o jačini naših dispozicija (br.237).-

c) Molitva, osim svoje zaslužne vrijednosti, ima još i p r o z b e n u vrijednost, koja potiče i postiže povećanje milosti i kreposti, i to u razmjeru sa žarom, kojim molimo. Vrlo je dakle važno, sjediniti se u molitvama s Crkvom i moliti s Njome povećanje vjere, ufanja i ljubavi: "U m n o ž i n a m v j e r u, u f a n j e i l j u b a v".

B. To povećanje ne biva, po svetom Tomi, povećavanjem stupnja ili količine, nego se sastoji u savršenijem i aktivnijem posjedovanju kreposti: to znači u tom smislu, što kreposti

puštaju dublje korijenje u našu dušu, i tu postaju na taj način čvršće i djelotvornije.

§ 3. SLABLJENJE KREPOSTI

Svaka aktivnost, koja se ne vježba, ili se samo mlitavo vježba, po malo slabi, pa i posve nestaje.

1004. A. UMANJENJE KREPOSTI. Ako ćemo točno reći, ulivene se kreposti ne mogu umanjiti, kao što se ne može umanjiti ni posvećujuća milost, o kojoj ovise. L a k i ih grijeh ne može umanjiti, kao što ne može umanjiti ni posvećujuću milost. Ali, ako ga počinjamo često i sasvim svojevoljno, on osjetljivo o m e t a v j e ž b a n j e u krepostima, umanjujući stečenu lakoću, koju smo stekli prijašnjim činima. Pa ta lakoća i dolazi od one izvjesne gorljivosti i stalnosti u naporu. A baš te lagane pogreške i svojevoljni grijesi uništavaju naš žar i djelomično paraliziraju našu aktivnost, br. 730. Tako laki grijesi neumjerenosti - ne umanjujući u s e b i ulivenu krepost umjerenosti, - postaju uzrok da gubimo malo po malo lakoću, koju smo stekli, da mrtvimo svoju sensualnost. Osim toga zloporaba milosti uzrok je umanjenju djelatnih milosti, koje nam opet olakšavaju vježbanje u krepostima, i baš radi toga ih vježbamo s mnogo manje žara. Konačno, - kako smo već i rekli u br. 731, - svojevoljni nas laki grijesi po malo spremaju za teške grijehe, a prema tome i za gubitak kreposti.

1005. B. GUBITAK KREPOSTI. - Može se postaviti kao pravilo, da se kreposti gube istim onim činom, kojim se uništi njihov formalni objekt ili motiv (tj. posvećujuća milost). Prema tome potkopava se i ruši krepost, ako se sruši i uništi njezin temelj.

a) Tako se l j u b a v gubi sa svakim velikim grijehom, kakve god naravi on bio, jer ovaj grijeh ruši u nama f o r m a l n i o b j e k t ili motiv, jer se time potkopava krepost u temelju.

b) U l i v e n e moralne kreposti se gube smrtnim grijehom. One su doista toliko povezane s ljubavlju, da: nestane li ona: nestaju s njome i one. Međutim ipak ona lakoća, koju smo stekli u izvršivanju čina razboritosti, pravednosti itd. traje još kroz neko vrijeme, - i nakon gubitka ulivenih kreposti - s obzirom na dulje trajanje (tragova) stečenih navika.

c) Što se tiče v j e r e i n a d e one ostaju u duši i nakon što je čovjek izgubio smrtnim grijehom milost, samo ako se ne radi o grijehu, koji je baš direktno protivan tim dvijema krepostima. Međutim drugi grijesi ne ruše u nama temelj vjere i nade. To je zato, što Bog - u svojem neizmjernom milosrđu - hoće da ove kreposti ostanu u nama kao zadnja daska za spasavanje. Jer dok čovjek vjeruje i dok se nada, dotle i obraćenje ostaje relativno lagano.

§ 4. VEZA MEĐU KREPOSTIMA

1006. Često se govori o tome, da su sve kreposti međusobno p o v e z a n e. Tomu treba dati neka objašnjenja:

A. Prije svega l j u b a v, ako je dobro shvatimo i ako se u njoj dobro vježbamo, obuhvaća sve kreposti, ne samo vjeru i ufanje, (što je jasno), nego i moralne kreposti, kako smo to pokazali u br.318., prema riječima sv.Pavla: "Ljubav je strpljiva, ljubav je dobrostiva..." To je istina u tom smislu, što je onaj, koji ljubi Boga i bližnjega radi Boga, spreman da izvršuje svaku krepost odmah čim u savjesti spozna da ga veže. Jer čovjek zbilja ne može ljubiti Boga kako treba, - iznad svih stvari, - a da ne želi obdržavati njegove zapovijedi, pa i neke savjete. Što više, to je za ljubav i vlastito, da upravlja sve naše čine prema Bogu, našem konačnom cilju, i dosljedno, da ih upravlja prema kršćanskim krepostima, i može se mirne duše reći: što je veća ljubav, da se s njome radikalno povećavaju i druge kreposti.

Ipak, ljubav prema Bogu, - iako ona priklanja volju prema činima moralnih kreposti, i iako nam ona olakšava vršenje tih čina, ne daje nam neposredno i nužno savršenost u svim krepostima, n.pr. razboritosti, poniznosti, poslušnosti, čistoći. Predstavimo si kakvog grješnika, koji se je iskreno obratio, nakon što je već stekao zle navike. Iako se on vježba u ljubavi vrlo iskreno, ipak on nije najedanput savršeno razborit, savršeno čist ili umjeren. Trebat će mu i vremena i truda, da se potpuno otrese starih navika i da na njihovom mjestu stvori nove.

1007. B. Budući da je ljubav forma, zadnja dopuna svih kreposti, one nikada nisu savršene bez ljubavi. Tako su vjera i nada, koje ostaju u duši grješnika, : iako su prave kreposti - bez oblika (i n f o r m e s), to znači bez one savršenosti, koja ih usmjeruje prema Bogu kao konačnom cilju. Na isti način i čini vjere i nade, načinjeni u tom stanju, ne mogu zasluživati nebo, iako su nadnaravni i iako predstavljaju neku pripravu za obraćenje.

1008. C. Što se tiče m o r a l n i h kreposti, ako ih netko posjeduje u njihovoj savršenosti, to znači, ako s u o b l i k o v a n e l j u b a v l j u, i to u malo većem stupnju, one su tada doista međusobno povezane u tom smislu, da ih čovjek ne može posjedovati jednu bez drugih. Tako sve kreposti, da budu savršene, pretpostavljaju razboritost. Razboritost se opet ne može savršeno vježbati bez jakosti, pravednosti i umjerenosti: kakav slabi karakter, koji je sklon na nepravednost i neumjerenost, pogriješit će u razboritosti u raznim okolnostima. Pravednost se ne može savršeno vježbati bez jakosti duše i umjerenosti. Jakost mora na pravu mjeru svoditi razboritost i pravednost, i ne bi mogla dugo postojati bez umjerenosti i tako redom (296).

Ali, ako moralne kreposti postoje samo u nekom manjem stupnju, prisutnost jedne nikako ne uključuje u sebi nužno i vježbanje u drugoj. Tako ih ima na primjer, koji su stidljivi, a nisu ponizni, ima opet poniznih, a nisu i milosrdni, ili opet ima milosrdnih, a da nisu u isto vrijeme i pravedni (297).

M O R A L N E K R E P O S T I

Izložit ćemo ukratko: njihovu narav, njihov broj i njihovu zajedničku oznaku.

1009. 1. N j i h o v u n a r a v: Te se kreposti zovu moralnima iz dva razloga: a) za razliku od čisto i n t e l e k t u a l n i h kreposti, koje usavršavaju naš razum bez ikakva odnosa na naš moralni život, kao što su znanje, umijeće, i t.d.

b) Za razliku od b o g o s l o v s k i h kreposti, koje također upravljaju naše vladanje prema dobru, ali koje imaju - kako smo to već rekli, - Boga kao direktni objekt, dok se moralne kreposti odnose na neko stvoreno nadnaravno dobro, kao na primjer gospodstvo nad strastima. Ipak ne treba zaboraviti, da su i nadnaravne moralne kreposti neko sudjelovanje na božanskom životu, i da nas spremaju na blaženo gledanje. Uostalom, te se kreposti, već prema tome u kolikoj se mjeri usavršavaju, i posebno, kada ih Duh Sveti nedopunjuje svojim darovima, konačno toliko približuju bogoslovskim krepostima, da one izgledaju, kao da su njima impregnirane i zapravo su samo različite manifestacije ljubavi, koja ih oblikuje.

1010. 2. N j i h o v b r o j: Ako promatramo moralne kreposti u svim njihovim granam, onda ih ima jako mnogo. Ali se sve svode na četiri glavne (k a r d i n a l n e), koje su tako nazvane, jer su one, - da tako kažemo - kao četiri stožera, oko kojih se vrte sve druge.

Te četiri kreposti doista odgovaraju svim potrebama duše i usavršavaju sve njezine moralne sposobnosti.

1011. A. O n e o d g o v a r a j u s v i m p o t r e b a m a n a š e d u š e: a) Prije svega moramo izabrati potrebna i korisna sredstva, da postignemo svoju nadnaravnu svrhu. To je zadaća r a z b o r i t o s t i.

b) Treba se kod svega toga obazirati i na prava drugih. U tom nas vodi pravednost.

c) Da obranimo svoju osobu i svoja dobra protiv opasnosti, koje nam prijete, i to bez straha, kao i bez sile, treba nam j a k o s t.

d) Da se poslužimo dobrima ovoga svijeta i užicima, koje nam on pruža, i da kod toga ne prekoračimo pravu mjeru, treba nam u m j e r e n o s t.

1012. B. O n e u s a v r š a v a j u s v e n a š e m o r a l n e s p o s o b n o s t i: razboritost upravlja razum, pravednost volju, jakost strasti i umjerenost upravlja sjetilnost. Ipak naglasimo - budući da smo za pokrete strasti i sjetilnosti odgovorni samo ako su bili u v o l j i, - da se jakost i umjerenost nalaze u toj višoj moći isto tako, kao i u nižim moćima, kojima upravlja volja.

1013. C. Nadodajmo k tome, da svaku od tih kreposti možemo promatrati kao jednu vrstu, koja ima svoje integralne, subjektivne i potencijalne dijelove.

a) I n t e g r a l n i dijelovi su one dopune, koje su korisne ili nužne za vježbanje u kreposti, i to tako, da ona

ne bi bila savršena bez tih dopuna. Tako su na primjer strpljivost i ustrajnost dopunski dijelovi jakosti.

b) S u b j e k t i v n i dijelovi su, da tako kažemo, različite podvrste, koje su podređene glavnoj kreposti. Tako su na primjer trijeznost i čistoća subjektivni (podređeni) dijelovi umjerenosti.

c) Srodni, (uklopni, potencijalni) dijelovi, imaju s glavnom kreposti neku sličnost, ali nemaju potpunog njezinog značenja. Tako je na primjer krepost š t o v a n j a Boga srodni dio pravednosti, jer nas ona potiče, da Bogu iskazujemo dužno štovanje, ali to ne može čovjek učiniti onako savršeno kako bi htio niti sa strogom jednakošću. P o s l u š n o s t, kojom iskazujemo starijima poštovanje, koje im dugujemo, je također srodni dio pravednosti, ali tu još nema apsolutno strogoga prava ni odnosa jednakoga prema jednakomu.

Da olakšamo svoj posao, kao i posao čitatelja, ne ćemo zalaziti u nabrajanje svih tih dioba i pod-dioba. Izabrat ćemo naprotiv samo glavne kreposti, koje je zbilja važno njegovati i zadržavati ćemo se na najbitnijim elementima u teoretskom i praktičnom smislu.

1014. 3. NJIHOVA ZAJEDNIČKA OZNAKA. a) Sve moralne kreposti imaju kao zajedničku vlastitost s r e d n j u m j e r u (zlatnu sredinu), između dviju krajnosti: i n m e d i o s t a t v i r t u s! Njih doista moraju ravnati p r a v i l a, koja propisuje zdravi razum, kojeg opet osvjetljuje vjera. Protiv toga se pravila može pogriješiti prevršavanjem prave mjere, ili ostajanjem daleko ispod nje. Krepost će dakle sastojati se u izbjegavanju tih dviju krajnosti.

b) Bogoslovske se kreposti u s e b i ne sastoje u srednjoj mjeri, jer-kako veli sv. Bernard, -mjera ljubavi prema Bogu je ljubav bez mjere. Ali, promatramo li te kreposti u odnosu prema sebi, onda se i kod tih kreposti mora voditi računa o srednjoj mjeri, ili drugim riječima i te kreposti mora upravljati razboritost, koja nam pokazuje, u kojim okolnostima možemo i moramo vježbati bogoslovske kreposti. Tako nam - na primjer - razboritost kaže što moramo vjerovati, a što opet ne treba vjerovati, ona nam pokazuje nadalje i to, kako treba u isto vrijeme izbjegavati preuzetnost i očaj.

Razdioba druge glave

1015. U ovoj ćemo II. Glavi raspravljati redom o č e t i r i k a r d i n a l n e kreposti, i o glavnim krepostima, koje su s njima u vezi.

I. Razboritost	
II. Pravednost	Štovanje Boga Poslušnost
III. Jakost	
IV. Umjerenost	Čistoća Poniznost Blagost

I. R a z b o r i t o s t (298)

Izložit ćemo: 1.njezinu narav, 2.njezinu potrebu i 3.sredstva za usavršavanje u njoj.

§ 1. NARAV RAZBORITOSTI

Da bolje shvatimo njezinu narav, dajemo njezinu: definiciju, sastavne elemente, i njezine vrste.

1016. 1. DEFINICIJA: To je moralna nadnaravna kreposti, koja upravlja naš razum, da izabere-u svim prilikama-najbolja sredstva, da postignemo svoje ciljeve,podređujući ih svojem konačnom cilju.

To nije dakle ni r a z b o r i t o s t t i j e l a, ni razboritost č i s t o l j u d s k a. To je k r š ć a n s k a razboritost.

A. To n i j e r a z b o r i t o s t t i j e l a. Tijelo nas navlači,da pronalazimo sredstva, da postignemo zao cilj,da zadovoljimo svoje strasti, da se obogatimo, da se domognemo časti. Sveti ga je Pavao osudio, jer je ono neprijatelj Božji, jer se ono buni protiv njegova zakona, i jer je ono neprijatelj čovječji, kojega vodi u vječnu smrt. "Jer mudrost tijela smrt je, a mudrost Duha život je i mir. Jer mudrost tijela neprijateljstvo je Bogu, jer se ne pokorava zakonu Božjemu, a niti može. A koji je u tijelu, ne mogu ugoditi Bogu" (299).

A još je manje to čisto ljudska razboritost, koja traži najbolje načine,da postigne kakav naravni cilj, ali ih ne podređuje zadnjemu cilju, kao na primjer razboritost u industriji, trgovini, umijeću, zanatstvu, jer svi ovi traže zaradu ili slavu, ali bez obzira na Boga i vječnu sreću. Ove treba podsjetiti, da ništa ne vrijedi cijeli svijet zadobiti, ako bi to naškodilo njihovoj duši. "Jer što koristi čovjeku,ako dobije sav svijet,a pritom izgubi dušu svoju?" (300).

1017. B. Razboritost,o kojoj raspravljamo to je kršćanska razboritost, koja -oslanjajući se na načela vjere - sve svodi na nadnaravni cilj, to znači na Boga, kojeg spoznajemo i ljubimo na zemlji, a posjedovat ćemo u nebu. Jasno je, da razboritost nema taj zadnji cilj, koji joj predstavlja vjera, za svoj direktni objekt. Ali ga ona uvijek ima pred očima, da potraži - u njegovom svijetlu, najbolja sredstva, kako ćemo upraviti sve svoje čine ~~na~~ prema cilju. Ona zahvaća dakle sve pojedinosti našeg života: ona upravlja naše m i s l i i n e d a i m, da odlutaju daleko od Boga. Ona upravlja našim n a k a n a m a, da odbaci i odstrani sve ono, što bi moglo pokvariti njihovu čistoću, ona upravlja našim čuvstvima, osjećajima i željama, da ih priveže uz Boga. Ona upravlja i našim vanjskim činima i izvršenjem odluka, da ih usmjerimo prema svojem posljednjem cilju (301).

1018. C. Nosilac je ove kreposti - točno govoreći - r a z u m, jer on sudi i ~~i~~ razlučuje, što je u svakoj pojedinoj prilici zgodnije, da postignemo svoj cilj. To je vještina a p l i k a c i j e, koja - uz poznavanje načela, povezuje poznavanje pozitivnih stvarnosti, u kojima moramo urediti svoj život

(3o2). Ipak ima kod toga udjela i v o l j a, koja nalaže razumu, da promotri motive i razloge, koji joj omogućuju da načini jasan izbor, i kasnije da naredi izvršenje tako izabranih sredstava.

1o19. D. ČRAVILO kršćanske razboritosti nije samo razum, nego razum osvijetljen vjerom. To je najljepše izrazio Naš Gospodin u svojem govoru na gori, gdje On popunjuje i usavršuje Stari Zakon, čisteći ga od krivih tumačenja židovskih učitelja. Nadnaravna razboritost crpi dakle svoju svijetlost i svoja nadahnuća u evanđeoskim načelima, koja su diametralno oprečna svjetskim načelima.

Da iz toga izvede primjenu za svagdanje čine, nadnaravna se razboritost inspirira primjerima Svetaca, koji su živjeli po načelima Evanđelja i prema nauci nezabludive Crkve, koja nam pomaže u sumnjivim slučajevima. Tako smo moralno sigurni, da ne ćemo zabluditi.

Nadalje sredstva, koja ona upotrebljava, nisu samo č a s n a, nego i n a d n a r a v n a, kao molitva i sveti sakramenti, koji - uvećavajući naše snage prema dobru - pomažu nam, da postignemo najbolje rezultate.

To će nam biti još jasnije, kada budemo studirali k o n s t i t u t i v n e dijelove ove kreposti.

1o2o. Konstitutivni (sastavni elementi.- Tri su posebna nužna uvjeta, želimo li, da nam djelovanje bude razborito. To su: zrelo promisliti, pametno se odlučiti i dobro izvršiti.

A. Prije svega se traži z r e l o p r o m i s l i t i i to zato, da pronađemo najzgodnije načine za postignuće cilja, koji se stavlja pred nas, - a to zrelo razmišljanje mora biti razmjerno s važnošću odluke, koju stvaramo. Da to razmišljanje bude što zrelije, čojek će sam promišljati, i pitat će za savjet druge pametne ljude.

1o21. a) Prije svega će sam razmišljati i to o prošlosti, sadašnjosti i budućnosti.

1. Sjećanje na prošlost će čovjeku biti od velike koristi. Kako glavne oznak ljudske naravi ostaju iste kroz vjekove, važno je pitati za savjet i p o v i j e s t, i vidjeti kako su kroz povijest naši "stari" rješavali probleme, koji se stavljaju pred nas. Iskustvo, koje su oni stekli rješavajući ih, osvijetlit će nam naše neiskustvo i uštedit ćemo si mnoge gluposti (krupne pogrješke): promatrajući ono, u čem su uspjeli i opet ono, u čem su nasjeli, lakše ćemo razumjeti opasnosti, kojih se treba kloniti i sredstva, koja treba primjeniti. Ali je isto tako važno obazirati se i na v l a s t i t o iskustvo, već od ranog djetinjstva, imali smo se prilike sresti, ovog ili onog dana, sa sličnim poteškoćama. Moramo se pitati u čemu smo uspjeli, u čemu smo doživjeli neuspjeh, i odlučno si reći: Neću i ne želim se izlagati istim opasnostima, niti podleći istim napastima.

2. Ali treba voditi računa i o s a d a š n j o s t i, različitim uvjerima, u kojima živimo: svako doba, kao i svaki čovjek ima svoje vlastite sklonosti, a i mi sami nemamo u starijoj i zrelijoj dobi isti ukus i sklonosti, koje smo imali u mladosti. Tu će nam dakle doći u pomoć r a z u m, koji

će nam pomoći u tumačenju prošlog iskustva, akomodirajući ga sadašnjim prilikama.

3. Konačno je važno misliti i na b u d u ć n o s t. Vrlo je pametno, prije nego se odlučimo, predvidjeti - koliko je to moguće,-posljedice naših čina za nas same, kao i za druge. Tako sjećajući se prošlosti i gledajući naprijed u budućnost, možemo bolje srediti svoju sadašnjost.

Da primijenimo sve to, što smo rekli, na jednu konkretnu krepost, na primjer čistoću! Povijest će me podsjetiti na sve ono, što su činili sveci, da ostanu čisti u pogibeljima ovoga svijeta. Moje će mi opet iskustvo reći, koje su bile moje napasti, koja su bila sredstva, da im se oduprem, kakvi uspjesi, kakvi padovi.-Iz toga ću moći s velikom vjerojatnošću zaključiti, kakvi ću rezultat imati u budućnosti od ovakvog ili onakvog držanja, ovog ili onog čitanja, ovog ili onog posjeta i t.d.

1022. b. No nije dosta da čovjek samo razmišlja, treba da znade pitati za savjet i druge pametne i iskusne ljude: jedna jedina riječ, jedna primjedba kakvog prijatelja, bližnjega, pa i običnog sluge, otvara nam oči i pokazuje onu stranu stvari, koju smo mi sami zaboravili ili zanemarili. U dvije glave ima više mudrosti, nego samo u jenoj, a iz diskusije uvijek izbija svijetlost. Koliko je to još istinitije i koliko to više vrijedi za riječ kakvog pametnog duhovnog vođe, koji nas poznaje, i koji - jer je sasvim nezainteresiran u tom pitanju - vidi bolje od nas, što je korisno za našu dušu. Treba dakle brižljivo i p o u č l j i v o tražiti savjet pametna i iskusna čovjeka. To nam uostalom nimalo ne smeta, da vježbamo i svoje lično oštroumlje, koje nam pomaže, da vidimo brzo i točno što ima osnovana i istinita u savjetima, koje dobivamo, isto kao i u našim vlastitim zapažanjima.

Ali ne smijemo nikada zaboraviti obratiti se za savjet i najboljem Savjetniku, Ocu svijetlosti, i često će nam pobožno izmoljeni jedan: DOĐI,DUŠE PRESVETI, biti korisniji, nego mnogo i dugo razmišljanje.

1023. B. Kad je čovjek tako razmislio, onda treba dobro p r o s u d i t i, to znači o d l u č i t i, koja su sredstva, među onima, koja su nam sugerirali drugi i mi sami, najuspješnija. Da u tom uspijemo treba:

a) Osloboditi se prije svega svih predrasuda, strasti i utisaka, jer su sve to elementi, koji kvare sudove, i treba se staviti odlučno nasuprot vječnosti, da sve ocijenjujemo u svijetlu vjere,

b) ne zaustaviti se samo na površini nekog razloga, koji nas nukaju da se odlučimo na ovu ili onu stranu, nego ih ispitati do dna i to pronicavo mjereći sve razloge za i protiv,

c) konačno treba suditi odlučno, bez pretjeranog oklijevanja. Nakon što smo zrelo promislili, već prema važnosti posla, koji poduzimamo, pa nakon, što smo se odlučili za ono, što nam izgleda najbolje, Bog nam ne će zamjeriti na onom, što radimo, jer smo time učinili sve, da spoznamo njegovu volju. I zato možemo i smijemo računati na njegovu milost u izvršenju svojih odluka.

1024. C. Zatim ne treba dugo zatezati i z v r š e n j e m plana, koji smo stvorili. Za to se traži troje:

a) predviđanja, b)pažnja i gledanje oko sebe i c)smotrenost i računanje s poteškoćama.

a) P r e d v i đ a n j e. Predvidjeti znači računati unaprijed s potrebnim naporom za ostvarenje naših namjera, sa zaprekama, koje će nam kod toga smetati, sa sredstvima, koja ćemo upotrijebiti, da ih svladamo, tako da omjerimo napore sa ciljem, koji želimo postići.

b) P a ž n j a i g l e d a n j e o k o s e b e: treba otvoriti oči, promatrati stvari i osobe na lijevo i desno, da iz toga izvučemo najbolji mogući dio. Treba promatrati sve okolnosti, da im se prilagodimo. Bdjeti nad događajima, da se njima okoristimo,ako nam odgovaraju, da preteknemo njih ili njihove zle posljedice, ako nam ne odgovaraju.

c) S m o t r e n o s t: "Gledajte dakle pomno kako ćete živjeti. Ne kao nemudri, nego kao mudri" (303). I onda, kada smo sve predvidjeli, stvari se ne odvijaju uvijek onako, kako smo mi predvidjeli, jer je naša mudrost (razum) ograničena i slaba. Treba dakle u moralnom životu, kao i u poslovima, imati zaliha, dobro paziti: duhovni neprijatelji, kako smo to pokazali u br. 900., često iznova napadaju i vraćaju se. Tada treba upotrijebiti i poslužiti se snagom, koju imamo u zalihi, molitvom, sakramentima i savjetima duhovnog vođe. Tako čovjek ne postaje žrtva nepredvidjenih okolnosti. Ne da se smesti i na koncu - uz milost Božju - privede k dobroj svrsi namjere neprijatelja, koje je sretno zaustavio.

1025. 3. RAZLIČITE VRSTE RAZBORITOSTI. Razboritost možemo podijeliti na različite vrste, već prema objektu na koji se odnosi. Ona je i n d i v i d u a l n a, ako ravna ličnim vladanjem, a baš o toj smo do sada govorili, ona je s o c i j a l n a, kada ima za objekt socijalno dobro, a kako razlikujemo tri vrste zajednica, - obitelj, državu i vojsku - razlikujemo i tri vrste te socijalne razboritosti: d o m a ć a razboritost (obiteljska), koja uređuje odnose bračnih drugova međusobno i odnose roditelja prema djeci i obratno;

g r a đ a n s k a r a z b o r i t o s t, koja ide za javnim dobrom i dobrim upravljanjem države.

v o j n i č k a r a z b o r i t o s t, koja vodi brigu o životu vojske.

Ovdje ne ćemo zalaziti u pojedinosti. Općenita načela koja smo izložili, dostaju za cilj, koji si stavljamo pred oči. A na kršćanske bračne drugove, na upravljače države i na vojne rukovodioce spada, da točno prouče, kako će primijeniti ova načela na svoj posebni položaj.

§ 2. POTREBA RAZBORITOSTI

Razboritost je jednako potrebna i za osobno vladanje, kao i za vođenje drugih.

1026. 1. Potrebna je za osobno dobro vladanje, ili naše posvećenje. Baš nam ona omogućava,da se klonimo grijeha i da se vježbamo u krepostima.

A. Da i z b j e g n e m o g r i j e h, - potrebno je, kako smo već i rekli, poznavati mu uzroke, posljedice, tražiti i dobro upotrijebiti lijekove protiv. A baš to postižemo krepošću razboritosti, kako to možemo zaključiti iz proučavanja konstitutivnih elemenata. Inspirirajući se iskustvom iz prošlosti i sadašnjim stanjem duše, razboritošću čovjek vidi, što je za nas bilo, ili što bi moglo biti u budućnosti, uzrok ili prilika za grijeh. I baš po tom ona sugerira čovjeku najbolja sredstva, koja će poduzeti, da posve potisne ili umanji uzroke tih grijeha, sugerira strategiju, kojom najbolje uspijeva pobijediti napasti, i - što više - njima se okoristiti. Koliko bismo grijeha počinili bez te razboritosti! Koliko li smo ih počinili, jer nismo bili razboriti!

1o27. B. Razboritost nam je isto tako korisna za v j e ž b a n j e u k r e p o s t i m a i tako olakšava naše jedinstvo s Bogom. S pravom se kreposti uspoređuju s kolima, kojima se vozimo k Bogu, a razboritost opet sa kočijašem, koji tim kolima kočijaši ("auriga virtutum"). Ona je,-da se tako izrazimo - oko naše duše, koje promatra put, kojim treba ići, i zapreke, koje treba izbjeći.

1. Ona je nužna za vježbanje u s v i m krepostima: u moralnim, koje se uvijek moraju držati zlatne sredine, i izbjegavati krajnosti. Isto tako i u bogoslovskim krepostima, koje se vježbaju u zgodno vrijeme i na način, koji odgovara različitim životnim okolnostima. Tako je na primjer zadaća razboritosti da traži, koje su opasnosti, koje prijete vjeri, kao i koja su sredstva, da ih izbjegnemo, kako bi ta vjera bila sačuvana i postala praktičnija.

Razboritosti je zadaća da nam pokaže, kako ćemo spojiti p o u z d a n j e u Boga sa s t r a h o m od Božjega suda, kako izbjeći preuzetnost i očaj. Ona nas uči kako ljubav može dati pravu formu svim našim činima, bez smetnje za vježbanje u našim staleškim dužnostima. A koliko li tek treba razboritosti u vježbanju bratske ljubavi!

2. Razboritost nam je još potrebnija u vježbanju izvjesnog broja kreposti, koje izgledaju, da se jedna drugoj protive, kao na primjer: pravednost i dobrota.- Blagost i jakost.- Sveta strogost prema sebi i opravdana i dužna briga za zdravlje.- Ljubav prema bližnjemu i čistoća, nutarnji život i veze s drugima.

1o28. 2. Razboritost nam je isto tako potrebna, ne samo za vlastiti život kod izbjegavanja grijeha i sticanja kreposti, nego i kod apostolata.

a) Na propovijedaonici razboritost svećeniku kazuje, što će govoriti, što će prešutjeti, kako treba izmijeniti ono što želi, da ne odbije slušatelje, kako će se prilagoditi njihovom stupnju razumijevanja Božje riječi, kako će govoriti, da uvjeri, da takne duše i da ih obrati. To možda još više vrijedi za katekizam, gdje se radi o formiranju djece i o stavljanju utisaka u njihovu dušu, koji će trajati cijeli život.

b) U ispovijedaonici razboritost pomaže svećeniku ispovjedniku da bude oštroumni i pošteni sudac, koji znade odrediti odgovornost penitenata, koji im znade postavljati precizna i

jasna pitanja, svakomu prema njegovoj dobi, životnim okolnostima i zvanju. Razboritost svećeniku omogućuje da bude u ispovijedaonici u č i t e l j, koji znade poučavati, a da ne sablazni, neke duše ostaviti u dobroj vjeri, a neke opet poučiti, već prema različitim učincima, koje može predvidjeti iz svoje pouke. Da bude l i j e č n i k, koji može s puno takta ispitati uzroke bolesti, iz njih izvući i propisati pametno lijekove. Da bude otac, tako bliz penitentima, da u njima probudi pouzdanje u sebe, a opet i tako dalek i rezerviran, da ne bi pobuđivao prema sebi previše ljudske simpatije.

c) Kako li je nadalje potrebna razboritost i koliko finoće i takta treba, da svećenik spoji željice obitelji s Božanskim i liturgijskim propisima, u svemu što se odnosi na krštenja, prvu Pričest, ženidbu, bolesničko pomazanje i na ukop. Koliko li se diskrecije traži od njega u pohodima bolesnika ili u njegovim pastoralnim pohodima!

d) Isto je tako i u pitanjima v r e m e n i t e (materijalne) uprave župom.

Tu spadaju pitanja takse za različite ceremonije, uskraćivanje kulta i t.d. Treba mnogo razboritosti, da svećenik znade priskrbiti sav potrebni budžet za crkvu, a da time ne odbije vjernike, da ih ne sablazni, da ne kompromitira svoj dobri glas kao svećenika, koji radi bez ikakva vlastite koristi, koju mora posjedovati svaki svećenik.

§ 3. SREDSTVA ZA NJEZINO USAVRŠENJE

1029. Ima jedno o p ć e n i t o s r e d s t v o, koje se primjenjuje kod svih kreposti,-moralnih i bogoslovskih -a to je m o l i t v a, po kojoj primamo na sebe i u sebe Isusa Krista i njegove kreposti. To spominjemo jedanput za sve kreposti, da se svaki puta vraćamo na to. I u buduće ćemo govoriti samo o sredstvima, koja su vlastita za svaku pojedinu krepost.

1030. 1. Općenito je načelo, koje se primjenjuje na sve kreposti, koje je na prvom mjestu, i koje vrijedi za sve duše, da SVODIMO SVE SVOJE SUDOVE I SVE SVOJE ODLUKE NA SVOJ ZADNJI CILJ. To je savjet, koji daje sv.Ignacije na početku svojih Duhovnih Vježbi, u temeljnom razmatranju.

a) Naglasimo ipak, da to načelo ne će sve duše primijeniti i razviti na isti način. Početnici će, promatrajući cilj čovjeka, naglašavati s p a s e n j e, a oni, koji su uznapredovali, naglašavati će s l a v u B o ž j u. Ovaj je drugi način u sebi savršeniji, ali njega ne mogu shvatiti i osjećati sve duše.

b) Da konkretiziramo to načelo, možemo ga svesti na neku mudru izreku, koja će nam to živo staviti pred oči, na primjer: što mi to koristi za vječnost!-Što nije vječno, nije ništa!- Što koristi čovjeku?...

U p r a k s i je potrebno, da se čovjek duboko užrvi u koju od tih maksima, da se na nju često vraća, dok ne postane

posve njegova, dok se ne navikne, da po njoj živi, pa će mu to biti jedno jako sredstvo, da uspostavi u sebi temelje kršćanske razboritosti.

1031. 2. Držeći se toga osnovnog pravila, POČETNICI se dalje vježbaju, da se oslobode pogre-šaka, koje se protive kršćanskoj razboritosti (3o4).

a) Tako će se prije svega boriti protiv razboritosti tijela, koja pohlepno traži sredstva, kako da zadovolji trostruku požudu, mrtveći ljubav prema užitcima i imajući na pameti, da lažno veselje ovoga svijeta,-koje često slijedi gorka žalost, nije ništa u usporedbi s vječnim veseljem.

b) Oni se nadalje imaju brižljivo kloniti lukavosti, prijevare, i zlobe, pa i u postizavanju plemenitog cilja, imajući dobro na pameti, da je još uvijek najbolja politika "poštenja", da cilj ne opravdava i ne posvećuje sredstva,-i da se, prema evanđelju, bezazlenost golubice mora vezati uz lukavost zmija. To je tim potrebnije, što se takve pogreške, katkada predbacuju,-u najviše slučajeva nepravedno-pobožnim dušama, svećenicima, redovnicima. Treba dakle gajiti brižljivo savršeno poštenje i evanđeosku jednostavnost.

1032. c) Početnici nadalje nastoje i rade na tom, da krote strasti i predrasude, jer to su stvari, koje kvare zdravi sud. Bore se najprije protiv predrasuda, jer su one krive, da čovjek stvara odluku nakon loših predmjeva, koje mogu biti ili krive ili nerazumne. Nadalje se bore protiv strasti, oholosti, sjetilnosti, naslade, pretjerane brige za zemaljska dobra, jer one uznemiruju dušu i zavode je, da izabere, ne ono što je najbolje, nego ono, što je najugodnije i najkorisnije u pogledu vremenite koristi. Da se oslobode tih loših i rušilačkih utjecaja, oni se sjećaju evanđeoskih izreka: "Tražite najprije kraljevstvo Božje i pravdu Njegovu". Oni se dakle klone, da stvore kakvu odluku pod utjecajem koje jake strasti. Postićiće to, da će u njihovoj duši nastati mir. Ako se ipak budu trebale naglo odlučiti, oni se tada barem na čas saberu, da se stave u prisutnost Božju, zamole njegovu svijetlost i vjerno je slijede.

d) Da se bore protiv lakoumnosti, naglosti u suđenju ili nesmotrenosti, oni paze, da nikada ništa ne rade bez razmišljanja, da se ne pitaju zbog kojih motiva rade, kakve će biti dobre ili loše posljedice njihovih čina, sve to u vidu vječnosti.

Ovo će razmišljanje biti uvjetovano važnošću odluke, koju poduzimlju,a u teškim će stvarima tražiti savjeta od pametna i iskusna čovjeka. Tako će oni (početnici) po malo steći naviku, da ništa ne odlučuju, da ništa ne rade, a da to ne dovedu u odnos s Bogom i sa svojom konačnom svrhom.

e) Napokon će se početnik, da izbjegne neodlučnost, pretjerano oklijevanje, da se odluči, pobrinuti, da ukloni uzroke te bolesti (suviše kompleksan ili perpleksan duh, nedostatak inicijative i t.d.) tako, da mu iskusni duhovni vođa načini stalna pravila, kojih će se točno držati u običnim slučajevima, a u težim će slučajevima pitati za savjet.

1033. 3. Što se tiče UZNAPREDOVALIH duša, one se na tri načina vježbaju u razboritosti:

a) Studirajući č i n e i r i j e č i Našega Gospodina u Evanđelju, da tu pronađu liniju za svoje vladanje i da steknu u njima, molitvom i nasljedovanjem, dispozicije ovog Božanskog Uzora.

1. Tako će se oni diviti njegovoj razboritosti u njegovom skrovitom životu. On ostaje u Nazaretu kroz trideset godina vježbajući se u krepostima, koje su nam tako teške: poniznosti, poslušnosti, siromaštvu, predviđajući dobro, da se bez ove njegove konkretne pouke, mi ne bismo znali vježbati u tim tako potrebnim krepostima. Ništa se manje ne će diviti njegovoj mudrosti u j a v n o m životu. On se bori protiv đavla, tako da mu mrsi račune, i da ga zbunjuje odgovorima, koji ne trpe prigovora. On postepeno razvija svoju nauku prema okolnostima, postepeno otkriva sebe kao Mesiju i Sina Božjega. On se služi poredbama iz obitelji, da bolje razumiju njegovu misao. Služi se parabolama, da bolje otkrije ili prikrije ono, što su tražile prilike. On vješto raskrinkava svoje protivnike, i odgovara na njihova pitanja, kojima su ga hvatali u stupicu, odgovorima, koji ih zbunjuju. On po malo dogaja svoje učenike, trpi njihove pogreške i prilagođuje svoje poučavanje onom što su oni mogli shvatiti: "ne možete sada nositi" (3o5). On im međutim znade reći i teške istine, kao što je naviještanje svoje muke, da ih pripravi na sablazan križa. A u svojoj teškoj Muci, odgovara s mirom sucima, kao i slugama, znajući i šutjeti u zgodno vrijeme,..., jednom riječi On znade spojiti uvijek u svim stvarima razboritost s odlučnošću i vjernošću dužnosti.

2. Što se tiče njegove nauke, ona je sažeta u ovim riječima: "Tražite najprije kraljevstvo Božje i njegovu pravdu... Budite mudri kao zmije, i bezazleni kao golubovi... (3o6). Bdijte i molite" (3o7).

Razmatrati te pouke i te primjere i žarko moliti Našega Gospodina, da nam dade dio svoje mudrosti, to je glavno sredstvo, da se usavršimo u toj kreposti.

1o34. b) One zatim moraju gajiti konstitutivne elemente razboritosti, o kojima smo govorili, kao na primjer: zdravi sud, naviku razmišljati, poučljivost kod pitanja drugih za savjet, odlučni duh, duh koji predviđa i koji je oprezan.

1o35. c) Moraju na koncu paziti, da njihova razboritost ima odlike i oznake, koje označuje sv.Jakob. Nakon što je povukao razliku između prave i lažne mudrosti nadodaje: "A mudrost odozgor jest najprije čista, onda mirotvorna, čedna, popustljiva, poslušna, puna milosrđa i dobrih plodova, nepristrana, nelicemjerna, A plod pravde sije se u miru onimam, koji mir čine" (3o8).

Mora biti čista: to jest mora bdijeti nad čistoćom tijela i duše, koja nas sjedinjuje s Bogom, a po tome i s vječnom mudrošću.

M i r o t v o r n a, to jest koja čuva mir duše, tišinu, pravu mjeru, staloženost, a to nam pomaže da stvaramo pametne odluke.

Č e d n a, to jest puna popuštanja prema drugima, i prema tome takva da joj se dade savjetovati, da joj se može dokaza-

ti, i da popušta dobrim razlozima. Time se izbjegavaju naglosti, kojima daju mjesta svađe.

P u n a m i l o s r đ a i dobrih plodova, puna milosrđa prema nevoljnima, koja uživa u tom, da im čini dobro, jer je to jedna oznaka kršćanske mudrosti, da si nagomilava blago za nebu,

N e p r i s t r a n a, nelicemjerna, bez polovičnosti i dvoličnosti i bez licemjerstva, bez pogrešaka, koje smetaju dušu i sud.

1o36. Što se tiče s a v r š e n i h, oni se vježbaju u razboritosti na jedan posebni način, pod utjecajem Duha savjeta, kako ćemo to izložiti, kad budemo govorili o putu sjedinjenja.

II. P r a v e d n o s t (3o9)

Nakon što smo u kratko iznijeli teološku nauku o p r a v e d n o s t i, raspravljat ćemo postepeno o krepostima:

štovanja Boga i poslušnosti, koje se na nju (pravednost) prislanjaju.

§ 1. PRAVEDNOST U PRAVOM SMISLU RIJEČI

Izložit ćemo joj: 1.narav.- 2.glavna pravila, kojih se treba držati da budemo pravedni.

1. Narav pravednosti

1o37. 1. DEFINICIJA: Riječ pravednost označuje često u Svetom Pismu skup kršćanskih kreposti. U tom smislu i Naš Gospodin izjavljuje, da su sretni oni, koji gladuju i žeđaju pravde, a to znači svetosti. "Blaženi, koji gladuju i žeđaju pravde" (31o).

Ali u malo u ž e m smislu, kako mi tu riječ upotrebljavamo ovdje: PRAVEDNOST OZNAČUJE NADNARAVNU MORALNU KREPOST, KOJA UPRAVLJA NAŠU VOLJU, DA NEPRESTANO UZVRAĆA DRUGIMA ONO, NA ŠTO IMAJU STROGO PRAVO.

To je krepost, kojoj je sjedište u volju, i koja upravlja našim s t r o g i m d u ž n o s t i m a prema bližnjemu. Tako se ona razlikuje od ljubavi, bogoslovske kreposti, po kojoj gledamo i promatramo ljude kao braću u Isusu Kristu i koja nas upravlja, da drugima iskazujemo i takve usluge, koje ne traži stroga pravednost.

1o38. 2. LJEPOTA. Pravednost unosi kraljevstvo mira i reda u individualni i socijalni život. Posebno zato, što ona poštiva svačija prava, po njoj kraljuje i vlada poštenje u poslovima, ona suzbija prevare, štiti prava malih i jadnih, sprečava otimanje i nepravednost jakih i tako stavlja red u društvo (311). Bez nje bi nastala anarhija, borba među interesima, koji se kose, jaki bi gnjavili slabe, i zlo bi slavilo slavlje.

Ako je već naravna pravednost tako divna, što da rečemo o k r š ć a n s k o j pravednosti, koja je sudioništvo u pravednosti samoga Boga? Duh Sveti, kad nam je daje, prožima nas njome do krajnih dubina duše, On je čini čvrstom, nepokvarljivom i s njome nam daje jednu takvu brigu za tuđa prava, da se upravo bojimo, ne samo nepravednosti u pravom smislu riječi, nego i najmanjih bezobzirnosti.

1039. 3. GLAVNE VRSTE. Razlikujemo dvije glavne vrste pravednosti: O p ć a pravednost, koja nam propisuje, da činimo zajednicama ono, što smo dužni i p o s e b n a pravednost, po kojoj pojedincima činimo ono, što njima dugujemo.

a) Prva, koja se zove i zakonska (legalna) pravednost, jer se temelji na strogom obdržavanju zakona, obvezuje nas, da priznajemo velika dobra, koja primamo od z a j e d n i c e, da snosimo zakonite i opravdane obveze, koje nam nameće i da u njoj vršimo službe, koje od nas očekuje. Budući da opće dobro prevladava nad dobrom pojedinca, ima slučajeva, kad građani moraju žrtvovati dio svojih dobara, svoje slobode, pa i da stave na kocku i vlastiti život za obranu domovine.- Ali d r u š t v o (država) ima također i svojih o b v e z a prema svojim podložnicima. Ona mora dijeliti socijalna dobra i službe "ni po babi ni po stričeviću", nego prema sposobnosti svakog građanina, vodeći računa o pravilima pravičnosti. Ona je dužna da sve štiti, i da svima pomogne, da se sačuvaju prava i bitni interesi svakoga građanina: favoriziranje jednih, a proganjanje drugih je zlopotreba, koja se protivi d i s t r i b u t i v n o j pravednosti, koja obvezuje zajednice prema njihovim podanicima.

1040. b) Druga, koju smo nazvali p o s e b n o m, uređuje prava i dužnosti građana među sobom. Ona mora poštivati sva prava: ne samo pravo v l a s n i š t v a, nego još i druga prava građana, koja se odnose na tjelesna i d u h. dobra, na njihov život, njihovu slobodu, njihovu čast i njihov d o b a r g l a s.

Ovdje ne možemo zaći u sve pojedinosti, koje smo spomenuli u Moralci (312) i bit će dosta, da podsjetimo na glavna pravila, koja nas moraju voditi u vježbanju ove kreposti.

2. Glavna pravila za vježbanje

1041. 1. NAČELO. Očito je, da pobožne osobe, redovnici i svećenici imaju obvezu da se vježbaju u pravednosti savršenije, obzirnije, nego li obični svjetski ljudi. Njihova je dužnost davati dobar primjer u stvarima poštenja, isto tako kao i u svim drugim krepostima. Raditi drukčije - značilo bi s a b l a z n i t i bližnjega, i dati priliku našim protivnicima, da osude religiju. To bi značilo postaviti i zapreku za duhovni napredak: jer Bog svake pravednosti ne može dopustiti u svojem intimnom prijateljstvu one, koji očito i bezobzirno krše njegove formalne zapovijedi o pravednosti.

1042. 2. PRIMJENE. A. Moramo dakle prije svega poštivati pravo v l a s n i š t v a u svemu, što se odnosi na v r e m e n i t a d o b r a.

a) Treba dakle izbjegavati s najvećom brigom m a l e k r a đ e, koje - skliskom nizbrdicom + dovode često i do većih nepravda. To načelo treba usađivati u dušu od djetinjstva, tako da se već od djetinjstva usadi u dušu instinktivni strah i od najmanjih nepravda. Još više treba da izbjegavamo krađe, koje počinjaju trgovci i industrijalci, koji neprestano k r a d u ili na kvaliteti ili na kvantiteti robe, pod izlikom, da njihovi konkurenti rade to isto, ili koji prodaju uz pretjerane cijene, ili kupuju za smiješne svote, zloupotrebljavajući jednostavnost ljudi s kojima rade. Treba se držati po strani od onih l u d i h s p e k u l a c i j a i sumnjivih poslova, gdje čovjek stavlja na kocku ili svoju sreću ili sreću drugih, pod izlikom, da čini velika dobročinstva.

b) Treba paziti da ne pravimo d u g o v a, kojih čovjek sigurno ne će moći isplatiti. A ako ih je čovjek napravo nekoliko, on će nastojati i smatrati za svoju čast, da ih vrati što prije.

c) Kad nešto posudimo, treba s tom stvari postupati tako brižno kao da je naša, i ne zaboravimo vratiti, što je moguće prije. Koliko ima nesvjesno ukradenih stvari, zašo što čovjek na to nije mislio!

d) Ako je netko h o t i m i č n o učinio nekakvu štetu, pravednost ga obvezuje, da štetu nadoknadi. Ako je to pak učinio n e h o t i c e, tada ga stroga pravednost na to strogo obvezuje, ali će osobe, koje teže k savršenosti,-to učiniti z granicama svojih mogućnosti.

e) Ako smo primili u p o h r a n u neku svotu novca ili vrijednosnih papira za dobre svrhe, treba preduzeti sve potrebne mjere, da ta svota, - u slučaju nenadane smrti - bude upotrebljena po nakani darovatelja. To posebno vrijedi za svećenike, koji primaju misne stipendije ili milostinju. Oni moraju ne samo u redu držati svoje račune, nego imati za svoga općeg nasljednika ili oporučnog izvršitelja kojeg svećenika, koji bi mogao jamčiti za isplatu misnih stipendija i dobru upotrebu milostinje.

1043. B. Isto je tako važno poštivati d o b a r g l a s i čast bližnjega.

a) Treba izbjegavati svaki NEPROMIŠLJENI SUD o bližnjemu. Suditi svoju braću po jednostavnoj vanjštini, ili po više ili manje neznatnim razlozima, bez poznavanja dubina njihovih nakana,-to znači prisvajati si Božja prava, koji je jedini vrhovni sudac živitih i mrtvih; to znači počiniti nepravdu prema bližnjemu, jer ga osuđujemo, a da ga i ne saslušamo, bez poznavanja pokretnih tajna njegovih čina i najčešće pod utjecajem predrasuda ili kakve strasti. Pravednost i ljubav naprotiv traže, da se uzdržajemo od svakog suda, ili barem, da čine bližnjega ocjenjujemo i sudimo najblaže što je moguće.

b) Još se više, treba čuvati o g o v a r a n j a, to jest, da drugima propovijedamo p pogreškama ili tajnim grijesima, bližnjega. Svakako pretpostavljamo, da su te pgreške stvarne, ali budući da one nisu javne, nemamo nipošto pravo da ih otkrivamo. Ako to činimo, onda: 1. žalostimo svoga bližnje-

ga, koji - videći da je pogođen njegov dobar glas - trpi i to toliko više, koliko je više držao do svoje časti.- 2.Umanjujemo mu ugled pred njegovim bližnjima.- 3.Slabimo ugled, povjerenje, koje mu treba, da može vršiti svoje poslove ili vršiti dobar utjecaj i s tog naslova često ogovaranjem prouzrokujemo nenadoknadive štete.

Nemojte reći, da onaj, kije pogreške pripovijedate, nema pravo na svoj dobar glas. On to pravo ima, sve dok njegove pogreške nisu javne. A osim toga, ne smijemo gubiti s vida, onu Spasiteljevu riječ:"Onaj, tko je od vas bez grijeha, neka prvi baci na nju kamen"(313). Treba primijetiti, da su Sveci vrlo milosrdni i oprezni i da traže sve moguće načine, da sačuvaju glas svoje braće. Najbolje ćemo učiniti, ako ih nasljedujemo.

c) Tako ćemo biti još bolje uvjereni, da se moramo čuvati i k l e v e t e, koja - lažnim podvaljivanjem - optužuje bližnjega zbog pogrješaka, kojih nije učinio. To je nepravda sigurno toliko teža, što je često inspirira zloba ili zavist. A koliko li zla ona donese! Nažalost, ljudska je zloća tako lako prihvaća, ide brzo od usta do usta, kvari dobar glas i ugled onih, koji su joj postali žrtva i katkada im donosi znatne štete, pa i u njihovim vremenitim poslovima.

1044. Postoji s t r o g a obveza i s p r a v i t i ogovore i klevete. To je bez sumnje teško. To zapravo znači povući se, a svako je povlačenje teško. Osim toga povlačenje, pa makar kako bilo iskreno, ono samo oslabi (a nikada potpuno ne uklanja) počinjenu nepravdu. Laž, pa i onda, kad je razotkrita - ostavlja često tragove, koji se ne dadu izbrisati. Ali to nije nipošto razlog, da se počinjena nepravda ne ispravi. I to treba učiniti odvažnije i postojanije, što je zlo veće. A poteškoća, koja je s time skopčana, mora nas naučiti, da se čuvamo svega što bi moglo iz bliza ili iz daleka pridonijeti, da padnemo u tu veliku pogrješku.

Eto zašto oni, koji teže k savršenosti, gaje ne samo pravednost, nego i ljubav, koja nam pomaže - jer po njoj gledamo Boga u bližnjemu - da brižno izbjegavamo sve ono, što bi ga moglo ražalostiti. Na to ćemo se vratiti kasnije.

§ 2. KREPOST ŠTOVANJA BOGA (314)

1045. Ova se krepost odnosi na p r a v e d n o s t, jer po njoj iskazujemo Bogu d u ž n o štovanje. Ali budući da mi Njemu ne možemo iskazivati n e i z m j e r n o štovanje, na koje On ima pravo, naše štovanje ne ispunja sve uvjete kreposti pravednosti. Ono nije u strogom smislu ni čin pravednosti, nego joj se približuje što je najviše moguće.

Mi ćemo izložiti: 1.njezinu narav, 2.njezinu potrebu i 3.vježbanje te kreposti.

1. Narav kreposti štovanja Boga

1046. ŠTOVANJE BOGA JEST NADNARAVNA MORALNA KREPOST, KOJA UPRAVLJA NAŠU VOLJU DA ISKAZUJE BOGU DUŽNO ŠTOVANJE PORADI NJEGOVE NEIZMJERNE DOBROTE I VRHOVNE VLASTI, KOJU IMA NAD NAMA.

a) To je posebna krepost, koja se razlikuje od triju bogoslovskih kreposti, kojima je sam Bog direktni objekt, dok je vlastiti o b j e k t kreposti štovanja Boga š t o v a n j e Boga, bilo nutarnje bilo vanjsko. Ali ta krepost pretpostavlja krepost v j e r e, koja nam osvijetljuje Božja prava. A kad ona postigne svoju savršenost, l j u b a v joj daje formu i ona je konačno upravo izražaj i manifestacija triju bogoslovskih kreposti.

b) Njezin f o r m a l n i objekt ili m o t i v je priznati neizmjernu veličinu i dobrotu Božju, koji je prvi početo i konačna naša svrha, koji je Neizmjerno Biće, Stvoritelj, od kojega sve ovisi i kojemu mora sve biti usmjereno.

c) Čini, na koje nas potiče ova krepost š t o v a n j a Boga su n u t a r n j i i v a n j s k i.

1047. N u t a r n j i m činima podlažemo Bogu svoju dušu, sa svim njezinim sposobnostima, a posebno razumom i voljom.

Prvi i najvažniji od tih čina je p o k l o n, kojim se činom p r o s t i r e čitavo NAŠE BIĆE pred Onoga, koji je punina bitka i izvor svega onoga, što ima dobra u stvorenjima. Taj čin prati ili slijedi d i v l j e n j e puno štovanja, koje osjećamo, kad promatramo njegove beskrajne savršenosti.

2. I budući da je On začetnik svih dobara, koje posjedujemo, mi Mu iskazujemo svoju z a h v a l n o s t.

3. Ali,-sjećajući se da smo grješnici, osjećamo žalost i k a j a n j e i želimo popraviti počinjenu uvredu prema njegovom neizmjernom veličanstvu.

4. A budući, da nam je uvijek potrebna njegova pomoć, da možemo činiti dobro i postići svoju svrhu, upravljamo Mu svoje m o l i t v e i želje, priznavajući tako, da je On izvor svakoga dobra.

1048. Ovi se nutarnji osjećaji očituju v a n j s k im činima, koji su toliko vrijedniji, koliko su savršeniji nutarnji čini, koje vanjski izražavaju.

1. Najglavniji od tih čina je svakako Ž r t v a, VANJSKI ČIN ZAJEDNICE, KOJIM SVEĆENIK PRIKAZUJE BOGU U IME CRKVE? KAKVU UNIŠTENU ŽRTVU? DA SE PRIZNA TIME NJEGOVO VRHOVNO GOSPODSTVO, DA SE ISPRAVI UVREDA NANEŠENA NJEGOVOM VELIČANSTVU I DA SE POSTIGNE POMIRENJE S NJIME.

U Novom Zavjetu ima samo jedna Žrtva i to sveta M i s a, kojom, - jer je obnavljanje Žrtve na Kalvariji - iskazujemo Bogu neizmjerno štovanje i postižemo za ljude sve milosti, koje su im potrebne.

Već smo prije prikazali njezine u č i n k e i potrebna raspoloženja, da se njome dobro okoristimo u br. 271-276.

2. Uz ovaj glavni čin, pridodajemo još: j a v n e molitve, koje mole u ime Crkve njezini predstavnici, kao što su: brevijar, blagoslov s Presvetim. Privatne usmene molitve. Zakletve i zavjeti, koji su dolično učinjeni Bogu na čast, i koji su učinjeni sa svim uvjetima, koji su opisani u Moralci. To su nadnaravni vanjski čini, učinjeni Bogu na slavu, koji su,

po riječima sv.Petra, d u h o v n e ž r t v e, koje su ugodne Bogu. "I sami se kao živo kamenje uzidajte u duhovni hram za svećeništvo sveto, da prinosite žrtve duhovne, koje su ugodne Bogu po Isusu Kristu" (315).

Odatle se može zaključiti, da je krepost štovanja Boga najljepša od svih moralnih kreposti, jer nas ona - time što nam pomaže, da se vježbamo u štovanju Boga - približava Bogu više, nego što to čine druge kreposti.

2. Potreba kreposti štovanja Boga

Da idemo po redu, pokazat ćemo: 1. da s v a s t v o r e n j a moraju slaviti Boga, 2. da je to posebna dužnost čovjeka i 3. napose za svećenika.

1049. 1. **S v a s t v o r e n j a m o r a j u s l a v i t i B o g a.**- Ako svaki posao mora slaviti majstora, koji ga je načinio, koliko više mora stvorenje slaviti svoga Stvoritelja? Jer konačno majstor samo modelira svoje djelo, i kada je to načinio, on je svoj posao svršio. A Božanski Majstor nije samo modelirao svoja stvorenja, On ih je izvukao iz n i š t a v i l a i nije samo u njima ostavio i utisnuo tragove svoga genija, nego im je dao i zraku svoga savršenstva. On se i dalje za njih brine, time što ih p o d r ž a v a, što im pomaže svojim s u d j e l o v a n j e m i svojom m i l o š ć u, tako da su ona posve ovisna o Njemu. Ta stvorenja moraju dakle mnogo više nego stvari, koje prave majstori, naviještati slavu svoga Tvorca. To rade na svoj način i druga n e ž i v a bića, koja nas svojom ljepotom, skladnošću, pozivaju da slavimo Boga: "Nebesa kazuju slavu Gospodnju..." (316).- "On nas je stvorio, zato smo mi njegovi" (317). Ali to je štovanje Boga vrlo nesavršeno, jer nije slobodno.

1050. 2. Čovjekova je dužnost slaviti Boga na s v i j e s n i način, da dade svoje srce i svoj glas i nerazumnim stvorenjima, da Mu iskazuju razumno i slobodno štovanje. Na njega spada, da njega, koji je kralj svih stvorenja, da promatra sve te divote, da ih iskazuje Bogu i da tako bude svećenik stvorenja. A posebno Ga mora slaviti u vlastito ime. Budući da je on savršeniji od drugih bića, koja nemaju razuma, budući da je stvoren na sliku i priliku Božju, budući da sudjeluje na Njegovu životu, mora živjeti tako, da se neprestano divi, hvali, klanja, i zahvaljuje i ljubi svoga Stvoritelja i svoga Posvetitelja. To ovako veli sv.Pavao: "Jer je od njega i po njemu i u njemu sve. Njemu slava u vijeke.Amen. Jer nijedan od nas ne živi samomu sebi, i nijedan ne umire samomu sebi. Jer ako živimo Gospodinu živimo, a ako umiremo Gospodinu umiremo. Ako dakle živimo ili umiremo, Gospodnji smo" (318). I podsjećajući svoje učenike, da je naše tijelo, isto tako kao i duša, hram Duha Svetoga,- nadodaje: "slavite i nosite Boga u tijelu svojem" (319).

1051. 3. Ta se dužnost posebno nameće s v e ć e n i c i m a. Nažalost velika većina ljudi, - zabavljeni svojim poslovima i svojim užitcima, - posvećuju samo vrlo malo vremena klanjanju. Trebalo je dakle, da između njih budu izabrani posebni delegati, koji se sviđaju Bogu,- koji bi mogli, ne

samo u svoje ime, nego i u ime cijele zajednice iskazivati Bogu dužnosti štovanja, na koje ima pravo. To je upravo zadaća k a t o l i č k o g s v e ć e n i k a. Izabran je od samoga Boga, nalazi se među ljudima i on je, kao posrednik vjere između neba i zemlje, dužan slaviti Boga i iskazivati Mu štovanje svih stvorova i da tako po njemu silazi na zemlju kiša milosti i blagoslova. To je dakle njegova staleška dužnost, njegovo z a n i m a n j e, prava obveza, koja izlazi iz pravednosti, kako to tumači sv. Pavao: "Jer svaki veliki svećenik, koji se iz ljudima uzima, za ljude se postavlja na službu Bogu, da prinosi darove i žrtve za grijehe" (32o). Eto, zašto mu Crkva povjerava dva velika sredstva, da iskazuje štovanje Bogu: b r e v i j a r i s v e t u M i s u. On se mora dati na dvostruku dužnost sa što više žara i gorljivosti, jer po njima, slaveći Boga, on Ga umilostivljuje i priprema u isto vrijeme, da blagonaklono usliša naše molbe. Tako on radi i na svojem osobnom posvećenju i za duše, koje su mu povjerenje, br. 393-4o1. Te molitve imaju više uspjeha i zato, što Crkva i što Isus moli s njime i u njemu, a molitve Kristove Bog uvijek uslišava: "i bio je uslišan za svoju smjernost" (321).

3. Vježbanje kreposti štovanja Boga

1o52. Da se dobro vježbamo u toj kreposti, treba gajiti pravu p o b o ž n o s t, to znači TRAJNO RASPOLOŽENJE VOLJE, KOJIM SE ONA SPREMNO I ODVAŽNO ODNOSI PREMA SVEMU, ŠTO SPADA NA SLUŽBU BOŽJU. To je zapravo izražaj ljubavi prema Bogu i tako je štovanje Boga u vezi s ljubavlju prema Njemu.

1o53. 1. POČETNICI vježbaju tu krepost: a) točnim obdržavanjem Božjeg i crkvenog zakona o molitvi, svetkovanju nedjelje i blagdana,

b) izbjegavanjem stalne rastresenosti, vanjske i nutarnje, koja je izvor mnogih rastresenosti u molitvi, i to nekom pažljivošću u borbi protiv valova, koji šire svjetske zabave, i beskorisne sanjarije.

c) Nutarnjim sabiranjem prije molitve, da je obavljaju pažljivo i vježbajući se u lijepoj vježbi prisutnosti Božje (br. 446).

1o54. 2. UZNAPREDOVALA nastoji ući u d u h štovanja Boga, u jedinstvo s Isusom, velikim Štovateljem Oca, koji je u svom životu, kao i u svojoj smrti beskrajno proslavio Boga (br. 151).

a) Taj duh štovanja Boga obuhvaća dvije osnovne dispozicije, a to su š t o v a n j e i l j u b a v.

Štovanje je duboki osjećaj poštovanja, koji se javlja zajedno sa strahom, po kojem priznajemo Boga za svoga Stvoritelja i svoga Vrhovnog Poglavara i sretni smo, što smijemo izjaviti svoju potpunu ovisnost o Njemu.

Ljubav se opet odnosi na Oca, koji je toliko vrijedan ljubavi i toliko ljubezan, koji je k tome htio, da nas posini i uzme za svoju djecu i koji nas neprestano obasipa svojim očinskim nježnostima. Iz ta dva glavna osjećaja: štovanja i ljubavi, izbijaju svi drugi: divljenje, zahvalnost, hvala.

1055. b) Te osjećaje štovanja Boga crpimo u Isusovom Presvetom S r c u. Taj je Božanski Posrednik živio samo zato, da slavi Oca:"Ja sam te proslavio na zemlji". On je umro da Njemu ugodi, da Ga potpuno zadovolji, pokazujući time, da ne vidi ništa što zaslužuje da živi i postoji pred Bogom. Poslije svoje smrti nastavlja svoje djelo i to ne samo u Euharistiji, gdje se neprestano klanja Presv.Trojstvu, nego i u našim srcima, gdje - po svojem duhu - pobuđuje u našim dušama dispozicije, kojima se štuje Bog, slične svojima. On živi u svim kršćanima, a posebno u svećenicima i preko njih pribavlja slavu Onomu, koji jedini zaslužuje, da Ga štujemo i da Mu se klanjamo. Moramo dakle, - svojim žarkim željama - privlačiti Ga k sebi, i potpuno Mu se predati, da u nama, s nama i po nama On štuje Boga.

Tada, veli Olier (322), dolazi u nas, i daje se ovdje na zemlji u ruke svećenika kao žrtva hvale, da nas ispuni duhom žrtve, da i nas pridruži svojim hvalama, i da nam dade nutarnje osjećaje svoga štovanja Boga. On se širi u nama, uvlači se u nas, prožima našu dušu i napunja je nutarnjim dispozicijama svoga religioznog duha. Tako od naše i njegove duše postaje samo jedna, koju On oživljuje istim duhom štovanja, ljubavi, hvale, nutarnje i vanjske žrtve u svim stvarima na slavu Boga, svoga Oca."

1056. c) Ali ne smijemo zaboraviti, da Isus traži naše s u d j e l o v a n j e. Budući da On dolazi k nama, da nam priopći svoje stanje i svoj duh žrtve, treba da s Njime i u Njemu živimo u duhu ž r t v e raspevši težnje pokvarene naravi i pokoravajući se spremno nadahnućima milosti. Tada će se svi naši čini svidjeti Bogu i bit će koliko žrtve, toliko i čini štovanja Boga, koji da hvale i slave, Njega našeg Stvoritelja i našeg Oca. Tako na praktični način izjavljujemo, da je Bog sve, i da je čovjek ništa, jer žrtvujemo posvema čitavo svoje biće, sve svoje čine na slavu svoga Vrhovnog Gospodara.

d) Posebno to činimo u činima, koji su u pravom smislu riječi čini štovanja Boga, kao na primjer: kod prisustvovanja sv.Misi, molenja, liturgijskih molitava ili drugih, kako smo to izložili u br. 274, 284, 523.

NB.- S a v r š e n i se vježbaju u toj kreposti pod uticajem dara p o b o ž n o s t i, o čemu ćemo raspravljati kasnije.

§ 3. KREPOST POSLUŠNOSTI (323)

Ova se krepost odnosi na pravednost, jer je poslušnost neko štovanje, čin podložnosti, koji dugujemo Poglavarima. Ali se razlikuje od stroge pravednosti, jer ona uključuje nejednakost između poglavara i podložnika.

Iznosimo njezinu: 1.narav i temelj, 2.njezine stupnjeve, 3.njezina svojstva i 4.njezinu ljepotu.

1. Narav i temelj poslušnosti

1057. 1. DEFINICIJA. POSLUŠNOST JE MORALNA NADNARAVNA KREPOST, KOJA NAS POTIČE DA PODVRGNEMO SVOJU VOLJU VOLJI ZAKONITIH POGLAVARA ZATO ŠTO SU ONI PREDSTAVNICI BOŽJI.

Baš te zadnje riječi treba najprije rastumačiti, jer su one temelj kršćanske poslušnosti.

1058. 2. TEMELJ OVE KREPOSTI. Poslušnost je utemeljena na apsolutnom Božjem gospodstvu i apsolutnoj podložnosti, koju Mu duguje stvorenje.

A. Očito je prije svega, da smo dužni slušati Boga (481).

1. Budući da nas je Bog stvorio, moramo biti u potpunoj ovisnosti od njegove svete volje. Sva stvorenja slušaju njegov glas. "Sve tebe slavi" (324). A razumni su stvorovi na to obvezani još više nego druga budući da su od Njega više i primili, a posebno taj dar slobode, koji ne možemo bolje priznati, nego ako podredimo svoju volju Volji svoga Stvoritelja.

2. K a o đ j e c a B o ž j a dužni smo se pokoravati svomu nebeskom Ocu, kao što je to učinio sam Isus, koji je iz poslušnosti došao na svijet i iz poslušnosti otišao sa svijeta. "Postavši poslušan sve do smrti" (325).

3. Kao o t k u p l j e n i od ropstva grijeha više ne pripadamo sebi, nego pripadamo Isusu, koji je dao svoju Krv, da nas učini svojima. "Ili ne znate li da niste svoji, jer ste kupljeni skupo" (326). Moramo se dakle pokoravati njegovim zakonima.

1059. B. Moramo se prema tome pokoravati i z a k o n i t i m B o ž j i m p r e d s t a v n i c i m a. Tu stvar treba dobro shvatiti.

a) Videći, da čovjek nije sam sebi dosta za svoj fizički, intelektualni i moralni odgoj, Bog je htio, da on živi u z a j e d n i c i. A zajednica ne može postojati bez a u k t o r i t e t a, koji koordinira napore i nastojenja njezinih članova prema općem dobru. Bog hoće da to bude hijerarhična zajednica, s poglavarima, koji moraju zapovijedati i podložnicima, koji moraju slušati. Da ta poslušnost bude lakša, On predaje svoj auktoritet zakonitim poglavarima. "... jer nema vlasti da nije od Boga" (327). To je tako, da tko sluša njih, sluša Boga, a tko njih ne sluša, ne sluša Boga i sam sebe osuđuje: "Tko se dakle protivi vlasti, protivi se Bogu. A koji se protivo, navući će na se osudu" (328). Dužnost je poglavara, da se služe tom vlašću samo kao Božji zamjenici, i to tako, da slave Boga i promiču opće dobro zajednice. Ako u tom pogriješe, odgovorni su za zloupotrebu vlasti da se pokoravaju Božjim predstavnicima. A dužnost je opet podložnika, da se pokoravaju Božjim predstavnicima, kao samomu Bogu: "Tko vas sluša, mene sluša... tko vas prezire, mene prezire" (329). Pa to je ti jasno! Bez ovakve podložnosti u različitim bi zajednicama vladao samo nered i bezvlađe i sve bi radi toga trpilo.

1060. b) A koji su ZAKONITI POGLAVARI? - To su oni, koji su mjesto Boga na čelu raznim zajednicama.

1. U n a r a v n o m redu možemo razlikovati tri vrste zajednica: DOMAĆA ILI OBITELJSKA zajednica, u kojoj predsjedaju roditelji, a posebno otac obitelji.

DRŽAVNA zajednica (građanska), kojom upravljaju oni, koji su zakoniti posjednici vlasti na temelju priznatih sistema u različitim zajednicama.

RADNIČKA zajednica, u kojoj postoje gospodari i radnici, gdje su prava i odgovarajuće dužnosti određene radnim ugovorom (330).

2. U n a d n a r a v n o m redu hijerarhijski su Poglavari: PAPA, koji ima vrhovnu i neposrednu vlast nad cijelom CRKVOM. BISKUPI, koji imaju jurisdikciju u svojim biskupijama, i - pod njihovim auktoritetom, - ŽUPNICI i UPRAVITELJI, svaki u granicama, koje im je označio Kodeks Crkvenog Prava.- Osim toga ima u Crkvi posebnih zajednica s Konstitucijama i Pravilima, koje je odobrio sveti Otac ili biskupi, koje imaju svoje Poglavare, koji su imenovani u smislu Konstitucija i Pravila. I tu se dakle nalazimo pred zakonitim poglavarima. Dosljedno, svaki, koji ulazi u takvu zajednicu, obvezuje se time, da će obdržavati Pravila i da će se pokoravati Poglavarima, koji zapovijedaju u granicama, koje su određene Pravilom.

1061. C) Ima dakle g r a n i c a, koje su postavljene u izvršavanju vlasti.

1. Očito je prije svega, da nije ni obvezatno ni dopušteno pokoravati se Poglavarima, koji bi naređivali nešto, što se očito protivi Božjim i crkvenim zakonima. U tom slučaju treba onda opet ponoviti riječi sv.Petra:"Više se treba pokoravati Bogu nego ljudima" (331)- sjajnu misao, koja osigurava kršćansku slobodu protiv svake tiranije (332).

Isto bi tako bilo, ako bi netko zapovijedao nešto, što je očito ne moguće:Nitko nije obvezan na ono, što je ne moguće! Ali budući da se mi možemo i prevariti, u slučaju s u m n j e treba pretpostaviti, da Poglavar ima pravo: U sumnji pretpostavka stoji za poglavara.

2. Ako koji poglavar zapovijeda izvan dohvata svoje vlasti, na primjer, ako bi se jedan otac protivio zvanju svoga djeteta, koje je dobro promislilo, on bi time prekoračio svoja prava i sin ga nije dužan poslušati. Isto bi tako bilo, kad bi koji poglavar u zajednici davao kakva naređenja, koja su izvan onoga, što mu dopuštaju Konstitucije i Pravila, jer su tu potpuno i pametno određene granice njegove vlasti.

2. Stupnjevi poslušnosti

1062. 1. POČETNICI nastoje prije svega da točno obdržavaju Božje i crkvene zapovijedi. Nadalj-e, da se podlažu barem izvanjski naredbama zakonitih poglavara i to marljivo, točno i nadnaravnim duhom.

1063. 2. UZNAPREDOVALE duše: a) razmatraju marljivo primjere, koje nam daje Isus već od prvoga časa svoga života, gdje se prikazuje, da ispuni u svemu volju svojega Oca, sve do posljednjega, kada umire , kao žrtva svoje poslušnosti. One Ga

mole, da dođe živjeti u njima s tim duhom poslušnosti. Nastoje,da se sjedine s Njime, da se podvrgnu svojim poglavarima, kao što se je On podvrgao Mariji i Josipu:"i bio im je poslušan" (333).

b) One se ne zadovoljavaju samo time, da slušaju izvanjski, nego podlažu na n u t a r n j i način svoju volju, pa i u teškim stvarima, i koje se protive njihovoj naravi. One to čine velikodušnost, ništa se ne tuže, što više, one su sretne, da se tako mogu š-to više približiti svojem Božanskom Uzoru. One napose paze, da ništa ne doprinesu da navedu poglavara, da on zaželi ono, što one same hoće. Jer kako opaža sveti Bernardo (334), ako - želeći nešto - bilo otvoreno ili tajno učinite, da vam vaš duhovni vođa naredi ono što vi želite, nemojte si utvarati, da ste ga tu poslušali. Vi se samo varate! Jer tu ne slušate vi njega, nego on sluša vas".

1064. 3. SAVRŠENE duše čine još više: one podlažu svoj sud, sudu poglavara i ne ispitujući razloge, zašto zapovijedaju.

To tumači jako lijepo sv.Ignacije (325): "Ako tko želi,da se potpuno žrtvuje,potrebno je,-nakon što je svoju volju podvrgao volji Božjoj,-da mu posveti još i svoj r a z u m, tako da on ne samo hoće ono što hoće poglavar, nego on s njime isto i misli, i da njegov sud bude isti, kao i sud poglavara, u toliko, koliko volja, koja se je već pokorila, može podložiti razum... Sud se može, isto kao i volja, odijeliti od poglavarovog u onom, što se nas tiče, i dosljedno, kao što sprečavamo svoju volju da se ne pokvari, tako da je sjedinjujemo s voljom poglavara, "tako u bojazni, da nas naš sud ne prevari, moramo ga uskladiti sa sudom Poglavara". On ipak nadodaje: Ako se prikaže vašem razumu koji sud, koji je različit od onoga, što misli poglavar, i ako vam se čini, nakon što ste pitali u molitvi za savjet Našega Gospodina, da svoje mišljenje morate izložiti, vi to možete učiniti. Ali iz straha, da to ne bi bilo sebeljublje ili da vas vaš posebni sud vara, vrlo je dobro, da stvorite ove mjere predostrožnosti: da se, prije nego ste svoj sud izložili i svoje mišljenje iznijeli, držite posve mirno, sasvim spremni ne samo da prihvatite ili ostavite ono, o čemu se radi, nego još smatrati i prihvatiti kao najbolje ono, što poglavar bude odredio".- To se zove s l i j e p a poslušnost, po kojoj sličimo u rukama Poglavara štapu ili lješini (326). Ali uz rezerve, koje je načinio sv.Ignacije i koje smo gore iznijeli, ova poslušnost nije nipošto protivna razumu, jer zapravo Bogu podlažemo svoj razum i svoju volju, kako ćemo to još točnije reći, kad budemo govorili o svojstvima poslušnosti.

3. Svojstva poslušnosti

Da poslušnost bude s a v r š e n a, mora biti n a d n a r a v n a po nakani, o p ć e n i t a u svojoj širini i p o t p u n a u izvršenju.

1065. 1. NADNARAVNA po nakani: To znači, da moramo u svojim poglavarima gledati Boga ili Isusa Krista, jer oni imaju vlast samo po Njemu. Po ničemu poslušnost ne postaje tako laka. Jer tko bi odbio da sluša Boga?-To isto preporučuje i sv.Pavao slugama: "Sluge, slušajte gospodare svoje po tijelu sa strahom

i drhtanjem, u iskrenosti srca svojega, kao Krista. Ne služite na oko, kao ljudima, da ugađate, nego kao sluge Kristove, čineći volju Božju od srca" (337).

I o tom je pisao sv.Ignacije svojim portugalskim Redovnicima. "Želim, da nastojite, koliko je to god brižnije moguće, da gledate Isusa Krista Našeg Spasitelja u kojem mu drago poglavaru i da iskazujete s najdubljim poštovanjem u njegovoj osobi Božanskom Veličanstvu štovanje, koje Mu dugujemo... Tako da nikada ne gledaju samu osobu koju slušaju, nego da gledaju u Njoj Isusa Krista, Našeg Gospodina, radi kojega i slušaju. Pa tako i jest: ako se moramo pokoravati poglavarima, ne radimo to, niti radi njihove mudrosti, niti dobrote niti kakvkih drugih svojstava, nego jedino, jer su oni zamjenici Božji...Ako bi naprotiv izgledalo, da poglavar ima manje mudrosti i razboritost, to ne bi bio nikakav razlog, da mu se stoga s manje spremnosti pokoravamo, jer po svojem svojstvu poglavara on predstavlja osobu Onoga, koji je neprevarljiva mudrost i koji će nadoknaditi sam sve ono, što bi moglo ne dostojati njegovom služ-beniku, bilo od kreposti bilo od kakvih drugih dobrih svojstava" (338).

Ništa nije tako pametno kao to načelo. Jer ako se danas pokoravamo kojem poglavaru, jer nam se sviđaju njegova svojstva, što ćemo raditi sutra, kad budemo imali drugog poglavara, koji nema tih svojstava? I ne gubimo li tako svoje zasluge, ako se podlažemo čovjeku kojega cijenimo, mjesto da se podvrgavamo samomu Bogu? Dakle ne gledajmo na pogrješke svojih Poglavara! Tako poslušnost postaje teža! Ne gledajmo ni na njihova dobra svojstva! Tako postaje manje zaslužna! Nego gledajmo u njima živoga Boga, koji po njima zapovijeda.

1o66. 2. OPĆENITA po svojoj širini, to jest moramo slušati sve naredbe z a k o n i t o g poglavara, kada z a k o n i t o zapovijeda. Tako se dakle, kako kaže sv.Franjo Salešk (339) poslušnost "podvrgava rado, da sluša sve što joj se zapovijeda, sasvim jednostavno, ne gledajući da li je zapovijed dobro učinjena ili ne, jer onaj, koji zapovijeda ima vlast zapovijedati, i jer zapovijed služi, da povežemo svoj duh s Božjim". Ali nadodaje, da se treba suprotstaviti, ako poglavar naređuje nešto, što se očito protivi Božjem zakonu. Takva bi poslušnost bila neumjesna, veli nam sv.Toma:"Neumjesna je poslušnost, koja sluša i u nedopuštenim stvarima..."(34o).

Izuzevši taj slučaj, prava se poslušnost ne zbunjuje ni onda, kada se poglavar prevari, pa zapovijeda stvari, koje baš nijesu dobre, ili koje ne zapovijeda, nego želi da se učine. Onda Bog, koga zapravo slušamo, i koji vidi do u dubinu srca, nagrađuje poslušnost, nagrađujući uspjehom posao, koji se poduzimlje. "Onaj, koji je uistinu poslušan, veli sveti Franjo Salešk (341) - komentirajući riječi: "Čovjek koji sluša, smije uvijek opet govoriti", pobijedit će u svim poteškoćama, u koje ga natjera poslušnost i izaći će u svom poštenju s putova, na koje je pošao radi poslušnosti, kako god oni bili opasni". Drugim riječima:može se prevariti naš poglavar, kad zapovijeda, ali se ne možemo prevariti mi, kad slušamo!

1o67. 3. POTPUNA u izvršenju, pa prema tome: u s v a k o j t o č k i, b e z r e s t r i k c i j e, s t a l n o

p a č e i v e s e l o.

a) T o č n o: jer ljubav, koja upravlja savršenom poslušnošću, pomaže da se pokoravamo spremno. "Onaj koji sluša, voli zapovijed, i čim je opazi izdaleka, pa kakva god ona bila, bila mu ona po volji ili ne, on je prihvaća, voli i nježno grli" (342).

To lijepo veli sveti Bernard (343): "Onaj koji pravo sluša uopće ne poznaje odlaganja. On se boji od "sutra". On ne zna za zakašnjenje. Predviđa zapovijed. Drži otvorene oči, načuli uši, jezik mu je spreman za govor, ruke spremne za rad, noge gotove da polete. On je potpuno sabran da odmah posluša volju onoga, koji zapovijeda."

b) Bez r e s t r i k c i j e (pridržaja). Jer izbirati, u nekim stvarima slušati, a drugima ne, to znači izgubiti zaslugu za poslušnost, to znači pokazati, da slušamo ono, što nam se sviđa, i dosljedno: da to podlaganje nije svrhunaravno. Sjetimo se onog, što veli Naš Gospodin: "Dok stoji nebo i zemlja, ne će nestati ni jedne jote iz zakona, dok se sve ne ispuni" (344).

Traži se od nas i s t a l n a poslušnost. U tom je jedna od velikih zasluga ove kreposti: "jer veselo poslušati jedamput, što nam se zapovijeda i to, onda, kad nam se hoće, to nije baš teško. Ali kad vam se kaže: to ćete raditi uvijek, cijeli svoj život, onda je u tom krepost, i u tom teškoća" (345).

c) v e s e l a. "Bog voli vesela darovatelja" (346). Poslušnost ne može biti vesela u teškim stvarima, ako je ne nadahnjuje ljubav. Zbilja nije ništa teško onomu, koji voli, jer on ne misli na trpljenje, nego na onoga, koga ljubi. A kad čovjek gleda o onomu, koji zapovijeda Našeg Gospodina, kako da Ga ne ljubi, kako da velikodušno ne učini malu žrtvu, koju traži Onaj, koji je za nas umro kao žrtva poslušnosti? - Eto zašto se uvijek moramo vraćati na osnovno načelo, koje smo postavili: gledati Boga u osobi svoga poglavara. Onda bolje shvaćamo i ljepotu i plodove poslušnosti.

4. Ljepota poslušnosti

1068. Iz omoga što smo do sada rekli izlazi ljepota poslušnosti. Sveti se Toma ne ustručava tvrditi, da je ona iza kreposti štovanja Boga, najsavršenija moralna krepost, jer nas više nego druge sjedinjuje s Bogom, u tom smislu, što nas ta krepost otkida od naše vlastite volje, koja je najveća zapreka za božansko sjedinjenje (347). Ona je osim toga majka i čuvarica kreposti, i pretvara naše obične čine u kreposne.

1069. 1. Poslušnost nas s j e d i n j u j e s Bogom i omogućava nam da habitualno sudjelujemo u njegovom životu.

a) Ona prije svega doista direktno podlaže našu volju božanskoj volji, a prema tome i sve naše druge sposobnosti, u koliko se i one podvrgavaju volji. Ta je podložnost toliko z a s l u ž n i j a koliko je s l o b o d n i j a. Nežive se stvari pokoravaju Bogu nekom nuždom, koja izlazi iz njihove naravi. Ali čovjek se pokorava slobodnim izborom svoje vo-

lje. Time on čini neki čin podređenosti prema svojem Stvoritelju i Suverenom Gospodaru, žrtvujući ono, što ima najdražega i prikazuje tako najljepšu žrtvu: "poslušnošću žrtvujemo svoju vlastitu volju"(348).

Tako čovjek dolazi do poslušnosti i u zajednicu sa božanskim životom, jer on nema druge volje, nego li je volja Božja, ponavljajući herojske riječi Kristove, koje je On izgovorio u svojoj agoniji:"ne moja,nego Tvoja neka bude volja" (349). Ta je zajednica vrlo zaslužna i posvećujuća, jer ona sjedinjuje volju, koja je najdragocjenije dobro što ga imamo, s voljom Božjom, koja je uvijek dobra i sveta.

b) Ako je volja kraljica svih naših sposobnosti, sjedinjujući nju s Bogom, sjedinjujemo s Njime ujedno i sve druge sposobnosti svoje duše. To je veća žrtva od žrtve, koju činimo siromaštvom, kada se odričemo vanjskih dobara. To je nadalje veća žrtva, nego je žrtva, kada se po čistoći i mrtvenju odričemo tjelesnih dobara. To je uistinu najodličnija žrtva: "poslušnost je bolja od žrtve" (35o).

c) To je ujedno najstalnija i najtrajnija žrtva. Po svetoj Pričesti ostajemo sjedinjeni s Isusom samo nekoliko časaka. A neprestana poslušnost stavlja i uspostavlja između naše duše i Boga neku vrstu stalne duhovne zajednice, koja nam omogućava, da ostanemo u Njemu, kao što je On u nama, jer hoćemo samo ono, što hoće i On i ne ćemo ništa, što ne bi htio i On:"isto htjeti i isto ne htjeti"; a to upravo predstavlja na koncu konca najrealnije, najintimnije i najpraktičnije jedinstvo.

1o7o. 2. Poslušnost je nadalje, dosljedno onom što je rečeno, m a j k a i č u v a r i c a svih kreposti, prema lijepim riječima sv.Augustina:"Poslušnost je kod razumnog stvorenja na neki način čuvarica kreposti"(351).

a) Ona se prije svega miješa doista s l j u b a v l j u, jer,-kako uči sv.Toma,- ljubav prije svega stvara jedinstvo volja: "U ovom je ljubav prema Bogu savršena, jer prijateljstvo stvara raspoloženje isto htjeti i isto ne htjeti"(352). A nije li to i nauka sv.Ivana: Nakon što je izjavio, da je lažac onaj, koji želi (tobože) ljubiti Boga, a ne drži njegovih zapovijedi, nadodaje:"a tko drži riječ Božju, uistinu je u ovomu ljubav Božja savršena, a to stoga i znamo, što smo u njoj (353). Nije li to nauka i samog Našeg Gospodina, kad nas Sam uči, da držati njegove zapovijedi znači ljubiti Ga: "Ako me ljubite, držite moje zapovijedi" (354). Poslušnost je dakle upravo izvrsni čin ljubavi.

1o71. b) Ona nam osim toga omogućava vježbu i u drugim krepostima u toliko, u koliko su nam sve naređene ili barem pod savjet dane:"Na poslušnost spadaju svi čini svih kreposti, kao da su naloženi"(355).

Tako nas ona potiče, da se vježbamo u mrtvenju i u pokori, što tako često zapovijeda Evanđelje, pa pravednosti, štovanju Boga, ljubavi i svim drugim krepostima, koje su sadržane u Dekalogu. Po njoj postajemo slični m u č e n i c i m a, koji žrtvuju svoj život za Boga. To ovako prikazuje sv.Ignacije (356): "Po poslušnosti žrtvujemo na svim oltarima volju i vlastiti sud i stavljamo to kao žrtvu na oltar,

tako da u čovjeku, namjesto njegova slobodna mišljenja, postoji samo volja Isusa Krista Gospodina Našega, koju nam je dao Onaj, koji zapovijeda. A tu ne žrtvujemo samo želju za životom,-kako to biva kod mučeništva, nego žrtvujemo sve svoje želje po poslušnosti najedanput." To je isto sv.Pahomije rekao nekom mladom redovniku, koji je izgarao od želje za mučeništvom: "Dosta umire kao mučenik, koji se dobro mrtvi. Veće je mučeništvo muženištvo ustrajnosti u poslušnosti kroz cijeli život, nego li umrijeti najedanput od udarca sjekire" (357).

1072. c) Tako nam poslušnost daje savršenu sigurnost. Kad bismo bili prepušteni samima sebi, pitali bismo se uvijek, što je savršenije. Poslušnost, koja nam crta našu zadaću i pošao za svaki čas, pokazuje nam najsigurniji put, da se posvetimo. Čineći ono, što nam poslušnost naređuje, ostvarujemo onako potpuno, kako je to samo moguće, bitni uvjet, koji se traži za savršenost, a to je ispunjavanje volje Božje: "Što je Njemu ugodno, uvijek činim".

Odatle se rađa osjećaj čvrstog i dubokog m i r a. "Obilni je mir onima, koji ljube zakon Tvoj,Gospodine". Kad čovjek hoće, da ispunjuje samo volju Božju, koja je izražena preko Poglavara, tada se on ne zaokuplja ni s onim što treba činiti, niti sredstvima, kojima bi to ostvario. On samo prima naredbe od onoga, koji ima svoju vlast od Boga, i izvršuje ih, koliko može bolje. Providnost ostalo uzima na se. Ona od nas ne traži neke naročite uspjehe, nego jednostavno napore, da ispunimo dana naređenja. Može nas konačno zadovoljiti i onaj konačni rezultat: jasno je,da će Bog, budemo li ispunjavali njegovu volju, biti u neku ruku prinuđen, da poštuje našu volju, to znači, da nam usliša molitve i blagoslovi naše pothvate. A to i predstavlja mir u našem životu. A kada se nađemo na kraju života, poslušnost nam još otvara vrata neba. Ono je bilo izgubljeno neposlušnošću naših praroditelja, opet je stečeno poslušnošću Isusa Krista, i sada je osigurano onima, koji dopuštaju, da ih vode predstavnici tog Božanskog Spasitelja. Nema pakla za one, koji su u istinu poslušni: "Što Bog mrzi ili kažnjava osim vlastite volje?- Neka prestane vlastita volja, ne će više biti tada ni pakla!" (358).

1073. 3. Konačno poslušnost p r e o b r a ž a v a u kreposti i u zasluge sve poslove, pa i one najobičnije u životu, kao što su odmor, jelo i poslovi. Sve, što je učinjeno iz poslušnosti dobiva zaslugu te kreposti, sviđa se Bogu i On će nagraditi. Naprotiv, sve ono, što se protivi volji poglavara, pa bilo to ne znam kako lijepo i krasno, na koncu konaca je samo čin neposlušnosti. Često uspoređujemo poslušnost s putnikom, koji se ukrcao u lađu, koja ima dobrog kormilara: svakog dana, pa i onda, kada se odmara, plovi prema luci i tako bez umora i bez prezaposlenosti stiže na željeni cilj, u luku blažene vječnosti.

1074. Zaključimo riječima, koje je Bog upravio sv.Katarini Sijenskoj (359): "Kako li je divna i krasna ova krepost, koja u sebi uključuje sve kreposti. Ljubav ju je ponikla i stvorila. Na njoj je postavljen kamen naše svete vjere... Onaj, kojemu je poslušnost zaručnica, ne trpi, nego uživa mir, Nevolje mu ne zadaju nikakve žalosti. Jer ga je poslušnost na-

učila, da ljubi samo mene samoga,koji mogu-ako hoću- ostvariti sve njegove želje... O poslušnosti, koja dovršuješ put bez muke i dolaziš bez pogibelji u luku spasenja! Ti postaješ slična Riječi, mojem Jedinom Sinu. Ti putuješ barkom presvetoga Križa spremna, da sve radije trpiš, nego da se odijeliš od poslušnosti Sina i da prekršiš njegovu nauku. kako li te tvoja duga ustrajnost čini velikom! Tako velikom, da ideš s zemlje na nebo, jer po tebi, i to samo po tebi, možemo ga otvoriti".

III. J a k o s t (36o)

1o75. Pravednost, zajedno sa štovanjem Boga i poslušnošću, upravlja naš odnos prema drugima.- Jakost naprotiv i umjerenost upravljaju našim odnosom prema samima sebi. Sada ćemo raspravljati o j a k o s t i, i to izložiti: 1.njezinu n a r a v, 2. k r e p o s t i, koje su s njome u vezi i 3.s r e d s t v a za vježbanje.

§ 1. NARAV KREPOSTI JAKOSTI

Izložit ćemo: 1.njezinu d e f i n i c i j u i 2. njezine s t u p n j e v e.

1. Definicija

1o76. Ova krepost, koju zovemo duševnom jakošću, snagom karaktera ili kršćanskom muževnošću je:
MORALNA NADNARAVNA KREPOST,KOJA UČVRŠĆUJE DUŠU U TRAŽENJU DOBRA, KOJE JE TEŠKO OSTVARITI, A DA JE PRI TOM NE USKOLEBA NITI STRAH, PA NI BOJAZAN OD SAME SMRTI.

A. Njezin o b j e k t je potiskivanje utisaka straha, koji ide za tim, da paralizira naše napore prema dobru i da ublažuje smionost, koja bi bez nje lagano mogla postati nepromišljenost: "I tako se jakost odnosi u isto vrijeme i na strah i presmionost, jer nas čuva od straha, a smionost svodi na pravu mjeru" (361).

1o77. B. Njezini se č i n i svode na dva osnovna: poduzimati i ustrajati u teškim stvarima: ardua aggredi et sustinere.

a) Prije svega se jakost sastoji u p o d u z i m a n j u i i z v r š a v a n j u t e š k i h stvari. Ima bez sumnje na putu kreposti i savršenosti mnogobrojnih zapreka, koje je teško svladati i koje se neprestano iznova javljaju. Potrebno je, da se toga nikako ne plašimo, da idemo i pred te poteškoće, i da se junački trudimo, da ih svladamo. To je prvi čin kreposti jakosti.

Takav čin pretpostavlja: 1) O d l u k u da se dademo na ovaj ili onaj posao, pa stajalo nas to što mu drago,

2) o d v a ž n o s t, velikodušnost za prihvaćanje napora, razmjerno prema poteškoćama, koja je veća, što su i oni veći,- viriliter agendo - muževno radeći i 3) p o s t o j a n o s t,

da nastavimo s naporom, sve dok ne postignemo cilj, kraj sve upornosti i ponovnih napadaja neprijatelja.

b) Ali treba znati radi Boga i trpjeti mnogobrojna iskušenja i poteškoće, koje nam On šalje, kao što su: trpljenja, bolesti, ogovaranja, klevetanja čemu smo često žrtva.

To je često još teže, nego li raditi teške stvari. "Sustinere difficilius est quam aggredi" - podnositi je teže, nego poduzimati, veli sv.Toma (362). I on za to daje tri razloga:

1) Dobro se držati pretpostavlja, da nas je napao neki naši neprijatelj, dok onaj, koji napada osjeća, da je jači od svoga protivnika, 2) onaj, koji dobiva udarac, taj se je već uhvatio u koštac s poteškoćama i uslijed njih trpi, a onaj, koji napada, još ih samo predviđa. A zlo, koje je već tu, svakako je teže od zla, koje se tek predviđa; 3) ustrajnost pretpostavlja da čovjek ostaje nepomičan i stalan pod udarcem kroz dulje vrijeme, na primjer, kad je prikovan za ljude vrijeme uz krevet, ili kad ga spopadnu duge i teške napasti. A onaj, koji istom poduzima neku tešku stvar, ulaže u to samo časoviti napor, koji općenito ne traje tako dugo.

2. Stupnjevi kreposti jakosti

1078. 1. POČETNICI se odlučno bore protiv različitog straha, koji stoji na putu ispunjavanja dužnosti:

1. Strah od u m o r a i p o g i b l j i: oni imaju na pameti, da čovjek ima dragocijenija i vrijednija dobra, nego što su sreća, zdravlje, dobar glas i život. To su dobra m i l o s t i, koja su zapravo počeci vječne sreće. Iz toga zaključuju, da treba žrtvovati - i to junački - prva za druga, koja ne propadaju. Oni su uvjereni, da je g r i j e h jedino pravo zlo. I dosljedno, to zlo moraju izbjeći pod svaku cijenu, što više i uz pogibelj, da moraju podnijeti sva zemaljska zla, koja nas mogu zadesiti.

1079. 2. Nadalje će se početnici boriti protiv straha od k r i t i z i r a n j a ili o g o v a r a n j a, ili drugim riječima od l j u d s k o g o b z i r a, radi kojega zabemarujemo svoje dužnosti iz straha od neugodnih mišljenja, koje će imati o nama; od ogovaranja, koje ćemo morati podnijeti; od prijetnja, koje će nam upraviti; od nepravda i nepravednosti, kojima ćemo biti žrtve. Koliki li ljudi,- neustrašivi na polju časti - ustupaju pred tim kritikama ili prijetnjama. I od kolike li je važnosti odgajati mlade ljude u preziru ljudskog obzira, u muževnoj odvažnosti, koja se ne boji javnog mnijenja i slijedi i drži se svoga uvjerenja bez straha i besprijekorno.

3. Konačno se početnici bore protiv straha, da se ne bi s v i d j e l i s v o j i m p r i j a t e l j i m a. To je često opasnije, nego bojazan od osvete sa strane svojih neprijatelja. Međutim se treba sjetiti, da se više moramo svidati Bogu nego ljudima, i da su oni, koji nam priječe, da u potpunosti ispunimo svoje dužnosti, zapravo lažni prijatelji i da bismo, - ako bismo nastojali da se njima svidimo, izgu-

bili prijateljstvo i cijenu u očima Isusa Krista, Našega Gospodina: "Ako bih se ljudima sviđao, ne bih bio sluga Isusa Krista"(363). Nije li s još više razloga potrebno žrtvovati svoju želju za i s p r a z n o m p o p u l a r n o š ć u: ljudsko pljeskanje prolazi, nije dugotrajno, ne postoji uistinu ništa, što je nas dostojno, osimšto Bog odobrava i njegov neprevarljivi sud. Zaključimo zajedno sa sv.Pavlom, da slava, koju moramo tražiti, treba da bude samo ona, koja dolazi od vjernosti prema Bogu i svojoj dužnosti:"Tko se hvali, neka se hvali u Gospodinu. Jer nije dobar onaj, koji se sam hvali, nego onaj, kojega Bog hvali"(364).

1o8o. 2. Duše, koje su već UZNAPREDOVALE vježbaju p o z i t i v n u stranu kreposti jakosti, nastojeći, da nasljeduju jakost duše, za koju nam je dao primjer Isus za vrijeme svoga života.

1. Ta je krepost dolazila do izražaja u njegovu s k r o v i t u životu. Od prvoga časa se Naš Spasitelj nuda svcjemu nebeskom Ocu, da nadomjesti sve žrtve Szaroga Zavjeta, žrtvujući samoga sebe za ljude. On znade, da će prema tome cijeli njegov život biti mučeništvo, Ali, to mučeništvo rado prihvaća. I baš radi toga već od svoga rođenja On s veseljem i radošću prihvaća siromaštvo, mrtvenje i poslušnost, podvrgava se progonstvima i prognanstvu, kroz 3o se godina zavija u najpotpuniju tamu, zato da nama zasluži milost, da možemo posvećivati i svoje najobičnije čine i da u nas udahne ljubav prema poniznosti. Tako nas eto On uči, da se vježbamo u poniznosti, jakosti i snazi u tisuću malih stvari svoga svagdanjeg običnog života.

2. Ta se je jakost očitovala i u njegovu j a v n o m životu. U dugačkom postu, koji nameće sam Sebi prije nego je započeo svoje javno djelovanje. U njegovoj pobjedonosnoj borbi, koju je izvojevao nad đavlom. U njegovom propovijedanju, gdje je - sasvim protivno židovskim predrasudama, navijestio posve duhovno kraljevstvo, koje se temelji na poniznosti, žrtvi i odricanju i u isto vrijeme i u ljubavi prema Bogu. Ta se jakost nadalje očituje i u onoj snazi kojom On žigoše sablažan i osuđuje moralna tumačenja zakona, kako su ga tumačili Učitelji zakona. U njegovoj velikoj brizi, kojom izbjegava svaku lošu popularnost, i otklanja kraljevstvo, koje mu nuđaju. U načinu, - u isto vrijeme i blagom i jakom - kojim bira svoje apostole, ispravlja njihove predrasude, ispravlja njihove pogreške, i poučaje onoga, kojega je izabrao za poglavicu svoga apostolskog zbora. Konačno u njegovom odlučnom duhu, koji pokazuje, kada je ulazio u Jeruzalem, znajući dobro, da ide tamo, gdje će Ga poniziti, gdje će Ga osramotiti i gdje će Ga snaći smrt. Tako nam daje primjer tihe i postojane jakosti, kako se i mi moramo vladati u svojim odnosima s bližnjima.

3. Ta je jakost došla do izražaja i u njegovom životu p a t n j e: u onoj agoniji, gdje - kraj sve duhovne suše i neprijatelje, ne prestaje moliti Oca: "i zapavši u smrtnu stisku, vruće se je molio." U savršenoj mirnoći, koju pokazuje u času svoje nepravedne objede; u onoj šutnji, koju je znao čuvati i onda, kada su Ga klevetali, i pred znatiželjnim Herodom. U dostojanstvu njegova vladanja pred sucima. U njegovoj

herojskoj strpljivosti, koju pokazuje, kada je primio kaznu, koju nije zaslužio, kad su Ga klevetali. A posebno dolazi ta njegova jakost do izražaja u onom tihom i mirnom predanju, kojim se predaje u ruke svojega Oca, prije nego je izdahnuo. Tako nas On eto uči s t r p l j i v o s t i i u najvećim kušnjama.

Kako vidimo, imamo tu široko područje, u kojem Ga možemo nasljedovati. A da u tom bolje uspijemo, moramo moliti Našega Gospodina da dođe i da živi u nama s puninom svoje jakosti "in plenitudine virtutis tuae - u punini svoje moći". Ali s Njime treba i surađivati pri vježbama u toj kreposti, vježbajući se u njoj ne samo u velikim prilikama i zgodama, nego i u tisuću malih čina, od kojih se sastoji i koji predstavljaju neki detalj našega života, imajući na umu, da stalno vježbanje u malim stvarima zahtijeva isto toliko, ako ne i više, heroizma, koliko i neki posebni poslovi.

1081. 3. Duše, koje su već SAVRŠENE, one vježbaju ne samo krepost, nego i dar jakosti, kako ćemo to izložiti, kada budemo govorili o putu sjedinjenja. One žive u plemenitoj i jakoj dispoziciji, da se žrtvuju za Boga i da podnose mučeništvo n a m a l o j v a t r i, koja se sastoji u neprestano obnavljanom naporu, da sve učine za Boga i da sve podnose Njemu na slavu.

§ 2. KREPOSTI KOJE IMAJU VEZU SA JAKOŠĆU

1082. Uz krepost jakosti se vežu još četiri kreposti. Dvije, koje nam pomažu, da činimo teške stvari, a to su: v e l i k o d u š n o s t i d a r e ž l j i v o s t, a dvije, koje nam pomažu, da dobro trpimo: s t r p l j i v o s t i u s t r a j n o s t. Prema svjedočanstvu sv.Tome, one su u isto vrijeme i integralni i pripadni dijelovi kreposti jakosti.

1. Velikodušnost

1083. 1. NARAV. Velikodušnost, koju još zovu i velodušnošću ili plemenitošću karaktera, je uzvišena i plemenita d i s p o z i c i j a z a p o d u z i m a n j e velikih stvari za Boga i bližnjega. Tako se ona razlikuje od a m b i c i j e, koja je naprotiv po biti sebična i koja ide za tim, da se uzdigne nad druge i auktoritetom ili častima. Nesebičnost je oznaka, kojom se razlikuje velikodušnost od ambicije: ona ide dakle za tim, da se stavi u službu drugima.

a) Ona dakle pretpostavlja p l e m e n i t u dušu, koja ima uzvišeni ideal i plemenite ideje. Pretpostavlja jaku dušu, koja znade staviti svoj život u sklad sa svojim uvjerenjem.

b) Ona se očituje ne samo u plemenitim osjećajima, nego i u plemenitim d j e l i m a i to u svim redovima: među vojnicima se očituje u junačkim djelima, među građanima u velikim reformama ili u velikim industrijskim, trgovačkim i drugim pothvatima. U nadnaravnom redu ona se očituje visokim

idealom savršenosti, za kojim čovjek neprestano ide, nadalje junačkim naporom, da nadvlada sam sebe i čini još bolje nego obično, da tako stekne solidne kreposti; da se vježba u apostolatu u svim njegovim oblicima, da poduzima i razvija poslove. I sve to poduzima čovjek bez nekog straha, da će time izložiti opasnosti svoju sreću, zdravlje, dobar glas, pa i sam život.

1084. 2. P r o t i v n a pogreška toj velikodušnosti je m a l o d u š n o s t, - koja zbog pretjeranog straha od neuspjeha, - oklijeva i ostaje neaktivna. Da bi izbjegao velike pogreške, takav čovjek u stvari počinja najveću nespretnost; takav ne radi ništa ili skoro ništa i tako gubi i rasipa vrijeme. Jasno je, da je bolje izložiti se nekim neugodnostima, nego ostati neaktivan.

2. Darežljivost ili podašnost

1085. 1. NARAV. Kad čovjek ima veliku dušu i plemenito srce, onda se on vježba i u darežljivosti i u dobročinstvima, a to ga nuka, da izvodi velike stvari, pa i onda, kada je to skopčano s v e l i k i m troškovima, koje ta djela sa sobom nose.

a) Katkada čovjeka na takva djela potiče oholost ili ambicija. To tada nije krepost. Ali, kad to čovjek čini da time s l a v i Boga ili radi d o b r a svojih bližnjih, tada ta naravna želja za velikim stvarima postaje nadnaravna i umjesto da stalno gomila svoje izvore prihoda, čovjek plemenito troši svoj novac u velike i plemenite pothvate, umjetnost, javne zgrade, gradnju crkava, bolnica, škola, sveučilišta, - jednom riječi - u sve, što koristi općem dobru. To je tada krepost, koja nam pomaže da tako nadvladamo naravnu privrženost, koju imamo prema novcu i želju, da ga stalno uvećavamo.

1086. b) To je i z v r s n a krepost, koju treba preporučiti bogatima, pokazujući im, da je najbolja upotreba bogatstva, koje im je Providnost povjerila da nasljeduju darežljivost i dobrotu Božju u njegovim djelima. Koliko ima danas katoličkih ustanova, koje životare, jer nemaju sredstava. Nije li to zgodan način, da se upotrijebe te svote i najbolji način, da si izgradimo bogati stan na nebu? Svaka generacija pridonosi svoj obol za nove potrebe: čas treba graditi škole i crkve, čas opet treba uzdržati službenike javnog bogoštovlja. Katkada treba olakšati i pomoći opću bijedu, a drugi put opet treba osnovati nove ustanove: društva, sindikate, pa štedionice za staranje i mirovinu. Tu postoji ogromno otvoreno polje za svako djelovanje i za svaku burzu.

c) Nije čak ni potrebno biti bogat, da se možemo vježbati u toj kreposti. Ni sv. Vinko Paulski nije bio bogat. A ipak, ima li samo i jedan čovjek, koji je pokazao takvu i tako pametnu uistinu kraljevsku darežljivost kao on i to za sve bijede i nevolje svoga vremena, i koji bi osnovao ustanove, koje bi imale toliko trajnog uspjeha? Kada čovjek ima plemenitu dušu, tada on nalazi izvore u ljubavi općinstva, i izgleda, da se i Providnost stavlja na službu velikim pothvatima, kad joj se čovjek znade povjeriti i držati se zakona mudrosti ili slijediti poticaje Duha Svetoga.

1087. 2. P r o t i v n e pogreške toj kreposti su: pretjerano š k r t a r e n j e i r a s i p n o s t.

a) ŠKRTARENJE zaustavlja polet srca, ne zna staviti u razmjer izdatke s važnošću posla, koji poduzimljemo i čini samo male i neznatne stvari.

b) RASIPNOST nas naprotiv tjera na pretjerane izdatke da rasipamo svoj novac bez brojenja, bez razmjera s poduzetim dobrom, a katkada idući i preko svojih mogućnosti. Zovu je još i rastrošnost.

Na razboritost spada da drži pravu sredinu između te dvije krajnosti.

3. Strpljivost (365)

1088. 1. NARAV.- Strpljivost je kršćanska krepost, po kojoj podnosimo ravnodušno, iz ljubavi prema Bogu i u jedinstvu s Isusom Kristom fizička ili moralna trpljenja. Svi mi trpimo dosta, da budemo sveti, samo ako to znamo činiti dobro i iz nadnaravnih motiva. No mnogi trpe, a pri tom se samo tuže, mrmljaju, a katkada čak i proklinju Providnost. Drugi opet trpe iz oholosti ili gramzljivosti i tako gube plodove svoje strpljivosti. Pravi i ispravni motiv, koji nas mora nadahnjivati je taj, da se podvrgnemo volji Božjoj, (br.487), i - da nas u tom pomogne,- nada u vječnu nagradu, koja će okruniti našu strpljivost (br.491). Ali najveći je poticaj razmišljanje o Isusu, koji trpi i koji umire za nas. Ako je On,-sama nevinost - tako junački izdržao tolike fizičke i moralne poteškoće, i to iz ljubavi prema nama, da nas otkupi i posveti, nije li pravo, da i mi, koji smo krivci i koji smo sami svojim grijesima prouzročili ta trpljenja, pristanemo da trpimo s Njime i s istim nakanama kao i On, da radimo zajedno s Njime na djelu našeg očišćenja i našeg posvećenja i da imamo udjela u njegovoj slavi, nakon što smo imali u njegovim trpljenjima? Plemenite i odvažne duše k tomu svemu nadodavaju i još motiv apostolata:one trpe, da tako nadopune muku Spasitelja Isusa, i da tako rade na spasavanju duša (br.149). Tu je eto tajna herojske strpljivosti Svetaca i njihove ljubavi prema križu.

1089. 2. STUPNJEVI strpljivosti odgovaraju trima stupnjevima duhovnog života:

a) Iz p o č e t k a čovjek prihvaća trpljenje, kao da dolazi od Boga, bez mrmljanja i protivljenja, a podržava ga i nada u nebeska dobra. Takav čovjek prihvaća trpljenje, da nadoknadi za svoje pogrješke i da očisti svoje srce, da umrtvi svoja zla nagnuća, posebno žalost i malodušnost. Takav prihvaća trpljenje, iako se tome otima sjetilna narav, a ako moli Boga da se od njega udalji kalež trpljenja, nadodaje, - usprkos svega - da se podlaže Božanskoj svetoj volji.

1090. b) Na drugom stupnju čovjek prihvaća trpljenje žarko i odlučno, u jedinstvu s Isusom Kristom, i da se uskladi još više s tom Božanskom Glavom. Takav rado s Njime prolazi njegov žalosni put, kojim je On išao od kolijevke do Kalvarije, divi Mu se, hvali Ga i ljubi u svim njegovim žalosnim

etapama i stanjima,koja je prošao. Takav Ga hvali, ljubi Ga i divi Mu se zbog njegova siromaštva, na koje je bio osuđen od svoga ulaska u svijet, zbog njegove strpljivosti u prostim jaslicama,koje Mu služe mjesto kolijevke, gdje još teže podnosi nezahvalnost ljudi, nego li studen godišnjeg doba. Takav Ga ljubi radi trpljenja progonstva. Divi se teškim poslovima za vrijeme skrovitog života. Naporu, umoru i poniženjima u javnom životu. A posebno se divi, ljubi i hvali fizička i moralna trpljenja za vrijeme njegove duge i strašne muke. Prožet tom mišlju "Jer Krist je trpio u tijelu, i vi se prožmite istom misli" (366), čovjek se osjeća kuražniji u poteškoćama i u žalosti. On se s ljubavlju odnosi prema križu, kraj Isusa i iz ljubavi prema Njemu:"Zajedno s Kristom raspet na križ" (367). A kad takav čovjek još trpi, baca ljubezni i suosjećajni pogled na Njega i čuje, gdje mu govori: "Blaženi žalosni... blaženi oni, koji trpe progonstvo radi pravde..." A nada, da će s Njim u nebu dijeliti njegovu slavu, čini te križeve, koje podnosi s Njime još podnošljivijima: "Ako pak s Njime trpimo, s Njime ćemo se i proslaviti" (368). Tako čovjek dolazi čak i dotle,-kao i sv.Pavao-, da se veseli svojim poteškoćama i trpljenjima, dobro znajući, da trpjeti s Kristom znači Krista tješiti i nadopunjati njegovu muku, da to znači savršenije Ga ljubiti na zemlji i pripravljati se na buduće uživanje njegove vječne ljubavi u vječnosti: "Rado ću se hvaliti slabostima svojim, da se nastani u meni jakost Kristova" (369)..."obilna je moja radost pored sve nevolje naše"(370).

1091. c) To nas vodi i na treći stupanj, k ž e l j i i l j u b a v i za trpljenjem za Boga, kojega želimo time proslaviti i za duše, za čije posvećenje takvi hoće raditi. Takav stupanj odgovara u z n a p r e d o v a l i m a, a posebno apostolskim dušama, redovnicima, svećenicima, pa izabranim dušama. To je upravo onakva dispozicija, kakvu je imao i Naš Spasitelj, kada se je prikazao svojemu Ocu kao žrtva već od svoga ulaska na ovaj svijet, i koje je izrazio proklamirajući svoju želju, da bude kršten žalosnim krštenjem svoje muke: "Ali ja prije imam da uzmem na sebe krštenje, i kako me to muči, dok se ne svrši!" (371).

Iz ljubavi prema Njemu i da Mu naliče što više, savršene duše ulaze u njegove osjećaje:"jer,-veli sv.Ignacije (372)- kao što svjetski ljudi, - koji su privezani uz zemaljske stvari - vole i traže s mnogo gorljivosti časti, dobar glas i ugled među ljudima,... isto tako i oni, koji napreduju na duhovnom putu i koji ozbiljno slijede Isusa Krista, vole i žarko žele sve ono, što je u protivnosti sa svjetskim duhom... tako da bi oni htjeli - ako bi to bilo moguće bez uvrede Boga i sablazni bližnjega, trpjeti uvrede, lažna svjedočanstva i nepravde, htjeli bi, da ih drugi gledaju i smatraju za luđake, a da ipak oni za to nisu dali nikakav povod, oni samo žele, da na neki način postanu slični Isusu Kristu....da Ga s pomoću Njegove milosti pokušaju nasljedovati koliko je god moguće i da Ga slijede u svemu, jer je On pravi put, koji vodi ljude u život". Očito je, da samo ljubav prema Bogu i raspetom Spasitelju može u nama pobuditi takvu ljubav prema križevima i poniženjima.

1092. Treba li ići još dalje, pa se prikazati Bogu kao žrtva i pozitivno tražiti od Njega posebna trpljenja, bilo da

time želimo postići neko posebno dobro? Sigurno je, da je bilo Svetaca, koji su to radili, kao i to, da i danas ima odvažnih i junačkih duša, koje su sklone da to čine. Ali općenito govoreći, ne mogu se ovakve molbe razborito preporučiti ni savjetovati: "takva je molba vrlo blizu iluziji, i često je nadahnjuje nepromišljena odvažnost, koja dolazi od preuzetnosti. O.de Smedt (373) veli: "Čovjek te molbe upravlja Bogu u časovima veće osjećajne gorljivosti, i nakon što je jedanput prošlo vrijeme te gorljivosti i posebnog raspoloženja... tada se osjeća vrlo slabim, da ispuni te junačke čine podložnosti i da prihvati, što je tako energično htio i želio u maštı. Odatle onda vrlo velike napasti za gubitak ustrajnosti, ili što više i mrmljanje protiv božanske Providnosti...a tu je onda i izvor mnogih briga i poteškoća za duhovne vođe takvih duša". Ne treba dakle tražiti od samoga sebe trpljenja ili posebna iskušenja. Ako čovjek osjeća sklonost prema tome, onda će tražiti savjet od pametnog duhovnog vođe i ne će ništa učiniti bez njegova odobrenja.

4. Postojanost

1093. Postojanost u naporu i poslu sastoji se u borbi i u trpljenju do kraja, a da čovjek ne podlegne pri tome umoru, ili mlitavosti, ili da ne izgubi volje.

1. Pa iskustvo nam doista pokazuje, da se nakon ponovnih napora čovjek u m a r a da dobro čini i mrsko mu je, da uvijek mora naprezati svoju volju. To lijepo opaža sv.Toma: "Dugo ustrajati u nekom teškom poslu traži i pretpostavlja posebnu poteškoću"(374). A ipak krepost nije čvrsta, ako ona nije posve prihvaćena vremenom i u koliko nije učvršćena navikama, koje su već duboko ukorijenjene.

Ovaj osjećaj umornosti često je uzrok k l o n u l o s t i i m a l o d u š n o s t i. Poteškoća, koju čovjek osjeća, kada se mora naprezati, slabi energije volje i uzrokuje neku moralnu slabost ili klonulost. Tada ljubav za uživanjem i žalost, što smo bili bez njega, ponovno uzimaju maha i čovjek se ponovno prepusti, da ga zanesu njegove zle sklonosti.

1094. 2. Da se opremo toj slabosti, treba:

1. Prije svega imati na pameti, da je ustrajnost dar Božji (br.127), kojeg dobivamo molitvom. Moramo dakle taj dar uporno moliti, u jedinstvu s onim, koji je bio postojan sve do smrti i po zagovoru One, koju s pravom zovemo D j e v i c o m v j e r n o m.

2. Treba nadalje obnavljati svoje uvjerenje o kratkoći ovoga života, i beskonačne trajnosti nagrade, koja će kruniti naše uspjehe: ako nam je cijela vječnost na raspolaganju za odmaranje, onda se sasvim isplati ovo nekoliko napora i nekoliko briga ovdje na zemlji. Ako, kraj svega toga osjećamo, da smo slabi i bijedni, to je onda zgoda, da uporno tražimo milost ustrajnosti, čiju potrebu tako jako osjećamo, obnavljajući molitvu sv.Augustina: Daj, Gospodine, što zapovijedaš, da zapovijedaj što hoćeš!

3. Konačno se čovjek junački daje na posao s obnovljenim žarom, uzdajući se u milost svemogućega Boga i to unatoč malog prividnog uspjeha od svoga posla, imajući na pameti, da Bog od nas traži napor, a ne toliko uspjehe. Ipak ne smijemo zaboraviti, da je potreban katkada neki odmor, popuštanje i promjena:čovjek ne može dugo živjeti bez neke utjehe. Ustrajnost dakle ne isključuje opravdani odmor. Ništa ne radi, da bi bolje radio! Sve je u tome, da se i taj odmor uzima u skladu s voljom Božjom, prema propisima dnevnoga reda i pametnog duhovnog vođe.

§ 3. SREDSTVA ZA STICANJE KREPOSTI JAKOSTI

Prije svega upozoravamo čitatelja na ono, što smo rekli o odgoju volje (br.811) i nadodajemo još neke opaske, koje se odnose na tu stvar:

1095. 1. Tajna naše jakosti počiva u -n e-p o u z d a n j u u same sebe i u a p s o l u t n o m p o u z d a n j u u Boga. Budući da smo posve nesposobni, da što dobra učinimo u nadnaravnom redu bez pomoći milosti, mi participiramo na jakosti samoga Boga, mi postajemo nepobijedljivi, ako se brižno oslanjamo na Isusa Krista:"Koji ostaje u meni i ja u njemu, taj rodi mnogi rod"(375); "Sve mogu u onom, koji me jača" (376). Eto zašto su upravo ponizni jaki, - jer svijesni svoje slabosti - imaju pouzdanje u Boga. To su dakle dva osjećaja, koja treba njegovati u svojoj duši. Radi li se o ljudima, koji su oholi i preuzetni, onda ćemo inzistirati na osjećaju nepouzdavanja u samoga sebe. Radi li se naprotiv o plašljivcima i pesimistima, tada ćemo insistirati na pouzdanju u Boga, tumačeći im one utješne riječi sv.Pavla: "Ono što je slabo pred svijetom, izabra Bog da postidi jake.. i izabrao je ono, što ne postoji, da sruši ono, što postoji..." (377).

1096. 2. K toj dvostrukoj dispoziciji treba još nadodati d u b o k a uvjerenja, i naviku da radimo točno u skladu s tim u v j e r e n j i m a.

A. Potrebna su dakle duboka uvjerenja, koja se temelje na velikim istinama, posebno:svrha čovjeka i kršćanina, uvjerenje, da je sve potrebno žrtvovati,da se postigne taj cilj. Uvjerenje, da je potrebno podvrći svoju volju volji Božjoj, da izbjegnemo grijeh i postignemo svoju svrhu,it.d. To su dakle baš ta uvjerenja, koja su glavni vodiči našega života i pokretači, koji nam daju potrebnu snagu,da svladamo poteškoće.

Iz toga slijedi posve jasno.da je važno steći naviku raditi u životu prema tim uvjerenjima. Tada čovjek ne će dopustiti, da ga vodi časovito nadahnuće. Tada ne će raditi naglo pod utjecajem strasti. Tada ga ne će voditi u poslu rutina ili lični interes. Tada će se on, prije svakog posla, zapitati: "što koristi to za vječnost?" Da li me taj čin, koji kanim izvesti,približuje Bogu i mojoj sretnoj vječnosti? Ako me približuje, onda ga činim, a ako li ne, onda se od njega odvraćam i od njega odustajem. Na taj način čovjek usmjerujući čitav svoj život prema posljednjem cilju, živi prema svojem uvjerenju i tada je jak.

1097. 3. Da sigurnije prebrodimo sve poteškoće, vrlo je dobro, da ih p r e d v i d i m o, da im pogledamo u lice, i da si osiguramo snagu protiv njih. Ali ne smijemo kod toga da te poteškoće pretjerujemo, i moramo računati i na Božju pomoć, koji će nam je sigurno dati u pravo vrijeme. Poteškoća, koja je predviđena, već je napola svladana.

1098. 4. Konačno, ne smijemo zaboraviti, da nema ništa, po čem bismo postali tako neustrašivi, kao što je l j u b a v prema Bogu. "Ljubav je jaka kao smrt" (378). Ako ljubav čini majku odvažnom i junačkom, kad se radi o obrani djece, što neće učiniti ljubav prema Bogu, kad je duboko ukorijenjena u duši? Nije li ljubav stvorila mučenike, djevice, misionare i svece? Kad sv. Pavao pripovijeda, koliko je podnio iskušenja, koliko je pretrpio i koliko se je mučio, pitamo se, što je to podržavalo njegovu snagu u tolikim poteškoćama? On nam sam odgovara: To je ljubav prema Kristu: "Ljubav nas Kristova sili" (379). I eto baš zato je on i miran za budućnost, jer što ga može odijeliti od Kristove ljubavi: "tko će nas rastaviti od ljubavi Kristove?" I nabraja on različite poteškoće, koje može predvidjeti, pa veli: da "ni smrt, ni život, ni anđeli... ni sadašnje stvari, ni buduće, ni moći... niti ikakvo stvorenje nas može odijeliti od Ljubavi Božje, koja je u Isusu Kristu Gospodinu Našemu" (380). To, što je rekao sv. Pavao, može reći svaki kršćanin, samo ako iskreno ljubi svoga Boga. I tada će participirati na snazi i jakosti samoga Boga: "Jer si Ti Bože jakost moja..." (381).

IV. U m j e r e n o s t (382)

Ako je jakost potrebna, da potisne strah, UMJERENOST nije ništa manje potrebna, da uređuje onu sklonost prema užitcima, koja nas tako lako odvraća od Boga.

1099. UMJERENOST JE MORALNA NADNARAVNA KREPOST, KOJA UREĐUJE SKLONOST NA SJETILNE UŽITKE, OSOBITE UŽITKE OKUSA I OPIPA, I KOJA DRŽI TU SKLONOST U GRANICAMA POŠTENJA.

Njezin je o b j e k t, uređenje svakog sjetilnog užitka, ali posebno onog, koji je povezan s dvije osnovne funkcije organskog života: jelo i pilo, koje čuva život pojedinca, i čina, koji imaju za cilj održanje vrste. Umjerenost nam pokazuje, kako ćemo se poslužiti užitkom u dobrom, poštenom i nadnaravnom cilju, i stoga ona uređuje upotrebu tog nagnuća prema propisima zdravog razuma i vjere. A upravo zato, što je uživanje zamamljivo i što nas lako odvuče i iza dopuštenih granica, umjerenost nas pripravlja i na mrtvenje, što više i u nekim dopuštenim stvarima, da tako osigura pobjedu razuma nad strasti.

S pomoću ovih načela ćemo rješavati ova pitanja i pojedinačno:

Budući da smo već dosta govorili o pravilima, kojih se moramo držati, da na pravu mjeru svedemo užitak, koji je vezan uz jelo (br. 864), ovdje ćemo raspravljati o č i s t o ć i, koja uređuje užitak, koji je vezan uz održanje vrste. A iza toga ćemo govoriti o dvije kreposti, koje su povezane s umjerenosti, to jest p o n i z n o s t i b l a g o s t.

§ 1. ČISTOĆA (383)

1100. 1. POJAM: Čistoća ima za cilj potisnuti što je neuredna u pohotnim uživanjima. Ovo uživanje ima samo jedan cilj, da se neprestano pomlađuje ljudski rod prenašanjem života zakonitom upotrebom braka. Izvan toga je svaka naslada strogo zabranjena.

Čistoću s pravom nazivamo a n đ e o s k o m krepošću, jer nas ona približuje anđelima, koji su čisti po naravi. To je ozbiljna krepost, jer se do nje dolazi samo disciplíniranjem i krođenjem svoga tijela i mrtvenjem svojih sjetila. To je d e l i k a t n a krepost, kojoj oduzimaju sjaj i najmanje svojevoljne pogreške. Ona je prema tome i t e š k a krepost, jer je možemo sačuvati samo junačkom i stalnom borbom protiv najtiranskije strasti.

1101. 2. STUPNJEVI. - 1. Ona ima puno stupnjeva: Prvi se sastoji u tome, da se brižljivo izbjegava p r i s t a n a k na svaku misao, maštanje, uzbuđenje ili čin, koji je protivan toj kreposti.

2. Drugi ide za tim, da eliminira i ukloni neposredno i energično svaku misao, svaku sliku ili utisak, koji bi mogao oslabiti sjaj ove kreposti.

3. Treći je stupanj, koji se stiče istom nakon dugotrajnih napora u vježbanju u ljubavi prema Bogu, i koji se sastoji u tome, da je čovjek već toliko ukrotio svoja sjetila i svoje misli, da - kada po svojoj dužnosti mora raspravljati o stvarima, koje se odnose na čistoću, to radi s toliko mira i tišine, kao da se radi o bilo kojem drugom predmetu.

4. Ima ih konačno, koji po nekoj posebnoj povlastici dotle dođu u tom, da više nemaju nikakva neurednog poriva, kako se to pripovijeda za sv. Tomu, nakon njegove odlučne pobjede u kritičnoj zgodi.

1102. 2. VRSTE: Ima dvije vrste čistoće: ženidbena čistoća, koja odgovara osobama, koje su u zakonitom braku, i u z d r ž l j i v o s t, koja se tiče svih onih, koji nisu oženjeni. Nakon što izbesemo samo nekoliko misli o prvoj, zadržat ćemo se posebno na drugoj, i to baš zato, što takva čistoća odgovara osobama, koje su vezane redovničkim ili svećeničkim celibatom.

1. Bračna, ženidbena čistoća

1103. 1. NAČELO: Kršćanski ženidbeni drugovi nikada ne smiju zaboraviti, da je - prema nauci sv. Pavla - kršćanska ženidba simbol svetog jedinstva, koje postoji između Krista i Crkve: "Muževi, ljubite svoje žene, kao što je Krist ljubio Crkvu, i dao sama sebe za nju, da je posveti"...(384). Oni se dakle moraju međusobno ljubiti, poštivati, posvećivati (br.591). Prvi je učinak te ljubavi nerazdijeljivo jedinstvo srdaca, i dosljedno, nepovrijediva vjernost jednoga drugomu.

1104. 2. Međusobna v j e r n o s t: Ovdje ćemo se poslužiti riječima sv.Franje Saleškog ili ćemo kratko iznijeti njegove misli (385).

"Čuvajte dakle, muževi, nježnu, stalnu i srdačnu ljubav prema svojim ženama...Želite li, da vam žene budu vjerne, dajte im, da gledaju vaš primjer. S kakvim biste obrazom, veli sv.Grgur Nazijanski (386) - htjeli tražiti čednost od svojih žena, ako vi sami ne živite čedno?"- A vi, žene, čija je čast, neodijeljeno spojena s poštenjem i čednošću, čuvajte brižno svoju čast, i ne dopustite, da ikakva razvratnost okalja bjelinu vašeg dobrog glasa. Bojte se svakog napada, pa ma ko malen bio i ne dopuštajte nikakvog udvaranja oko sebe. Svaki, koji god hvali vašu ljepotu i vašu draž̄est mora vam biti sumljiv... a ako netko uz pohvalu, koju daje vama, dometne još i prezir, koji ima prema vašem mužu, on vas vrlo vrijeđa, jer je stvar vrlo jasna, da on nema namjeru samo da vas upropasti, nego vas već drži napola izgubljenom, jer je već pola posla napravljeno s drugim trgovcem, kad je čovjek izgubio volju za prvoga."

b) Ništa toliko ne osigurava tu međusobnu vjernost, koliko vježbanje u p r a v o j p o b o ž n o s t i, posebno zajedničke molitve.

"Tako žene moraju nastojati,da im muževi budu zbilja pobožni, jer čovjek bez pobožnosti je prava, divlja i prosta životinja. A muževi opet moraju nastojati,da im žene budu pobožne, jer je bez pobožnosti žena jako slaba i vrlo podvrgnuta propasti, ili da oslabi u kreposti".

c) Uostalom m e đ u s o b n o p o d n a š a n j e mora biti tako veliko, da se oboje ne ljute najedanput i zajedno, tako da među njima ne bude razmimoilaženja i svađe". Ako je dakle jedan od njih ljuti, treba da drugi ostane miran, tako da se mir vrati čim prije.

1105. 3. BRAČNI DUG. Bračni drugovi moraju poštivati zdravlje bračnoga života i to čistoćom svoje nakane i čistoćom svojih odnosa.

A. Njihova n a k a n a mora biti onakva, kakva je bila mladoga Tobije, kada je oženio Saru: "Ti znaš, Gospodine, da ja ne uzimam svoje sestre za ženu, da zadovoljim svojoj strasti, nego iz jedine i čiste želje, da mi rodi djecu, koja će blagosivati Tvoje ime u sve vijeke"(387). Eto, upravo to je prvotni cilj kršćanske ženidbe: imati djece, koju će odgojiti u strahu i ljubavi prema Gospodinu, koju će odgojiti u pobožnosti i kršćanskom životu, da od njih postanu jednoga dana stanovnici neba. Drugotna je svrha međusobna pomoć u podnašanju životnih teškoća, i u pobjeđivanju strasti, podređujući užitak dužnosti.

1106. B. Nadalje oni moraju v j e r n o i i s k r e n o obavljati svoj bračni dug (388); sve ono, što ide za tim, da se prenosi život, ne samo da je dopušteno, nego i čestito. A svaki čin, koji bi postavljao zapreku toj prvotnoj svrsi, bio bi veliki grijeh, jer bi on išao protiv prvotne ženidbene svrhe.- Treba voditi računa i ovoj opomeni sv.Pavla: "Ne uskraćujte se jedan od drugoga, osim ako je to uz pristanak obojice, za neko vrijeme, da se možete posvetiti molitvi. A po

slije toga, opet živite skupa, iz straha, da ne bi davao radi toga kušao vašu neuzdržljivost" (389).

C. U m j e r e n o s t se nalaže u ispunjavanju te dužnosti isto tako, kao i pri upotrebi hrane. Što više, ima slučajeva, kada higijena ili prilike traže da se kroz neko vrijeme pazi na uzdržljivost. U tom ne će biti uspjeha, ako nisu bračni drugovi već naučili, da podlažu svoje užitke dužnostima i da traže u čestom primanju sakramenata lijek protiv jakih prohtjeva požude. Ali neka imaju na pameti i to, da ne postoji ništa, što bi bilo nemoguće, i da po molitvi uvijek postizavamo milost, da se vježbamo i u najtežim krepostima.

2. Uzdržljivost ili celibat

1107. Potpuna uzdržljivost je obveza za sve, osobe, koje nisu vezane vezom zakonite ženidbe. Dakle svi oni, koji još nisu stupili u brak, kao i oni, koji se nalaze u svetom udovičkom stanju moraju se vježbati u uzdržljivosti (390).

Ali ima osim toga i posebnih, izabranih duša, koje su pozvane, da obdržavaju čistoću i uzdržljivost kroz cijeli život, bilo u s v e ć e n i č k o m, bilo u r e d o v n i č k o m staležu, bilo što više i u svijetu. Dobro je tim osobama dati posebna pravila za očuvanje savršene čistoće.

Čistoća je delikatna i krhka krepost, koja se ne može očuvati, ako je ne štite i druge kreposti. To je jedna utvrda, koja treba za svoju obranu, jake bedeme za osiguranje. Takve utvrde, koje štite krepost čistoće, su četiri:

1. P o n i z n o s t, koja koristi čovjeku, da se ne pouzdaje u sebe i da bježi od opasnih prilika; 2. m r t v e n j e koje - borbom protiv ljubavi prema užitcima - uništava zlo u njegovom korijenu; 3. m a r l j i v o s t u stal. d u ž n o s t i m a, gdje predviđamo opasnost od nerada i besposlice; i 4. l j u b a v prema Bogu, koja - ispunjujući ga ljubavlju prema Bogu, ne da mu, da se dade na opasna čuvstva. U središtu toga četverokruga duša može odbiti ne samo navale neprijatelja, nego se može i usavršiti u čistoći.

Poniznost - čuvarica čistoće

1108. Ova krepost poniznosti izvodi u nama t r i glavna raspoloženja, koja nas zaštićuju od mnogih opasnosti: nepouzdanje u samoga sebe, i pouzdanje u Boga, bježanje od opasnih prilika, iskrenost u ispovijedi.

A. NEPOUZDANJE u samoga sebe uvijek prati osjećaj pouzdanja u Boga. I doista, ima mnogo duša, koje iz oholosti ili preuzetnosti padaju u grijeh nečistoće. Sv.Pavao baš to veli, ali na račun poganskih filozofa, koji su - dok su se hvalili radi svoje mudrosti - dali na opačine i rugobe svake ruke: "Zato ih predade Bog sramotnim strastima..."(391).

1109. To ovako tumači Olier: "Bog, koji ne može trpjeti oholost u duši, ponizuje ju do kraja. I budući da teško podnosi da prizna svoju slabost i da nema sama po sebi nikakve

moći da se opre zlu, i da se uzdrži u dobru,...Bog dopušta, da je uznemire i te strašne napasti, a katkada, da tu i sasvim podlegne, jer su te napasti najsramotnije od sviju i jer one ostavljaju iza sebe najveću zabunu." Kad je naprotiv čovjek uvjeren, da nije sam po sebi sposoban da bude čist, tada on upravlja Bogu.cnu poniznu molitvu sv.Filipa Neria: "Dragi Bože, pazi na Filipa, inače će Te izdati!"

1109. a) To nepovjerenje prema sebi mora biti o p - ć e n i t o.

1) Ono je potrebno onima, koji su već počinili teške grijehe, budući da će se opet vratiti teški časovi kušnje, i jer će bez milosti opet biti u opasnosti da padnu. Ništa manje nije isto tako i s onima, koji su sačuvali svoju n e v i n o s t: jer teška će opasnost doći danas ili sutra, i bit će toliko opasnija, koliko je čovjek imao manje iskustva u borbi.

2. To nepouzdanje u samoga sebe mora trajati do k r a j a života. Salamon nije više bio mlad, kada je pustio da njime ovlada ljubav prema ženama. A oni, koji su napastovali čistu Sužanu bili su također starci. Demon, koji nas napada u zreloj dobi je toliko opasniji, koliko smo ga više smatramo pobijeđenim. A iskustvo nam pokazuje, da, dokle god ima u nama i malo životne topline, vatra požude, koja tinja pod pepelom; znade se katkada razgoriti s novim p-lamenom.

3. Takvo se nepouzdavanje u samoga sebe nameće i s v e t i m dušama. Đavao više želi da njih upropasti, nego li obične duše, i zato njima postavlja perfidnije zamke. To je opaska sv.Jeronima (392) i on iz toga zaključuje, da čovjek nikada ne smije računati niti se bješiti s dugim godinama, koje je već proveo u čistoći, niti svetošću, do koje je već došao, a niti mudrošću, koju je do tada pokazao (393).

1110. b) Ipak ovu budnost i taj oprez mora uvijek pratiti i a p s o l u t n o p o u z d a n j e u Boga. Jer Bog neće dopustiti, da budemo kušani iznad svojih snaga. On od nas ne traži ono, što je nemoguće. Sad nam On sam neposredno daje milosti, da se opremo napastima, a sad nam opet daje milost, da se molimo, da postignemo milost, koja će djelovati još bolje (394).

Treba se dakle, - kako veli Olier (395), - na nutarnji način povući u Isusa Krista, da u Njemu nađemo snage, da se opremo napasti...On hoće, da budemo kušani, pa da nas na taj način potsjeti na našu slabost i na potrebu, koju imamo od njegove pomoći, pa da se onda obratimo k Njemu, da u Njemu crpimo snagu,koja nam ne dostaje". A ako napast postane vrlo jaka, tada treba da se čovjek baci na koljena, da podigne oči k nebu, pa da zazove Božju pomoć:"Ja velim, nadodaje Olier, da treba podignuti ruke k nebu,ne samo zato, što takvo držanje već po sebi označuje molitvu Bogu, nego i zato, što je to onda izričita pokora, da se čovjek napose ne dira kroz to vrijeme, i da radije podnese sva nutarnja mučenja i sve muke tijela i samoga đavla, nego li da se dira."

Kad je čovjek preduzeo sve te mjere opreza, može sigurno računati na Božju pomoć:"Vjeran je Bog i ne dopušta da se

iskušate više nego možete nositi, nego će i od napasti načiniti korist". - Ne treba se dakle suviše bojati napasti prije nego li dođe: to bi bio i jedan način, da je dovučemo. Pa ni onda, kada nas spopada, jer smo u stvari nepobjedljivi, samo ako se oslanjamo na Božju pomoć.

1111. B. BJEŽANJE OD OPASNIH PRILIKA.- a) Međusobna s i m p a t i j a, koja postoji među osobama različitog spola stvara kod osoba, koje su vezane celibatom opasne prilike. Potrebno je dakle izbjegavati nepotrebne sastanke i izbjeći opasnost onda, kada su ti sastanci potrebni (396). Eto zašto se duhovno vodstvo žena ima odvijati samo u ispovijedaonici, kako smo to rekli u br. 546. - Dvije su stvari, na koje moramo paziti: naša k r e p o s t i d o b a r g l a s. Jedna i druga traži krajnji oprez.

b) I d j e c a, koja imaju lijepi i dražesni izgled, tako milo i drago držanje, mogu također biti kakva opasna prilika. Čovjek voli da ih gleda, da ih miluje, i ako na to ne pazi, može dati da ga zavedu takve intimnosti, koje uzbuđuju sjetila. To je napomena, koju ne smijemo smetnuti s uma, opomena, koju nam daje sam Bog, da shvatimo, da je već jednom vrijeme, da se zaustavimo, jer se je već otišlo vrlo daleko.- Sjetimo se, da ta djeca imaju svoje anđele Čuvare, koji gledaju lice Božje. Da su ona živi hramovi presvetog Trojstva i udovi Kristovi. Tada će biti mnogo lakše, ako sve to imamo na pameti, da postupamo s njima sa svetim poštovanjem, svejednako im iskazujući mnogo pažnje i ljubavi.

1112. c) I poniznost nam na jedan općeniti način pomaže, da izbjegavamo ž e l j u d a s e d o p a d n e m o, koja nažalost pripravlja mnoge padove. Ta želja, koja ima svoj izvor u taštini, kao i u potrebi ljubavi, očituje se u pretjeranom poštivanju svoje vlastite osobe, u prevelikoj brizi, koju posvećujemo svojoj toaleti, u sladunjavom i čustvenom vladanju, u slatkom govoru, u zavodljivim pogledima, u običaju dijeliti komplimente osobama prema njihovim vanjskim osobinama (397).

Takvo vladanje se brzo zapazi kod mladog klerika, redovnika i svećenika. On na taj način brzo kompromitira svoj dobar glas. Može li se zaustaviti prije, nego li njegova krepost više to ne bude? O kad bi se zaustavio prije, nego li je izgubi!

1113. C. Poniznost nam konačno daje i pred našim duhovnim vođom onu o t v o r e n o s t srca, koja je toliko potrebna, da se izbjegnu neprijateljske zamke.

Sveti nam Ignacije s pravom veli u trinaestom pravilu za razlikovanje duhova, da "kad neprijatelj ljudske naravi želi upropastiti jednu čestitu dušu svojim lukavstvima i svojim prevarama, da on želi i hoće, da ga ta duša sluša i da č u v a t a j n u. Ali ako ta duša sve to otkrije kojem ispovjedniku ili kakvoj drugoj duhovnoj osobi, koja poznaje zamke i prevare đavolske, njemu se to nimalo ne sviđa. Jer on dobro zna, da će sva njegova zloba biti bez snage, od časa kada njegovi pokušaji i namjere budu otkrivene i iznešene na vidjelo" (398). Taj se mudri savjet posebno odnosi na čistoću. Kad se čovjek brine, da otkrije svojem duhovnom vođi iskreno i poniz-

no svoje napasti, on se za određeno vrijeme odmaća od opasnosti, kojima se izlagao, poduzima sredstva, koja mu je voda preporučio i tako otkrivena napast već je napola svladana. Ali, ako se uzda u svoje vlastito znanje, i o tome ne kaže ništa, pod izlikom, da to nije grijeh, lako čovjek padne u zamke neprijateljeve.

Mrtvenje - čuvar čistoće

Već smo izložili potrebu i vježbanje u mrtvenju u br. 755-79o. Ovdje ćemo potsjetiti samo na ono, što se posebno odnosi na naš predmet. Kako se otrov nečistoće provlači i uvlači kroz sve pukotine, treba znati mrtviti: svoja v a n j s k a s j e t i l a, svoja u n u t a r n j a, s j e t i l a i č u v s t v a svoga srca.

1114. A. Rekli smo u br. 771 i sl., da tijelo treba i disciplinirati, a po potrebi i kazniti, da ostane podložno duhu: "Morim svoje tijelo i dogonim ga u pokornost, da ne bih sam bio odbačen, dok drugima propovijeda".

Baš iz tog se načela izvodi potreba trijeznosti, katkada i posta ili nekih drugih vanjskih vježbi pokore. Iz tog se izvodi i potreba, osobito u nekim zgodama, a napose u mladosti, posebnog načina života, koji stišava vrenje krvi i žestinu požude. Ništa se ne smije zanemariti, da se osigura gospodstvo duha nad tijelom.- Nikakva predugog spavanja! Općenito govoreći ne treba ostati u krevetu ujutro nakon što se je čovjek probudio i ne može ponovno zaspati.

U našem tijelu, svako pojedino sjetilo, moramo mrtviti.

1115. a) Sveti je čovjek Job sklopio savez sa svojim očima, da ne će dopustiti da gledaju na osobe, koje bi za nj mogle biti predmet napasti. "Sklopio sam savez sa očima svojima, da ne gledaju djevice" (399). Eklezijastik preporuča brižljivo, da čovjek ne zaustavlja svoga pogleda na mladoj djevojci, i da okreće svoje oči od ljepe žene: "jer je mnoge zavela njezina ljepota i jer se strast radi toga upaljuje kao vatra" (4oo). Svi su ti savjeti vrlo psihološki. Pogled uzbuđuje maštu, upaljuje želju, želja potiče volju, i ako ona pristane, grijeh ulazi u dušu.

1116. b) J e z i k i s l u h možemo mrtviti oprezom u r a z g o v o r u. A na to se ne pazi, pa niti među kršćanskim osobama. Običaj, da se čitaju romani i da se pohađa kazalište razlogom je, da se govori o mnogim stvarima posve slobodno, preko kojih bi trebalo šutke prijeći. Čovjek voli, da je upućen i da poznaje male svjetske skandale. Katkada se ugodno naslađuje u stvarima, koje su više ili manje škakljive i opasne. Neka opasna znatiželja je uzrokom, da čovjek uživa u tim pričicama i šalama. Mašta se time hrani, prebetavlja si opisane zgode u sitnice, sjetila se pokreću, i volja često svršava tako, da pristane na taj užitak, za koji je odgovorna. I zato sv. Pavao s pravom napada loše društvo, kao izvor pokvarenosti: "Dobro vladanje kvare loši razgovori" (4o1). I nadodaje: "Tako i bezsramnost, i ludi govor, ili nepristojne šale, što ne dolikuju..." (4o2). Iskustvo pokazuje, da su mnoge čiste duše upropaštene radi opasne znatiželje, koju su izazvali nerazboriti razgovori.

1117. c) D o t i c a n j e je posebno opasno, br. 879.-

To je vrlo dobro shvatio abbe Perreyve, koji je napisao (4o3): "Više od svega,Spasitelju,posvećujem Ti svoje ruke! Posvećujem Ti ih skrupulozno. Te će ruke za tri dana primiti svećeničko posvećenje. Za četiri će dana one dirati, držati, nositi Tvoje Tijelo i Tvoju krv. Ja ih želim poštivati, častiti, kao sveto oruđe u službi Tvojoj i Tvojih oltara..."

Kad se čovjek doista sjeti,da je u jutro držao u svojim rukama Boga svake svetosti, više pazi, da se uzdrži od svega što bi moglo zablatiti i okaljati svetu čistoću. Dakle, veliki oprez prema samomu sebi! S obzirom na druge, mogu se iskazivati obični znakovi građanskog poštovanja, ali treba paziti, da to ne bi pobudilo kakav strastveni osjećaj, koji bi nas naveo na kakvu neurednost. Nekom svećeniku, koji je upitao, da li je uputno da opipa bilo neke bolesnice, sveti je Vinko odgovorio: "Čovjek se dobro mora čuvati ovakve prakse, i zao duh može lako poslužiti se tom izlikom, da kuša umirućeg i samu umirućeu. Đavao u toj prilici savija strijele od svakoga drveta da napadne dušu... Nikada se nemojte usuditi taknuti ni djevojku ni ženu, pod bilo kojom izlikom"(4o4).

1118. B. N u t a r n j a sjetila su isto tako opasna kao i vanjska i nezgodne uspomene i nečiste slike nas ne prestaju napadati ni onda, kad smo spustili oči. Sv.Jeronim se tužio u svojoj samoći, kako je kraj sve žestine sunca i sveg siromaštva svoje sobice gledao sebe, kako se maštom prebacuje usred Rimskih zabava i uživanja"(4o5). On preporuča, da se odmah i n e p o s r e d n o tjeraju takve slike iz duše: "Ne ću da dopustiš, da rastu zle misli... Ubijaj, dok je neprijatelj malen. Zlo se mora iskorijeniti u sjemenu, da ne naraste kukolj" (4o6). Treba zadaviti neprijatelja, dok nije narastao i iščupati kukolj, dok ne naraste. Inače na dušu navali i opsjedne je napast i hram Duha Svetoga postaje đavolska špilja. Treba paziti, veli sveti Jeronim u navedenoj poslanici, "da ne bi poslije gostovanja presv.Trojstva skakali tamo đavli i da se ne bi ugnijezdile sirene"(4o7).

1119. Da izbjegnemo ovako opasne slike, vrlo je važno, da ne čitamo onih romana i ne gledamo kazališnih komada, gdje se na živi i realistički način opisane ljudske strasti, a napose ljubavna stast. Ovakvi opisi mogu samo uznemiriti maštu i sjetila. Oni nam se neprestano vraćaju u svijest u časovima sanjarenja, daju napasti življi i zamamniji oblik i katkada nas zavuku i na p r i s t a n a k. A djevičanstvo se, kako veli sv.Jeronim, ne gubi samo vanjskim činima, nego i nutarnjim, koji se protive kreposti čistoće: "Perit ergo, et mente virginitas - gubi se djevičanstvo i nutarnjim činom" (4o8).

Osim toga nas i Sveci potiču, da mrtvimo svoju maštu i b e s k o r i s n a sanjarenja. Iskustvo nas uči, da iza toga časa odmah dolaze sjetilna i opasna maštanja, i dosljedno, da svaki, koji želi predusresti ovo drugo, da se ne smije hotimično zaustaviti kod onog prvog. Tako malo po malo čovjek postizava to, da maštu upravlja u službu svoje volje.

To je posebno potrebno za svećenika, koji po svojem zvanju, prima i saznaje mnoge stvari o toj delikatnoj stvari. Bez sumnje mu milost njegova zvanja pomaže, da u toj stvari ne traži užitka, ali uz uvjet, da na ono, što je u ispovijedaonici čuo, više ne misli, kada je izašao iz ispovijedaonice. Inače bi njegova krepost mogla pretrpjeti teškú kušnju i Bog nije obvezan, da pritekne u pomoć o-nima, koji su nepromišljeni i koji idu pred pogibao:"Onaj koji ljubi pogibao, u nju će i pasti" (409).

1120. C. I s r c e treba mrtviti isto tako, kao i maštu. Srce je jedna od naših najplemenitijih, ali i najopasnijih sposobnosti. Svetim zavjetima ili po svećeništvu posvećujemo svoje srce Bogu i odričemo se zemaljskih i obiteljskih radosti. Ali to srce ostaje i dalje o t v o r e n o za čuvstva i ako imamo posebne milosti, da ga discipliniramo, to su milosti za b o r b u, koje s naše strane traže mnogo budnosti i napora.

Osim općenitih opasnosti u tom pogledu, svećenik ih ima i posebnih u vezi sa svojom službom. Čovjek se nesvijesno privezuje uz osobe, kojima je načinio dobro. A ove se opet sa svoje strane osjećaju ponukanim, da nam uzvrate svoju zahvalnost. Iz toga se rađaju međusobna čuvstva, koja su najprije nadnaravna, ali koja, u koliko ne pazimo, lako postaju naravna, sjetilna, neuredna. Jer čovjek lako padne u iluziju: "Često, veli sv.Franjo Saleški, mislimo, da ljubimo neku osobu radi Boga, a ljubimo je stvarno poradi sebe. Velimo, da je ljubimo radi Boga, ali u stvarnosti je ljubimo radi utjehe, koje nalazimo u svojem odnosu s njome". Jedan glasoviti tekst, koji se pripisuje sv.Augustinu, pokazuje nam stupnjeve, kako se silazi s duhovne ljubavi na tjelesnu ljubav. "Duhovna ljubav rađa čuvstvenu ljubav, čustvena popustljivu, popustljiva familijarnu, a familijarna tjelesnu".

1121. Da izbjegnemo takvu nesreću, treba se pitati s vremena na vrijeme ne prepoznajemo li u sebi neke znakove, koji su karakteristični za suviše naravno i sjetilno prijateljstvo. O. de Valuy ovako sažima te znakove (410): "Kada slika neke osobe počinje da zarobljava oči ili kada njezin simpatični izgled pokreće i uznemiruje srce.- Nježni pozdravi, nježne riječi, nježni pogledi, česti mali darovi... Izmjenični smiješak, koji često govori više od riječi, pa neki nemar, koji malo po malo dovodi do familijarnosti, pa namještene usluge, pažnje i iskazivanje posluge, i t.d. - Znak su posebnog prijateljstva tajni razgovori, gdje nitko ne gleda i nitko ne sluša. Pa onda takvi razgovori, koji traju bez konca i kraja i koji se često ponavljaju bez pravog razloga. Nadalje govoriti malo o Bogu i o Božjim stvarima, a mnogo o sebi i o prijateljstvu, koje ima jedan prema drugome.- Hvaliti, laskati i ispričavati se međusobno.- Gorko se tužiti na opomene poglavara, na zapreke, koje oni postavljaju za sastanke, i na sumnje, koji oni postavljaju. Žalostiti se i biti nemiran u odsustvu te osobe.- Biti rastresen u svojim molitvama pri sjećanju na nju, preporučivati je katkada Bogu s nekom posebnom gorljivošću, imati njezinu sliku duboko utisnutu u dušu, misliti na tu osobu dan i noć, pa i u snu.- Ispitivati s puno brige, gdje je ta osoba, što radi, kuda će

se vratiti, ne voli li možda i koga drugoga.- Pasti u neko veselje, koje uopće nije obično, kada se ona vrati.- Trpjeti na neki način kao neko mučeništvo, kada se od nje moramo iznova odijeliti. Načiniti hiljade nekih kombinacija, da stvorimo priliku, da se opet nađemo zajedno".

Neka se nitko ne umiruje svetošću osoba i pobožnošću uz koje se veže: jer što su svetije, to su privlačivije - quo sanctiores, magis alliciunt! Uostalom, te si osobe umišljaju, da osjećaj, koji imaju prema nekom svećeniku nema za njih u sebi ništa opasnoga i pogibeljnog, i da mu se mogu predati bez straha. Treba dakle da se svećenik znade držati u potrebnoj udaljenosti od njih.

Marljivi studij i marljivo obavljanje staleških dužnosti

1122. Jedna od najkorisnijih vježba za izbjegavanje nerada i lijenosti je da se gorljivo damo na svoj crkveni studij i na vjerno ispunjavanje svojih staleških dužnosti. Tako se izbjegavaju opasnosti nerada: "Jer besposlenost nauči mnogo zlo" (411). Na jednog đavla, koji napastuje osobu, koja radi, ima ih stotinu, koji napastuju osobu, koja ne radi. Pa što zapravo radi čovjek, kad se ne bavi kakvim ozbiljnim poslom?- On sanjari, čita lakoumno štivo, pravi duge posjete, zadržava se u razgovorima, koji su više ili manje opasni, maštu napunja nezgodnim slikama, srce mu se ispunja sjetilnim čuvstvima, i duša - otvorena svim napastima, konačno pada. Naprotiv, kad je čovjek zabavljen korisnim poslom ili svojim staleškim dužnostima, duh mu se napunja dobrim i spasonosnim idejama (412), srce traži plemenite, svete i čiste osjećaje. Tada čovjek misli samo na duše. I sama mnogostrukost posla nas stavlja u neku sretnu nuždu, da nemamo nikakve intimnosti, s ovom ili onom osobom. A ako se u dani čas i pojavi kakva napast, gospodstvo, koje smo neprestanim radom stekli nad samim sobom, nam omogućuje, da vrlo brzo s njome likvidiramo: zove nas studij i naš posao, otkidamo se brzo od sanjarija, da se uzmognemo baviti s stvarima, koje zauzimaju najljepši dio našega života.

1123. Veliku dakle uslugu znači načiniti sjemeništarcima i svećenicima, ako ih naučimo voliti studij, bježati od nerada, što više i za vrijeme praznika, da znadu korisno upotrijebiti svaki sat svoga života. A posebno im činimo velike usluge, kada im znademo pomoći, da si načine plan rada, kada im dajemo instrukcije, ili kad im pomognemo, da se pozabave kakvim posebnim pitanjem. Jer ako čovjek nema nikakva unaprijed određenog programa, upada u opasnost da rasipa vrijeme. A ako ima neki program tada se daje na posao s mnogo više gorljivosti i ustrajnosti.

Velika ljubav prema Isusu i njegovoj svetoj Majci

1124. Ako rad štiti našu dušu od opasnih misli, ljubav prema Bogu čuva naše srce od sjetilnih čuvstava i tako nas brani od mnogih napasti.

Ljudsko je srce stvoreno da ljubi. Naš svećenički stalež ili redovnički stalež nam ne oduzima tu čuvstvenu stranu naše

naravi, nego nam pomaže, da je stavimo u nadnaravni red. Ako ljubimo Boga čitavom svojom dušom, ako ljubimo Isusa iznad svega, mnogo ćemo manje osjećati želje svojih nagnuća prema stvorenjima. Ovako veli i opaža S.J.Climaque: "Krepostan je onaj, koji je toliko nebeske ljepote uklesao u svoj duh, da ne baca svoje oči prema ljepotama zemaljskim i tako ne osjeća žestinu one vatre, koja obuhvaća srca drugih" (413).

1125. Ali da ta ljubav prema Isusu doista i urodi takvim plodom, ona mora biti žarka, velikodušna i da čovjeka posve obuzima. Tada ona rađa trostrukom korišću:

1. Toliko ispunja duh i srce čovjeka, da ne misli više na ljudska čuvstva. A ako se katkada pojave u nama, tada ih potiskujemo izgovarajući riječi sv.Agneze: "Zaručena sam s onim, kojemu anđeli služe, čijoj se ljepoti dive sunce i mjesec". Jasno je, da pred Licem Onoga, koji je punina ljepote, dobrote i moći, sva stvorenja nestaju i nemaju nikakve privlačivosti.

2. Nadalje će nam Isus, koji ne može trpjeti idola u našem srcu, predbaciti živo sve naše naravne sklonosti i čuvstva, ako po nesreći zapadnemo u njih, i pod utjecajem tog prijekora, mi ćemo biti jači, da ih svladamo.

3. Konačno i On sam, posebnom ljubomornom brigom štiti srca onih, koji Mu se predaju. On će nam dakle pomoći u času napasti i on će nas ojačati protiv zavođenja stvorova.

Ovu plemenitu ljubav prema Isusu čovjek crpi u molitvi, u čestim i gorljivim svetim Pričestima i u pohodima presv. Sakramentu. A ona postaje stalna i habitualna, po onom životu intimnog jedinstva s Spasiteljem, kako smo ga opisali u br. 153.

1126. Tu treba nadodati i veliku pobožnosti prema Bl.Djevici Mariji. Samo njezino ime odiše čistoćom, i čini se, da već i samo zazivanje Nje s pouzdanjem, tjera napast u bijeg. No ako se posve posvetimo dobroj Majci (170-176), tada Ona bdije nad nama, kao nad svojim dobrom, nad svojim vlasništvom i pomaže nam, da pobjedonosno odbijemo i najžešće napasti. Naučimo se dakle, da radimo molimo molitvu: O,Gospođo moja, o Majko moja, koja je tako moćna protiv nečistih misli, pa molitvu: Zdravo, Zvijezdo Mora, napose onu kiticu:

Veze grijeha ništi,
Ozdravljaj sljepoću,
Uklanjaj teškoću,
Sva nam dobra išti.

Djevice nad svima,
Smjerna ko ni koja,
Stvori čeda svoja
Smjernim, nevinima.

A ako kad budemo u toj borbi pobijeđeni, ne zaboravimo, da je neokaljano Srce Marijino u isto vrijeme i utočište grješnika, da ćemo naći, zazivajući Je, i milost pokajanja, i milost oproštenja, koja slijedi iza nje. Nemojmo zaboraviti, da nitko ne može bolje od "Djevice vjerne" osigurati našu ustrajnost.

§ 2. PONIZNOST

Ova bi se krepost mogla, gledana s nekih stanovišta, privezati uz pravednost, jer nas ona upravlja prema tome, da postupamo sami prema sebi kako to zaslužujemo. Ipak je redovito i općenito privezuju uz krepost umjerenosti, jer ona u r e đ u j e osjećaj, koji imamo prema svojoj vlastitoj veličini. Izložit ćemo: 1. Njezinu narav, 2. njezine stupnjeve, 3. njezinu ljepotu i 4. sredstva za vježbanje.

1. Narav poniznosti

1127. 1. Poniznost je krepost, koju pogani nisu poznavali. Za njih je poniznost značila nešto prosto, nisko, servilno ili sramotno. Kod Židova nije bilo tako. Najbolji između njih, prosvijetljeni vjerom, pravednici, svijesni svoga ništavila i svoje bijede, prihvaćali su strpljivo iskušenja, kao sredstvo zadovoljštine. Tada se Bog priklanjao k njima, da im pomogne. On je rado slušao molitve poniznih i opraštao je skrušenom i pokajanom grješniku. A kad dođe Naš Gospodin da propovijeda poniznost i blagost, Židovi su mogli shvatiti njegov govor. Što se nas tiče, mi ga možemo shvatiti još bolje, nakon što smo razmišljali o primjerima poniznosti, koje nam je On dao za vrijeme svoga skrovitog i javnog života, kao i za vrijeme muke i koje nam neprestano daje u svojem euharistijskom životu.

Možemo je ovako definirati: TO JE NADNARAVNA KREPOST KOJA NAS PO SPOZNAJI, KOJU NAM O NAMA DAJE - POTIČE, DA SE CIJENIMO PREMA SVOJOJ PRAVOJ VRIJEDNOSTI, I DA TRAŽIMO SVOJE VLASTITO PONIŽENJE I PREZIR.

Kraće je definira sv.Bernard (415): "KREPOST PO KOJOJ ČOVJEK POTPUNOM SPOZNAJOM SAMOGA SEBE POSTAJE SAM SEBI OGAVAN".

Tu ćemo definiciju bolje shvatiti, kad izložimo temelj poniznosti.

1128. 2. TEMELJ. Poniznost se temelji na dvije stvari: na istini i pravednosti. Na i s t i n i, koja nam pomaže, da se upoznamo onako, kakvi jesmo? na p r a v e d n o s t i, po kojoj postupamo sa sobom u skladu s tom spoznajom.

A. Da upoznamo samoga sebe, veli sv.Toma, treba vidjeti, što u nama pripada Bogu, a što je opet naše vlastito. Sve što ima dobra, dolazi od Boga i Njemu pripada, a sve što je loše ili nedovoljno, dolazi od nas: "U Bogu možemo promatrati dvije stvari, naime što je Božje i što je ljudsko. Ljudsko je sve što je nedostatno, a Božje je sve što je spasonosno i savršeno" (416).

P r a v e d n o s t dakle neumoljivo traži, da dademo Bogu i to jedinomu Bogu svu čast i svu slavu: "Kralju vjekova, jedinomu, nevidljivomu i neumrlom Bogu svaka čast i slava" (417). "Blagoslov i slava, i mudrost i hvala i čast i sila i jakost Bogu našemu" (418).

Bez svake sumnje, ima nešto dobra i u nama, a to je naše

naravno biće, a posebno naše nadnaravne povlastice. Poniznost nam ne brani, da to gledamo, i da se tome divimo. Ali isto tako, kao što se, kad promatramo neku sliku, ne divimo platnu, nego umjetniku, koji ju je naslikao, tako se i ovdje, kad promatramo darove i Božje milosti u sebi, ne divimo samima sebi, nego Bogu.

1129. B. Osim toga i sama nas činjenica da smo g r j e š n i c i nuka na p o n i z n o s t. U neku ruku mi smo sami po sebi upravo g r i j e h, jer smo naime rođeni u grijehu i zadržavamo u sebi požudu, koja nas navlači na grijeh.

a) Čim dolazimo na svijet, duša nam je uprljana i s t o č. g r i j e h o m, od kojega nas može očistiti samo Božje milosrđe.

b) Koliko smo mi sami o s o b n i h grijeha počinili od kako smo došli k razumu? Da smo počinili samo jedan jedini veliki grijeh, već smo s tog naslova zaslužili vječno poniženje. Pa da smo u svom životu počinili samo l a k e grijehe, moramo imati na pameti, da je i najmanji među njima uvreda Boga, svojevoljna neposlušnost njegovu zakonu, čin pobune, kojim pretpostavljamo svoju volju njegovoj: jedan cijeli život proveden u pokori i poniznosti ne bi bio dosta, da ga okajemo.

c) Ali osim toga, u sebi zadržavamo,-i nakon preporođenja na nadnaravni život, duboke težnje prema grijehu, prema svakoj vrsti grijeha, tako jako, da prema riječima sv. Augustina , ako nismo počinili sve grijehe na svijetu, moramo to zahvaliti Božjoj milosti"(419).

Pravednost dakle traži, da volimo poniženja i da prihvaćamo prijekore. Ako nam netko kaže, da smo lakomi, nepristojni, oholi, morali bismo se s time složiti, jer u sebi nosimo težnju prema svim tim manama.

Tako, zaključuje Olier (42o), u svakoj bolesti, progonstvu, preziru ili kakvoj drugoj poteškoći treba da se stavimo na Božju stranu protiv samih sebe, i da kažemo, da sve to pravedno zaslužujemo i osim toga, da Bog ima pravo, da se posluži sa svakim stvorenjem da nas kazni, i da se kla..jamo velikom milosrđu, koje On sada iskazuje nama, potpuno svjesni, da će u vrijeme svoga suda postupati s nama mnogo strože".

To je dakle taj dvostruki temelj poniznosti: budući da smo sami po sebi n i š t a, moramo voliti zaborav i samozataju: nesciri et pro nihilo reputari - da za nas nitko ne zna, i da nas za ništa drže; a kao g r j e š n i c i zaslužujemo svaki prezir i svako poniženje.

2. Različiti stupnjevi poniznosti

Ima različitih načina razvrstavanja, već prema različitim stanovištima s kojih se polazi. Mi ćemo navesti samo glavne načine razvrstavanja, koji se mogu svesti na ova tri, naime način sv. B.e n e d i k t a, sv.I g n a c i j a i O l i e r o v.

1130. 1. DVANAEST STUPNJEVA SVETOG BENEDIKTA.- Kasijan je razlikovao deset stupnjeva u vježbanju poniznosti. Sveti Benedikt dopunjuje ovu podjelu, nadodavši još druga dva stupnja. Da bolje shvatimo njegov raspored, treba imati na pameti. da sv.Benedikt smatra ovu krepost "kao stalno vladanje duše, koje upravlja skup odnosa redovnika s Bogom u istini njegovog dvostrukog svojstva, u koliko je griješno stvorenje i Božje posinjeno dijete (421). Ova se njegova dioba temelji na štovanju Boga i obuhvaća, osim poniznosti u strogom smislu riječi, poslušnost, strpljivost i čednost. Od tih dvanaest stupnjeva, sedam ih se odnosi na n u t a r n j e čine, a pet na v a n j s k e.

1131. Među n u t a r n j e čine ubraja:

1. S t r a h Božji, koji nam je uvijek pred očima duše i koji nas potiče, da držimo z a p o v i j e d i. Najprije dolazi strah od kazne, zatim strah iz štovanja, koji konačno završava s klanjanjem: "Riječi su Gospodnje svete, ostaju zauvijek" (422).

2. P o s l u š n o s t ili podlaganje naše volje Božjoj volji: Ako doista štujemo Boga i ako Ga se bojimo, tada ćemo u svemu vršiti njegovu volju:a ta je poslušnost upravo čin poniznosti, jer je ona izražaj naše posvemašnje ovisnosti o Bogu.

3. Poslušnost P o g l a v a r i m a iz ljubavi prema Bogu,- pro amore Dei. Teže je slušati poglavare, nego li samog Boga. Potrebno je zato više duha vjere, da gledamo Boga u svojim poglavarima, a potrebno je i savršenije odricanje, jer se ta poslušnost odnosi na mnogo više stvari.

4. S t r p l j i v a poslušnost, pa i u najtežim stvarima, podnoseći nevolje bez tužbe i jadanja,-tacita conscientia - a osobito onda, kad poniženje dolazi sa strane poglavara. Da u tom uspijemo treba misliti na nebesku nagradu i na trpljenje i poniženje Isusa Krista.

5. P r i z n a n j e tajnih pogrešaka poglavarima, uključivši tu i misli, izvan sakramenta sv.Ispovijedi (423). To je čin poniznosti, koji predstavlja za čovjeka jaku uzdu: pomisao, da će morati i svoje najtajnije stvari očitovati, često zaustavlja čovjeka na rubu propasti.

6. P r i h v a t i t i od s r c a sve nevolje, obične poslove, smatrajući se kao ispod svoga posla.

7. Smatrati se iskreno, u dubini duše, posljednjim među svim ljudima: "ako u dnu svoje duše vjeruje i osjeća, da je niži i prostiji od sviju". To je rijetki stupanj. Sveci su do njega stigli, govoreći,da bi drugi bili bolji od njih, da su primili toliko milosti, kao oni.

1132. Očito je, da se ti nutarnji čini očituju i u v a n j s k i m činima, među kojima su ovo glavni:

8. B i j e g od traženja nečeg posebnog: ništa ne činiti izvanredno i zadovoljiti se s onim,što je propisano zajedničkim pravilima, onim, što su nam primjerima pokazali stari i kako traže uvedeni običaji. Htjeti se razlikovati od drugih i biti nešto posebno zapravo je znak oholosti i taštine.

10. S u z d r ž a v a n j e od s m i j e h a: Sveti Benedikt ne osuđuje smijeh, u koliko je on izražaj duhovnog veselja, nego samo namješteni, grohotni smijeh, podrugljiv smijeh ili stalnu naviku, da se netko smije naglo i preglasno, što pokazuje malo poštovanja prema Božjoj prisutnosti i malo poniznosti.

11. O p r e z n o s t u riječima: kad čovjek govori, to čini tiho i ponizno, ozbiljno i trijezno kao pametan čovjek, bez preglasnih riječi.

12. Č e d n o s t u držanju. Hodati, sjesti, stajati, gledati čedno i bez afektacije, glava malo priklonjena s mislima na Boga i na svoju nedostojnost, da je podignem k nebu: "Gospodine, ja grješnik, nisam dostojan, da podignem svoje oči k nebu!"

Nakon što je rastumačio tih dvanaest različitih vrsta poniznosti, sveti Benedikt nadodaje, da oni vode do ljubavi prema Bogu; onoj savršenoj ljubavi, koja isključuje svaki strah: "Tako; nakon što je redovnik uspeo se tim stupnjevima poniznosti, dolazi do one ljubavi prema Bogu, koja je izvana savršena, a iznutra nema straha". Ljubav prema Bogu je dakle konac kamo vodi poniznost; put je težak, ali su vrhunci, kamo nas vodi, vrhunci božanske ljubavi.

1133. TRI STUPNJA SVETOG IGNACIJA.- Pred kraj 2.tjedna svojih Duhovnih vježbi, prije pravila o izboru, sv.Ignacije stavlja pred oči svojem egzercitantu tri stupnja poniznosti, koji su zapravo tri vrste odricanja.

1) Prvi" stoji u tom, da se snizim koliko mognem, te u svemu budem pokoran zakonu Boga, Gospoda Našega, tako, te kad bi me učinili gospodarom svih stvari ovoga svijeta, ili kad bih si imao spasiti vlastiti život: ja ne bih prestupio nikoje Božje zapovijedi ni Božje ni ljudske, što me veže pod smrtni grijeh". Taj je stupanj bitno potreban svakom kršćaninu, koji hoće napredovati u kreposti i milosti.

2) D r u g i je stupanj poniznosti savršeniji od prvoga. On se sastoji u tome, "da je čovjek u t a k v o m r a s p o l o ž e n j u, te ne će niti ne naginje više na bogatstvo nego li na siromaštvo, niti na časti većma nego na pogrde, niti na dulji život većma nego na kratki, ako se time jednako služi Bogu i postizava duševno spasenje. Pa ni za čitav život i svijet, ni za uzdržavanje života svoga ne bi htio da počini ikoji laki grijeh". To je već veoma savršena dispozicija, i do nje dolazi jako maleni broj duša.

3) T r e ć i je stupnja poniznosti najsavršeniji "kada naime čovjek, imajući prvu i drugu poniznost, a jednako služeći veličanstvu Božjem, da bi se većma poveo za Kristom, Gospodinom Našim, te Mu djelom postao sličniji, hoće i odabere radije siromaštvo sa siromašnim Kristom, nego li bogatstvo; radije pogrde s Kristom pogrdama nasićenim, nego li časti; te većma drži i želi biti držan za bezumna i mahnita poradi Krista, koji je prvi za takova držan, nego li da ga ljudi smatraju mudrim i pametnim na ovom svijetu".

To je stupanj savršenih, to je ljubav prema Križu i prema poniznosti, u jedinstvu s Isusom Kristom i iz ljubavi prema

Njemu. Kad čovjek dođe do tog stupnja, nalazi se tada na putu svetosti.

1134. 3. TRI STUPNJA PONIZNOSTI PREMA OLIERU.- Nakon što je u "Kršćanskom katekizmu" izložio potrebu poniznosti, i način, kako ćemo se boriti protiv oholosti, Olier tumači u svojem U v o d u tri stupnja nutarnje poniznosti, koji odgovaraju već u z n a p r e d o v a l i m dušama.

a) Prvi se stupanj sastoji u tome, da se čovjek o s j e ć a u g o d n o u spoznaji samoga sebe, svoje bijede i niskoće, svojih pogrješaka i grijeha. Sama spoznaja tih bijeda nije poniznost. Ima ih, koji vide dobro svoje pogreške, ali se radi toga žaloste i traže u njima neko savršenstvo, da bi se tako izvukli iz smetenosti, koju osjećaju. To je zapravo oholost. Ponizan je onaj, koji uživa u spoznaji svoje bijede, koji ljubi svoju vlastitu bijedu i poniženje.

Ako je čovjek po nesreći pao u grijeh, bez sumnje da mora na grijeh žaliti, ali u isto vrijeme voliti svoje bijedno stanje, u koje je zapao po grijehu.

Da čovjek osjeti veselje u toj svojoj nevolji, mora se sjetiti da taj osjećaj časti Boga, posebno zato, jer se u našoj bijedi pokazuje sva njegova veličina, i u našim grijesima njegova svetost. Tako duša očito priznaje, da po sebi ne vrijedi baš ništa, i da je po sebi nesposobna da čini što dobra, nego da sve dolazi od Boga, da je u svemu ovisna o Njemu i da On mora sve djelovati u njoj.

b) Drugi se stupanj poniznosti sastoji u tome, da čovjek v o l i, da ga i d r u g i smatraju za bijednika, za odbačenoga, za ništariju, za grijeh, i da je takav u očima svoju. Pa zapravo bismo bili l i c e m j e r i, ako bismo htjeli, dok sami spoznajemo i volimo svoju bijedu, da nas ljudi cijene, jer bismo time željeli, da nas smatraju boljima, nego li jesmo.

Ali, nažalost, baš za tim idemo. Zato i jesmo žalosni, kad netko otkrije naše nesavršenosti; zabrinutost, koju osjećamo pri pomisli, hoćemo li uspjeti u poslovima i hoće li na-s cijeniti ljudi. A željeti za sebe takvo precijenjivanje jest krađa i razbojstvo, jer čovjek hoće, da si prisvoji ono, što pripada samo vrhovnom Biću. Ponizna duša naprotiv ne misli na to, što misle o njoj. Ona trpi kad je hvale, i hiljadu puta joj je milije, kad je kude, nego kad je samo jednom hvale, jer se prvo temelji na istini, a drugo na laži.

c) Treći je stupanj u tome, da čovjek ne samo želi, da ga smatraju, nego da s njime i p o s t u p a j u kao b i j e d o m, odbačenim, prezira vrijednim. To znači s veseljem primati svaki prezir i svaki prijekor. Jednom riječi to znači željeti, da se s nama postupa onako, kako doista i zaslužujemo. A kakav prezir ne zaslužuje ništavilo, čovjek, koji nema u sebi ništa pohvalnoga, a napose kakav li prezir ne zaslužuje grijeh, koji nas odvraća od pravoga dobra, koje je Bog?

Pa i onda, kad nam Bog šalje duhovnu sušu, kad osjećamo nutarnju osamljenost i da se je Bog udaljio od nas i tada moramo primiti Božju odluku protiv nas i priznati, da On ima pravo, da odbije naša djela i naše osobe. Pa i onda, kad nas

zlostavljaju poglavari, jednaki nama, pa i niži od nas, moramo se tome veseliti kao kakvoj stvari, koja je najpravednija, najkorisnija za nas i u najvećem skladu s voljom Isusa Krista. Ne treba što više iz o h o l o s t i težiti na kakvo visoko mjesto u nebu. Svakako je potrebno htjeti ljubiti Boga toliko koliko on želi, i biti vjeran, da stignemo do one mjere slave i sreće, koju nam je On pribavio. Ali što se tiče samoga mjesta, koje ćemo zauzimati na nebu, treba se prepustiti u njegove svete ruke.

"Tada se čovjek nalazi u potpunom preziranju i odricanju samoga sebe, u njemu živi i kraljuje jedini Bog".

1135. ZAKLJUČAK.- Svako ovo stanovište, i ono Benddiktovo, i Ignacijevo, kao i Olierovo ima svoj raison d'etre. Na duhovnike spada, da svojim penitentima preporuče ono, koje bolje odgovara njihovom duševnom stanju.

3. Ljepota poniznosti

Da bolje shvatimo, što o tom predmetu govore Sveci, treba razlikovati poniznost samu u s e b i i poniznost k a o t e m e l j kreposti.

1136. 1. Ako promotrimo poniznost u s e b i, ona je - po riječima sv.Tome (424) - m a n j a od teoloških krepo-sti, koje imaju Boga kao direktni objekt, što više, ona je manja i od nekih moralnih kreposti, kao na primjer razboritosti. Štovanje Boga i zakonske pravednosti (justitia legalis), koja upravlja općim dobrom.

Ali je v e ć a od ostalih moralnih kreposti, (osim možda poslušnosti), radi svojeg općenitog značenja i jer nas ona podlaže Božanskom redu u svim stvarima.

1137. 2. Ali, promatramo li poniznost kao k l j u č koji otvara riznice m i l o s t i, i kao t e m e l j kreposti, tada je ona - kako sveci vele - jedna od najljepših i najvrijednijih kreposti.

A. Ona je k l j u č, koji otvara riznice milosti: "a poniznima daje milost" (425).

a) Bog dobro znade, da ponizna duša ne uživa u milostima, koje joj daje, da ona radi toga nije tašta, nego naprotiv, da Bogu uzvraća radi toga svu slavu. Može joj dakle još više pokazivati svoju naklonost, jer će time i njegova slava biti samo povećana. Bog se naprotiv osjeća primoranim, da oduzme svoje milosti oholima:"Bog se opire oholima" (426), jer ih oni traže za svoju korist, i to im je isto jedan naslov za vlastitu slavu. A to Bog ne može podnijeti: "Slavu svoju ne ću drugome dati" (427).

b) Nadalje poniznost ispražnjuje našu dušu od samoljublja i tašte slave i tako u njoj pripravlja veliku sposobnost za milost, koju Bog želi da posve ispuni, jer, po riječima sv.Bernarda, između milosti i poniznosti postoji velika privlačivost i uska veza: "Uz Božju milost uvijek je u društvu i krepost poniznosti" (428).

1138. B. Poniznost je osim toga i t e m e l j svih ostalih kreposti. Ako im baš nije majka, ona im je h r a n i t e l j i c a. I to s dvostrukog stanovišta:

P e z n j e nema prave, čvrste kreposti i s n j o m e sve kreposti postaju dublje i savršenije.

1. Kako je oholost velika zapreka v j e r i, sigurno je da po poniznosti vjera postaje spremnija, lakša, čvršća, jasnija: "Sakrio si to od mudrih i objavio malenima". Koliko je lakše, da čovjek stavi svoj razum u službu vjere, kad je čovjek svijestan svoje ovisnosti o Bogu! "I svaku visost (da obaramo), koja se podiže protiv spoznaji Božjoj i zarobljujemo svaki razum na pokornost Kristu". I obratno: vjera, koja nam pokazuje neizmjerno Božju savršenost i našu bijedu, učvršćuje nas u poniznosti.

2. Isto je tako i s n a d o m. Oholica se pouzdaje u sebe i precijenjuje suviše svoje snage. Ni malo ne misli na to, da moli božansku pomoć. Ponizna naprotiv stavlja svu svoju nadu u Boga, jer se nimalo ne pouzdava u samoga sebe. Nada na-s, sa svoje strane, čini poniznijima, jer nam pokazuje, da su nebeska dobra toliko iznad naših sila, da ih nikako ne bismo mogli dostići bez svemoćne pomoći milosti.

3. Sebičnost je neprijatelj l j u b a v i. Dakle, samo ako čovjek vidi svoju ništetnost, povećava se u njemu ljubav prema Bogu. A po toj opet ljubavi postaje dublja poniznost, jer se osjećamo sretnim, da nas nestaje pred onim koga ljubimo. Tako sv. Augustin s pravom veli, da nema ništa uzvišenije od ljubavi, ali da se u njoj vježbaju samo oni, koji su ponizni: "Nihil excelsius via caritatis, et non in illa ambulant nisi humiles" (429). Na isti način, da se vježbamo u ljubavi prema bližnjemu, nema sigurnijeg sredstva od poniznosti, koja pokriva njegove pogrješke, a nas pobuđuje na suosjećanje s njegovim nevoljama, mjesto da se ljutimo na njega.

1139. 4. ŠTOVANJE BOGU čovjek toliko bolje iskazuje, koliko jasnije spoznaje, da se sve mora uništiti i žrtvovati za Boga.

5. RAZBORITOST traži poniznost: ponizni vole razmišljati i pitati za savjet prije nego nešto započnu da rade.

6. U PRAVEDNOSTI se ne možemo vježbati bez poniznosti, jer oholica pretjeruje svoja prava na štetu prava bližnjega.

7. JAKOST kršćanska, koja ne dolazi od njega samoga nego od Boga, postoji zapravo samo kod onih, koji se - svijesni svoje slabosti - oslanjaju na Onoga, koji ih jedini može ojačati.

8. UMJERENOST I ČISTOĆA, kako smo to vidjeli, predpostavljaju poniznost. A blagost i strpljivost se isto ne mogu vježbati, osim kad čovjek znade biti ponizan.

Tako dakle možemo reći, da bez poniznosti nema uopće prave i trajne kreposti i da se po njoj sve kreposti razvijaju i rastu sve više u duši. Možemo zaključiti sa svetim Augustinom: "Želiš li se uzdići? Počni tako, da se poniziš. Želiš li sazidati zgradu, koja će se dizati do neba? Iskopaj najprije temelj na poniznosti. I što građevina mora biti viša, to joj dublji moraju biti temelji. "Želiš li biti velik? Počni s najmanjim..." (430).

4. Vježbanje u poniznosti

1140. P o č e t n i c i se bore protiv oholosti napose, kako smo to izložili u brojevima 838-844. U z n a p r e d o v a l i nastoje da nasljeduju u poniznosti Našeg Gospodina.

1141. 1. Oni nastoje da p o p r i m e u s e osjećaje poniznog Isusa. Baš onako, kako nam to veli sv.Pavao: "Jer ovo mišljenje treba da je u vama, kakvo je i u Isusu Kristu, koji kad je bio u obličju Božjem...nego je sebe poništio..." (431). Treba dakle često razmatrati, diviti se i nastojati u sebi ostvariti primjere poniznosti, koje nam je dao Isus Krist u svom s k r o v i t o m, u svom j a v n o m životu, pa za vrijeme svoje m u k e i konačno, koje nam neprestano daje u svom e u h a r i s t i j s k o m životu.

A. U svojem s k r o v i t o m životu, On se posebno vježba u p o v u č e n o s t i.

a) Počeo je da daje primjer povučenosti još i prije nego se je rodio, kad se je zatvorio kroz devet mjeseci pod srce svoje Majke Marije, gdje On sakriva svoja božanska svojstva na najpotpuniji način "nego je sam sebe poništio"; nadalje, kad se je pokorio naredbi Cezarevoj: "I izađe zapovijed od cezara, da se... (432), kad je trpio ništa se ne tužeći na odbijanje ljudi, što je doživjela njegova Majka "a nije bilo mjesta u gostionici" (433), kad je trpio posebno ljudsku nezahvalnost, koji nisu mislili na to, da mu spreme mjesta u svojim srcima: "svojima dođe i njegovi ga ne primiše" (434).

b) On je ponizan i u vrijeme svoga r o đ e n j a, kada se javlja kao siromašno, u pelenice povijeno dijete, smješten u jaslama na malo slamice: "naći ćete dijete, povijeno u pelenicama, gdje leži u jaslama"(435). A to maleno Dijete, jest Sin Božji, Jednak Ocu, nestvorena Mudrost.

c) Ponizan je nadalje i u svim o k o l n o s t i m a, koje prate to rođenje: obrezan je kao i svako drugo dijete i otkupljen za par grlica. Mora bježati u Egipat, da izbjegne Herodovom progonstvu, koji je mogao jednom riječi smrviti u prah tog okrutnog tiranina.

A kako je tek povučen u svojem životu u Nazaretu? Zabijen u malom Galilejskom selu, pomažući svojoj Majci u kućanstvu, pa kao naučnik i radnik. Provodi trideset godina u poslušnosti, On Gospodar svijeta: "i bio im je poslušan"(436). Razumijemo dakle Bossuetov (437) usklik: O, Bože! Još jednom padam u nesvijest! Oholice, dođi pa pukni na ovaj prizor! Isus, sin tesarov, sam tesar, poznat samo po tom zanimanju, a da se nikad ne govori o nekom drugom zanimanju ili kakvom drugom poslu".

1142. U svojem j a v n o m životu Isus se neprestano vježba u z a b o r a v l j a n j u samoga sebe, u onoj mjeri, koliko je to spojivo s njegovom misijom. Svakako On mora izjaviti i svojim riječima i svojim djelima, da je Sin Božji. Ali On to čini diskretno, odmjereno, dosta jasno i očito, da ljudi dobre volje mogu shvatiti, a ipak bez takve oči-

tosti, koja bi silila na pristanak. Njegova se poniznost očituje u cijelom njegovu životu.

a) Okružuje se apostolima, koji nisu bili učeni, uglađeni, pa prema tome ni mnogo cijenjeni. Grješnicima i jednim carinikom! Pokazuje očito, da više voli one, koje svijet prezire: siromahe, grješnike, potištene, djecu i nevoljnike ovoga svijeta. Živi od milostinje i nema svoje kuće.

b) Njegova je n a u k a jednostavna, svima pristupačna, a njegove poredbe i njegove prispodobe su uzete iz običnog života. On ne traži, da Mu se dive, nego ide za tim, da pouči i da takne srca.

c) Samo r i j e t k o čini č u d e s a i još često preporuča onima, koje ozdravlja, da nikome ne govore. Nema kod Njega nikakve afektirane, namještene ukočenosti: jede kao i svi drugi, prisustvuje svadbi u Kani, a bio je pozvan i na nekoliko gozba. Bježi od popularnosti, a ne boji se toga, da se ne bi svidio svojim učenicima ("tvrd je ovaj govor")-(438) a kad Ga hoće učiniti kraljem, onda bježi.

d) Ako proniknemo u njegove najintimnije osjećaje, onda vidimo, kako je htio žovjeti u o v i s n o s t i o svojem Ocu i o ljudima: On sam nikoga ne sudi, nego izriče mnijenje svoga Oca:"Ja nikoga ne sudim..."(439). Govori samo zato,da nauči ljude nauku onoga,koji Ga je poslao:"Ne govorim sam od sebe..."(44o). "Moja nauka nije moja, nego Onoga, koji me je poslao" (441). Ništa ne čini sam, nego sve u ovisnosti o svojem Ocu:"Ništa ne mogu činiti sam od sebe..."(442). "Otac, koji u meni ostaje, čini djela". On ne traži svoje slave,nego slavu Očevu; živio je na zemlji samo da Ga proslavi: "Ja... ne tražim svoje slave"(443)... Proslavio sam Te na zemlji" (444).

Još više, on Gospodar svijeta, postaje sluga ljudima: "Nisam došao da mi služe, nego da služim"(445). Jednom riječi, zaboravljajući na samoga sebe, stalno se žrtvuje za Boga i za ljude.

1143. To dolazi još više do izražaja u njegovom životu m u k e i t r p l j e n j a, gdje daje primjer poniznosti do o d b a č e n o s t i.

On, sama svetost, htio je, da na se natovari naše opačine i da radi toga podnese muku, kao da bi On bio krivac. "Njega, koji nije poznavao grijeha, učini za nas grijehom,da mi postanemo pravda Božja u njemu" (446).

a) Zbog toga oni osjećaji žalosti, straha i tjeskobe, koje doživljava u Maslinskom vrtu, gledajući sama sebe u našim grijesima: "poče se strašiti, bojati i žalostiti... Žalosne je duša moja sve do smrti" (447).

b) Odatle one pogrde, kojima Ga obasiplju: za izdajnika Judu ima samo prijateljske riječi:"Prijatelju, zašto si došao?"(448). Ostavljen od apostola,da ne prestaje ih ljubiti. Kad je uhvaćen i svezan, ozdravlja Malha, kojeg je Petar ranio. Kad je predan slugama podnosi uvrede bez jadanja. Kad je nepravedno ocrnjen, ne opravdava se i ne odgovara, osim kad je odgovorio velikom svećeniku, u kojem poštiva vlast Božju.

Znade, da će Ga njegov odgovor stajati smrti, ali On i tada govori istinu. Kad Herod s Njime postupa kao s luđakom, ne govori ni jedne riječi, i ne čini čuda, da obrani svoju čast. Narod, kojemu je načinio toliko dobra, pre tpostavlja Mu Barabu, a Isus ne prestaje trpjeti za njegovo obraćenje. Kad Ga je Pilat osudio, šuti, daje se bičevati, okruniti trnovom krunom, dopušta da Mu se rugaju, kao kakvom kralju slabiću. Prima bez prigovaranja teški križ, koji su Mu stavili na ramena, i pušta da Ga raspnu bez ijedne riječi. A kad su Mu se njegovi neprijatelji ironički rugali, On moli za njih oproštenje od svoga Oca. Time što je bio lišen nebeskih utjeha, napušten od učenika, uvrijeđen u svojem ljudskom dostojanstvu, poružen i osramoćen u svojem dobrom glasu, u svojoj časti, podnio je - izgleda - sve vrste poniženja koje se mogu zamisliti i možemo reći ponovno s Psalmistom: "A ja sam crv, ne više čovjek; ruglo ljudima i prezir narodu"(449). A sve je te muke podnio za nas i mjesto nas bez ijedne riječi jadanja: "Koji nije vratio psovkom, kad su ga psovali, niti prijetio, kad je trpio, nego se je prepustio onomu, koji ga je nepravedno osudio" (450). Da li bismo se dakle mogli nikada ne žaliti, koji smo toliki krivci, pa ako nas u nekim okolnostima i nepravedno optužuju?

1144. D. Njegov E u h a r i s t i j s k i život u sebi opet ponavlja te različite vrste poniznosti.

a) Isus je tu s k r i v e n još više, nego u jaslicama i kolijevci, više nego na kalvariji:

"Samo Bog na križu bješe oku skrit
Ovdje je i čovjek tajnom obavit" (451).

A špak, ta dubine svoga tabernakula upravo je On prvotni i glavni uzrok svega dobra na zemlji, On jača i nadahnjuje, tješi sve misionare, mučenike, djevice... Želi, da bude skriven, da se za Njega ne zna, i da se smatra za ništa.

b) A koliko li nepravda i uvreda prima On u svojem Sakramentu ljubavi, i to ne samo od nevjernika, koji ne će da vjeruju u njegovu prisutnost, bezbožnika, koji blate njegovo sveto Tijelo, nego još i od kršćana, koji se - iz slabosti i mlakosti - nedostojno pričešćuju, što više i od duša, koje su Mu posvećene i koje Ga katkada zaboravljaju i ostavljaju Ga sama u Tabernakulu: "Zar niste mogli jedan sat probdjeti sa mnom?" (452). Umjesto da se tuži, neprestano nam govori: "Dođite k meni svi, koji ste umorni i opterećeni i ja ću vas okrijepiti" (453).

Da, doista ima tu primjera za sve nas, kojih trebamo da se držimo, da se ojačamo u vježbanju poniznosti. I kad pomislimo na to, da nam je On uistinu vrijedna i zaslužio milost da Ga nasljedujemo, kako možemo oklijevati, da Ga slijedimo?

1145. 2. Pogledajmo dakle, kako se možemo po njegovu primjeru vježbati u poniznosti, p r e m a B o g u, p r e m a b l i ž n j e m u i p r e m a s a m o m u s e b i.

A. PREMA BOGU poniznost se očituje osobito na tri načina:

a) Puhom š t o v a n j a, koji časti u Bogu puninu bitka i savršenstva. To činimo, kad prizn[illegible] od srca i iskreno

svoju ništetnost i svoje grijehe, sretni, da na taj način obznanimo puninu i svetost Božjeg bitka. Odatle se radjaju osjećaji klanjanja, zahvalnosti, sinovskog straha i ljubavi. Odatle onaj uzdah srca: Ti sam svet, Ti sam Gospodin, Ti sam svevišnji. Takvi se osjećaji javljaju u našem srcu, ne samo, kad se molimo, nego i onda, kada promatramo Božja djela, n a r a v n a d j e l a, u kojima se odrazuju Stvoriteljeva savršenstva, i n a d n a r a v n a djela, u kojima, očima vjere, otkriva o pravu sličnost, sudjelovanje u Božanskom životu.

1146. b) Duhom z a h v a l n o s t i, koji gledau u Bogu izvor svih naravnih i nadnaravnih darova, kojima se divimo, u sebi i u drugima. Onda, kad ponizna Djevica, a s Njome i mi častimo Boga, radi svega, što nam je učinio: "Veliča duša moja Gospodina... jer mi učini velike stvari, koji je moćan, i sveto je ime Njegovo." Tako, namjesto da se oholimo radi tih darova, radi njih uzvraćamo natrag Bogu svu čast i priznajemo, da ih često nismo dobro iskoristili.

1147. c) Duhom o v i s n o s t i, koji nas nuka, da priznamo svoju nesposobnost, da išta učinimo dobra sami po sebi. U tom uvjerenju nikada ne počinjemo nijedan posao, a da se prije ne stavimo pod zaštitu i vodstvo duha Svetoga i da ne zamolimo Njegovu milost, koja jedina može izliječiti našu nesposobnost. To posebno rade duhovni vodje, koji, vršeći svoju delikatnu dužnost, umjesto da se oslanjaju na pouzdanje i povjerenje, koje imaju prema njima oni, koje vode, priznaju iskreno svoju nesposobnost i traže savjeta od Boga, prije nego dadu savjete drugima.

1148. B. Načelo, koje nas mora voditi u poniznosti prema BLIŽNJEMU mora biti ovo: gledati u njemu ono, što je bog dobra i naravnog i nadnaravnog stavio u njega. Diviti se tome bez ikakve zavisti i zlobe. Naprotiv, pokrivati njegove pogreške i ispričavati ih, koliko je to moguće, barem svaki puta, kad čovjek nije obavezan staleškom dužnošću, da ih otkrije.

U smislu ovog načela: a) čovjek se raduje krepostima, uspjehu svoga bližnjega, jer sve to slavi Boga, "... dok se na svaki način propovijeda Krist" (454). Može čovjek jasno željeti njihove kreposti, ali se onda mora obratiti na Duha Svetoga, da se udostoji udijeliti nam, da ih i mi dobijemo. Tako nastaje neko sveto natjecanje: " I pazimo jedan drugoga u poticanju k ljubavi i dobrim djelima" (455).

b) Ako vidimo da je bližnji pao u kakvu pogrešku, mjesto da se na to ljutimo, molimo se za njegovo obraćenje. I čovjek mora sam sebi u duši priznati, da bi i sam počinio još i teže pogreške bez Božje milosti (tr. 1129).

1149. c) Ponizan je onaj, koji dopušta da ga drugi smatraju n i ž i m od drugih: " nego u poniznosti neka jedan drugoga smatra većim od sebe" (456). Pa doista možemo promatrati, ali ne isključivo, što ima dobroga kod drugih, a što opet ima zla u nama.

Evo savjeta što ga je dao sv. Vinko Paulski svojim učenicima (457): " Ako uznastojimo, da se dobro upoznamo, vidjet ćemo, da u svemu, što o sebi mislimo, govorimo ili radimo, bi-

lo u bitnom, bilo u okolnostima, ima mnogo nereda i prezira, i ako ne želimo sami sebi laskati, vidjet ćemo, da smo ne samo gori od drugih ljudi, nego i od najgorih paklenskih đavola na jedan način: jer kad bi ti nesretni duhovi imali na raspolaganju milosti, koje su nama dane da postanemo bolji, oni bi se s njima hiljadu i hiljadu puta korisnije okoristili, nego što to mi činimo".

Pitamo se, kako čovjek može doći do tog uvjerenja, koje u sebi, objektivno nije nikad u skladu s istinom. Napomenimo prije svega, da ono postoji kod svih Svetaca i dosljedno da ono mora imati solidan temelj. Evo, temelj je ovdje: čovjek je sam pred sobom s u d a c, i kad se točno upozna, jasno vidi, da je veliki krivac i da osim toga ima u njemu mnogo zlih sklonosti. Iz toga zaključuje, da se mora prezreti. Ali za druge, čovjek n i j e s u d a c, a to ne može ni biti, jer ne poznaje njihovih nakana, koje su jedan od najbitnijih elemenata, da možemo prosuditi njihovo vladanje. Isto tako nije poznato, koliko je Bog njima dao milosti, a i o tom treba voditi računa, kada se prosuđuje koje djelo. I sudeći sebe dakle strogo, a bližnjega sudeći uvijek samo blago, dolazimo do praktičnog uvjerenja, da moramo sebe - na koncu konca - staviti ispod drugih.

1150. C. Prema SAMOMU SEBI moramo se držati ovog načela: ne puštajući po strani dobra, koje je u nama, da se radi njega zahvaljujemo Bogu, osobito moramo promatrati što ima u nama nedovoljnog, svoju slabost, ništavilost, nesposobnost, grijeh, da nas na taj način neprestano zaokupljaju osjećaji poniznosti i žalosti.

Po ovom ćemo se načelu lakše vježbati u poniznosti, koja mora prožimati čitavog čovjeka: r a z u m, s r c e, v a n j š t i n u.

a) P o n i z n o s t r a z u m a obuhvaća u glavnom ove četiri stvari:

1. Ispravno n e p o u z d a n j e i nepovjerenje prema sebi, koje nas nuka, da ne pretjerujemo svojih sposobnosti, nego da se ponizimo radi toga, što smo se tako loše okoristili onima, koje nam je dao: to je Mudračev savjet: "Ne traži onoga, što je za te preteško, i ne traži ono, što prelazi tvoje sile" (458). A sv. Pavao preporuča Rimljanima: "Jer po milosti, koja mi je dana, kažem svakome, koji je među vama, da ne misli o sebi više, nego što valja misliti, nego da misli o sebi čedno, svaki po onoj mjeri vjere, koju mu je Bog odredio" (459).

2. U upotrebi svojih talenata, čovjek ne smije ići za tim, da traži svoje isticanje, da ga cijene, nego da bude koristan i da čini dobro.

To je isto preporučivao i sv. Vinko Paulski svojim misionarima i još je nadodao (460): "Služiti se njima drukčije, znači propovijedati samoga sebe, a ne Isusa Krista. A što počinja svaki onaj, koji propovijeda zato da mu plješću, da ga hvale, da ga cijene, da o njemu govore? - Sakrilegij, da sakrilegij! Čemu se poslužiti Božjim riječima ili Božjim stvarima za sticanje časti i dobroga glasa! Da, to je sakrilegij!"

1151. 3. Poniznost se razuma očituje i u tome, da se vjež-

bamo, da p o u č l j i v o prihvaćamo ne samo službene crkvene odredbe, nego da od svega srca prihvaćamo i papinske direktive, pa i one, koje nisu nepogrješive, držeći da ima više mudrosti u tim odlukama, nego u našim vlastitim sudovima.

4. Ta će nam poučljivost pomoći, da izbjegnemo t v r d o g l a v o s t i u svojem vlastitom mnijenju u stvarima, o kojima se raspravlja. Sigurno je, da čovjek ima pravo, da prihvati u stvarima, o kojima se slobodno raspravlja, sistem, koji mu se čini, da ima najviše temelja. Ali, nije li isto tako pravo istu slobodu dati i drugima?

1152. b) P o n i z n o s t s r c a traži, mjesto želje i traženja slave i časti, da se čovjek zadovolji s onim, što jest i da više volí skriven život od kakvog upadnog posla: "ama nesciri et pro nihilo reputari". Ta poniznost ide još i dalje: ona skriva sve što bi moglo doprinijeti vlastitoj cijeni i hvali i želi zadnje mjesto ne samo u redovima svijeta, nego i u njihovom ocijenjivanju: "sjedi na posljednje mjesto"! (461). Ona želi što više, da potpuno nestane i naše uspomene na zemlji.

Poslušajmo sv. Vinka Paulskog (462): "Nikad ne smijemo baciti niti zaustaviti svoga pogleda na onom, što ima dobra u nama, nego moramo nastojati upoznati što ima u nama zla i grešnog i to je onda jedno veliko sredstvo, da sačuvamo poniznost. Ni dar obraćati duše, ni svi drugi vanjski talenti, koji su u nama, budući da nisu za nas i budući da smo im samo nosioci, ne pomažu nam ništa i sa svim se tim možemo savršeno izgubiti. I stoga se nitko ne smije hvaliti, nitko sam u sebi uživati, niti u tom gledati kakvu vlastitu cijenu, ako vidi da Bog izvodi velike stvari po njemu. Nego se mora tim više poniziti i priznati, da se je Bog udostojao izabrati ga za jadno oruđe, kojim će se poslužiti".

1153. c) V a n j s k a poniznost mora biti samo izražaj nutarnjih osjećaja. Ali možemo reći, da vanjski čini poniznosti utječu na naše nutarnje dispozicije, da ih učvrste ili pojačaju. Ne smijemo ih dakle zanemarivati, nego je potrebno, da prate prave osjećaje poniznosti i dosljedno ponižavati svoje tijelo u isto vrijeme, kada ponizujemo i dušu.

1. Siromašan stan, čedno odijelo, napola iznošeno i pokrpano, samo ako je čisto, pomaže poniznosti. Bogati stan i odijelo lako nam sugerira osjećaje, koji su protivni toj kreposti.

2. Čedno i ponizno držanje, hod, fizionomija, čedan i ponizan način rada, bez afektiranja, svakako pomaže poniznosti (463). Ponizni poslovi, kao što su ručni rad, krpanje svoga odijela, ima isti učinak.

3. Vanjska se poniznost očituje i u činima, kojima pokazujemo, da popuštamo drugima, i da se obaziremo na uviđavnost i uglađenost.

4. U r a z g o v o r i m a poniznost nas nuka da drugima govorimo o stvarima, koje ih zanimaju, a malo o samomu sebi. Osobito je poniznost zapreka, da govorimo o samomu sebi i o svemu onome, što se odnosi na mene: treba čovjek biti

svetac, da govori o sebi zlo, bez ikakve primisli (464), a ako govori o sebi dobro, to je hvalisanje. Na isti način, ne treba - pod izlikom poniznosti - činiti neke pretjeranosti. O tom veli sv.Franjo Saleški ovako: "Neki su se veliki sluge Božji izdavali za lude, da budu svijetu odurniji. Treba im se diviti, a ne nasljedovati ih. Za takav su vanredan postupak imali posebnih, vanrednih razloga, pa nitko iz toga ne treba ništa primijenjivati na sebe" (465).

Poniznost je dakle vrlo praktična i vrlo posvećujuća krepost, koja ouhvaća gotovo čitava čovjeka. Ona nam pomaže vježbanje i u drugim krepostima, a osobito u kreposti blagosti.

§ 3. BLAGOST (466)

1154. Naš Gospodin s pravom spaja blagost s poniznošću, jer se jedna bez druge ne može vježbati. Govorit ćemo: 1. o njezinoj naravi, 2.o njezinoj ljepoti i 3.o vježbanju u njoj.

1. Narav kreposti blagosti

1155. 1. NJEZINI ELEMENTI.- Blagost je jedna sastavljena krepost, koja u sebi obuhvaća tri glavna elementa:

a) neko g o s p o d s t v o nad samim sobom, koje predusreće i ublažuje pokrete srdžbe. Time se povezuje uz umjerenost.

b) p o d n o š e n j e pogrješaka bližnjega, što zahtjeva strpljivosti, a prema tome i kreposti jakosti.

c) o p r a š t a n j e uvreda i d o b r o n a k l o n o s t prema svima, pa i neprijateljima: pod tim vidom, ona uključuje ljubav.- Kako se vidi, to je radije cijeli niz kreposti, nego jedna jedina krepost.

1156. 2. Mogli bismo je ovako DEFINIRATI:
BLAGOST JE MORALNA NAJNARAVNA KREPOST, KOJA PREDUSREĆE I UMIRUJE SRDŽBU, PODNOSI BLIŽNJEGA KRAJ SVIH NJEGOVIH POGRJEŠAKA I S NJIME POSTUPA BLAGONAKLONO.

Blagost nije dakle ona slabost karaktera, kad čovjek pod plaštem blagosti hini duboki osjećaj za osvetom. To je nutarnja krepost, koja počiva u volji i u osjećaju, da u njih unese mir i tišinu, ali koja se očituje i na izvan riječima, činima i na druge zgodne načine (467).- U blagosti se možemo vježbati prema bližnjemu, ali i prema sebi, kao i prema bićima, koja su nam draga i koja nisu.

2. Njezina ljepota

Blagost je divna krepost i u s e b i i u svojim u č i n c i m a.

1157. 1. U s e b i je ona - veli Olier (468): "Potpuno iscrpljenje kršćanina, jer ona predpostavlja u njemu uništenje svega vlastitoga i smrt svakog interesa".

On nadodaje i to, da se "prava blagost susreće samo u n e v i n i m dušama, u kojima je Isus zauzeo svoj neprestani stan već od svetog krštenja". Kod p o k o r n i č k i h je duša susrećemo u savršenoj mjeri vrlo rijetko, jer one rade malo i ne dosta energično niti dosta ustrajno na tome, da unište pogrješke, koje su na se navukle". Tako nam i Bossuet veli, da "je blagost prava oznaka sačuvane ili ponovno stečene nevinosti" (469).

1158. 2. Velika k o r i s t blagosti je, da po njoj vlada mir u duši, i to mir s Bogom, bližnjim i sa samim sobom.

a) S B o g o m: jer nam blagost pomaže i ona nas nuka, da sve događaje, - pa i one najteže - prihvatimo mirno i vedro, kao sredstva za napredovanje u krepostima, a osobito u ljubavi prema Bogu: "A znamo, veli sv.Pavao, da onima, koji ljube Boga, sve okreće Bog na dobro, onima, koji su pozvani po odluci"(47o).

b) S b l i ž n j i m: jer nam blagost pomaže, dok predusrećemo i obuzdavamo pokrete srdžbe, da podnosimo pogrješke bližnjega, i omogućava nam, da podržavamo s njima dobre odnose, ili barem, da se na nutarnji način ne uzrujamo, ako se drugi ljute na nas.

c) Sa s a m i m s o b o m: kad čovjek počini kakvu pogrješku ili kakvu veću glupost, ako je blag, nije nestrpljiv i ne uzrujava se. On si predbacuje mirno, žaleći, ne čudeći se ništa svojim pogrješkama i koristeći se stečenim iskustvom, da bude budniji. Tako ćemo izbjeći pogrješku onih, koji "nakon što su se razljutili, ljute se, što su se razljutili, žaloste se, što su se žalostili i gnjeve, što su se gnjevili" (471). Tako čuvamo mir, koji je jedan od najdragocjenijih dobara.

3. Vježbanje u kreposti blagosti

1159. 1. POČETNICI se vježbaju u blagosti tako, da se bore protiv srdžbe i želje za osvetom,kao i protiv svih strastvenih pokreta duše (861-863).

116o. 2. UZNAPREDOVALE duše nastoje, da poprime u sebi blagost Isusovu, blagost, kakvoj nas On na divni način uči i u svojim poukama i u svojim primjerima (472).

A. On pridaje toj kreposti toliko važnosti, da je htio, da baš tu krepost navijeste proroci, kao jednu od karakterističnih Mesijinih kreposti i da Evanđelisti posebno naglase ispunjenje toga proročanstva (473).

1161. B. On nam sam pruža u z o r te blagosti i poziva nas, da budemo njegovi učenici, jer je blaga i ponizna srca (474).

a) On sam savršeno ostvaruje taj ideal, koji su zacrtali Proroci. Kad naviješta Evanđelje, nema tu nikakve prepirke, srdžbe, jetkosti, nego mirno i ozbiljno.

Nema kod Njega nikakva vikanja, nepotrebne galame, ljutitih riječi. Njegove su manire tako blage, da ne će slomiti trske, koja je već napola slomljena, da ne će ugasiti stijenj-

ka, koji napola gori, to znači malu iskricu vjere i ljubavi, koja još ostaje u duši grješnikovoj. Da privuče ljude k sebi, On nije ni žalostan ni silovit. Sve na Njemu odiše ljubavlju i poziva sve, koji su umorni i opterećeni, da dođu i da se odmore u Njemu.

1162. b) Prema a p o s t o l i m a: 1. Njegovo je vladanje puno blagosti. Podnosi njihove pogrješke, njihovo neznanje, njihovu grubost. Postupa s njima vrlo pažljivo, objavljuje im istine tek postepeno, onoliko, koliko su mogli shvatiti i ostavlja Duhu Svetomu brigu, da upotpuni njegovo djelo.

Brani ih protiv nepravednih farizejskih optužbi, da ne poste. Ali ih On sam kori, kad nemaju blagosti prema djeci, koja se tiskaju uz njega, ili kad su htjeli zazvati oganj s neba na malo samarijsko selo. Kad je Petar mačem udario Malka, Isus ga kori. Ali mu u isto vrijeme oprašta, što Ga je tri puta zatajio i daje mu mogućnost, da to okaje trostrukom izjavom ljubavi.

2. Osim toga On s a v j e t u j e blagost i drugim radnicima u apostolatu. Oni imaju biti priprosti kao golubovi, a ne lukavi kao zmije. Oni imaju biti kao ovce među vukovima, koje se ne će opirati zlu, nego, koje će lijevi obraz pružati onome, tko ih udari po desnom. Oni imaju radije davati i svoju tuniku onomu, tko im želi oduzeti plašt, nego tjerati pravdu i imaju se moliti za one, koji ih progone.

1163. c) Pa i najvećim g r j e š n i c i m a On dragovoljno oprašta, čim vidi, da u njima ima i najmanji tračak pokajanja.

S koliko li samo nježnosti prima priznanje od žene Samaritanke, s koliko joj nježnosti oprašta, pa onoj ženi grješnici, pa dobrom razbojniku; jer On je došao da zove na pokoru, ne pravednike, nego grješnike! Poput dobrog Pastira traži izgubljenu ovcu i nosi je natrag svome stadu na svojim ramenima. Što više, daje i svoj život za svoje ovce!- A ako kadgod govori strogo Farizejima i Književnicima, čini to zato, jer su drugima natovarili nepodnošljivi jaram i jer im tako smetaju, da uđu u kraljevstvo Božje.

d) Postupa blago čak i sa svojim n e p r i j a t e l j i m a. Juda, koji Ga izdaje, dobiva još i lijepo ime "prijatelj", a kad je bio raspet na križ moli se za svoje mučitelje, i moli svoga Oca, da im oprosti, jer ne znaju što čine.

1164. C. Da u blagosti n a s l j e d u j e m o Našega Gospodina:

a) klonit ćemo se rasprava, glasnog govora, uvredljivih ili osornih riječi ili čina, da tako ne odbijemo plašljive. Nastojat ćemo, da nikada ne uzvratimo zla za zlo. Da ništa ne prekinemo ili ne pokidamo naglo. Da ne govorimo, kad smo srditi.

b) Nastojat ćemo naprotiv pažljivo postupati sa svima, koji nas okružuju. Da prema svima pokažemo veselo i prijatno lice, pa ako nas i zamaraju ili uznemiruju. Da primamo s posebnom ljubavlju i dobrotom siromašne, potištene, bolesne,

grješnike, plašljive, djecu. Da ublažimo s nekoliko lijepih riječi ukore, koje smo bili prisiljeni izreći. Da iskazujemo usluge s nekom svetom gorljivosti, čineći katkada i više od onoga, što se traži, a napose čineći to rado. Moramo biti spremni, ako treba, podnijeti koju čušku, koju nismo ni dali i okrenuti lijevi obraz onomu, koji nas udara po desnom.

1165. 3. SAVRŠENI nastoje, da nasljeduju blagost samoga Boga, kako to opaža Olier (475): "On je blagost po svojoj biti, i kad hoće, da i jedna duša participira od te blagosti, ona se tako uspostavlja u njoj, da ništa više nema od tijela i od nje same. Ona se sva gubi u Bogu, u njegovoj biti i u njegovim savršenostima. Tako da sve, što ona djeluje, jest blago. Pa i onda, kada nešto djeluje gorljivo, to je uvijek blago, jer gorčine i žestine više nema u njoj, isto, kao što toga svega nema ni u Bogu".

1166. ZAKLJUČAK: Ovdje završujemo, da ne duljimo o glavnim krepostima.

a) One r a v n a j u, vježbaju i usavršuju naše sposobnosti, podlažući ih carstvu razuma i volje. Tako se u našu dušu malo po malo opet vraća onaj stari prvotni red, tijelo se time pokorava duhu, a niže sposobnosti volji.

b) One idu još i dalje. Ne samo, da one umanjuju zapreke, koje stoje na putu tome jedinstvu, nego one u nama već i z a p o č i m a j u to jedinstvo, jer je r a z b o r i t o s t, koju stičemo, već neko sudjelovanje na mudrosti Božjoj, naša p r a v e d n o s t je sudjelovanje na njegovoj pravednosti, naša j a k o s t dolazi od Boga i sjedinjuje nas s Njime i naša u m j e r e n o s t nam pomaže, da sudjelujemo u onom lijepom miru i harmoniji, koja se nalazi u Njemu. Kad s l u š a m o poglavare zapravo slušamo Njega. Č i s t o ć a je sredstvo, da se približimo njegovoj savršenoj čistoći, a p o n i z n o s t samo zato napunja prazninum našu dušu, da je ispuni Bogom. A naša b l a g o s t, konačno, nije ništa drugo, nego sudjelovanje na blagosti samoga Boga.

Kad smo tako pripravljeni moralnim krepostima, onda to jedinstvo s Bogom samo usavršavaju i nastavljaju b o g o s l o v s k e kreposti, kojima je objekt sam Bog.

III. G L A V A
B O G O S L O V S K E K R E P O S T I

1167. 1. Sv.Pavao spominje tri bogoslovske kreposti i svrstava ih sve tri kao tri glavna elementa kršćanskog života i izvodi tako njihovu prednost pred moralnim krepostima (476). Tako on potiče Solunjane, da obuku na se o k l o p vjere i ljubavi i k a c i g u nade (477). On hvali rast vjere i porast ljubavi (478). Nasup-rot k a r i z m a t a, koji prolaze, vjera, nada i ljubav ostaje (479).

1168. 2. Njihova je uloga, da nas sjedinjuju s Isusom Kristom, da nas učine dionicima njegova božanskog života, Oni nas dakle u isto vrijeme i s j e d i n j u j u i p r e o b r a ć a j u.

a) Tako nas vjera s j e d i n j u j e s Bogom, koji je neizmjerna istina, i ona nam pomaže, da uđemo u zajednicu B o ž j e m i s l i, jer nam ona pomaže, da upoznamo Boga, kako se je sam objavio. Tako nas ona sprema i za b l a ž e n o g l e d a n j e.

b) N a d a nas sjedinjuje s Bogom, k o n a č n o m s r e ć o m, i nuka nas, da Ga ljubimo kao s v o j e d o b r o. Po nadi očekujemo čvrsto i sigurno nebesku sreću, kao i potrebna sredstva da tamo dođemo. Po nadi se spremamo već sada na potpuno posjedovanje vječnog blaženstva.

c) L j u b a v nas sjedinjuje s Bogom, neizmjernim d o b r o m, nuka nas da Ga ljubimo kao neizmjerno dobrog i svake ljubavi dostojnog u s e b i i uspostavlja između nas i Njega neko sveto prijateljstvo, po kojemu već živimo njegovim životom, jer Ga počinjemo ljubiti, kao što On ljubi samoga sebe.

Ova krepost uključuje u sebi ovdje na zemlji i druge dvije bogoslovske kreposti. Ona im je prema tome d u š a, forma ili život, tako da su vjera i nada bez ljubavi bez oblika, nesavršene i mrtve. Tako po riječima sv.Pavla, vjera nije potpuna, ako se ne očituje u ljubavi i u djelima. "Jer u Kristu Isusu niti što pomaže obrezanje...nego vjera, koja radi po ljubavi" (48o). Nada također nije savršena, osim ako nam daje neki predokus nebeske sreće po posjedovanju posvetne milosti i ljubavi.

I. K r e p o s t v j e r e (481)

Izložit ćemo tri stvari: 1.njezinu narav, 2.njezinu posvetnu ulogu i 3.postepenu vježbu u njoj.

§ 1. NARAV VJERE

Ovdje se možemo samo ukratko sjetiti onoga, što smo izložili u Dogmatici i u Moralci.

1169. 1. ZNAČENJE U SVETOM PISMU.- Riječ v j e r a označuje ponajčešće p r i s t a n a k r a z u m a uz i s t i n u, ali se taj pristanak temelji na p o v j e r e n j u. U ostalom, da nekomu vjerujemo, moramo imati povjerenje u njega.

A. U S t a r o m je Zavjetu vjera prikazana kao bitna krepost, o kojoj ovisi spasenje ili propast naroda: "Pouzdajte se u Gospodina Boga svojega, pa ćete biti sigurni"(482). "Ako ne vjerujete, nemate više opstanka"(483). Ta je vjera dakle pristanak uz Božju riječ, ali taj pristanak prati povjerenje, odricanje i ljubav.

B. U N o v o m Zavjetu vjera je toliko bitna, da je vjerovati isto, što i priznati se kršćaninom, a ne vjerovati znači ne biti ni kršćanin:"Tko uzvjeruje i pokrsti se, spasit će se, a tko ne uzvjeruje, osudit će se"(484). Vjera je prihvaćanje Evanđelja, koje je propovijedao Krist i njegovi Apostoli. Ona dakle pretpostavlja propovijedanje: "Dakle vjera je od propovijedanja..."(485). Dakle vjera nije niti intuicija srca, niti direktno gledanje: "vidimo sada kao u ogledalu i zagonetki"(486). To je pristanak uz Božje svjedočanstvo, i to slobodni i razumni pristanak, jer s jedne strane čovjek može odbiti da vjeruje, a s druge strane on ne vjeruje bez ikakvog razloga, bez dubokog uvjerenja, da je Bog to objavio. "Jer sve držim za štetu prema prevažnoj spoznaji Isusa Krista, Gospodina svojega, radi kojega sve izgubih i smatram za blato, da Krista stečem..."(487). Tu vjeru prati i nada i usavršuje je ljubav, "Jer u Isusu Kristu niti što pomaže obrezanje, niti neobrezanje, nego vjera, koja radi po ljubavi"(488).

1170. 2. DEFINICIJA - VJERA JE TEOLOŠKA KREPOST, KOJA POTIČE NAŠ RAZUM, POD UTJECAJEM VOLJE I MILOSTI, DA ČVRSTO PRISTANE UZ OBJAVLJENE ISTINE, PORADI BOŽJEG AUKTORITETA.

A. To je dakle prije svega čin r a z u m a, jer se radi o spoznaji istine. Ali, jer ta istina nije na nutarnji način očigledna, ne možemo uz nju pristati bez utjecaja v o l j e, koja zapovijeda razumu, da proučava razloge vjerovanja, i kad su ti razlozi prikladni, tada mu još zapovijeda, da dade svoj pristanak. A budući da se radi o nadnaravnom činu, mora pridoći i m i l o s t, bilo da rasvijetli razum, bilo da potpomogne volju. I baš po tome vjera postaje čin s l o b o d a n, n a d n a r a v a n i z a s l u ž a n.

B. M a t e r i j a l. o b j e k t naše vjere je skup objavljenih istina, bilo takvih, koje razum ne može nikako spoznati, bilo takvih, koje može doduše spoznati, ali koje on bolje upoznaje po vjeri.

Sve se te istine kreću i odnose na Boga i Isusa Krista. Na B o g a: na jedinstvo njegove naravi i trojstvo njegovih Osoba, kao na naše počelo i konačnu svrhu. Na I s u s a K r i s t a, našeg Otkupitelja i Posrednika, koji je upravo Sin Božji, koji je postao čovjek, da nas spasi i dosljedno na djelo otkupljenja i na sve, što se na to odnosi. Drugim riječima: vjerujemo upravo ono, što ćemo jednoga dana gledati na nebu: "A ovo je život vječni, da spoznaju tebe, jedino pravoga Boga, i koga si poslao, Isusa Krista"(489).

1171. C. F o r m a l n i o b j e k t ili ono, što običnije zovemo m o t i v o m svoje vjere, to je b o ž a n s k i a u k t o r i t e t, koji se očituje u objavi i koji nam priopćuje neke Božje tajne. Tako je vjera posve nadnaravna krepost i u svojem objektu, kao i u svojem motivu, po kojoj ulazimo u zajednicu Božje misli.

D. Često koju objavljenu istinu izlaže autentično Crkva, koju je Isus Krist ustanovio, kao službenog tumača svoje nauke. Onda velimo, da je ta istina d e f i d e c a t h o l i c a. Ako nema autentične odluke Crkve, onda jednostavno velimo, da je d e f i d e d i v i n a.

E. Ništa nema č v r š ć e g od prihvaćanja neke istine po vjeri. Budući da imamo puno povjerenje u Božji auktoritet, mnogo više, nego što to imamo u svoje vlastito svijetlo, vjerujemo u objavljenu istinu iz punine svoje duše. A to radimo s toliko većom sigurnošću, koliko nam više dolazi u pomoć i koliko više jača naš pristanak božanska milost. I baš radi toga je pristanak uz istine po vjeri i življi i jači i čvršći, nego li je pristanak uz istine, koje smo shvatili razumom.

§ 2. POSVETNA ULOGA KREPOSTI VJERE

1172. Kad smo tako razložili narav vjere, posve je očito, da ona mora igrati važnu ulogu u našem posvećenju: s jedne strane,-dok nas čini dionicima božanske misli, - ona je t e m e l j nadnaravnog života, a s druge nas strane s j e d i n j u j e s Bogom na najintimniji način.

1173. 1. Vjera je t e m e l j našeg nadnaravnog života. Rekli smo, da možemo i poniznost smatrati temeljnom krepošću i rastumačili smo u kojem smislu (br.1138). A sama vjera je t e m e l j i poniznosti, koju, - kako smo rekli - pogani nisu uopće poznavali, i dosljedno, vjera je na još nekoji dublji način, temelj svih kreposti.

Da to bolje shvatimo, samo ćemo komentirati riječi Tridentinskog Sabora, koji tvrdi, da je vjera početak, temelj i izvor opravdanja, a prema tome i posvećenja: "h u m a n a e s a l u t i s i n i t i u m, f u n d a m e n t u m e t r a d i x t o t i u s j u s t i f i c a t i o n i s".

A. Ona mu je p o č e t a k, jer je vjera divan način, koji je Bog upotrijebio, da počnemo živjeti njegovim životom, na isti način, kao što On spoznaje sam sebe. To je s naše strane prva nadnaravna dispozicija, bez koje se ne možemo niti nadati niti ljubiti. To je - da se tako izrazimo - preuzimanje u posjed i Boga i božanskih stvari. Da postignemo nadnaravno i da u njemu živimo, treba to, jasno, prije svega spoznati "nil volitum quin praecognitum - ništa čovjek ne može htjeti, što nije prije toga spoznao". A to nadnaravno spoznajemo po vjeri, koja pretstavlja novo svijetlo, koje se nadodaje uz svijetlo razuma, i koje nam omogućava prodrijeti u novi, nadnaravni svijet. To je kao neki t e l e s k o p koji nam pomaže, da otkrijemo udaljene predmete, koje ne možemo vidjeti prostim okom, ali ova usporedba jako je nesavršena, jer je teleskop vanjski instrumenat, dok vjera prodire u dubinu našeg razuma i povećava mu oštrinu, kao polje djelovanja.

1174. B. Ona je i t e m e l j nadnaravnog života. Ta nam usporedba pokazuje, da je svetost kao kakva velika i visoka zgrada, a vjera joj je temelj. A u zgradi, što su temelji širi i dublji, to zgrada može biti izgrađena u veću visinu, a da ništa ne gubi na svojoj čvrstini. Treba dakle učvrstiti vjeru kod pobožnih osoba, a posebno kod sjemeništaraca i svećenika, tako da se na tom neoborivom temelju može podignuti hram kršćanske savršenosti.

C. Vjera je konačno i i z v o r svetosti. Korijenje

šiše u zemlji potrebne sokove za hranu i za rast drveta. Tako i vjera, koja pruža svoje korijenje sve do dna duše, i koja se tu hrani božanskim istinama, pruža savršenosti bogatu hranu. Korijenje, ako je duboko, daje osim toga i čvrstinu drvetu, koje nosi. Tako se i duša, koja je čvrsta u vjeri, opire duhovnim napastima. Da postignemo, dakle, visoku savršenost, nije ništa toliko važno, kao to, da imamo duboku vjeru.

1175. 2. Vjera nas s j e d i n j u j e s Bogom i ona nas stavlja u zajednicu njegove misli i njegova života, to je spoznaja, kako i Bog spoznaje sam sebe, spoznaja dana čovjeku na neki djelomični način: Po vjeri, - veli Msgr. Gay (49o) - "svijetlo Božje postaje naše svijetlo, njegova mudrost naša mudrost, njegovo znanje naše znanje, njegov duh, naš duh, njegov život naš život".

Direktno vjera sjedinjuje naš razum s božanskom mudrošću. Ali, kako se čin vjere ne može odigrati bez sudjelovanja volje, ona ima svoj udio u sretnim učincima, koje proizvodi vjera u našoj duši. Možemo dakle reći, da je vjera izvor s v i j e t l a za razum, j a k o s t i i u t j e h e za volju, počelo z a s l u g a za čitavu dušu.

1176. A. Vjera je s v i j e t l o s t, koja rasvjetljuje naš razum i pravi razliku između kršćanina i filozofa, kao što razum pravi razliku između čovjeka i životinje.- Postoji u nama trostruka spoznaja: o s j e t i l n a spoznaja, koja se odvija preko osjetila. R a z u m s k a spoznaja, koja se stiče razumom. D u h o v n a ili n a d n a r a v n a spoznaja, koja se stiče vjerom. Ova posljednja je viša od one dvije druge.

a) Ona p r o š i r u j e k r u g naših spoznaja o Bogu i o božanskim stvarima. Razumom spoznajemo tako malo o naravi Božjoj i o njegovom intimnom životu. Po v j e r i spoznajemo, da je On živi Bog, da od vijeka rađa Sina i da iz međusobne ljubavi između Oca i Sina ishodi treća Božanska Osoba - Duh Sveti. Da je Sin postao čovjekom da nas spasi, i da oni, koji vjeruju u Njega postaju njegova posinjena djeca. Da Duh Sveti stanuje u našim dušama, da ih posvećuje, da u njih ulijeva nadnaravni organizam, koji nam omogućava, da izvršujemo bogolika i zaslužna djela. I to je samo jedan dio objavljenih istina, koje su nam dane.

b) Vjera nam pomaže i u tome, da p r o d u b i m o istine, koje već spoznajemo razumom. Koliko je precizniji i savršeniji evanđeoski moral, ako se usporedi s naravnim moralom.

Pročitajmo g o v o r na gori: Naš se Gospodin usuđuje već na početku proglasiti blaženima siromašne, blage i progonjene. Traži od svojih učenika, da ljube i neprijatelje, da se za njih mole, i da im čine dobro. Svetost, koju On propovijeda, nije izvanjska i zakonska, nego n u t a r n j a svetost, koja se temelji na ljubavi prema Bogu i prema bližnjemu. Da potakne našu gorljivost, stavlja nam pred oči najsavršeniji ideal, Boga i njegove savršenosti. I budući da izgleda, da je Bog daleko od nas, njegov Sin silazi s neba, postaje čovjekom, i - živeći među nama - pruža nam konkretni primjer savršenog života, koji moramo provoditi ovdje na zem-

lji. Da nam dade jakosti i potrebne ustrajnosti za jedan takav pothvat, ne zadovoljava se samo s time, da ide na čelu pred nama, nego dolazi da sam živi u nama sa svojim milostima i svojim krepostima. Ne možemo se dakle ispričavati svojom slabošću. On je sam naša snaga, isto kao što je On sam i naše svijetlo.

1177. B. Da je vjera i počelo s n a g e, sjajno prikazuje pisac Poslanice Hebrejima (491).

Vjera nam daje d u b o k a u v j e r e n j a, koja na posebni način jačaju našu volju.

A) Pokazuje nam, što je Bog učinio i što neprestano čini za nas, kako živi i radi u našoj duši, da je posveti, kako nas Isus utjelovljuje u sebe i kako nas čini dionicima svoga života, br. 188-189.- A tada, uprtih očiju u začetnika svoje vjere, koji "mjesto određene sebi radosti podnese križ ne mareći za sramotu" (492), osjećamo snagu, da junački nosimo svoj križ slijedeći Isusa.

b) Vjera nam neprestano stavlja pred oči v j e č n u nagradu, koja će biti plod jednodnevnog trpljenja: "Jer naša sadašnja i časovita laka nevolja, donosi nam izobilnu vječnu slavu, koja sve nadvisuje"(493). I poput Pavla velimo: "Jer mislim, da trpljenja sadašnjeg vremena nisu ništa prema slavi, koja će se objaviti na nama" (494). Poput njega veselimo se i u nevoljama (495), jer će nama svaka od njih, koju strpljivo podnesemo, donijeti stupanj više u gledanju i uživanju Boga.

c) Ako katkada osjećamo svoju slabost, vjera nas podsjeća, da se nemamo čega bojati, budući da je Bog naša snaga i naš oslon, pa i onda, kada se svijet i đavao udruže protiv nas: "A to je pobjeda, koja pobjeđuje svijet, vjera naša" (496).

Baš to se pokazalo u čudnom preobražaju, koji je proveo Duh Sveti u dušama apostola. Oni, koji su prije bili strašljivi i mlitavi, kada su primili Božju snagu, odvažno idu ususret svim iskušenjima, šibanju, zatvoru, pa i samoj smrti, sretni, što mogu nešto podnijeti za Ime Isusovo:"Išli su veseli, što su bili dostojni, nešto pretrpjeti za ime Isusovo".

1178. C. Vjera je također i z v o r u t j e h e, ne samo u poteškoćama i poniženjima, nego i onda, kada nas snađe nesreća da izgubimo svoje roditelje i prijatelje. Mi ne spadamo među one, koji se žaloste bez nade. Znamo, da je smrt samo san, iza kojeg će naskoro uslijediti uskrsnuće i da smrću mijenjamo svoj privremeni stan za drugi, koji je vječan.

Istina o O p ć i n i t v u S v e t i h je posebno utješna. Dok se ne sjedinimo s onima, koji su nas ostavili, ostajemo s njima sjedinjeni na vrlo intiman način u Isusu Kristu. Molimo se, da se skrate njihove muke i da se uskori njihov ulazak u nebo. A oni opet s druge strane, jer su inače posve sigurni za svoj spas, mole se žarko, da im se i mi pridružimo jednog dana.

1179. D. Vjera je konačno i z v o r mnogih z a s l u g a.

a) Č i n v j e r e je već samo po sebi vrlo z a s l u ž a n, jer on podlaže božanskom auktoritetu ono, što se najvrijednijega u nama nalazi, to jest naš razum i našu volju. Taj je čin i ta je vjera danas još u toliko zaslužnija, što je podvrgnuta mnogobrojnim napadajima, i što su oni, koji ispovijedaju svoju vjeru, u nekim krajevima izloženi više izrugivanju i progonima.

b) Ali osim toga, što je vjera po sebi zaslužan čin, po njoj i drugi naši čini postaju z a s l u ž n i, jer oni takvi ne mogu biti bez nadnaravne nakane i bez pomoći milosti (br. 126, 239). A baš vjera nam omogućava, da u svemu radimo s nadnaravnog stanovišta, jer upravlja našu dušu prema Bogu i našem Gospodinu Isusu Kristu. Ona nam omogućava i to, da se žarko molimo za postignuće milosti, jer nam otkriva našu vlastitu nesposobnost i Božju svemogućnost.

§ 3. VJEŽBANJE U KREPOSTI VJERE

1180. Budući da je vjera u isto vrijeme i d a r Božji i naš slobodni p r i s t a n a k, očito je potrebno, želimo li napredovati u kreposti vjere, osloniti se na m o l i t v u i na svoje v l a s t i t o n a s t o j a n j e. Prema ovom dvostrukom utjecaju, vjera će postati rasvijetljenija i jednostavnija, čvršća i djelatnija.

Primijenit ćemo to načelo na različite stupnjeve duhovnog života.

1181. 1. POČETNICI moraju nastojati, da utvrde svoju vjeru.

A. Oni moraju z a h v a l j i v a t i Bogu na tom velikom daru, koji je temelj svih ostalih, i čitavom svojom dušom ponavljati riječi sv. Pavla: "Hvala Bogu na neiskazanom njegovom daru" (497). Zahvaljivat će se tim više, što vide oko sebe veliki broj nevjernika. Oni se mole, da postignu milost, da očuvaju taj dar, kraj svih pogibelji, koje ih okružuju. Oni misle i na to, da mole Boga za pomoć, da se obrate nevjernici, heretici ili apostate.

1182. B. Poniznom podložnošću i čvrstim uvjerenjem početnici recitiraju č i n v j e r e, govoreći s Apostolima: "Umnoži nam vjeru" (498). Ali uz molitvu nadovezuju i s t u d i j, ili čitanje knjiga, koje mogu osvijetliti i ojačati njihovu vjeru. Mnogo se čita u naše vrijeme, ali kako malo, pa i među katoličkom inteligencijom, ozbiljne knjige o religiji ili o duhovnom životu? Nije li to zabluda? - Ljudi žele znati sve, samo ne ono, što je nužno!

1183. C. Početnici se moraju čuvati svega, što bi moglo bespotrebno uzdrmati njihovu vjeru:

a) Prije svega onog nepromišljenog č i t a n j a, gdje se napadaju, ismjehivaju ili čak u sumnju dovode vjerske istine.

Većina knjiga, koje danas izlaze, i to ne samo naučne knjige, nego i romani kao i kazališni komadi, sadržavaju napade protiv vjere čas otvorene, a čas opet uvijene. Ako čovjek na to

ne pazi, malo po malo poprima otrov nevjere, gubi malo po malo čistoću svoje vjere i dolazi čas, kad čovjek više ne zna, kako bi se branio, kad ga uskolebaju sumnje i poteškoće. U tom pogledu treba poštivati INDEKS loših i opasnih knjiga, koji mudro propisuje Crkva, i ne omalovažavati ga, pod izlikom, da smo dosta otporni protiv opasnosti. U stvari čovjek nije nikad dosta otporan. Balmes, koji je bio tako učena i uravnotežena glava, koji je tako vješto branio Crkvu, kad je morao pročitati neke heretičke knjige, da ih pobije, govorio je svojim prijateljima (499): "Vi znate, da su osjećaji i zdrava nauka ukorijenjena u meni. Pa eto, nikada ne čitam kakvu zabranjenuu knjigu, a da ne osjetim potrebu, da se osiguram čitanjem Biblije, Nasljeduj krista ili Louis de Grenada. Što će biti s tom nerazboritom mladeži, koja se usuđuje sve čitati bez zaštitnih sredstava? Sama pomisao na to me ispunja užasom". Iz istog tog razloga treba očito izbjegavati i razgovore s nevjernicima ili njihove konferencije.

b) Početnici se moraju čuvati i one i n t e l e k t u a l n e o h o l o s t i, koja bi htjela sve svesti na svoj nivo i prihvaćati samo ono, što shvaća. Oni moraju imati na pameti, da je nad nama neizmjerno mudri Duh, koji vidi ono, što naš slabi razum ne može shvatiti, i koji nam iskazuje veliku počast, kad nam otkriva svoje misli. Kada dakle ustanovimo, da je On govorio, jedini je pametni zaključak, da prihvatimo zahvalno tu dopunu svijetla. Ako se čovjek prigiba pred drugim čovjekom genijem, koji se udostoji, da nam priopći neke svoje spoznaje, s koliko se više pouzdanja moramo prignuti pred neizmjernom mudrošću?

1184. D. Što se tiče napasti protiv vjere, treba među njima razlikovati jedne, koje su n e o d r e đ e n e, i druge, koje imaju točno određen objekt.

a) Kad su one neodređene, kao što je na primjer ova: Tko zna, da li je to sve istina? - Onda treba te napasti otjerati kao dosadne muhe.

1. Mi smo u posjedovanju istine. Imamo naslove vlasništva u dobroj i dužnoj formi: to nam je dosta.

2. Nadalje, u drugim smo zgodama jasno vidjeli, da naša vjera počiva na čvrstim temeljima. To nam je dosta. Ne možemo svaki dan dovoditi u sumnju stvari, koje su jednom dokazane. U stvarima običnog života ne zaustavljamo se kod tih sumnja, kod tih ludih misli, koje nam prolaze mozgom. Idemo ravno naprijed, gledajući preda se i sigurnost se vraća.

3. Konačno, toliki su pametniji od mene, koji te istine vjeruju i koji su uvjereni, da su one dovoljno dokazane. Podlažem se njihovu sudu, koji je mnogo pametniji, nego sud onih čudaka, koji zlobno uživaju u tome, da se razlikuju od drugih, potkapajući do dna sve temelje sigurnosti. Uz te razloge zdravog razuma, treba dodati i molitvu: "Vjerujem, Gospodine, pomozi moju nevjeru" (500).

1185. b) Ako se te napasti odnose na t o č n o određeni predmet, čovjek treba da i dalje čvrsto vjeruje, jer je u posjedovanju istine. Ali tu priliku iskorišćuje, da osvijetli istinu i svoju poteškoću, bilo ličnim studijem, ako ima za to

sposobnosti i potrebnih dokumenata na raspolaganju, pitajući za savjet pametna čovjeka, koji bi nam mogao pomoći riješiti poteškoću. Uz studij treba još nadodati i molitvu, poučljivost uz lojalno traženje i općenito čovjek brzo nađe riješenje.

Ipak treba imati na pameti, da ovakvo riješenje ne će uvijek ukloniti svaku poteškoću. Ima katkada historijskih, kritičkih, egzegetskih prigovora, koji mogu biti riješeni jedino dugogodišnjim studijem. Treba tada imati na pameti, da razboritost traži da prihvatimo istinu, koja je dokazana dobrim i solidnim dokazima, sve dok nam svijetlo ne uspije raspršiti oblake. Poteškoća ne dokida snagu dokaza, ona samo pokazuje slabost našeg razuma.

1186. 2. UZNAPREDOVALE duše ne vježbaju se samo u vjeri, nego u d u h u v j e r e, ili u životu po vjeri: "Pravednik moj iz vjere živi" (501).

A. One s ljubavlju čitaju s v. E v a n đ e l j e, sretne, da slijede Našega Gospodina korak po korak, da uživaju u njegovim mislima, da se dive njegovim primjerima, da ih i same nasljeduju. Isus počima biti središte njihovih misli: one Ga traže u svojem čitanju i u svojim poslovima, želeći Ga što bolje upoznati, da Ga što bolje i uzljube.

1187. B. One se privikavaju, da sve promatraju i da sve prosuđuju očima vjere: stvari, osobe, događaje. - 1. One gledaju u svim b o ž. d j e l i m a ruku Stvoriteljevu, i slušaju ih kako ponavljaju: "on nas je načinio, a nismo se mi sami načinile" (502). One se u svemu dive upravo Njemu. 2. O s o b e, koje ih okružuju, izgledaju im kao slike Božje, kao djeca istoga Oca nebeskoga, kao braća u Isusu Kristu.- 3. D o g a đ a j i koji su za nevjernika katkada tako poremećeni, tumače oni u svijetlu tog velikog načela, da je sve određeno za izabrane, da su dobra i zla razdijeljena kako odgovara za naše spasenje i našu savršenost.

1188. C. Ali uznapredovali osobito nastoje, da se v l a d a j u u svemu prema načelima vjere: 1. Njihovi se s u d o v i temelje na načelima Evanđelja, a ne na načelima ovoga svijeta.- 2. Njihove su r i j e č i prožete kršćanskim duhom, a ne duhom ovoga svijeta. Budući da usklađuju svoje riječi i svoje sudove, tako pobjeđuju ljudski obzir.- 3. Njihovi se č i n i približavaju što je moguće više činima Našeg Gospodina, koje oni rado promatraju kao uzor, i tako izbjegavaju opasnosti, da ih zavedu svjetski primjeri. Jednom riječju, one žive duhom vjere.

1189. D. One nastoje konačno, da i oko sebe š i r e t u v j e r u, kojom su sami prožeti.- 1. Svojim m o l i t v a m a mole Boga da pošalje apostolskih poslenika, da rade na navi-ještanju Evanđelja nevjernicima i hereticima: "Molite dakle Gospodara žetve, da pošalje poslenike u žetvu svoju" (503), - 2. svojim p r i m j e r i m a, izvršujući točno sve svoje staleške dužnosti, da se oni, koji to vide osjećaju ponukanima, da ih nasljeduju, - 3. svojim r i j e č i m a, ispovijedajući jednostavno, ne gledajući na ljudski obzir, da one nalaze u svojoj vjeri s n a g e da čine dobro, i utjehe u svojim nevoljama, - 4. svojim d j e l i m a, doprinašajući svojom plemenitošću, svojim žrtvama, svojim osobnim

djelovanjem pouci te moralnom i vjerskom odgoju svoga bližnjega.

3. SAVRŠENI, njegujući darove znanja i razuma, još više usavršuju svoju vjeru, kako ćemo to razjasniti, kada budemo govorili o putu s j e d i n j e n j a.

II. K r e p o s t n a d e

Opisat ćemo: 1.njezinu n a r a v, 2.njezinu p o s v e t n u u l o g u i 3. n a č i n, kako se vježba.

§ 1. NARAV NADE (504)

1190. 1. RAZLIČITA ZNAČENJA.- A. U naravnom redu, nada znači dvije stvari: s t r a s t i o s j e ć a j.

a) Nada je jedna od jedanaest strasti, opisanih u broju 787.- To je pokret sjetilnosti, koji nas pokreće prema jednom o s j e t i l n o m d o b r u, koje je daleko od nas, i koje možemo postići, ali ne bez poteškoća.

b) To je i jedan od najplemenitijih o s j e ć a j a našega srca, koji se odnosi na n e k o p o š t e n o d a l e k o d o b r o, usprkos svih poteškoća, koje stoje na putu njegovu postignuću. Taj osjećaj igra veliku ulogu u ljudskom životu. Ta upravo on podržava čovjeka u teškim pothvatima, ratara kad sije, mornara, kad se sprema na daleko putovanje, trgovca i industrijalca, kad se daju na kakav posao.

B. Ali postoji i n a d n a r a v n a nada, koja podržava kršćanina u poteškoćama oko spasenja i savršenosti. Ona ima za objekt sve objavljene istine, koje se odnose na vječni život, kao i na sredstva, da se u nj dođe. A kako se temelji na moći i dobroti Božjoj, ona ima nerazorivu čvrstoću.

1191. 2. BITNI ELEMENTI.- Analiziramo li tu krepost, vidimo, da ona obuhvaća tri glavna elementa:

a) L j u b a v i ž e l j u za nadnaravnim dobrom, to jest Bogom, našom konačnom srećom.

Evo geneze (postanka) tog osjećaja: želja za srećom je općenita. A vjera nam pokazuje, da nas jedini Bog može usrećiti. Mi Ga dakle ljubimo kao izvor svega blaženstva.

To je neka s e b i č n a, ali ipak n a d n a r a v n a ljubav, jer se odnosi na Boga, kojega poznajemo po vjeri. Kako je to dobro teško pristupačno, osjećamo instinktivno strah, da ga ne bismo postigli. I baš radi toga, da nadvladamo taj strah, dolazi i drugi elemenat, čvrsta n a d a, da ćemo ga postići.

b) Ta se nada očito ne temelji na našim vlastitim silama, koje su posve nesposobne, da pomoću njih postignemo to dobro, nego se temelji na Bogu i na njegovoj s v e m o g u ć n o s t i, kojom nam pomaže. Upravo od Njega dobivamo sve potrebne milosti, da steknemo savršenost u ovom, i spasenje u drugom životu.

o) Ali milost traži i s u d j e l o v a n j e s naše strane. I to je treći elemenat. Taj treći elemenat je neki e l a n, neki ozbiljni n a p o r, da težimo k Bogu i da iskorišćujemo sredstva spasenja, koja nam stoje na raspolaganju. To naprezanje mora biti toliko energičnije i ustrajnije, što je uzvišeniji predmet naše nade.

1192. 3. DEFINICIJA.- Prema onome što smo do sada rekli, mogli bismo ovako definirati nadu:

NADA JE BOGOSLOVSKA KREPOST, PO KOJOJ ŽELIMO BOGA KAO SVOJE NAJVEĆE DOBRO I PO KOJOJ POSTIŽEMO S ČVRSTIM POUZDANJEM ZBOG DOBROTE I SVEMOĆI BOŽJE, VJEČNO BLAŽENSTVO I SREDSTVA, DA U NJEGA DOĐEMO.

A. Prvotni i bitni p r e d m e t naše nade je Bog sam, u koliko je On naša sreća, to je Bog, kojeg ćemo vječno posjedovati blaženim gledanjem i beskrajnom ljubavlju. Jer, kako nam veli naš Gospodin, život vječni je spoznaja Boga, gledanje Boga i Onoga, koga je poslao:"A ovo je život vječni: da upoznaju tebe, jedinoga pravoga Boga, i koga si poslao Isusa Krista"(505). Ali budući da ne možemo taj predmet postići bez milosti, naša se nada odnosi i na sve druge nadnaravne pomoći, koje su nam potrebne da izbjegavamo grijeh, da svladavamo napasti, da pobjedimo đavla, da steknemo kršćanske kreposti, te što više i na dobra vremenitog reda u onoj mjeri, u koliko su nam korisna ili potrebna na našu savršenost i za naše spasenje.

1193. B. Što se tiče m o t i v a o koji se naslanja naše ufanje, on ovisi o stanovištu, s kojeg se promatra ova krepost:

a) Ako je promatramo, sa Scotom, da je njezin glavni čin ž e l j a ili l j u b a v prema Bogu, kojeg promatramo kao svoju sreću, motiv će biti njegova dobrota prema nama, b) ako pak mislimo, sa sv.Tomom, da nada bitno stoji u o č e k i v a n j u toga dobra, koje treba postići, tada će motiv biti s v e m o ć Božja, koja nam pomaže i koja pridiže naše duše, otkida ih od zemaljskih dobara i upravlja nebeskim dobrima. Božja o b e ć a n j a samo potvrđuju sigurnost te pomoći.

Možemo dakle reći, da je jednak motiv nade i Božja dobrota i njegova svemogućnost.

§ 2. ULOGA NADE U NAŠEM POSVEĆENJU

Nada doprinosi našem posvećenju na tri osobita načina: 1. ona nas s j e d i n j u j e s B o g o m, 2.ona daje d j e l o t v o r n o s t našim m o l i t v a m a i 3.ona je početo plodonosnog djelovanja.

1194. 1. Ona nas sjedinjuje s Bogom, jer nas o t k i d a od zemaljskih dobara. Nas privlače s j e t i l n i u ž i t c i, skloni smo na o h o l o s t, zaslijepljuje nas b o g a t s t v o i konačno n a r a v n e ali čišće, r a d o s t i razuma i srca.

I nada nam sada pokazuje, gledajući očima žive vjere, da sva ta zemaljska uživanja i radosti imaju dva temeljna nedostatka, da bi mogle predstavljati pravu radost, a to je, da im ne dostaje: s a v r š e n o s t i t r a j n o s t.

A. Nijedno od tih dobara nije tako savršeno, da bi nas moglo zadovoljiti. Nakon što su nam pružila radosti kroz nekoliko časaka, ona nas zasićuju i dosade nam. Naše je srce toliko veliko, i ima tako velikih težnja, koje su toliko uzvišene, da se ne može zadovoljiti tim materijalnim dobrima, koja su samo sredstva, da se postigne plemenitiji cilj. Naravna dobra razuma i srca nas također ne zadovoljavaju. Naš razum nije nikad zadovoljan, osim u spoznaji prvog uzroka, a naše srce, koje traži savršenog prijatelja, nalazi ga samo u Bogu. On je jedini punina bitka, punina ljepote, punina dobrote i moći; On, koji dostaje samomu sebi, dostaje, očito je, našoj sreći. Sve je zato, da Ga postignemo. Ali posebno nam ga pokazuje nada kako se prigiba prema nama, da nam se dadne. I kad smo Ga shvatili, tada se naše srce otkida od zemaljskih dobara, da se prikloni prema Njemu, kao što se željezo odnosi prema magnetu.

1195. B. Pa sve kad bi nam zemaljska dobra i dostajala, ona ne traju dugo i za čas nestaju. Mi to dobro znamo, i ta nam misao kvari veselje i onda, kad ga posjedujemo. Bog naprotiv ostaje uvijek i smrt, koja nas rastavlja od svega, s Njime nas najsavršenije sjedinjuje. Pa iako nas radi nje spopada prirodni strah, s pouzdanjem gledamo, kako se približuje, zahvaljujući nadi, koju imamo, da ćemo se za uvijek sjediniti s Onim, koji jedini može biti naša sreća.

1196. 2. Nada, dalje, ako je povezana s poniznošću, daje u s p j e š n o s t našim molitvama i pomoću nje postižemo sve milosti, koje su nam potrebne.

A. Ništa nije tako ganutljivo, kao neprestano poticanje Sv.Pisma, da se pouzdajemo u Boga. S i r a h (Ecclesiasticus) ovako u kratko iznosi nauku St.Zavjeta: "Tko se uzdao u Gospoda i bio posramljen? Tko je ustrajao u strahu od Njega i bio ostavljen? Tko ga je zazvao i bio od njega neopažen? Jer je milostiv i milosrdan Gospodin, On otpušta grijehe i spasava u vrijeme potrebe"(5o6).

B. Ali na poseban se način vidi u Novom Zavjetu, kolika je vrijednost pouzdanja:

Naš Gospodin čini čudesa u korist onih, koji imaju pouzdanja u Njega. Sjetimo se njegova postupka sa stotnikom (5o7), uzetim, koji se dade, jer nije mogao doći do Učitelja, spustiti kroz krov (5o8), s Jerihonskim slijepcima (5o9), s Kananejkom (51o), koja Ga ne prestaje moliti, iako je bila tri puta odbijena, sa ženom grješnicom (511), gubavcem, koji dolazi, da Mu se zahvali na ozdravljenju (512).U ostalom, kako ne bismo imali pouzdanja, kad Naš Gospodin sam veli, da će nam se dati sve ono, što budemo zahtjevali od Oca u njegovo ime: "Zaista, zaista vam kažem, štogod zaištete od Oca u moje ime, bit će vam" (513). Tu je tajna naše jakosti. Kad molimo u ime Isusovo, to znači pouzdavajući se u njegove zasluge i u njegovu zadovoljštinu, njegova krv rječitije govori za nas, nego naše jadne molitve.

C. Uostalom, nema ničega, čime bismo Boga toliko častili koliko pouzdanjem. Time priznajemo njegovu svemoć i dobrotu, i On, koji ne može dopustiti, da netko bude od Njega veći u plemenitosti, odgovara na to pouzdanje obilnim izlijevanjem svojih milosti. Završimo dakle s mislim Tridentinskog Sabora, da svi moramo imati u Boga neograničeno pouzdanje. "Svi moraju imati najveće pouzdanje u Božju pomoć" (514).

1197. 3. Nada je konačno počelo p l o d n o g d j e l o v a n j a:

a) Ona prije svega budi u nama svete ž e l j e, posebno želju za nebom, želju za posjedovanjem Boga. A želja daje opet našoj duši polet, snagu, potrebni žar, da postignemo dobro, koje nam se sviđa i jača nas u naporima, sve dotle dok ne stignemo do željenog cilja.

b) Ona povećava naše napore, kad misli-mo na n a g r a d u, koja će biti mnogo veća od naših napora. Ako svjetovni ljudi rade tako gorljivo i marljivo, da steku propadljivo bogatstvo, ako se atlete tako teško i naporno treniraju, ako oni tako velike napore poduzimlju, da postignu propadljivi vijenac, koliko više mi moramo raditi i trpjeti, da postignemo neraspadljivi vijenac? "A svaki, koji se bori, od svega se uzdržava: oni dakle da dobiju raspadljiv vijenac, a mi neraspadljiv" (515).

1198. c) Nada nam daje onu snagu, onu ustrajnost, koja nam osigurava siguran uspjeh. Ako nema ništa očajnije, nego se boriti bez nade u pobjedu, isto tako nam s druge strane ništa ne daje toliko snage, kao u v j e r e n j e, da ćemo pobijediti. A takvo nam uvjerenje i sigurnost daje nada. A budući da smo slabi sami po sebi, imamo moćne saveznike: Boga, Isusa Krista, svetu Djevicu i Svece (br. 188-189).

A ako je Bog s nama, tko će protiv nas?(516). Ako u nama živi, i ako nam primijenjuje svoju snagu Isus, koji je pobijedio svijet i đavla, nismo li sigurni, da ćemo pobijediti s Njime? Ako nas svojim svemoćnim posredovanjem pomaže Marija, koja je zgazila glavu paklenoga zmaja, ne ćemo li postići sve pomoći, koje želimo? Ako za nas mole prijatelji Božji, zar tolike molitve ne daju potpunu sigurnost? A ako smo tako sigurni, da ćemo uspjeti, možemo li uzmaknuti pred nekim poteškoćama, koje su potrebne, da postignemo vječno posjedovanje Boga?

§ 3. POSTEPENO VJEŽBANJE U KREPOSTI NADE

1199. 1. OPĆE NAČELO- Želimo li napredovati u toj kreposti, moramo je načiniti: 1. č v r š ć o m u njezinim osloncima i 2. p l o d n i j ć m u njezinim rezultatima.

A. Da nam bude č v r š ć a, vrlo je važno, da često razmišljamo o m o t i v i m a, koji su temelj naše nade, a to je Božja s v e m o ć zajedno s njegovom dobrotom i njegovim divnim obećanjima, koja nam je dao, (br. 1193). Ako je potrebno još nešto, da učvrstimo svoje pouzdanje u Boga, dosta je podsjetiti samo na one riječi sv. Pavla:"Koji dakle svoga vlastitoga Sina nije poštedio, nego ga je predao za sve nas, kako

dakle da nam s Njim sve ne daruje? Tko će optužiti izabrane Božje? Bog je, koji ih opravdava. Tko će osuditi? Krist Isus, koji je umro, pa još i uskrsnuo, koji je s desne strane Bogu, koji nas i zagovara" (517). Tako je dakle, što se Boga tiče, naša nada posve sigurna. Ipak, s naše strane, imamo razloga bojati se, jer smo daleko od toga, da uvijek i savršeno odgovorimo na Božju milost. Sve naše nastojanje mora dakle ići za tim, da naše ufanje postane što čvršće, da bi tako bilo i što p l o d n i j e.

12oo. B. Da postignemo taj cilj, valja s Bogom surađivati na djelu našeg posvećenja: "Pomoćnici smo Božji" (518). Kad nam Bog daje milost, onda On ne želi zamijeniti naš posao. On jednostavno hoće, da nadopuni ono, što mi ne možemo. On je prvo i glavno počelo bez sumnje, ali - daleko od toga, da On paralizira našu aktivnost, On je hoće izazvati, poticati, učiniti djelotvornijom.

To je točno shvatio sv.Pavao:"Ali po milosti Božjoj jesam što jesam i milost njegova prema meni nije bila prazna, nego sam radio više od sviju njih, ali ne ja, nego milost Božja, koja je sa mnom" (519). Ono, što je sam činio, poticao je i druge da čine:"A ako smo suradnici njegovi opominjemo vas, da ne primite uzalud milosti Božje"(52o). To je osobito brižno naglašavao svojem dragom učeniku Timoteju: "Podnosi sa mnom napore, kao dobar vojnik Isusa Krista" (521), jer mora on raditi ne samo na svojem vlastitom posvećenju, nego i na posvećenju drugih. Ni sv.Petar ne govori drugačije. On podsjeća svoje učenike, da su pozvani na spasenje, ali da treba osigurati svoje zvanje vršenjem dobrih djela: "Zato braćo, postarajte se još većma, da svoj poziv i izbor utvrdite dobrim djelima; jer čineći ovo ne ćete pasti nikada" (522).

Tako dakle treba biti čvrsto uvjeren, da u djelu našeg posvećenja sve ovisi o Bogu. Ali treba raditi tako, kao da sve ovisi samo o nama: Bog nam doista nikada ne uskraćuje svoju milost, i dosljedno, u praksi, imamo se brinuti samo o svom ličnom nastojanju.

12o1. 2. PRIMJENE na različite stupnjeve duhovnog života. Lako je vidjeti, kako se primijenjuje izneseno načelo u različitim etapama kršćanskog života.

A. POČETNICI moraju prije svega nastojati, da se čuvaju dviju krajnosti, koje se protive kreposti nade, a to su: p r e u z e t n o s t i o č a j.

a) P r e u z e t n o s t se sastoji u tome, da od Boga očekujemo nebo, i potrebne milosti, da u nj dođemo, a da ne želimo prihvatiti i sredstva, koja su nam za to propisana. Čas čovjek biva preuzetan u Božju dobrotu: Bog je previše dobar, da bi me osudio. I tako čovjek zanemaruje Njegove zapovijedi. To znači zaboraviti, da je Bog, iako je i dobar, isto tako i pravedan i svet, i da mrzi nepravdu i opačinu: "Mrzim nepravdu i opačinu" (523). Čas opet čovjek iz oholosti preuveličava svoju snagu, baca se u opasnosti i grješne prigode. Zaboravlja, da onaj, koji se izlaže pogibelji, u nju i pada. Naš nam Gospodin obećaje pobjedu, ali uz uvjet, da se znademo moliti i bdjeti: "Bdijte i molite, da ne padnete

u napast" (524). Sv.Pavao, koji je imao toliko pouzdanja u Božju milost, ipak nas upozorava da treba raditi o svom spasenju sa strahom i drhtanjem: "Radite o spasenju svome sa strahom i drhtanjem" (525).

b) Drugi naprotiv padaju u drugu pogrešku, da k l o n u, a katkada padnu i u o č a j. Budući da imaju često napasti, a katkada i padnu i budu pobjeđeni da se ne mogu popraviti i počinju očajati za svoj spas. To je vrlo opasno raspoloženje, protiv kojeg se treba osigurati: treba se sjetiti, kako se Pavao pouzdano predaje milosti, kada je i njega samoga snašla napast, a znao je dobro da se sam po sebi ne može oprijeti: "Hvala Bogu po Isusu Kristu Gospodinu našem" (526). Po primjeru Apostolovu čovjek treba da se moli i bit će oslobođen i spašen.

1202. B. Nakon što se čovjek oslobodio tih opasnosti, preostaje još, da se o t k i n e od zemaljskih dobara, da često pomisli na nebo i da ga zaželi. To od nas traži sv.Pavao: "Ako se uskrsnuli s Kristom, tražite ono što je gore, gdje Krist sjedi s desne strane Boga! Težite za onim, što je gore, a ne što je na zemlji" (527). Uskrsnuli s Kristom, svojom glavom, moramo tražiti i uživati samo u nebeskim stvarima, gdje nas čeka Isus, a ne više u zemaljskim. Nebo je domovina. Zemlja je progonstvo. Nebo je cilj i prava sreća, dok nam zemlja može pružiti samo prividne radosti.

1203. 3. UZNAPREDOVALI se vježbaju ne samo u kreposti nade, nego u s i n o v s k o m p o u z d a n j u u Boga, koje se oslanja na Isusa Krista, koji je središte njihova života.

A. Budući da su ukalamljeni na svoju božansku Glavu, oni čekaju s potpunim pouzdanjem ono nebo, gdje im Isus sprema mjesto "jer idem, da vam načinim mjesto" (528), i gdje se već nalaze po nadi u osobi svoga Spasitelja "jer se nadom spasismo" (529).

a) Oni ga čekaju i u samim protivštinama i poteškoćama ovoga života. Oni govore sa Psalmistom: "Ne bojim se zala, jer si ti sa mnom" (530). I doista, naš ih Gospodin, koji živi u njima, krijepi, govoreći im kao nekad apostolima:"Mir vam, ja sam, nemojte se bojati" (531).

Ako ih katkad stignu kakve spletke ili progonstva, oni se sjećaju onoga, što je sv.Vinko Paul. rekao svojima: "Pa kad bi se i cijela zemlja podigla da nas uništi, dogodit će se samo ono, što će se svidjeti Bogu, u kojeg stavljamo sve svoje pouzdanje" (532). Ako ih pako snađu vremeniti g u b i t c i ili nesreće, onda vele s istim svecem: "Što Bog čini, čini za nešto bolje i stoga se moramo nadati, da će i taj gubitak biti koristan, jer dolazi od Boga" (533). Ako ih konač-no snađu fizička ili moralna trpljenja, oni ih promatraju kao blagoslov s neba, koji su određeni, da s pomoću njih kupimo nebo uz cijenu nekih prolaznih boli.

1204. b) Uznapredovali se znadu dalje, radi toga pouzdanja u Boga, k l o n i t i p r e t j e r a n o g pristajanja uz užitke i uspjehe, što je još opasnije, nego kad čovjeka stignu trpljenja. "Kad se čini, da se život smiješi našim zemaljskim nadama, teško je odbacivati od sebe ta laskava obeća-

nja, koja tako zarobljuju našu sjetilnu stranu. Teško se je oteti, kad se zapletemo u užitke, i reći sreći, koja nam se nuđa: Ti mi nisi dosta" (534). Ali kršćanin ima na pameti, da su varava zemaljska dobra, da ona ometaju naše nastojanje prema Bogu. Da izbjegne, da ga ona posve ne zarobe, on se pozitivno vježba u mrtvenju, a napose traži najčišće i najsvetije radosti u intimnijem prijateljstvu s Našim Gospodinom: "biti s Isusom slatki je raj" (525).

c) Ako ih opet uznemiruje osjećaj o vlastitoj b i j e d i i nesavršenosti, one razmatraju o riječima sv.Vinka Paulskog:

"Prikazujete mi svoju bijedu. Jao! A tko ih nije pun? Sve je u tome, da ih upoznamo, i da ih želimo odbaciti, kao što vi činite, ne zaustavljajući se kod njih, nego samo u koliko nam daju neki temelj još čvršćem pouzdanju u Boga. Jer tada je zgrada sazidana na stijeni, tako da ostane čvrsta, kada dođe bura" (536). Naša bijeda doista privlači Božje milosrđe, kad Ga ponizno zazivamo, i samo stvara u nama bolje raspoloženje za primanje Božjih milosti. Sv.Vinko nadodaje, da Bog nastavlja sve do konca dijeliti i činiti dobro stvorenjima, od kako je počeo, ako koje stvorenje toga nije suviše nedostojno. Tako je njegovo prijašnje milosrđe također zalog njegova milosrđa i u budućnosti.

12o5. B. Nada nam pomaže, da stalno duhom živimo u n e b u i za n e b o. Prema lijepoj molitvi, koju Crkva moli na Spasovo, moramo već sada stanovati duhom na nebesima: "Podaj, molimo, svemogući Bože, da mi, koji vjerujemo, da je Jedinorođeni Tvoj, Otkupitelj naš, na današnji dan uzašao na nebesa, i sami duhom obitavamo u nebesima". To znači, da za nebo moramo raditi i trpjeti. To znači, da prema njemu moramo upravljati svoje želje i svoja srca: "da u zemaljskim promjenljivostima i nestalnosti, tamo budu uprta naša srca, gdje su prave radosti". A budući, da je radost koju nam daje sv.Pričest predokus nebeske sreće i radosti, stoga moramo k sv.Pričesti ići i tamo tražiti prave utjehe, kakvu treba naše srce.

12o6. C. Ta će nam misao dati poticaja, da se često molimo pouzdano za dar k o n a č n e u s t r a j n o s t i, najdragocijeniji od svih darova. Bez sumnje, ne možemo ga zaslužiti. Ali ga možemo izmoliti od Božjeg milosrđa. Uostalom, za to je potrebno, da se sjedinimo s molitvama u kojima Crkva moli milost sretne smrti, kao na primjer Z d r a v o m a r i j a, koju molimo tako često, i u kojoj molimo posebnu Marijinu zaštitu, za čas svoje smrti: "i na čas smrti naše".

4. S a v r š e n i se vježbaju u kreposti nade svetim p r e d a n j e m, koje ćemo opisati, kada budemo raspravljali o putu sjedinjenja.

III. K r e p o s t l j u b a v i

12o7. Krepost ljubavi stavlja u nadnaravni red i posvećuje osjećaj ljubavi, ljubavi p r e m a B o g u i ljubavi p r e m a b l i ž n j e m u.

Nakon uvodnih misli o ljubavi, raspravljat ćemo: 1. O ljubavi

p r e m a B o g u, 2. o ljubavi p r e m a b l i ž n j e m u i 3.0 presv. S r c u I s u s o v u, uzoru jedne i druge.

Uvodne bilješke

12o8. 1. Općenito uzevši l j u b a v je pokret, težnja naše duše prema dobru. Ako je to dobro prema kojemu smo usmjereni o s j e t n o, i ako ga mašta sebi predstavlja kao nešto ugodno, i sama će naša ljubav biti sjetilna. Ako je pak to dobro č a s n o i ako smo ga razumom upoznali kao nešto što je vrijedno, da se cijeni, naša će ljubav biti razumska. Ako je dobro n a d n a r a v n o i ako smo ga shvatili vjerom, naša će ljubav biti kršćanska.

Kao što se vidi, ljubav pretpostavlja spoznaju, ali nije uvijek u razmjeru s tom spoznajom, kako ćemo to rastumačiti dalje.

Možemo razlikovati u ljubavi, o kojoj se god radilo, četiri glavna elementa: 1. neka s i m p a t i j a prema predmetu, koji volimo, a ona izlazi iz toga, što vidimo neku proporciju između sebe i predmeta. Ova proporcija ne znači potpunu sličnost među dva prijatelja, nego takvu proporciju, da jedno upotpunjuje drugo; 2.pokret ili n a p o r duše prema ljubljenom dobru, da mu se približi i da uživa u njegovoj prisutnosti; 3. neko jedinstvo ili m e đ u s o b n o priopćivanje duha i srca, da jedan drugoga učini dionikom dobara, što ih posjeduje; 4. neki osjećaj veselja, radosti i sreće, koji čovjek doživljava u posjedovanju ljubljenog predmeta.

12o9. 2. K r š ć a n s k a je ljubav ona, koja je nadnaravna: u svojem p o č e l u, u svojem m o t i v u i u svojem o b j e k t u.

a) Nadnaravna je po svojem početku, a to je ulivena krepost ljubavi, koja ima svoje sjedište u volji. Ova krepost, kada djeluje pomoću djelatne milosti, pretvara ljubav, koja je po sebi časna i poštena i uzdiže je u jedan viši stepen.

b) Vjera nam zatim daje n a d n. m o t i v, da pomoću njega posvećujemo svoje osjećaje: ona nas prije svega usmjeruje prema Bogu, u kojem nam pokazuje najveće i neizmjerno Biće, koje jedino odgovara našim zakonitim težnjama. A zatim nas usmjeruje prema s t v o r e n j i m a, koja nam ona predstavlja kao o d r a z Božjih savršenosti, tako da ljubeći njih, ljubimo zapravo samoga Boga.

c) O b j e k t naše ljubavi postaje na ovaj način nadnaravan: Bog, kojeg ljubimo nije apstraktni Bog razuma, nego živi Bog vjere, Otac, koji od vječnosti rađa Sina i nas posinjuje za svoju djecu. Sin, jednak Ocu, koji po utjelovljenju postaje naš brat. Duh Sveti, međusobna ljubav između Oca i Sina, koji razlijeva u naša srca božansku ljubav. I sama stvorenja nam se pokazuju ne u svom naravnom bitku, nego takvima, kako nam ih pokazuje objava: tako su ljudi za nas djeca Božja, koji je naš zajednički Otac, braća u Isusu Kristu, živi hramovi Duha Svetoga. Sve je dakle u kršćanskoj ljubavi nadnaravno.

Prema sv.Tomi (538) pojam "caritas" je manji, uži od pojma "amor", kod kojeg je uključena još i ideja o nekoj savršenosti, koja dolazi od posebnog poštovanja prema ljubljenom predmetu. Tako je prema tome svaka caritas i amor, a svaki amor nije caritas.

1210. 3. Možemo dakle ovako DEFINIRATI ljubav:

LJUBAV JE BOGOSLOVSKA NADNARAVNA KREPOST, PO KOJOJ LJUBIMO BOGA, KAO ŠTO ON LJUBI SAMOGA SEBE, IZNAD SVIH STVARI, RADI NJEGA SAMOGA, A BLIŽNJEGA IZ LJUBAVI PREMA BOGU.

Ta krepost ima dakle d v o s t r u k i objekt: B o g a i b l i ž n j e g a. Ali ta su dva objekta zapravo samo jedan, jer stvorove ljubimo samo u toliko, u koliko su oni neki izražaj i odraz božanskih savršenosti. U njima dakle ljubimo Boga. Tako, nadodaje sv.Toma (539), ljubimo bližnjega, jer je Bog u njemu, ili barem da On bude u njemu. Eto zašto ima samo jedna jedina krepost ljubavi.

§ 1. LJUBAV PRIMA BOGU

Izložit ćemo: 1. njezinu n a r a v, 2. njezinu p o s v e t n u u l o g u i 3. postepeni n a č i n v j e ž b a n j a.

1. Njezina narav

1211. Prvi objekt ljubavi je Bog. Budući da je On punina bitka, ljepote i dobrote, On je neizmjerno vrijedan ljubavi. To je Bog, kojeg promatramo u potpunoj realnosti svih njegovih savršenosti, a ne samo u kojem njegovom božanskom svojstvu. Uostalom, ako promatramo i samo jedno njegovo svojstvo, na primjer: milosrđe, to nas lako dovodi do promatranja svih njegovih savršenosti. Konačno nije potrebno, da ih poznajemo u tančine. Jednostavne duše ljube D o b r o g a B o g a, onakvog, kako nam Ga pokazuje vjera, ne analizirajući uopće njegova pojedina svojstva.

Da točno osvijetlimo pojam ljubavi prema Bogu, rastumačit ćemo: n a p o v i j e d, koja nam to naređuje, m o t i v, na koji se oslanja i r a z l i č i t e s t u p n j e v e, kojima dolazimo do čiste ljubavi prema Bogu.

1212. 1. ZAPOVIJED. - A. Ona je već formulirana u St. Zavjetu, ponovio ju je Naš Gospodin i proglasio kao kratki sadržaj Zakona i Proroka: "Ljubi Gospodina Boga svoga svim srcem svojim, svom dušom svojom, svom snagom svojom, i svim umom svojim". To znači, da moramo ljubiti Boga iznad svega i svim moćima svoje duše.

To vrlo lijepo tumači sv.Franjo Saleški(54o): "Ta ljubav mora prevladavati u nama sve ostale ljubavi i vladati nad svim našim strastima. A to je i ljubav, koju Bog traži od nas, da između svih naš-ih ljubavi ljubav prema njemu bude najsrdačnija, da ona prevladava čitavim našim srcem. Da bude najčustvenija, obuhvaćajući čitavu našu dušu. Da bude najplemenitija, koja zaokuplja sve naše moći, najuzvišenija, koja prožima čitav naš razum i konačno da bude najčvršća, to jest u kojoj je sva naša snaga i jakost". A zatim zaključuje nekom poletnom ljubavlju: "Ja sam Tvoj, Gospodine, i moram

biti samo Tvoj. Moja duša je Tvoja i mora živjeti samo za Tebe. Moja volja je Tvoja i mora ljubiti samo Tebe. Moja ljubav je Tvoja i mora težiti samo za Tobom. Moram Te ljubiti kao svoj prvi izvor, jer sam od Tebe. Moram Te ljubiti kao svoj konačni cilj i sreću, jer sam za Tebe. Moram te ljubiti više nego samoga sebe, jer ja postojim i opstojim samo po Tebi. Moram Te ljubiti više nego samoga sebe, jer sav pripadam Tebi i sav sam u Tebi".

1213. B. Zapovijed je ljubavi dakle u s e b i jako široka. Ona u sebi nema granica. Jer m j e r a za ljubav prema Bogu je l j u b a v b e z m j e r e. On od nas traži da težimo n e p r e s t a n o k savršenosti (br.353-361) i naša ljubav prema Njemu mora uvijek sve više rasti do smrti. Prema nauci sv.Tome (541): s a v r š e n s t v o l j u b a v i j e z a p o v j e đ e n o k a o c i l j. Moramo dakle h t j e t i, da Ga postignemo. Ali, nadodaje Kajetan, dosta je, da ne pogriješimo u zapovijedi ljubavi, dosta je, da budemo u takvom stanju, da postignemo jednoga dana tu savršenost, pa bilo to i u vječnosti. Kojigod posjeduje, pa makar i u najmanjem stupnju, ljubav i tako kroči prema nebu, taj je na putu prema savršenoj ljubavi, i prema tome izbjegava prekršaj zapovijedi, koja je nužna za spasenje."

Ipak se duše, koje t e ž e k savršenosti ne zadovoljavaju tim prvim stupnjem. One se penju uvijek više, nastojeći da ljube Boga ne samo čitavom svojom dušom, nego i svim svojim silama. Na to nas u ostalom n u k a i motiv ljubavi.

1214. 2. MOTIV ljubavi prema Bogu nije neko dobro, koje smo primili, ili koje očekujemo od Boga, nego n e i z m j e r n o savršeni B o g, ili je On barem motiv, koji k o n a č n o p r e v l a đ a v a. Drugi motivi mogu postojati uz taj, kao što je spasonosni strah, nada, zahvalnost, ljubav prema s e b i, u koliko je podređena ljubavi prema Bogu, slaže se s ljubavlju. Kada dakle Sveci osuđuju tako odlučno ljubav prema sebi, tada se tu radi o n e u r e d n o j ljubavi prema sebi.

1215. A. Ali ne možemo usvojiti mišljenje Bolgeni-evo, koji tvrdi, da je jedino moguća i obvezatna ona ljubav, koja ima za motiv d o b r o t u Božju prema nama, jer - veli on - možemo ljubiti samo ono, što shvaćamo kao usklađeno našim potrebama i našim težnjama. No auktor je pobrkao ono, što je samo p r e t h o d n i u v j e t s pravim motivom ljubavi. Istina je, da ljubav po sebi pretpostavlja, da je ljubljeni predmet u skladu s našom naravi i našim težnjama. Ali motiv, radi kojega ljubimo, nije ta pristalost, nego neizmjerna savršenost Božja, koju ljubimo radi nje same.

I sv.Franjo Saleški lijepo izlaže tu nauku (542): "Kad bi, - zamislimo tako u mašti, iako je nemoguće - postojalo neko neizmjerno dobro, kojemu mi ne bismo nikako pripadali, ili s kojim ne bismo imali nikakve veze, mi bismo ga cijenili više nego sami sebe.... Ali mi ga ne bismo ljubili, jer ljubav uvijek teži za jedinstvom. I mnogo manje bismo imali ljubavi prema njemu, jer ljubav je prijateljstvo, a prijateljstvo može biti samo uzajamno, budući da ima za svoj temelj komunikaciju, a kao cilj jedinstvo."

1216. B.Pitao je netko,da li je motiv z a h v a l n o s t i dosta za savršenu ljubav?

Ovdje moramo razlikovati:Ako se zahvalnost ne uzdiže iznad primljenog dobra, tako da se digne i do samog Dobročinitelja, ona nije dosta kao motiv ljubavi, jer ostaje sebična. Ali ako se od ljubavi radi dobročinstva ide dalje do ljubavi prema Dobročinitelju, kojeg ljubimo radi njegove neizmjerne dobrote, ovaj se motiv slaže i upotpunjuje s motivom ljubavi.

I doista, zahvalnost vodi vrlo lako do čiste ljubavi, jer je zahvalnost vrlo plemenit osjećaj. I Sv.Pismo i Sveci nas često podsjećaju na Božja dobročinstva, da u nama pobude ljubav prema Bogu. Tako nas sv.Ivan, nakon što je rekao, da savršena ljubav uklanja strah, potiče, da ljubimo Boga, "jer je On nas prvi ljubio" (543). Pa nadalje, koliko je duša uzljubila Boga najčišćom ljubavlju, misleći na njegovu ljubav, koju je pokazao prema nama od vječnosti, i razmišljajući o ljubavi Isusovoj prema nama za vrijeme svoje Muke i u Euharistiji.

Ako želimo neki k r i t e r i j, po kojem ćemo razlikovati č i s t u ljubav prema Bogu od s e b i č n e ljubavi, tada možemo reći ovako: Prva se sastoji u tome, da ljubimo Boga, jer je dobar i da Njemu želimo dobro, a druga se sastoji u tome, da ljubimo Boga, jer je On dobar za nas, i jer želimo dobro samima sebi.

1217. 3. Što se tiče s t u p n j e v a ljubavi prema Bogu, sveti ih Bernard razlikuje četiri (544): 1. Čovjek ljubi sebe, radi sebe. Jer je tijelo, i nesposoban je, da uživa u kojoj drugoj stvari, osim u sebi.- 2. Zatim, osjećajući, da nije dosta sam sebi, počinje tražiti Boga vjerom, i ljubiti Ga, kao nužnu pomoć. Na tom drugom stupnju čovjek ljubi Boga, ali ne radi Njega samoga, nego radi samoga sebe.- 3. Ali naskoro, radi toga, što je na Boga pazio i s Njime se družio, kao nužnom pomoći, vidi malo po malo, kako je Bog dobar, i počinje Ga ljubiti radi Njega samoga.- 4.Konačno, zadnji stupanj, kojeg postiže na zemlji veoma mali broj, sastoji se u tome, da ljubimo Boga radi samoga sebe, i dosljedno, da ljubimo Boga isključivo radi Njega samoga.

Ostavljajući po strani prvi stupanj, koji je zapravo ljubav prema samomu sebi, ostaju t r i stupnja ljubavi prema Bogu, koji odgovaraju trim stupnjevima savršenosti, kako smo to već izložili u brojevima 34o, pa 624-626.

2. Posvetna uloga ljubavi prema Bogu

1218. 1. Ljubav je po sebi n a j l j e p š a krepost, pa prema tome i krepost, koja nas najviše p o s v e ć u j e od svih drugih. To smo mi već dokazali, kad smo pokazivali, da se u ljubavi sastoji i bit same savršenosti, da ona obuhvaća u sebi sve kreposti i da im daje posebnu savršenost, jer pomaže, da svi naši čini budu upravljeni prema Bogu, kojega ljubimo iznad svega (br. 31o-319).

To veli sv.Pavao u onoj svojoj lirskoj pjesmi ljubavi:

Ako jezike ljudske i anđeoske govorim, a ljubavi nemam,

onda sam kao mjed, koja ječi, ili praporac, koji zveči.

I ako imam proroštvo i znam sve tajne i sve znanje, i ako imam svu vjeru, da i gore premještam, a ljubavi nemam, ništa sam.

I ako razdam sve imanje svoje, i ako predam tijelo svoje, da se sažeže, a ljubavi nemam, ništa mi ne koristi.

Ljubav dugo trpi, dobrostiva je. Ljubav ne zavidi, ne hvasta se, ne nadima se.

Ne čini što ne valja, ne traži svoje, ne razdražuje se, ne misli o zlu.

Ne raduje se nepravdi, a raduje se istini.

Sve pokriva, sve vjeruje, svemu se nada, sve trpi.

Ljubav nikad ne prestaje, a proroštvo, ako će i prestati, ili jezici, ako će umuknuti, ili znanje, ako će proći.

.....

A sad ostaje ovo troje vjera, ufanje i ljubav, ali je najveća među njima ljubav" (545).

1219. Pa doista više od svih drugih kreposti, ljubav ima snagu da s j e d i n j u j e i p r e o b r a ž a v a.

a) Pa doista ljubav sjedinjuje s Bogom čitavu dušu, skupa sa svim njezinim sposobnostima: r a z u m, jer cijeni i često misli na Boga, v o l j a, jer se potpuno podvrgava volji Božjoj, s r c e, jer podređuje sva svoja čuvstva božanskoj ljubavi, naše e n e r g i j e, jer ih sve stavlja u službu Boga i duša.

b) Sjedinjujući našu dušu posve s Bogom, ona je i p r e o b r a ž a v a. Ljubav nam omogućava, da se oslobodimo samih sebe, ona nas uzdiže sve do Boga i sili nas, da nasljedujemo, i da u sebi obnavljamo njegove božanske savršenosti: pa čovjek doista želi, da bude sličan onome, koga voli, jer ga cijeni kao uzor i jer hoće, da još više prodre u njegovu nutrinu, imajući s njime sve veću sličnost.

1220. 2. Po svojim u č i n c i m a ljubav doprinosi jako mnogo n a š e m p o s v e ć e n j u.

a) Ona uspostavlja između naše duše i Boga neku s i m p a t i j u ili konaturalnost, koja nam omogućuje, da bolje shvaćamo i uživamo u Bogu i u božanskim stvarima. Pa upravo radi te međusobne simpatije prijatelji se razumiju i sjedinjuju sve intimnije. Mnogo neukih i priprostih duša, ali koje su prožete ljubavlju prema Bogu, proživljuju i vježbaju se u kršćanskim glavnim istinama bolje nego učeni. To je jedan od učinaka ljubavi.

1221. b) Ona p o s t o s t r u č u j e naše s i l e za dobro, dajući nam neobičnu snagu, da nadvladavamo poteškoće i izvršujemo najplemenitija krepsna djela, jer "ljubav je jaka kao smrt" (546). Kakvu li neustrašivu ljubav ne daje majci njezina ljubav prema svom djetetu?

Nitko nije možda bolje opisao divne učinke božanske ljubavi od pisca Nasljeduj Krista (547): Ona nam olakšava boli i terete: "Nosi teret bez tereta i sve što je gorko pretvara

u slatko i ugodno". Diže nas do Boga, jer je rođena od Boga: "Jer je ljubav nastala od Boga i ne može se smiriti osim u Bogu". Daje nam kril-a, da letimo visoko prema najsavršenijim činima, da se potpuno predamo: "Onaj koji ljubi, leti, trči i veseli se... daje sve svima". Ona nas sili, da činimo velike stvari i potiče uvijek na savršenije: "Plemenita ljubav prema Isusu nas nagoni na velika djela, i potiče nas, da uvijek želimo ono, što je savršenije". Neprestano bdije, nikad se ne tuži na poteškoće, ne dopušta, da se uznemiri, nego se poput živog ognja uvijek diže sve više i prolazi sigurno kroz sve poteškoće....".

1222. c) Ljubav unosi u našu dušu veliko v e s e l j e i r a d o s t. To je zapravo početno posjedovanje najvećeg dobra, inchoatio vitae aeternae in nobis. I to posjedovanje napunja nam veseljem dušu:"A vrh radostima je svim - U društvu milom kad si s njim!" (548).

Nema, nastavlja Nasljeduj Krista, ništa slađe, ništa ugodnije, ništa bolje na nebu i na zemlji. Glavni je razlog tog veselja, što na neki življi način počinjemo biti svjesni prisutnosti Isusove i prisutnosti Božje u sebi:"Biti s Isusom slatki je raj..."(549). "Kad si Ti prisutan, sve je ugodno, a bez Tebe sve je naprotiv ogavno" (55o).

1223. d) Uz to se veselje nadovezuje i d u b o k i m i r. Kad imamo uvjerenje, da je Bog u nama, i da On vrši svoj uticaj na nas, da se za nas očinski brine, tada se prepuštamo Njemu s tihim pouzdanjem, u Njega posve sigurno stavljamo brigu za sve svoje ciljeve i nastojanja, i tako osjećamo i uživamo mir, i savršenu vedrinu: "Ti daješ srce mirno, i veliki mir i blagdansko veselje" (551). A za duhovni napredak nema zgodnijeg raspoloženja, nego li je nutarnji mir: u tišini i u miru napreduje pobožna duša.

Tako dakle, kako god promatrali krepost ljubavi, bilo u sebi, bilo u njenim učincima, ona od svih kreposti najviše sjedinjuje i najviše posvećuje. Ona je doista veza savršenstva. Pogledajmo dakle kako se možemo u njoj vježbati.

3. Postepeno vježbanje u ljubavi prema Bogu

1224. OPĆE NAČELO.- Budući da je ljubav zapravo davanje samoga sebe, naša će ljubav prema Bogu biti to savršenija, koliko Mu se budemo potpunije predali, bez r e z e r v e. i bez u s t u p k a: svom dušom, svom snagom, svim srcem svojim. A kako se na zemlji ne možemo davati, a da se ne žrtvujemo, naša će ljubav prema Bogu biti toliko savršenija koliko ćemo se odvažnije vježbati u duhu ž r t v e iz ljubavi prema Bogu (br.321).

1225. 1. POČETNICI se vježbaju u ljubavi prema Bogu tako, da nastoje izbjegavati g r i j e h, posebno teški grijeh i njegove uzroke.

a) Oni se dakle vježbaju u p o k a j n i č k o j ljubavi, žaleći gorko, što su uvrijedili Boga, i što su Mu oduzeli njegovu slavu (br.743-745).

Ta ljubav rađa dvostrukim učinkom: 1. ona nas sve više odvaja od grijeha i od stvorova, uz koje nas je povezala želja za uživanjem; 2. ona nas pomiruje i sjedinjuje s Bogom, ne samo što uklanja grijeh, koji je velika zapreka za sjedinjenje s Bogom, nego i što nam stavlja u srce osjećaje poniznosti i kajanja, koji već predstavljaju početak ljubavi, i koji se pod utjecajem milosti katkada preobrazuju u savršenu ljubav. "Jer, po riječima sv.Franje Saleškog, nesavršena ljubav Boga želi i traži, kajanje ga traži i nalazi, a savršena ljubav ga drži i stišće. U svakom smo slučaju toliko dalje od grijeha, koliko je naša ljubav intenzivnija.

1226. b) Nadalje se početnici još vježbaju i u ljubavi, kojom podlažu svoju volju volji Božjoj, dakako u njezinom prvom stepenu, pokoravajući se njegovim zapovijedima, kao i zapovijedima svete Crkve, i podnoseći odvažno poteškoće, koje im Providnost šalje, da im pomogne očistiti njihovu dušu (br. 747).

o) Uskoro njihova ljubav postaje z a h v a l n a. Videći, da ih Bog, kraj svih njihovih grijeha, neprestano obasipljе svojim dobročinstvima, i da im tako velikodušno oprašta, čim se pokaju, oni Mu izrazuju svoju iskrenu i pravu zahvalnost, hvale njegovu dobrotu i nastoje, da se što bolje okoriste njegovim milostima. To je već vrlo plemeniti osjećaj, to je već neka izvrsna priprava za čistu ljubav: lako se uzdižemo od primljenog dobročinstva do ljubavi prema dobročinitelju i želimo, da njegovu dobrotu priznaje i hvali čitava zemlja. To je već prava ljubav.

1227. 2. UZNAPREDOVALI se vježbaju u ljubav: koja u ž i v a u Bogu, koja živo nastoji, da G a s l a v i, koja nastoji, da se u s k l a d i s Njegovom voljom i konačno dolaze do p r i j a t e l j s k e ljubavi.

A. Ljubav, koja uživa u Bogu (amor cum placentiae) nastaje iz vjere i razmišljanja (552):

a) Po vjeri i razmišljanju znamo i uvjeravamo se, da je Bog punina bitka, savršenosti, mudrosti, moći i dobrote. Pa, ako smo imalo dobro raspoloženi, ne možemo, a da ne uživamo u toj njegovoj savršenosti. Veseli nas, kad gledamo da je naš Bog tako bogat u svim dobrima, više nas veseli božanski užitak nego li vlastiti naš, i svoje veselje pokazujemo činima divljenja, odobravanja i čestitanja.

b) Tako na sebe navlačimo Božja savršenstva. Bog postaje n a š Bog. Mi se napunjamo njegovim savršenstvima: njegovom dobrotom, njegovom blagošću, njegovim božanskim životom. Jer se srce napunja onim, u čem uživa. I tako postajemo bogati božanskim savršenostima, koje ljubav čini našima, uživajući u njima.

1228. c) Ali primajući u sebe božanska savršenstva, mi time privlačimo k sebi samoga Boga, i potpuno Mu se time d a j e m o, kako to lijepo tumači sv.Franjo Saleški (553):

"Po ovoj svetoj ljubavi, kojom uživamo u Bogu, veselimo se dobrima, koja su u Bogu, kao da su naša. Ali, jer su božanske savršenosti jače od našega duha, ulazeći u nj, one ga posve zaokupe. Tako da po ovom uživanju ne velimo samo da je Bog n a š, nego da smo mi n j e g o v i."

I duša neprestano vapije u svojoj svetoj šutnji: "Dosta mi je, da je Bog Bog, da je njegova dobrota neizmjerna; za mene nije važno, da li sam mrtva ili živa, jer moj dragi ljubljeni živi vječno posve slavnim životom... Za dušu, koja ljubi je dosta, da ona, koga ona ljubi više nego samu sebe, bude nagrađen vječnim dobrima, jer ona živi više u onom, koga ljubi, nego li u onom, koga oživljava".

1229. d) Ta se ljubav pretvara u ljubav, koja **s u o s j e ć a i p a t i**, kad promatra Isusa kako trpi. Pobožna duša, gledajući ovu bol i nevolju, u kojoj se nalazi to božansko Biće, koje ljubi, ne može se oprijeti, da s njome ne podijeli njezinu bol. Upravo ta ljubav, navukla je na sv. Franju Asiškog stigmata, i na sv. Katarinu Sijensku rane Spasiteljeve. Uživanje u Bogu rodilo je suosjećanjem kod Kristovih boli, a to je opet proizvelo ranu, koja je slična rani na predmetu, koji je ljubila.

1230. B. Iz te ljubavi, koja uživa u Bogu, rađa se ljubav, koja nastoji, da bude **v e l i k o d u š n a**, to znači živa želja, da slavi, a i drugi da slave onoga, koga dotična osoba ljubi. To se s obzirom na Boga, može vježbati na dva načina:

a) Onomu, koji posjeduje potpunu **n u t a r n j u s a v r š e n o s t**, ovakvu ljubav možemo iskazivati samo hipotetski (u pretpostavci), govoreći na primjer: Kad bih Ti, pretpostavivši ono, što je nemoguće, mogla, Bože, učiniti kakvo dobro, ja ne bih oklijevala, da Ti ga želim i uz cijenu svoga života. Kad bi Ti mogao primiti još nešto, da poraste Tvoja savršenost, ja bih to željela iz čitavog svoga srca.

1231. b) A što se tiče njegove **v a n j s k e s l a v e**, apsolutno nastojimo, da je uvećamo i u sebi i u drugima. I radi toga Ga treba bolje upoznati i jače ljubiti, da možemo doprinijeti, da Ga i drugi bolje upoznaju i jače uzljube. A da ta ljubav ne bude čisto spekulativna, nastojimo da proučavamo u tančine ljepotu i božanska savršenstva, da ih hvalimo, da ih i drugi blagoslivaju, žrtvujući za to studij ili poslove, koji bi nam se više svidali.

Kad smo tako puni štovanja i divljenja prema Bogu, želimo da njegovo Ime cijela zemlja blagoslivа, uzvisuje, hvali, časti i da mu se klanja. A budući da smo slabi, da to činimo sami za sebe, pozivamo u pomoć sva stvorenja da hvale i blagoslivaju svoga Stvoritelja: Blagoslivajte sva djela Gospodnja (554); duhom se penjemo do neba, da se pridružimo anđeoskim korovima i svetima i da pjevamo s njima: "Svet, svet, svet Gospodin"... Sjedinjujemo se zatim i s Blaženom Djevicom, koja je uzdignuta nad sve Anđele, i koja više hvali i časti Gospodina nego sva druga stvorenja i s Njome ponavljamo: "veliča duša moja Gospodina". Ali na posebni se način sjedinjujemo s Utjelovljenom Riječi, velikim Svećenikom Očevim, koji kao Bog i čovjek pruža presvetom Trojstvu neizmjernu hvalu.

Konačno se sjedinjujemo sa samim Bogom, to jest sa tri božanske osobe, koje se međusobno hvale i međusobno se usrećuju. "Onda kličemo: Slava Ocu i Sinu i Duhu Svetome. I da se znade, da to nije slava stvorenih hvala, koje izrazujemo

Bogu, nego slava vječna i bitna, koja je u Njemu, po Njemu i od Njega, dodajemo: Kako bijaše na početku, tako i sada i vazda... kao da bismo željeli time reći: da Bog uvijek bude hvaljen onom slavom, kakvu je imao prije svakog stvorenja u svojoj neizmjernoj vječnosti i vječnoj neizmjernosti" (555).

Redovnici i svećenici su na posebni način po svojim zavjetima ili po svojem svećeništvu dužni na taj način iskazivati slavu Bogu. Potpuno prožeti željom da Ga slave, neprestano pa i u svojim poslovima Ga blagoslivaju i hvale, i u svojem samostanu nemaju druge želje, nego da se raširi kraljevstvo Božje i da učine sve što mogu, da i drugi hvale Onoga, koga oni ljube, kao jedinu svoju baštinu.

1232. C. Ta se dobrohotna ljubav očituje i po ljubavi, kojom u s k l a đ u j e m o svoju volju s voljom Božjom. Da se proširi u dubinu kraljevstvo Božje, nema uspješnijeg sredstva, nego li je ispunjavanje njegove svete volje. "... budi volja Tvoja, kako na nebu, tako i na zemlji". Pa ljubav zapravo i jest prije svega jedinstvo, slijevanje dviju volja u samo jednu: isto htjeti i isto ne htjeti - idem velle et idem nolle. A budući da je volja Božja jedina dobra i mudra, očito je, da moramo uskladiti svoju volju s njegovom: "Ne moja, nego Tvoja neka bude volja" (556).

Ovo slaganje s voljom Božjom obuhvaća, kako smo to izložili u brojevima 480.-492. poslušnost zapovijedima, savjetima, nadahnućima milosti, ponizno i spremno podlaganje sretnim ili nesretnim događajima, koje šalje Providnost, pa podlaganje u neuspjesima, poniženjima, iskušenjima svake ruke, koje nam Providnost šalje samo za naše vlastito posvećenje i Bogu na slavu.

To rađa s v e t o m r a v n o d u š n o š ć u prema svemu, što ne stoji Bogu u službi. Uvjereni, da je Bog sve, a stvorenje da nije ništa, želimo uvijek samo Boga, njegovu ljubav i njegovu slavu, i volja naša ostaje ravnodušna za sve drugo. To nije neka stojička bezosjećajnost. Mi i dalje osjećamo, kako nas privlače stvari, koje nam se sviđaju. To je ravnodušnost u držanju do tih stvari i volje. To je još manje Kvijetistička ravnodušnost i nemar. Mi nismo ravnodušni za svoje spasenje, mi ga žarko želimo, ali ga želimo samo u skladu s voljom Božjom.

Ova sveta neovisnost rađa d u b o k i m m i r o m. Znademo, da nam se ništa ne može dogoditi, što ne bi bilo korisno za naše posvećenje: "Onima, koji Boga ljube se sve okreće na dobro" (557). I baš upravo radi toga takav čovjek veselo prihvaća iskušenja i križeve iz ljubavi prema Raspetom Spasitelju i iz želje, da Mu sliči još više.

Tako nas savršeno slaganje s voljom Božjom, veli Bossuet (558) dovodi do toga, da smo mirni u bolima, kao i u radosti, kako se već sviđa Onomu, koji znade, što je za nas dobro.

Slaganje s voljom Božjom nam pomaže, ne da se smirimo u ono, što nas zadovoljava, nego u onom, što zadovoljava Boga: moleći Ga da se zadovolji i da uvijek čini s nama, što je Njemu drago."

1233. D. To nas slaganje s Božjom voljom dovodi do

p r i j a t e l j s t v a s Bogom. Prijateljstvo uključuje, osim dobronaklonosti, u z a j a m n o s t i međusobno d a r i v a n j e dvaju prijatelja.

A upravo se to sjajno ostvaruje u ljubavi prema Bogu.

To je pravo prijateljstvo, veli sv.Franjo Saleški (559), jer je uzajamno, budući da je Bog vječno ljubio svakoga, tko je Njega ljubio, tko Ga uzljubi ili će Ga ljubiti u vremenu, ona je međusobno izjavljena i prihvaćena, budući da Bog znade za ljubav, koju imamo prema Njemu, jer je On sam daje, a mi opet dobro znademo za njegovu ljubav prema nama, jer ju je On tako očitovao... I konačno, s Njime smo u neprestanom saobraćaju, jer nam neprestano govori srcu po nadahnućima, sklonostima i svetim pokretima".

I nadodaje:"To prijateljstvo nije jednostavno prijateljstvo, nego pravo prijateljstvo ljubavi, jer po njemu izabiremo Boga, da Ga ljubimo posebnom ljubavi".

1234. Ta se ljubav sastoji u davanju, kojim Bog dariva nama samoga sebe i mi darivamo Njemu svoju osobu.

Pogledajmo dakle, kakva je ljubav Božja prema nama, da shvatimo, kakva mora biti naša ljubav prema Njemu.

a) Njegova ljubav prema nama je v j e č n a: "vječnom sam te ljubavlju ljubio"(560); b) ta je ljubav n e s e b i č n a, budući da On dostaje samomu sebi, ljubi nas samo zato, da nam čini dobro; c) ta je ljubav p l e m e n i t a, jer nam se potpuno daje, dolazeći sam, da se prijateljski nastani u našoj duši (br. 92-97); d) njegova je ljubav prva, ona pretječe našu. Jer ne samo, da nas je ljubio prvi, nego On potiče, prosi našu ljubav, kao da bi nas trebao:"Moje je veselje biti sa sinovima ljudskim...Sinko moj, daj mi srce svoje"....(561). Da li bismo ikad mogli sanjati o tolikoj nježnosti osjećaja?

1235. b) Na tu ljubav moramo odgovoriti toliko savršenom ljubavlju, koliko je to samo moguće: "Tko da ne uzvrati ljubav Njemu, koji nas je toliko ljubio?

1. Ta ljubav mora uvijek biti s v e v e ć a. Budući da Ga nismo mogli ljubiti od vječnosti, i budući da Ga nikad ne ćemo moći ljubiti toliko koliko zaslužuje, moramo Ga barem svaki dan ljubiti sve više, ne stavljajući nikakvih zapreka svojem čuvstvu prema Njemu, ne odbijajući nikakvih žrtava, koje od nas traži i tražeći uvijek, kako bismo Mu ugodili:"i činim uvijek ono, što se Njemu sviđa"(562).

2. Ljubav prema Bogu mora biti p l e m e n i t a, koja se očituje bez sumnje u pobožnim čuvstvima, čestim strelovitim molitvama, najjednostavnijim činima ljubavi: Ljubim te iz svega srca svoga, ali, koja se očituje i činima, a napose potpunim predanjem samoga sebe. Bog mora biti središte čitavog našeg bića: našeg r a z u m a, koji često upravljamo prema Njemu; naše v o l j e, koja se podlaže njegovim najmanjim željicama; naše s j e t i l n o s t i, ne dopuštajući, da se naše srce zaokupi čustvima, koja bi predstavljala zapreku za ljubav prema Bogu; svih naših č i n a, nastojeći da ih obavljamo zato, da Mu se svidimo.

Ta ljubav mora biti n e s e b i č n a. Njega mnogo više ljubimo, nego li njegove darove. I baš zato ćemo Ga ljubiti jednako u duh,suhoći, kao i za vrijeme utjeha, koje nam daje, opetujući Mu često da Ga želimo ljubiti i to radi njega samoga. Na taj ćemo način, kraj sve svoje nesposobnosti, pokušati da odgovorimo na njegovo prijateljstvo.

§ II. LJUBAV PREMA BLIŽNJEMU

Nakon što izložimo: n a r a v te kreposti njezinu p o s v e t n u u l o g u, prikazat ćemo n a č i n, kako da se u njoj vježbamo.

1. Narav bratske ljubavi

1236. Bratska je ljubav zapravo b o g o s l o v s k a krepost, kako smo to već rekli, samo ako u bližnjemu ljubimo Boga, ili drugim riječima, ako ljubimo bližnjega radi Boga. Ako bismo bližnjega ljubili j e d i n o r a d i n j e g a s a m o g a ili radi usluga, koje bi nam on mogao iskazati, onda to ne bi bila ljubav.

A. B o g a dakle treba gledati u bližnjemu. Ona se u njemu očituje u n a r a v n i m darovima, koji nisu ništa drugo nego sudioništvo na njegovom bitku i na njegovim božanskim svojstvima. Nadalje se Bog očituje u njemu u n a d n a r a v n i m dobrima, koji opet nisu ništa drugo nego sudjelovanje na njegovoj naravi i na njegovom životu, br. 445.

Budući da je krepost ljubavi nadnaravna, moraju biti n a d n a r a v n a i svojstva, koja su motiv naše ljubavi. Ako dakle promatramo u bližnjemu i čisto naravna svojstva, moramo i njih promatrati očima vjere, naime u toliko, u koliko su i ta svojstva podignuta u nadnaravni red po milosti.

1237. B. Da bolje shvatimo pravi motiv bratske ljubavi, možemo je a n a l i z i r a t i, promatrajući ljude u njihovu odnosu prema Bogu. U tom će nam se svijetlu oni pokazati d j e c a B o ž j a, u d o v i I s u s a K r i s t a i b a š t i n i c i n e b e s k o g k r a l j e v s t v a (br. 93, 142-149).

Pa i onda, kada bližnji nisu u stanju milosti ili kad nemaju vjere, pozvani su da posjeduju te nadnaravne darove, i naša je dužnost, da doprinesemo nešto barem svojim molitvama i svojim primjerima njihovom obraćenju. Kako je to jaki motiv, koji nas sili da ih ljubimo kao braću i kako su različita gledišta, koja nas dijele, malena, kad se usporede s onim, š-to nas sjedinjuje s njima.

2. Posvetna uloga bratske ljubavi

1238. 1. Budući da je nadnaravna ljubav prema bližnjemu zapravo samo jedan način ljubavi prema Bogu, trebalo bi na ovom mjestu ponoviti sve ono, što smo rekli o divnim učincima ljubavi prema Bogu.

Zadovoljit ćemo se time, da navedemo nekoliko tekstova iz sv.Ivana:"Tko ljubi brata svojega, u svijetlu ostaje, i sablazni u njemu nema. A tko mrzi na svojega brata, u tami je, i u tami hoda, i ne zna kuda ide, jer mu tama zaslijepi oči"(563). Ostati u svijetlu to u stilu sv.Ivana znači ostati u Bogu, izvoru svake svijetlosti, a biti u tami, to znači biti u stanju grijeha. I nastavlja:"Mi znamo, da smo prešli iz smrti u život, jer ljubimo braću. Tko ne ljubi, ostaje u smrti. Svaki koji mrzi na brata svojega, ubojica je..."(564). I ovako zaključuje:"Ljubljeni, ljubimo jedan drugoga, jer je ljubav od Boga. I svaki koji ljubi od Boga je rođen i poznaje Boga. Koji ne ljubi, ne poznaje Boga, jer je Bog ljubav... Ako ljubimo jedan drugoga, Bog ostaje u nama, i ljubav je Njegova savršena u nama...Bog je ljubav i onaj, koji ostaje u ljubavi, u Bogu ostaje i Bog ostaje u njemu... Ako tko kaže: Ljubim Boga, a mrzi na brata svojega, laža je; jer tko ne ljubi brata svojega koga vidi, kako može ljubiti Boga koga ne vidi?" I ovu zapovijed imamo od njega: "Tko ljubi Boga, neka ljubi i brata svojega!" (565).

Ne može se jasnijim riječima izraziti, da ljubiti bližnjega znači ljubiti Boga i imati sve povlastice, koje su vezane uz božansku ljubav.

1239. 2. Nadalje nam veli i sam Isus, da On smatra kao djelom, koje je učinjeno Njemu, svaku uslugu, koju načinimo najmanjemu od njegovih: "Zaista vam kažem, što ste učinili jednomu od najmanje moje braće, meni ste učinili"(566). Sasvim je jasno, da Isus ne može dopustiti, da Ga natkrilimo u plemenitosti i da On uzvraća stostruko, u milostima svake ruke i najmanju uslugu, koju smo Mu iskazali u osobi svoje braće.

Kako je ta misao utješna za sve one, koji se vježbaju u bratskoj ljubavi, i koji dijele tjelesnu i duhovnu milostinju svojem bližnjemu. A posebno je utješna za one, koji cijeli svoj život posvećuju djelima ljubavi i apostolatuž Oni svakoga časa iskazuju Kristu usluge u osobi svoje braće. A onda i Isus djeluje svakoga časa, da njihovu dušu (za nagradu) ukrasi, i da je posveti!

3. Vježbanje u bratskoj ljubavi

1240. NAČELO, koje nas mora stalno voditi, je da u svome bližnjemu gledamo Boga ili Isusa (567): "u svima Krista" i da učinimo tako svoju ljubav više n a d n a r a v n o m po njezinim motivima i sredstvima djelovanja općenitijom po njezinoj širini i plemenitijom i aktivnijom u njezinoj primjeni.

1241. 1. POČETNICI posebno paze na to, da se č u v a j u pogrešaka, koje su protivne kreposti ljubavi, i da se vježbaju u onim činima, koji su z a p o v j e d n i.

A. Oni dakle prije svega paze, da ne ražaloste Isusa i bližnjega: a) Čuvaju se nepromišljenih sudova, ogovora, klevete, jer se sve to protivi pravdi i ljubavi (br.1043); b) naravnih a n t i p a t i j a, koje su, čim čovjek uz njih pristane, često uzrok mnogih pogrješaka protiv ljubavi; c) u -

v r e d l j i v i h, porugljivih i prezirnih riječi, koje samo stvaraju ili povećavaju neprijateljstva. Pa i one dosjetke, koje činimo na račun bližnjega, a koje često zadavaju teške rane; d) svađa i rasprava žestokih i žučljivih, gdje svaki hoće, da pobijedi njegovo mišljenje, i da ponizi svoga protivnika; e) nadmetanja, nesloga i lažnih odnosa, koji mogu samo unijeti razdor među članove velike kršćanske obitelji.

1242. Da se odlučno očuvamo od svih tih pogrješaka, koje su toliko protive ljubavi, najviše će nam pomoći da razmišljamo o tako dirljivim riječima sv.Pavla, koje je On upravio svojim prvim kršćanima u toj istoj stvari: "Molim vas dakle ja, sužanj u Gospodinu, da se vladate dostojno zvanja, u koje ste pozvani...sa svom poniznošću i krotkošću, sa strpljivošću podnoseći jedan drugoga u ljubavi, starajući se, da sačuvate jedinstvo duha u vezi mira. Jedno tijelo i jedan duh, kao što ste i pozvani u jednoj nadi zvanja svojega. Jedan Gospodin, jedna vjera, jedno krštenje. Jedan Bog i Otac sviju, koji je nad svima, i kroza sve u svima.... da ne budemo više mala djeca, koju ljulja i zanosi svaki vjetar, nego držeći se istine u ljubavi, da u svemu uzrastemo u Onome, koji je glava, Krist" (568).

I nadodaje:"Ako vrijedi dakle koja opomena u Kristu, ako koja utjeha ljubavi, ako koja zajednica duha, ako što ljubezno i milosrdno srce, ispunite moju radost, da isto mislite imajući istu ljubav, jednodušni i jednomisleni. Ništa ne činite uz prkos ili za taštu slavu, nego u poniznosti neka jedan drugoga smatra većim od sebe. Ne gledajte svaki na svoje, nego i na ono, što je od drugih" (569).

Tko se ne bi osjetio uzbuđenim, slušajući ove molbe Apostolove? Zaboravljajući na lance, kojima je bio okovan, misli samo na to, kako bi izmirio nesloge, koje su uznemirivale kršćansku zajednicu, i podsjeća ih, da puste po strani sve što ih rastavlja, kad ima toliko veza, koje ih sjedinjuju. Nije li istina, da je i nakon 2o stoljeća kršćanstva taj važni poziv još vrlo suvremen za sve nas?

1243. Osobito se treba pod svaku cijenu čuvati jednoga zla, naime s a b l a z n i, a to znači svega onoga, što bi vjerojatno moglo druge navesti na grijeh. To je nešto tako veliko i ozbiljno, da se treba čuvati i onoga, što bi moglo, makar je u sebi indiferentno, što više i dopušteno, zbog posebnih prilika, postati prilika za grijeh.

Tog se načela drži sv.Pavao u pogledu mesa, koje je bilo žrtvovano idolima. Budući da idoli nisu ništa, to meso nije u s e b i zabranjeno. Ali budući da većina kršćana drži, da je to zabranjeno, Apostol traži od onih, koji su prosvijetljeniji, da vode računa o skrupulima svoje braće:"Zato, ako jelo sablažnjava brata mojega, neću jesti mesa dovijeka, da ne sablaznim brata svojega"(57o). "I s tvojega znanja, poginut će slabi brat, za kojega je Krist umro. A tako kad se griješite o braću, i bijete njihovu slabu savjest, o Krista se griješite".

Još i danas moramo razmišljati o tim riječima. Mnogi kršćani, i muški i ženske, dopuštaju si kojekakvo štivo, kazalište, ples, koji je više ili manje prikladan, pod izgovorom, da

sve to za njih ne predstavlja nikakve opasnosti. Tu bi tvrdnju trebalo prije svega dokazati, jer nažalost, mnoge osobe, koje tako govore, zavaravaju same sebe. Ali u svakom slučaju, misle li te osobe na sablazan, koja izlazi iz toga za ostale osobe, ili za javnost, kojoj je to izlika, da se s više pogibelji dađe na još opasnije i pogibeljnije zabave i užitke?

1244. B. Početnici ne izbjegavaju samo pogrješke. Oni se i pozitivno vježbaju u onom, što je z a p o v j e đ e n o, posebno: da p o d n o s e b l i ž n j e g a i da o p r o s t e n e p r a v d e.

a) Podnose bližnjega, unatoč njegovih pogrješaka.- Zar nemamo i mi svojih pogrješaka, koje bližnji mora podnositi? Nadalje vrlo smo skloni, da pretjeravamo te pogrješke, napose, kad se radi o osobi, koja nam je antipatična. Ne bismo li ih naprotiv morali umanjivati i pitati se, da li je u redu vidjeti trunku u oku svojega brata, kad se možda nalazi čitavo brvno u našem vlastitom oku? Dakle, umjesto, da osudimo pogrješke svoga bližnjega, pitajmo se radije, nemamo li ih i mi sličnih, a možda i težih? I mislimo prije svega na to, da popravimo najprije sami sebe. Medice cura te ipsum - liječniče, izliječi najprije samoga sebe!

1245. b) Dužnost nam je i o p r o s t i t i napravde i i z m i r i t i se sa svojim neprijateljima, s onima, koji su nam učinili, ili koji su nama nanijeli nepravdu. To je tako velika dužnost, da se naš Gospodin ne ustručava reći: "Ako dakle prinosiš dar svoj na žrtvenik, i ondje se sjetiš, da brat tvoj ima nešto proti tebi, ostavi ondje svoj dar pred žrtvenikom, otiđi najprije i pomiri se s bratom svojim; a onda dođi i žrtvuj dar svoj"(571).

Prema opasci Bossuet-ovoj (572): "Prvi dar, koji treba dati Bogu, je srce, koje je čisto od svake hladnoće i svakog neprijateljstva prema svojem bratu". Nadodaje, da ne treba čekati dan Pričesti, nego treba postupati prema onoj sv.Pavla: Neka sunce ne zađe nad vašom srdžbom" jer "tama će povećati našu tugu, i naša će nas srdžba opet spopasti, kad se probudimo i postat će još teža". Ne ispitujmo dakle, da li naš protivnik ima više krivnje nego li mi, ili nije li možda njegova dužnost, da prvi zamoli oproštenje. Prvom prilikom rasčistimo svaku lošu atmosferu iskrenim razjašnjenjem. Ako nas naš neprijatelj prvi zamoli za oproštenje, odmah mu oprostimo! "Jer ako vi oprostite ljudima nepravde, koje su vam učinili, i Otac će nebeski oprostiti vama, ali ako vi ne oprostite, ni Otac nebeski ne će oprostiti vama"(573). To je i pravo, jer molimo Gospodina, da nam oprosti duge naše, k a k o i mi otpuštamo dužnicima svojim, to jest onima, koji su nas uvrijedili.

1246. 2. UZNAPREDOVALI nastoje nasljedovati tako privlačive dispozicije Isusova Srca.

A. Oni ne zaboravljaju, da je zapovijed ljubavi n j e g o v a zapovijed, i da će se na posebni način kršćani poznati, prema njegovim riječima, po obdržavanju te zapovijedi: "N o v u vam z a p o v i j e d dajem: da ljubite jedni druge, kao što sam ja vas ljubio" (574).

To je n o v a zapovijed, veli Bossuet (575), jer Isus

Krist ovdje nadodaje novu važnu okolnost, da ljubimo jedni druge, kao što je On nas ljubio. On nas je pretekao svojom ljubavlju, dok mi još nismo ni mislili na Njega: On je prvi došao k nama. On se ne povlači od nas radi naših nevjernosti i radi naših nezahvalnosti: On nas ljubi, da nas učini svetima, da nas usreći, bez ikakve sebičnosti, jer On ne treba ni nas ni naše službe".

Ljubav će biti posebna karakteristična crta kršćanina: "Po tom će ljudi poznati, da ste moji učenici, ako se budete ljubili među sobom" (576).

1247. B. Uznapredovali nastoje i da se što više približe primjerima Spasiteljevim:

a) Njegova nas ljubav p r e t i č e: On nas je ljubio prvi, onda, kad smo još bili njegovi neprijatelji, "kad smo još bili grješnici"(577). On je došao k nama onda, kad smo još bili grješnici, uvjeren, da su to bolesnici, koji trebaju liječnika. Sa svojom milošću što pretiče, traži Samaritanku, ženu grješnicu, dobrog razbojnika, da ih obrati. Upravo iz želje, da nas predusretne i ozdravi od naših muka, upravlja nam onaj svoj nježni poziv: "Dođite k meni svi, koji ste umorni i opterećeni i ja ću vas okrijepiti"(578).

Moramo nasljedovati dakle tu Božju ljubav, koja predusreće, idući pred svoju braću, da upoznamo njihovu bijedu i da im pomognemo, kao što to rade oni, koji posjećuju siromahe, da im pomognu i grješnike, da ih malo po malo privedu na put kreposnog života, ne gubeći hrabrosti i odvažnosti radi njihovog opiranja iz početka.

1284. b. Kristova je ljubav trpjela zajedno s onima koji trpe. Kad je vidio mnoštvo, koje je išlo za Njim u pustinju, da je bilo u opasnosti da ogladni, umnaža kruhove i ribe, da ih nahrani. Ali na poseban način, kad gleda duše bez duhovne hrane, On je pun smilovanja za njihovu sudbinu i hoće da molimo Boga za apostolske radnike za rad u žetvi: "Molite dakle Gospodara žetve, da pošalje poslenike u žetvu svoju"(579). Ostavljajući na čas devedeset i devet ovaca, koje su vjerne, trči za onom, koja se izgubila i nosi je na svojim ramenima u ovčinjak, Čim kakav grješnik pokaže znakove kajanja, On mu odmah oprašta. Pun je samilosti prema bolesnicima i nemoćnima, ozdravlja ih u velikom broju i često im u isto vrijeme vraća zdravlje duše, opraštajući im njihove grijehe.

Prema primjeru Našeg Gospodina i mi moramo s velikim saučešćem pristupati nesretnicima, i pomagati im, koliko nam naše prilike dopuštaju, A kad su iscrpljene naše materijalne zalihe, dajmo barem milostinju, da žrtvujemo nešto od svoga vremena, koju lijepu riječ, pa lijepi postupak.

Nemojmo da nas odbiju pogrješke siromaha. Ali uz tjelesnu milostinju nadodajmo i neke dobre savjete, koji će jednoga dana uroditi svojim plodom.

1249. c) Njegova je ljubav p l e m e n i t a. Iz ljubavi prema nama On pristaje da trpi, da umre: "Ljubio nas je i predao je samoga sebe za nas" (580).

Moramo dakle biti spremni, da iskazujemo usluge svojim

bližnjima, pa i uz najveće poteškoće, spremni, da ih njegujemo u njihovoj bolesti, pače i u onima, koje su najodvratnije, i da za njih snosimo i novčane žrtve.

Ta ljubav mora biti o d s r c a i sućutna, jer način, na koji nešto dajemo, više vrijedi od onoga, što dajemo.

Ona mora biti r a z b o r i t a, t.j. da daje siromasima ne samo komad kruha, nego, ako je moguće, i sredstva, da mogu časno uzdržavati svoj život.

Ona mora biti a p o s t o l s k a, t.j. činiti dobro dušama molitvom, dobrim primjerom, a katkada, na neki diskretni način, mudrim savjetima.- Ova dužnost žara se posebno nameće svećenicima, redovnicima i svim kršćanima, koji sačinjavaju elitu. Oni ne smiju zaboraviti da će "onaj, koji odvrati grješnika od njegova grješnog puta, spasiti svoju dušu od smrti i da će pokriti množinu grijeha" (581).

1250. 3. SAVRŠENI ljube bližnjega sve do u n i š t e n j a samih sebe. "Po tom spoznasmo ljubav Božju, što on za nas život svoj položi, tako moramo i mi položiti život za braću" (582).

a) Upravo to rade apostolski radnici: bez prolijevanja svoje krvi za svoju braću, oni daju od svog života kap po kap, neprestano rada za duše, žrtvuju se u svojim molitvama, pa i u samim odmorima, u svojem studiju, puštajući se, da ih, po riječima o.Chevriera, drugi pojedu, što je u stvari samo prijevod onih riječi sv.Pavla:"A ja ću veoma rado sve žrtvovati, i sama ću sebe žrtvovati za duše vaše. Kad vas ljubim tako žarko, zar ćete vi mene manje ljubiti"(583).

1251. a) Upravo je ta ljubav ponukala svete svećenike, da učine z a v j e t u s l u ž n o s t i prema dušama. Tim se obvezuju, da će uvijek gledati bližnjega kao svoga Gospodara, koji ima pravo, da od njih traži usluge i da će uvijek poslušati njihove opravdane želje.

b) Ta se ljubav još očituje i u svetoj želji , da preteknemo i najmanje željice bližnjega i da im iskazujemo sve moguće usluge. Izvrsno je sredstvo, da usrećimo nekoga, koji nam nuđa uslugu, ako katkada prihvatimo od srca iskazanu uslugu.

c) Konačno se ta ljubav očituje u p o s e b n o j l j u b a v i p r e m a n e p r i j a t e l j i m a, koje čovjek promatra kao izvršitelje Božje kazne na sebi samomu i koje tada čovjek kao takve i poštiva, moleći se posebno za njih i čineći im dobro na svakom koraku, prema savjetu Našega Gospodina: "Ljubite neprijatelje, blagoslivajte one, koji vas proklinju, činite dobro onima, koji vas mrze i molite se za one, koji vas kleveću i progone" (584).

Tako se te savršene duše posve približuju Onomu, koji daje da njegovo sunce sije nad zlikovcima, kao i nad dobrima.

§ 3. PRESVETO SRCE ISUSOVO-UZOR I IZVOR LJUBAVI

1252. 1. UVODNE BILJEŠKE.- Da završimo što smo govorili o ljubavi, najbolje što možemo učiniti je to, da pozovemo svo-

je čitatelje, da potraže u presvetom Srcu Isusovu i z v o r i u z o r s a v r š e n e l j u b a v i.

U Litanijama Srca Isusova, koje je službeno odobrila Crkva, doista Ga i zazivamo, kao: "Ž a r k o o g n j i š t e l j u b a v i, kao Srce, k o j e j e d o b r o t e i l j u b a v i p u n o".

U pobožnosti presvetom Srcu Isusovom nalaze se d v a b i t n a elementa: jedan je elemenat koji se o s j e t i l i m a zamjećuje, a to je srce koje pripada ljudskom tijelu, hipostatski sjedinjeno s Osobom Riječi. Drugi je elemenat d u h o v n i, koji materijalno srce samo simbolizira, a to je upravo ljubav utjelovljene Riječi prema Bogu i prema ljudima. Ta dva elementa sačinjavaju zapravo jedan, kao što jedno sačinjava znak i stvar, koju označuje. Ljubav, koju označuje Isusovo Srce je bez sumnje ljubav l j u d s k a, ali je ujedno i ljubav b o ž a n s k a, jer je u Kristu Božansko i ljudsko djelovanje sjedinjeno i nerazdvojivo.

To je njegova ljubav prema ljudima:"Evo Srca, koje je toliko ljubilo ljude". Ali to je također i njegova ljubav prema B o g u: jer, kako smo to pokazali, ljubav prema ljudima izvire iz ljubavi prema Bogu i iz nje vuče svoj pravi motiv.

Možemo dakle promatrati Srce Isusovo, kao najsavršeniji uzor: l j u b a v i p r e m a B o g u, l j u b a v i p r e m a b l i ž n j e m u, i kao uzor s v i h k r e p o s t i, jer ih ljubav sve obuhvaća i sve usavršuje.

I kako je On za vrijeme svoga zemaljskog života zaslužio za nas milost, da nasljedujemo njegove kreposti, On je i z a s l u ž n i U z r o k, On je i z v o r milosti, koje nam omogućavaju, da ljubimo Boga i svoju braću, i da se vježbamo u svim ostalim krepostima (586).

1253. 2. PRESVETO SRCE ISUSOVO JE IZVOR I UZOR LJUBAVI PREMA BOGU.- Ljubav je potpuno darivanje samoga sebe, a ima li takove, kao što je savršena ljubav Isusova prema svojem Ocu! Već od prvoga časa svoga Utjelovljenja On se prikazuje i predaje kao žrtva, da zadovolji slavu Božju , koja je bila pogažena našim grijesima.

Samim svojim rođenjem, kao i na dan svoga Prikazanja, On obnavlja to prikazanje. Za vrijeme svog s k r o v i t o g života zasvjedočuje svoju ljubav prema Bogu slušajući Mariju i Josipa, gledajući u njima predstavnike Božjeg auktoriteta. I tko bi nam mogao izbrojiti čine čiste ljubavi, koji su se iz malene nazaretske kućice dizali bez prestanka, prema klanjanja vrijednom Trojstvu?- A za vrijeme svoga j a v n o g života On ne traži ništa drugo nego slavu i volju svoga nebeskog Oca: "Ono što se njemu sviđa, uvijek činim"...(587), "Ja častim Oca" (588). Na posljednjoj Večeri On može zasvjedočiti, da je častio svoga Oca kroz cijeli svoj život: "Proslavio sam te na zemlji", i sutradan On je taj dar dovršio sve do žrtvovanja samoga Sebe na križu:"postao je poslušan sve do smrti, i to smrti na križu". Tko bi mogao nabrojiti sve nutarnje čine ljubavi, koji su neprestano strujili iz njegovog srca, i koji su od njegova Srca načinili iz njegovog cijelog života jedan neprestani čin savršene ljubavi?

1254. Ali posebno, tko bi mogao izraziti kolika je s a v r š e n o s t te ljubavi?

To je, veli sv.J.Eudes (589), ljubav, koja je dostojna jednog takvog Oca i jednog takvog Sina. To je ljubav, koja je ravna posve neiskazanim savršenostima njezinog ljubljenog predmeta. Neizmjerni ljubljeni Sin, ljubi neizmjerno ljubljenog Oca. To je Bog, koji ljubi Boga... Jednom riječi, Božansko Srce Isusovo, promatrali Ga mi u njegovu Božanstvu ili čovječanstvu, je neizmjerno više ispunjeno ljubavlju prema Ocu, i ljubi Ga neizmjerno više u svakom času, nego li što ga mogu ljubiti sva srca Anđela i Svetaca kroz čitavu vječnost."

A upravo tu i takvu ljubav mi možemo učiniti s v o j o m, sjedinjujući se s Isusovim Srcem i prikazati Ga Bogu, govoreći sa sv.J.Eudes: "O moj Spasitelju, ja Ti se dajem, da se sjedinim s Tvojom vječnom ljubavi, ljubavi neizmjernom i beskrajnom, koju Ti osjećaš prema Ocu.

Neizmjerni Oče, prikazujem Ti svu tu vječnu, beskrajnu i neizmjernu ljubav Tvoga Sina Isusa, kao svoju ljubav... Ja Te ljubim, kao što Te Tvoj Sin ljubi".

1255. 3. SRCE ISUSOVO IZVOR LJUBAVI PREMA LJUDIMA... Rekli smo u br. 1247. koliko ih je Isus ljubio ovdje na zemlji. Još nam preostaje da izložimo, kako ih On ne prestaje ljubiti ni sada, kad je u nebu.

a) Budući da nas ljubi, posvećuje nas po s a k r a m e n t i m a: to su, prema riječima bl.I.Eudesa (590), neiscrpivi izvori milosti i svetosti, koji imaju svoj izvor u neizmjernom oceanu presv.Srca Našeg Spasitelja. I sve milosti, koje iz Njega izlaze su kao plamenovi, koji liže iz tog Božanskog ognjišta".

1256. b) Ali na posebni način nam u EUHARISTIJI daje najveći dokaz svoje božanske ljubavi.

1. Već 19 stoljeća je On među nama dan i noć, kao Otac, koji ne želi napustiti svoje djece, kao prijatelj, koji se ugodno osjeća u društvu svojih prijatelja, kao liječnik, koji bdije uz uzglavlje svojih bolesnika.

2. On tu uvijek djeluje, tu hvali, klanja se i slavi svoga Oca za nas. Zahvaljuje Mu neprestano na svim dobrima, kojima nas neprestano obasiplje, ljubi Ga za nas, prikazuje Mu svoje zasluge i svoje zadovoljštine, da nadoknadi za naše grijehe i neprestano moli za nas nove milosti:"Zato i može uvijek spasiti one, koji po njemu dolaze Bogu, kad svagda živi, da ih zagovara" (591).

3. Neprestano obnavlja na oltarima Kalvarijsku žrtvu i to čini milijun puta na dan; svagdje, gdje ima svećenika, da konsekriraju, i to iz ljubavi prema nama, da primijeni svakomu od nas plodove svoje žrtve, br.271-273. I ne zadovoljava se samo time,da se žrtvuje,nego se potpuno daje svakom pričesniku da mu priopći svoje milosti, svoja raspoloženja i svoje kreposti,br.277-381.

To Božansko Srce živo želi,da i nas ispuni svojim osjećajima ljubavi:"Moje Božansko Srce, govorio je On sv.Margareti Mariji, je toliko raspaljeno ljubavlju prema ljudima, i posebno prema Tebi, da je potrebno, budući da više ne može u sebi zadržati plamene svoje ljubavi, da se razlije Tvojim posre-

dovanjem i da im se očituje, da se obogate njegovim dragocjenim blagom"(592). To je bilo onda, kada je Isus od nje zatražio njezino srce,da ga sjedini s Njegovim, i da u Nj stavi iskru svoje ljubavi. Što je za sveticu bilo čudesni način,to isto čini za nas na sasvim redovit način u sv.Pričesti i svaki puta, kada sjedinjujemo svoje srce s Njegovim;jer On je došao na svijet i donio svetu vatru ljubavi, i ništa toliko ne želi, kao da se ona i zapali u našim srcima:"došao sam, da oganj donesem na svijet, i što hoću, nego da se zapali"(593).

1257. 4. SRCE ISUSOVO IZVOR I UZOR SVIH KREPOSTI.- Često se u Sv.Pismu pod izrazom "srce" razumiju svi nutarnji čovječji osjećaji, za razliku od njegovih vanjskih čina: "Čovjek vidi samo ono, što se očituje na izvan, ali Bog vidi srce" (594). Dosljedno, Isusovo Srce ne simbolizira samo ljubav, nego sve nutarnje osjećaje njegove duše. Tako su smatrali i tako su gledali Isusovo Srce veliki mističari Srednjega Vijeka, a iza njih i sv.Ivan Eudes. Isto tako i sv.Margareta Marija. Sigurno, ona posebno i s pravom ističe ljubav, koje je puno to Božansko Srce, ali nam ona u svojim različitim spisima pokazuje Isusovo Presveto Srce kao uzor svih krepost. A o.de la Colombiere, njezin ispovijednik i tumač, ukratko sažima njezinu misao u jednom činu posvete, koji se nalati na svršetku "Duhovnih vježbi" (595):

"Ovaj se čin predanja obavlja zato, da se time počasti to Božansko Srce, s r e d i š t e s v i h k r e p o s t i, izvor svih blagoslova, i utočište svih svetih duša. Glavne kreposti, koje želimo častiti u Njemu, su: 1. vrlo velika ljubav prema Bogu, njegovom Ocu, koja je povezana s najdubljim štovanjem i najvećom poniznošću,što je ikada bilo; 2. neizmjerna strpljivost u poteškoćama, krajnjoj boli za grijehe, koje je natovario za sebe, pouzdanje najnježnijeg Sina, pomiješano sa smetenošću velikog grješnika; 3. vrlo osjetljiva samilost prema našim bijedama, i kraj svih tih pokreta, jedna neiskazana nepromjenljivost, kojoj je uzrok tako savršeno jedinstvo s voljom Božjom, koje ne može uznemiriti nikakav događaj".

Uostalom, budući da sve kreposti izviru iz ljubavi, i jer po ljubavi dobivaju svoju pravu savršenost, kako smo to rekli u br. 318.-319., jasno je, da je Srce Isusovo, budući da je izvor i uzor Božanske ljubavi, u isto vrijeme izvor i uzor svih drugih kreposti.

1258. Tako se ta pobožnost prema Presv.Srcu Isusovu nadovezuje na pobožnost Nutarnjeg Isusovog života, koju je izložio Olier, a u djelo provedena u sv.Sulpiciju.Ovaj se nutarnji život, govori nam on, sastoji "u ovim nutarnjim raspoloženjima i osjećajima prema svemu: na primjer u njegovom odnosu prema Bogu, u njegovoj ljubavi prema bližnjemu, u njegovom poništenju samoga sebe, u njegovu strahu i zgražanju pred grijehom, i u njegovom osuđivanju svijeta i njegovih načela" (596).

A baš se ta raspoloženja nalaze u Presv.Srcu i baš ih tu treba tražiti. I jednoj pobožnoj osobi, koja se rado povlačila u Presv.Srce Isusovo, Olier piše:"Čubite hiljadu puta dam u njegovu ljubljenom Srcu, kamo osjećate da vas tako moćno sila vuče...To je divno mjesto, to Srce Božjega Sina.

To je dragocjeni kamen Isusova stana. To je riznica samoga Boga, iz koje On izlijeva sve svoje darove i daje sve svoje milosti...U tom Presv.Srcu i u toj klanjanja vrijednoj Nutrini, izvršeni su svi misteriji...Gledajte dakle na što vas zove naš Gospodin, otvarajući vam svoje Srce, i koliko li se morate okoristiti tom milošću, koja je jedna od najvećih, što ste ih postigli u svojem životu. Neka vas nikada više nikakav stvor ne zavede od ovog mjesta užitka i budite u njemu ukopani i za vrijeme i za svu vječnost, sa svim svetima, koji su zaručeni s Isusom" (596).

I dalje dodaje (597): "Koje je Srce kao Srce Isusovo! Kakav se ocean ljubavi u njemu nalazi i prelazi grahice ljubavi na cijeloj zemlji! O, plodnog li i neiscrpivog izvora svake religije! O božanskog li središta svih srdaca!... O, Isuse, dopusti, da Ti se poklonim u Tvojoj nutrini, da se poklonim Tvojoj blagoslovljenoj duši, da se poklonim Tvojemu Srcu, koje sam vidio još ovoga jutra. Htio bih Ga opisati, ali ne mogu, tako je divno i sjajno! Vidio sam Ga kao nebo, sasvim obasjano svijetlošću, ljubavlju, zahvalnošću, hvalom. Ono je hvalilo Boga, iskazivalo Mu svu njegovu veličinu i veličanstvenu naklonost prema nama". Za Oliera Isusovo Srce i njegova Nutrina je jedno te isto. To je središte svih njegovih raspoloženja i svih kreposti, to je svetište ljubavi i štovanja Boga, gdje se slavi Bog i kamo gorljive duše žele da se povuku.

1259. ZAKLJUČAK.- Da ta pobožnost prema Presv.Srcu Isusovu donese doista te divne učinke, mora se sastojati u dva bitna čina: u l j u b a v i i z a d o v o l j š t i n i;

1. L j u b a v je prva i glavna dužnost i prema sv.Margareti Mariji i prema sv.Ivanu Eudes.

Dajući račun o Croisetu o drugom velikom ukazanju, ona mu piše:(598) "Dao mi je vidjeti, da Ga je velika želja, koju ima, da Ga ljudi ljube i da ih odvrati s puta propasti, potakla, da učini i objavi taj nacrt, da očituje svoje srce ljudima, sa svim preobiljem ljubavi, milosrđa, milosti, posvećenja, spasenja, tako da obogati one, koji žele, da Mu iskazuju svu čast, slavu i ljubav, koja im je u mogućnosti i da izlije to neiskazano blago Božjega Srca, koje je izvor svega toga". A u jednom pismu sestri de la Barge, ovako zaključuje: "Ljubimo dakle tu jedinu ljubav svojih duša, jer je On nas prvi ljubio i jer nas još uvijek toliko ljubi, da izgara iz ljubavi prema nama neprestano u Presv.Sakramentu. Da postanemo sveci treba samo ljubiti toga Sveca nad svecima. Tko će nas dakle spriječiti,da to postanemo, kad imamo srca, da ljubimo, i tjelesa da trpimo...Samo njegova čista ljubav nam pomaže,da radimo onako kako Mu se sviđa. Njegova ljubav pomaže,da radimo sve,kad mu se sviđa"(599).

1260. 2. A drugi čin je n a k n a d a, jer je ljubav Isusova pogažena nezahvalnostima ljudi, kako to izjavljuje sam Naš Gospodin u svojem trećem ukazanju:

"Eto, to je Srce toliko ljubilo ljude,da nije ništa štedjelo,sve do iscrpljenja i žrtvovanja samoga Sebe, da im pokaže i zasvjedoči svoju ljubav.A od većine njih primam ponajčešće nezahvalnosti, radi njihova nepoštivanja i svetogrđa,

hladnoće i prezira, koji imaju prema Meni u tom sakramentu ljubavi". I zatim je On moli, da nadoknadi žarom svoje ljubavi te nezahvalnosti:"Kćeri moja, dolazim u srce, koje sam Ti dao, da svojom ljubavlju n a d o k n a đ u j e š nepravde, koje sam doživio od mlakih i mlitavih srdaca, koja Me ne časte u svetom Sakramentu".

1261. Ta će nas dva čina konačno posvetiti. L j u b a v, jer nas intimno sjedinjuje s Presv.Srcem Isusovim, učinit će nas dionicima njegovih kreposti i dat će nam snage, da ih vježbamo, unatoč svih z a p r e k a. A n a k n a d a, jer budi u nama suosjećanje s Isusovim patnjama, poticat će još više našu gorljivost i pridonijet će tome, da junački podnosimo iz ljubavi sve kušnje, koje će nam poslati.

Tako shvaćena pobožnost prema Presv.Srcu Isusovu, ne će biti ni malo sladunjava ni ženska. To će biti sam duh kršćanstva, sretno preplitanje ljubavi i žrtve, popraćeno postepenom vježbom u moralnim i bogoslovskim krepostima. To će biti kao neka sinteza puta r a s v i j e t l j e n j a i sjajan početak za put sjedinjenja.

IV. G L A V A

1262. P O N O V N E N A V A L E N E P R I J A T E L J A

Dok radimo na sticanju kreposti, ni naši duhovni neprijatelji ne ostaju neaktivni. Oni se podmuklo vraćaju u navalu, bilo tako da se u nama, u nekom ublaženom obliku opet pojavljuju g l a v n i g r i j e s i, bilo tako, da nas dovode do m l i t a v o s t i.

I. B u đ e n j e g l a v n i h g r i j e h a

1263. Sv.Ivan od Križa opisuje vrlo lijepo ove glavne grijehe, koji postoje kod onih, koje on naziva p o č e t n i c i m a, to jest kod onih, koji će upravo ući na put kontemplacije preko noći sjetila (6oo). Mi ćemo ovdje u kratko izložiti njegovu psihološku analizu.

§ 1. SKLONOST NA OHOLOST

1264. Ova se sklonost očituje na šest osnovnih načina:

1. Težeći za gorljivošću i vjerni svojim vježbama, ovi početnici uživaju u svojim poslovima i cijene sami sebe zbog uspjeha.Onda postanu preuzetni,pa stvaraju mnogo planova, a ne izvršuju skoro ni jednoga.

2. Govore o duhovnosti radije da drugima dijele pouke, nego li da sami to izvršuju i oštro napadaju one, koji ne odobravaju njihov način duhovnosti.

3. Neki ne mogu podnijeti takmaca uz sebe. Ako se pojavi kakvim slučajem kakav takmac, oni ga osuđuju i omalovažuju.

4. Traže naklonosti i prijateljstva sa svojim duhovnim vođom i ako ovaj ne odobrava njihova držanja, traže radi toga drugoga, koji će im biti skloniji. Da u tom bolje uspiju, umanjuju svoje pogrješke, a ako padnu u koju veću pogrješku, ispovijedaju je drugom ispovjedniku, a ne svojem redovitom.

5. Ako im se dogodi, da upadnu u teški grijeh, ljute se sami na se, gube odvažnost i ljute se, što još nisu sveci.

6. Vole se isticati vanjskim pokazivanjem svoje pobožnosti, i rado pripovijedaju drugima o svojim djelima i o svojim uspjesima.

Iz te se ohlosti rađ. z a v i s t, koja se očituje u osjećajima nezadovoljstva radi duhovnog uspjeha drugih: takvi onda trpe, kad čuju, da in netko hvali, žalosni su radi njihove kreposti, i u danom času se ne ustručavaju ni da ih okleveću.

§ 2. GRIJESI SJETILNOSTI

1265. A. DUHOVNA LAKOMOST se očituje na dva načina:

a) Pretjeranom željom za u t j e h a m a, koju takve duše traže svuda, pa čak i u pokorničkim djelima, na primjer u d i s c i p l i n i, i dosađuju svojem duhovnom vođi, da dobiju od njega dopuštenje, da si smiju nametnuti neke pokorničke vježbe, da iz toga postignu neke utjehe.

b) Iz istog tog razloga neke osobe nastoje, da kod molitve ili kod sv. Pričesti dođu do neke osjetilne pobožnosti, ili žele da se često ispovijedaju zato, da u tome nađu neku utjehu. Često takvi napori i takve želje ostaju uzaludne. Onda se opet kod takvih duša pojavljuje klonulost, jer su u svojim pobožnostima vezane više uz utjehe, koje očekuju, nego uz samoga Boga.

1266. B. DUHOVNA POHOTA se pojavljuje u ova dva oblika: a) Takvi traže sjetilna ili senzualna prijateljstva pod izlikom pobožnosti i ne mogu se tih prijateljstava odreći, jer drže, da te veze samo podržavaju njihovu pobožnost. - b) Katkada sjetilne utjehe kod molitve i kod sv. pričesti postaju uzrokom, kod nekih osoba nježne i čuvstvene naravi, nekih naslada druge vrste, koje mogu postati izvorom napasti ili nemira (601).

1267. C. LIJENOST doprinosi: a) da se čovjek dosađuje u duhovnim vježbama, kad u njima ne nalazi osjetne radosti, i da ih radi toga skraćuje ili ispušta; b) da klone, kad primi od svoga poglavara ili duhovnog vođe naredbe ili savjete, koji izgledaju jako teški. Mi bismo htjeli neku komotniju duhovnost, koja ne uznemirava i ne narušava naše planove i koja nije na putu našim malim računima.

§ 3. DUHOVNA LAKOMOST

1286. Ovu lakomost ovako opisuje sv.Ivan od križa:

a)"Ima početnika,koji ne dopuštaju,da im se dadne kakav duhovni savjet ili kakvo duhovno naređenje.Oni moraju imati i čitati uvijek neke posebne stvari. U to troše sve svoje vrijeme i nemaju ga onda za posao, koji je glavni i koji je njihova prva dužnost: naime, mrtviti se i vježbati se u potpunom i savršenom nutarnjem odricanju duha.

b) Osim toga, oni se natovaruju slikama, krunicama, križevima, predmetima,koji su rijetki i zanimljivi, i koje često puta skupo plaćaju. Onda ostavljaju to, a prihvaćaju ono; mijenjaju i zamijenjuju, ovakav uređaj vrijedi više nego onakav, i konačno svršava tako,da više cijene ono, što je umjetničko ili bogato."

Sve je to očito protiv duha siromaštva, i pokazuje u isto vrijeme,da čovjek previše pridaje važnosti onome,što je sporedno, zanemarujući ono, što je glavno u pobožnosti.

1269. ZAKLJUČAK.- Očito je, da ovakve nesavršenosti jako škode duh.napretku. Eto, zašto sv.Ivan od Križa veli,da ih Bog, da bi ih popravio, uvodi u t a m n u n o ć, o kojoj ćemo uskoro govoriti. Što se tiče duša, koje Bog ne vodi tim putem, one će pokušati i nastojati otresti se tih spona, vježbajući se u onomu,što smo već ranije govorili o tome, kako će se čovjek okoristiti duhovnim utjehama i duhovnim sušama (br. 921-933), pa vježbajući se u onom, što smo rekli, govoreći o poslušnosti, jakosti, umjerenosti, poniznosti i blagosti,(kao u brojevima 1o57,-1o76, - 1127, - 1154).

II. M l i t a v o s t

Ako čovjek ne pazi na pogreške, koje smo netom opisali, brzo upada u mlitavost, vrlo opasnu duhovnu bolest, kojoj ćemo sada izložiti: 1. n a r a v, 2.o p a s n o s t i i 3. l i j e k o v e protiv nje.

§ 1. NARAV MLITAVOSTI

127o. POJAM.- Mlakost je duhovna bolest, koja može spopasti početnike ili savršene, ali se posebno očituje tokom puta r a s v i j e t l j e n j a. Pa ona već po sebi pretpostavlja, da je čovjek stekao već neki stupanj gorljivosti, i da se postepeno predaje popuštanju, mlakosti.

Mlitavost se sastoji u nekoj vrsti d u h. k l o n u l o s t i, uljeva strah od napora, slabi energije volje i tako vodi do usporavanja i slabljenja na putu kršćanskog života. To je neka klonulost, ukočenost, koja još ne predstavlja smrt, ali u nju neopazice vodi, slabeći postepeno našu moralnu snagu. Može se usporediti s onom bolešću malaksalosti, koja, kao sušica, malo po malo podgriza koji životni organ.

1271. 2. NJEZINI UZROCI.- Dva osnovna uzroka pogoduju njezinom razvitku: a) l o š a d u h o v n a h r a n a i b) n a v a l a k a k v e b o l e s n e k l i c e.

A. Da možemo duhovno živjeti i duh.napredovati, našoj je duši potrebna dobra duhovna hrana. Njezina hrana su: različite duhovne vježbe, molitve, duh.čitanje, razmatranje, ispitivanje savjesti, ispunjavanje staleških dužnosti, vježbanje u krepostima, koje je povezuju s Bogom, izvorom nadnaravnog života. Ako dakle čovjek obavlja te duhovne vježbe nemarno, ako se svojevoljno predaje rastresenosti, ako se ne bori protiv navika i ukočenosti, gubi tim samim mnoge milosti, slabo se duhovno hrani, postaje slab i nesposoban,da se bori i da se vježba u kršć.krepostima,pa bile one i ne toliko teške.

Spomenimo usput,da je to sasvim drukčije stanje,nego li je duh.suša ili iskušenja, koja nam Bog šalje. Kod suše i iskušenja, mjesto da se čovjek predaje rastresenosti, on ih osjeća teško i ponizno se vlada, što ih ima, on se ozbiljno napreže, da ih bude što manje. Kod mlitavosti se naprotiv sasvim lako bavi beskorisnim mislima, on u tome uživa, ništa ne nastoji, da se toga riješi i naskoro rastresenost obuzima cijelo vrijeme naših molitava.

Onda čovjek, kad vidi,da nema nikakve koristi ni ploda od svojih vježba, počima da ih skraćuje i obavlja na vrat na nos, ako ih baš i ne propušta. Tako ispitivanje savjesti na primjer, kad postane dosadno, te ško, kad prijeđe u običnu naviku, konačno svršava time,da se propusti. Tada čovjek ne vodi više računa o svojim pogrješkama, grijesima i dopušta da njime ovladaju još više. Više ne nastoji da s' ekne kreposti i uskoro procvijetaju u njemu mane i zle sklonosti.

1272. B. Rezultat ovakve duhovne apatije je postepeno slabljenje duše, koja polako priprema put, da zapadne u neku d u h. a n e m i j u, koja priprema navalu bolesne klice, to jest jedne od triju požuda, ili katkada sviju triju zajedno.

a) Budući da čovjek slabo čuva prilaze u svoju dušu, vanjska i nutarnja sjetila se lako otvaraju lošim sugestijama znatiželje i sjetilnosti i često se javljaju napasti, koje su često tek n a p o l a odbijene. Katkada srce popušta, da ga obuzmu nemirna čuvstva. Čovjek počinja nepromišljenosti i igra se s opasnostima. Povećava se broj lakih grijeha, za koje se jedva kaje. Po malo klizi niz opasnu kosinu, prolazi kraj ponora, presretan,ako neprimjetno ne upadne u nj.

b) Nadalje se iznova pojavljuje o h o l o s t, koju čovjek nikada potpuno ne svladava. Čovjek ne prestaje uživati sam u sebi, u svojim sposobnostima i u svojim vanjskim uspjesima. Da se bolje istakne, takav se uspoređuje s onima, koji su više popustili, a prezire kao uskogrudne i sitničave štrebere one, koji su vjerniji svojim dužnostima. Ovakva oholost dovodi do zavisti, mržnje, pokreta nestrpljivosti,srdžbe i do grubosti u odnosima s bližnjim.

c) Pojavljuje se i raspaljuje i p o h l e p a. Čovjek treba novaca,da si priušti užitke,da se pokaže i bolje istakne. Da si to osigura što više, hvata se i malo delikatnijih poslova, koji nisu baš posve časni i koji se po malo primiču nepravednosti.

1273. Iz toga nastaje mnogo l a k i h grijeha, koji su svojevoljni i za koje se čovjek j e d v a kaje, jer se svijetlo suđenja razuma i osjetljivost savjesti malo po malo potamnjuje i oslabljuje: čovjek živi u neprestanoj rastresenosti i loše obavlja svoje ispitivanje savjesti. Tako se po malo umanjuje i strah pred velikim grijehom, milosti Božje bivaju sve rijeđe i čovjek se njima koristi sve manje. Jednom riječi, cijeli nadnaravni organizam slabi i ova duhovna anemija po malo sprema čovjeka na sramotnu predaju.

1274. NJEZINI STUPNJEVI. - Iz onoga, što smo rekli, slijedi, da ima više stupnjeva mlitavosti, Ali u praksi je dosta, da razlikujemo p o č e t n u mlitavost, od one, koja je već potpuna, d o z r e l a.

a) U prvom slučaju još je čovjek sačuvao strah od velikog grijeha, iako počinja nepromišljenosti, koje ga mogu do njih dovesti. Ali na jako laku ruku počinja p o s v e s v o j e v o l j n o m a l i grijeh, osobito onaj, koji je u vezi s njegovom glavnom pogreškom. Nadalje, kod duhovnih vježbi malo primijenjuje na sebe i često ih obavlja iz navike i običaja.

b) Time, što je netko dopustio da upadne u te nemarnosti, za koje je kriv, on po malo prestaje osjećati instinktivni strah pred velikim grijehom. Nadalje se ljubav prema užitku toliko povećava, da mu postaje žao, što je ovaj ili onaj užitak zabranjen pod smrtni grijeh. Mlitavo odbija napasti, i dolazi čas, kad se pita, i to ne bez razloga, da li je još u stanju milosti. To je p o t p u n a mlitavost.

§ 2. OPASNOSTI MLITAVOSTI

1275. Posebna opasnost mlitavosti je u tome, što ona predstavlja p o s t e p e n o s l a b l j e n j e duševnih snaga, što je za dušu veća opasnost, nego koji izolirani, zasebni smrtni grijeh. U tom smislu veli Naš Gospodin za mlitavca: "Poznajem tvoja djela, te da nisi ni hladan ni vruć. Bolje bih volio, da si hladan ili vruć. Ali jer si mlak, i nijesi ni studen ni vruć, izbljuvat ću te iz usta svojih. Jer govoriš: Bogat sam i obogatio sam se i ništa ne trebam; a ne znaš, da si bijedan i nevoljan, i siromah i slijep i go" (603). To je uostalom slična razlika kakvu imamo između kroničnih i akutnih oboljenja. Ova akutna, kad smo ih jednom prebolili, često ne ostavljaju u nama nikakva traga ni posljedica. A ove kornične, nakon što su tijelo polako oslabile, još ga dugo drže u tom stanju iscrpljenosti i slabosti.

Pokušajmo to pokazati malo detaljnije!

1276. 1. Prvi učinak mlitavosti je neka s l j e p o ć a s a v j e s t i: budući da čovjek želi da se ispriča i umanji svoje pogreške, dolazi do toga, da si pokvari zdrav sud, i da gleda kao lagane one pogreške, koje su u sebi teške. Tako nastaje p o p u s t l j i v a s a v j e s t, koja ne zna ocijeniti težinu nepromišljenosti ili grijeha, koje je čovjek počinio, koja nema dovoljno snage, da ih zamrzi, i koja uskoro pada u opasne iluzije: "Takav put izgleda čovjeku ispravan, a na koncu konca postaje mu to put smrti" (604).

Čovjek se smatra bogatim, jer je ohol, a u stvarnosti je siromašan i jadan u očima Božjim.

1277. 2. Odatle nastaje p o s t e p e n o s l a b l j e n j e v o l j e.

a) Time što je čovjek počeo popuštati senzualnosti i oholosti u malim stvarima, dolazi do toga, da popušta užitku i u važnijim stvarima, jer je sve u duhovnom životu međusobno povezano.

Sveto nas Pismo uči, da će onaj, koji ne pazi dovoljno na ono malo što ima, uskoro propasti (6o5), da je onaj, koji je vjeran u malim stvarima, vjeran i u velikima, i da je onaj, koji je nepravedan u malim stvarima, nepravedan i u velikima (6o6). To znači, da se primjena ili nemarnost, kakva se pokažuje u nekim vježbama, nalazi i u sličnim vježbama i poslovima.

b) Naskoro čovjek dolazi do toga, da nema v o l j e z a n a p o r. Budući da je popustila snaga volje, čovjek se prepusti sklonosti naravi, ravnodušnosti i užitku. To je dakle opasni i skliski teren, koji, ako čovjek ne pripazi, može završiti s velikim grijesima.

c) Radeći tako, čovjek proigrava milosti i često se opire nadahnućima Duha Svetoga. I tako on mnogo lakše čuje glas, koji ga zove na užitke, popušta lošim težnjama i konačno svršava u teškome grijehu.

1278. Taj pad je tim t e ž e ispraviti, jer je gotovo n e z a m j e t l j i v. Čovjek se polagano skliže u propast bez neke potresne buke. Tada on pokušava, da zavara samoga sebe: pokušava uvjeriti samoga sebe, da je to samo laki grijeh, da nije bilo, ako je materija velika, potpunog pristanka: to je pogreška, koja se iznenadno dogodila, i koja ne može biti smrtni grijeh.

Tako čovjek iskrivljuje svoju savjest, ispovijeda se kao da nije ništa posebno, isto onako, kao što je to radio i prije. Ispovjednika na taj način prevari i to može biti samo početak dugog niza nevaljanih i sakrilegnih ispovijedi i sv. Pričesti. Ako lopta pada iz visoka, ona ima snagu da otskoči. Ako se pak kliže niz ponor, ona tamo ostaje. Isto je tako i s mlitavim dušama. Vrlo je dakle važno, da ukažemo na lijekove protiv mlitavosti.

§ 3. LIJEKOVI PROTIV MLITAVOSTI

1279. Sam Naš Gospodin pokazuje lijek: "Svjetujem te, da kupiš u mene zlata ženoga na ognju, da se obogatiš i bijele haljine, da se obučeš, da se ne pokaže sramota golotinje tvoje, i masti, da pomažeš oči svoje, da vidiš. Ja kojegod ljubim, one korim i kaznim. Budi revan dakle i pokoru čini! Evo stojim na vratima i kucam: ako tko čuje glas moj i otvori vrata, ući ću k njemu i večerat ću s njim i on sa mnom" (6o7). Nikada dakle ne treba očajati. Isus je posve spreman, da opet s nama uspostavi prijateljstvo, pače i intimno prijateljstvo, ako se obratimo. Da to postignemo:

1280. 1. Treba se često ispovijedati kod kakvog pametnog ispovijednika i otvoreno mu otkriti svoju dušu i moliti ga iskreno, da nam pomogne u našoj mlitavosti. A zatim treba primiti i držati se njegovih savjeta odvažno i ustrajno.

2. Pod njegovim vodstvom treba da čovjek opet počne obavljati d u h. v j e ž b e, napose one, koje osiguravaju vježbanje u drugim vježbama, kao na primjer razmatranje, ispitivanje savjesti i često opetovano prikazivanje svojih poslova Bogu, br. 523-528. Gorljivost i žar za duhovne vježbe, o kojoj se ovdje radi, nije neka čustvena gorljivost, nego odvažnost i žar volje, koja se trudi da ništa ne uskrati Bogu.

3. Zatim čovjek mora nastojati, da se odvažno vježba u k r e p o s t i m a i s t a l. dužnostima, da ispituje glavne stvari u svojem posebnom ispitivanju savjesti, i da daje o tome račun na svojim ispovijedima, br. 265, 460-476.

I tako će se malo po malo vratiti g o r l j i v o s t. I onda takav obraćenik ne smije zaboraviti, da prošle pogreške traže neku zadovoljštinu u duhu i u djelima pokore.

==========

DODATAK: O r a z l i k o v a n j u d u h o v a

1281. Već smo izložili, pre-ma sv.Ignaciju, pravila za razlikovanje duhova za početnike, u brojevima 953-957.- Potrebno je, da ukratko iznesemo što on o tome veli za put r a s v i j e t l j e n j a, ili za drugi tjedan duhovnih vježba.

Ta se pravila odnose na dvije glavne stvari: 1. n a d u h o v n e u t j e h e i 2. n a ž e l j e i n a c r t e za b u d u ć n o s t.

1282. 1. PRAVILA ZA DUHOVNE UTJEHE.- a) Dobri se duh poznaje po tome, što duši, kojoj se približuje, daje p r a v o d u h. v e s e l j e, onakvo, koje prati m i r.

Zli duh narušava to veselje posebnim razlozima, kojekakvim suptilnostima, iluzijama: mogli bismo reći kao kakav lukavi advokat, koji brani krivu stvar.

To se pravilo temelji na činjenici, da je Bog začetnik mira, dok đavao ubacuje nemir u dušu, da je oslabi.

b) Jedini Bog može dati duši p r a v u u t j e h u bez ikakvog uzroka, koji bi joj prethodio i koji bi bio u stanju, da je proizvede: jer jedini On može prodrijeti u dno duše, da je privuče i okrene prema sebi.-

Velimo da utjeha nije imala nikakva prethodnog razloga, ako se ništa nije pojavilo, što bi je moglo izazvati.

Tako je duša na primjer sva bila u tuzi i žalosti, kad li se najednom osjeća sretnom, punom veselja, snage i dobre volje: takav je bio slučaj sa sv.Franjom Saleškim, nakon žestokih skrupula, koji su ga spopadali.

c) Kad je kakav uzrok prethodio utjesi, onda ona može dolaziti od dobrog i zla duha; ona dolazi od dobrog duha, ako je

duša nakon toga još jasnije spoznala i još postala jača prema dobru.

Ako se javlja iza toga mlitavost, klonulost, ljubav prema užitku ili časti, ili preuzetnost, tada dolazi od zloga duha.

Ili drugim riječima: po plodovima raspoznajemo drvo.

d) Pozna se zli duh i po tome, što se pretvara u dobroga duha svijetlosti, da uđe najprije u osjećaje pobožne duše i da završi konačno tako, da joj inspirira svoje vlastite.- Tako na primjer, kad on vidi, da je neka duša usmjerena prema izvjesnoj kreposti, on joj najprije sugerira čine, koji su u skladu s tom kreposti, i sa njezinim dispozicijama u njoj. Zatim, računajući na njezinu samodopadnost, sugerira joj osjećaje taštog uživanja ili preuzetnosti, da je pretjerala u svojim pokorama, da bi je iza toga doveo do malodušnosti ili joj sugerira neka olakšanja u njezinom načinu života pod izlikom zdravlja ili studija. Tako je on malo po malo upropašćuje.

1283. 2. PRAVILA OBZIROM NA ŽELJE I NACRTE.- a) U svojim željama, nacrtima, moramo dobro ispitati da li p o č e t a k, s r e d i n a i k o n a c smjera prema dobru. Jer ako bilo u kojem od ovih momenata, ima nešto zla, što nas r a s t r e s a ili što je m a n j e dobro, nego što smo si mi već predložili; ili ako želje uzbemiruju našu dušu, ako je smućuju i slabe, to je znak da dolaze od zloga duha, neprijatelja našeg napretka i neprijatelja našeg vječnog spašenja.-

Razlog tome leži u tome, što je potrebno, da nijedan posao, da bude dobar, ne smije u sebi imati ništa protivna volji Božjoj ili duhovnom dobru duše. Ako se dakle u bilo kojem od ovih elemenata vidi neka pogreška, to je onda znak, da je od zloga duha!

b) Kad smo jednom otkrili, da se radi o utjecaju zlog duha, korisno je da dobro promislimo i da pronađemo, kako se je malo po malo zli duh uvukao u dušu, da je smuti, i da je pokuša navesti na zlo. To će nam iskustvo kasnije sjajno poslužiti da izaberemo sredstva, da se u buduće čuvamo protiv zamka našeg neprijatelja.

c) Ima još jedno pravilo, koje je izvedeno iz samog n a č i n a djelovanja dobrog i zlog duha: Prvi (dobro) djeluje u duši tiho i polako u duhovnom napredovanju, kao što rosa, koja se polagano uvlači u spužvu. A drugi djeluje naglo i bučno, kao kad nagli pljusak padne na kamen.

d) I onda, kad utješenje dolazi od Boga, treba znati razlikovati samo vrijeme, u koje ono dolazi, od vremena, koje slijedi iza toga. U prvom vremenu čovjek radi pod utjecajem milosti. U drugom vremenu, naime poslije utjeha, koje je primio, čovjek stvara odluke i nacrte, koji nisu neposredno nadahnuti od Boga, i koje, dosljedno tome, moramo brižljivo ispitati prema pređašnjim pravilima.

1234. 3. Uz ova pravila, koja je označio sv. Ignacije, možemo ih nadodati još nekoliko, koja slijede iz onoga, što smo rekli u 2. knjizi:

a) Težiti k savršenosti n a j e d a n p u t, vježbajući se u krepostima, koje se v i d e, želeći se time isticati nad drugima, sve je to oznaka zloga duha,

jer d o b a r duh nas bez sumnje vodi prema visokoj savršenosti, ali takvoj, koja se dade spojiti s našim staleškim dužnostima, i s poniznim i skrovitim životom.

b) Preziranje s i t n i c a i želja da se posvećujemo u velikim stvarima, nisu oznaka dobrog duha, koji nas nuka na vjerno ispunjavanje staleških dužnosti i malih kreposti:"ni jedan zarez, ni jedna točka, ne će ispasti iz zakona, dok se sve ne ispuni" (6o8).

c) Uživanje u samomu sebi, kad mislimo, da smo učinili neko dobro, želja da nas cijene radi naše pobožnosti i krepo-sti, protivi se kršćanskom duhu, koji traži prije svega, da se sviđa samo Bogu:"Kad bih se ljudima sviđao, ne bi bio slu-ga Kristov" (6o9). Tako se protivi duhu Božjem i l a ž n a p o n i z n o s t, koja sama o sebi govori zlo, zato, da je netko hvali, ili lažna blagost, koja na koncu konca ide za tim, da se dopadne ljudima.

d) Tužiti se, biti nestrpljiv, klonuti u poteškoćama, i u duh.suši, - to je oznaka ljudskoga duha. Duh nas Božji vo-di naprotiv prema tome, da ljubimo Križ, da budemo strpljivi, siromašni, i da se u poteškoćama i rastresenostima opremo molitvom.

KRATKI PREGLED DRUGE KNJIGE

1285. 1. C i l j je puta r a s v i j e t l j e n j a, da na njemu slijedimo Isusove kreposti i Njega onoliko, koli-ko nam to dopušta naša slabost. Tako hodamo u njegovom svi-jetlu i u svijetlu njegovih primjera:"Tko ide za mnom, ne ho-da po tami, nego ima svijetlo života" (61o). Cilj je toga pu-ta, da Krist postane središte naših misli, naših osjećaja, sveukupnog našeg života, On je ideal, kojemu se pokušavamo svakodnevno približavati.

I baš radi toga naše razmatranje postaje a f e k t i v-n o, Isusa imamo neprestano p r e d očima, da Mu se klanja-mo, u s r c u, da Ga ljubimo, i da Ga privučemo k sebi, i u r u k a m a, da se vježbamo u krepostima u jedinstvu s Nji-me.

Vježbamo se u bogoslovskim i moralnim krepostima. Jedne i druge vježbamo p a r a l e l n o i jedne upotpunjuju dru-ge. Postoje ipak kao neke dvije faze u razvitku našeg života; u prvoj fazi naglašujemo više moralne kreposti, a u drugoj bogoslovske.

1286. 2. Prije svega treba učiniti gipkim naše sposobno-sti, da ih sjedinimo s Bogom. A za to nam pomažu m o r a l n e kreposti:

1. R a z b o r i t o s t čini gipkim naš razum, privika-va ga, da razmišlja prije posla, da pita za savjet Boga i nje-gove predstavnike, i tako mu pomaže da participira na Božan-skoj mudrosti.

2. P r a v e d n o s t čini gipkom našu volju, privikava je da poštiva prava Božja i bližnjega vježbanjem u savršenom i potpunom poštenju, štovanju Boga i poslušnosti prema poglavarima.Tako se približujemo Božjoj pravednosti.

3. J a k o s t umekšava žestoke strasti, svodi na pravu mjeru i zauzdava njihove pretjeranosti i upravlja njihove žive snage prema nadnaravnom dobru,koje je teško ostvariti. Jakost nas pomaže,da se vježbamo u velikodušnosti, darežljivosti, strpljivosti,ustrajnosti, i tako nas približuje jakosti samoga Boga.

4. Da umrtvimo ljubav prema uživanju, u m j e r e n o s t nam pomaže, da trijeznošću mrtvimo proždrljivost, da č i s t o ć o m nadvladamo nasladu, da poniznošću nadvladamo oholost, a blagošću srdžbu. Tako će se duš-a moći bolje vježbati u krepostima, koje nas sjedinjuju s Bogom.

1287. 3. A zatim dolazi d r u g a f a z a na putu rasvijetljenja, koja nas direktno sjedinjuje s Bogom.

1. V j e r a,koja sa svojim svijetlom, unosi jasnoću u izvjesnu tamu, podlaže i sjedinjuje naš razum s Božjim razumom i tako nam omogućava, da sudjelujemo na njegovoj božanskoj misli.

2. N a d a, kao neko jako dizalo, diže našu volju, otkida je od zemaljskih stvari, upravlja njezine želje i njezine težnje prema nebu, i sjedinjuje nas s Bogom, koji je izvor naše sreće, neizmjerno moćan i dobar, od kojega očekujemo s pouzdanjem potrebnu pomoć, da postignemo svoj nadnaravni cilj.

3. L j u b a v nas uzdiže još više, i omogućava nam, da ljubimo Boga radi Njega samoga, jer je neizmjerno dobar u sebi i pomaže nam da ljubimo bližnjega radi Boga, kao odraz njegovih božanskih savršenosti. Ljubav dakle posve sjedinjuje našu dušu s Bogom.

Tu dvostruku ljubav ćemo crpsti u Presv.Srcu Isusovu. Usko sjedinjeni s Njime, pobijedit ćemo svoju sebičnost i, poprimivši Isusove osjećaje i njegovu ljubav kao svoju, živjet ćemo za Boga, kao što je živio i On sam: "Živim poradi Oca" (611).

1288. 4. Bez sumnje, moramo se nadati, tokom svog napredovanja, p o n o v n i m n a v a l a m a neprijatelja: SEDAM GLAVNIH GRIJEHA pokušava, da se uvuče, u jednom umanjenom obliku, u dno naše duše, i ako na to ne pripazimo, to nas baca u mlitavost. Ali duše, koje su budne, i koje se uzdaju u Isusa, odbijaju te navale, što više, njima se okorišćuju, da se utvrde u kreposti i tako se pripremaju na r a d o s t i i i s k u š e n j a p u t a s j e d i n j e n j a.

===ooOoo===

_B_I_L_J_E_Š_K_E_ _

Ovdje nisu unesene sve bilješke,koje se nalaze u tekstu. Razlog je tome činjenica, što bi sve bilješke zauzimale oko 30 stranica teksta, a ne bi imale velikog značenja za one, koji će se služiti ovim Priručnikom. Zato smo ispustili sve bilješke,koje se odnose na upotrebljenu literaturu, članke i druge citate, izuzev Sv.Pisma, na koje se odnose bilješke koje slijede:

(3)Ps 33,15
(4)Lk 9,23
(5)I.Kor.9,26-27
(6)Fil.3,13-14
(7)Fil.3,15 i 17
(8)I.Kor.4,16
(9)Gal.2,2o
(1o)II.Kor.12,2
(15)Mt 5,8
(17)I.Petr.4,1o
(23)Lk 7,47
(25)Iv 15,5-2.Kor.3,5
(26)Mt 7,7-8
(27)Mt 26,41
(31)Rim.8,26
(32)Mt 6,33
(36)Gen 18,27
(37)Dan.9,18
(38)Lk 18,13
(39)Jak.4,6
(4o)Ps 90,14-15
(41)Mt 7,7-11
(42)Iv 14,13-14
(43)Iv 16,26-27
(44)Mt 15,24-28
(45)Ps 5,2-3
(46)Mt 15,8
(47)Mt 6,7-8
(54)Iv 8,32
(67)Mt 3,2
(68)Lk 5,32
(69)Lk 13,5
(70)DAP 2,38
(74)Gen.2,17;3,11-19
(75)Jer.2,4-8
(76)Iz.1,2
(77)I.Iv.3,4
(80)Jer.2,1
(81)I.Petr.2,21
(82)Apok.1,5
(83)Iv 18,40;19,6
(85)Iv 8,34;
(86)Mudr.11,17
(90)Mt 22,37
(91)Mt 13,12
(98)Iz.53,6
(1o2)Hebr.7,27
(1o5)Ps 5o,5
(1o6)Ps 5o,6
(1o7)Ps 5o,3
(1o8)Ps.5o,4
(1o9)Ps 5o,1o-14
(11o)Ps 68,8
(111)Lk 15,13
(112)Lk 18,13
(115)Mt 9,2
(116)I.Kralj.15,22
(116)Lev.16,29-31
(117)Iz.58,3-7
(118)Mt 9,14-15
(119)Mt 17,20
(120)Dan.4,24
(121)Ps 50,15
(123)Lk 14,33
(124)Lk 5,11
(125)Lk 9,23
(126)Kol.3,5
(127)Rim.8,13
(128)Gal.5,24
(129)Kol.3,3
(130)Rim.8,4
(131)Kol.3,9
(132)II.Tim.4,7
(133)Mt 5,28
(134)Mt 5,29)
(135)Rim.8,13
(144)Kol.1,24
(145)I.Kor.9,25
(147)Mt 19,29
(148)II.Kor.7,4
(151)I.Kor.6,15 i19
((154)Mt 5,28
(155)Crk.9,5
(156)I.Kor.15,33
(157)Poslov.1o,19
(164)Ps 118,163
(165)Mark.6,31
(173)DAP 9,6
(174)Fil.4,13
(179)Ps,13,1
(182)Lk 18,9-14
(192)Jak.4,6
(194)Mt 6,1-2
(195)Ps 38,6
(196)II.Kor.9,15
(197)I.Kor.4,7
(198) I.Kor.6,20
(199)Fil.2,13
(2o3)Rim.12,15-16
(2o5) I.Kor.11,1
(2o6) Hebr.1o,24
(2o8) Iv 2,13-17
(2o9)Mat 5,22
(216)Fil.3,19
(218)I.Kor.1o,31
(224)Crkv.3,27
(226)Mt 5,28
(227)Mt 5,29
(230)Gen.2,15
(231)Gen.3,19
(232)Poslov.24,3o-34
(233)Crkv.33,29
(234)Ez.6,49
(236)Mt 3,1o
(237)Lk 13,7
(239)Mt 2o,6 i 8
(241)Mt 7,24-34
(242)Ps 51,9
(243)Mt 6,24
(245)Mt 6,19-2o
(246)Mt 6,33
(248)Jk.1,13
(249)I.Kor.1o,13
(25o)Tob.12,13
(255)Mt 26,41
(256)Mark.14,29
(257)I.Kor.1o,12
(258)I.Kor.1o,13
(261)Crkv.21,2
(262)Mark.8,33
(264)Lk 15,21
(271)Lk 22,42
(274)Iv.8,12
(278)Mt 17,4
(284)Fil.4,7
(285)Mt 7,21
(291)Iv.11,3
(299)Rim.8,6-8
(3oo)Mt 16,26
(3o3)Efez.5,15
(3o5)Iv.16,12
(3o6)Mt 6,33;1o,16
(3o7)Mark.13,33
(3o8)Jak.3,13-18

(31o)Mt 5,6
(313)Iv 8,7
(315)I.Petr.2,5
(316)Ps 18,2
(317)Ps 99,3
(318)Rim,11,36;14,7-8
(319)I.Kor.6,2o
(32o)Hebr.5,1
(321)Hebr.5,7
(324)Ps 118,91
(325)Fil.2,8
(326)I.Kor.6,2o
(327)Rim.13,1
(328)Rim.13,2
(329)Lk 1o,16
(331)DAP 5,29
(333)Lk 2,51
(337)Efež.6,5-9
(344)Mt 5,18
(349)Lk 22,42
(350)I,Kralj.14,22
(353)I.Iv.2,5
(354)Iv 15,15
(363)Gal.1,1o
(364)II.Kor.1o,17-18
(366)I,Petr.4,1
(367)Gal.2,19
(368)Rim.8,17
(369)II.Kor.12,9
(37o)II.Kor.7,4
(371)Lk 12,5o
(375)Iv 15,5
(376)Fil.4,13
(377)I.Kor.1,27-28
(378)Cant 8,6
(379)II.Kor.5,14
(38o)Rim.8,38-39
(381)Ps 42,2
(384)Efež.5,25
(387)Tob.8,9
(389)I.Kor.7,5
(391)Rim.1,26
(399)Job 31,1
(4oo)Crkv.9,5 i 8,9
(4o1)I.Kor.15,33
(4o2)Efež.5,4
(4o9)Crkv.3,27
(411)Crkv.33,29
(417)I.Tim.1,17
(418)Apok.7,12
(422)Ps 18,1o
(425)I.Petr.5,5
(426)I.Petr.5,5
(427)II.Kor.1o,5
(431)Fil,2,5-7
(432)Lk 2,1
(433)Lk 2,7
(434)Iv 1,11
(435)Lk 12
(438)Iv 6,61
(439)Iv 8,15
(44o)Iv 14,1o
(441)Iv 7,16
(442)Iv 5,30;14,1o
(443)Iv 8,5o
(444)Iv 17,4
(445)Mt 2o,28
(446)II.Kor.5,21
(447)Mark 14,33-34
(448)Mt.26,5o
(449)Ps 21,7
(450)I.Petr.2,23
(452)Mt 26,4o
(453)Mt 11,28
(454)Fil.1,18
(455)Hebr.1o,24
(456)Fil.2,3
(458)Crkv.3,22
(459)Rim.12,3
(461)Lk 14,1o
(470) Rim.8,28
(473)Iz.42,1-4
(474)Mt 11,29
(477)I.Sol.5,8
(478)I.Sol.1,3
(479)I.Kor.13,13
(480)Gal.5,6
(482)2 Par.2o,2o
(483)Iz.7,9
(484)Mark.16,16
(485)Rim,1o,17
(486)I.Kor.13,12
(437)Fil.3,8-1o
(488)Gal.5,6
(489)Iv 17,3
(491)Hebr.11,
(492)Hebr.12,2
(493)II.Kor.4,17
(494)Rim.8,18
(495)Rim.5,3-5
(496)I.Iv.5,4
(497)II.Kor.9,15
(498)Lk 17,5
(5oo)Mark 9,23
(5o1)Rim.1,17
(5o2)Ps 99,3
(5o3)Mt 9,38
(5o5)Iv 17,3
(5o6)Crkv 2,11-12
(5o7)Mt 8,1o i 13
(5o8)Mt 9,2
(5o9)Mt 9,29
(51o)Mt 15,28
(511)Lk 7,5o
(512)Lk 17,19
(513)Iv 16,23
(515)I.Kor.9,25
(516)Rim.8,31
(518) I.Kor. 3,9
(519)I.Kor.15,1o
(520)2,Kor,6,1
(521)II.Tim.2,3
(522)II.Petr.1,10
(523)Ps 118,163
(524)Mark 14,38
(525)Fil.2,13
(526)Rim.7,24-25
(527)Kol.3,1-2
(528)Iv 14,2
(529)Rim.8,24
(530)Ps 22,4
(531)Lk 24,36
(543)I.Iv.4,19
(545)I.Kor.13,1-13
(546)Cant.8,6
(554)Dan.3,57
(556)Lk 22,42
(557)Rim,8,28
(560)Jerem.31,3
(561)Posl.8,31
(562)Iv 8,29
(563) I.Iv.1,1o
(564)I.Iv.3,14
(565)I.Iv.4,7-8
(566)Mt 25,4o
(568)Efež.4,1
(569)Fil.2,1-4
(57o)I.Kor.8,13
(571)Mt 5,23-24
(573)Mt 6,14-15
(574)Iv 13,34
(576)Iv 13,38
(577)Rim.5,8
(578)Mt 11,28
(579)Mt 9,38
(58o)Ef.5,2
(581)Jak.5,2o
(582)I.Iv.3,16
(583)II.Kor.12,15
(584)Mt 5,44
(587)Iv 8,29
(588)Iv 8,49
(591)Hebr.7,5
(593)Lk 12,49
(594)I.Kralj,16,7
(6o3)Apok.3,15
(6o4)Posl.14,12
(6o5)Crkv.19,1
(6o6)Lk 16,1o
(6o7)Apok.3,18
(6o8)Mt 5,18
(6o9)Gal.1,1o
(61o)Iv 8,12
(611)Iv 6,58

A l f a b e t s k o k a z a l o

(označeni su brojevi u tekstu)

AFEKTIVNA (molitva), 975 - 996

ALKOHOLNA (pića): pravila kojih se valja držati s njima, 872

AMBICIJA kćerka oholosti, 828

BLAGOST 1156 bilješka

BLAGONAKLONOST (ljubav) 1230-1231

BLUDNOST što je,873; njezina zloća,874; lijekovi protiv 876-882.

CIRCUMSPECTIO 1024

ČEDNOST očiju 775; čednost u držanju 773.

ČISTOĆA pojam i stupnjevi 1100-1101; bračna čistoća 1103-1106; savršena čistoća ili uzdržljivost 1107; sredstva, da je sačuvamo: nepouzdanje u sebe i pouzdanje u Boga,1108-1110; bježanje od prilika 1111-1112;mrtvenje,1114-1121; vršenje staleških dužnosti 1122; pobožnost prema Isusu i Mariji,1124-1126.

ČISĆENJA (put),ili put početnički, 636, 640; cilj kojem se ide; čišćenje duše,641; sredstva da se to postigne,642 sl.sinteza svega, što se odnosi na taj put, 958-960.

ČIŠĆENJE a k t i v n o duše pokorom, 705 sl.

ČUVSTVENA molitva (razmatranje), 975-996.

DJEVIČANSTVO ili uzdržljivost: sredstva za očuvanje, 1108-1126.

GLAVNI (grijesi),818 sl.; vidi: g r i j e h.

GORLJIVOST za širenje vjere,1189.

GRIJEH pojam i vrste, 707-709
O s m r t n o m grijehu: što o njemu misli Bog, 711-714; što je on u sebi,715-718; u svojim učincima, 719-735
O l a k o m grijehu: nehotičnom 724-725; promišljenom: njegova zloća,726-728; učinci,729-735.

GRIJESI GLAVNI pojam i broj, 818-819; borba protiv svakog glavnog grijeha:oholosti,820-844; zavisti,845-852; srdžbe,853-863;lakomosti 864-872;bludnosti 873-882; lijenosti 883-890; škrtosti 891-898.

HABITUSI naravni i nadnaravni,998-999.

HVALJENJE (Boga) je čin kreposti religije,1049-1056.

ISUS KRIST — središte naših misli,966; naših osjećaja,967; našeg života,968; uzor razboritosti,1033; štovanja Boga,1054; poslušnosti,1063; duševne jakosti,1080; strpljivosti,1090-1091; poniznosti, 1141-1144; blagosti 1160-1164;ljubavi prema Bogu,1253-1254; ljubavi,1246-1249, 1255.
Njegovo presveto SRCE, model i izvor ljubavi,1252-1257; - Njegov nutarnji život,1258.

JAKOST — s t o ž e r. krepost: njezina narav 1076-1077; njezini stupnjevi,1078-1081; kreposti, koje se povezuju uz jakost: velikodušnost, širokogrudnost, strpljivost, ustrajnost, 1082-1094. - D a r jakosti: narav, 1330-1331; sredstva za gajenje 1333-1334.

JEZIK — (mrtvenje jezika): 777-778; 1116. Grijesi jezika: ogovaranje,kleveta, 1043-1044.

KAJANJE — bitni elemenat pokajanja, 706,743.

KLANJANJE — to je čin religiozni, 1047; prva točka nislene molitve, 697.

KREPOSTI — kreposti naravne i nadnaravne, 998-999;
U l i v, su kreposti iznad naravnih kreposti 1000-1001; njihov rast, 1003; njihovo umanjivanje 1004; njihov gubitak, 1005; veza medju krepostima, 1006-1008.
M o r a l n e kreposti: narav, 1009; broj 1011-1013; prava mjera, koja ih karakterizira,1014; glavne kreposti: razboritost,1016-1036; pravednost,1037-1044; religioznost, 1045-1054; poslušnost,1057-1074; jakost,1075-1098; umjerenost,1099-; čistoća,1100-1106; uzdržljivost, 1107-1126; poniznost,1127-1153; blagost, 1154-1166.
B o g o s l o v s k e kreposti: broj,uloga, 1167-1168; vjera,1169-1189; ufanje,1190-1206; ljubav, 1207-1261.

KULT — je objekt kreposti religije, 1046.

LIJENOST — glavni grijeh: narav,884; zloća,885-888;lijek protiv lijenosti,889-890.

LUKAVOST — se protivi razboritosti, 1031.

LJUBAV — u opće, 1208; kršćanska ljubav 1209.

LJUBAV PREMA BOGU: ljubav nade, 1191; ljubav prema kreposti ljubavi, 1210-1211; čisti motiv ljubavi, 1214; posvetna uloga ljubavi prema Bogu,1218-1223; progresivno vježbanje u ljubavi,1224-1235.

LJUBAV PREMA BLIŽNJEMU: njezina narav, 1236; njezina posvetna uloga, 1238; vježbanje u toj ljubavi, 1238-1251. - Ljubav prema neprijateljima 1251.

LJUBAV (charité)	prema Bogu, 1210; vidi: l j u b a v prema Bogu; prema bližnjemu, 1236-1251; vidi: l j u b a v prema bližnjemu.
MALODUŠNOST	se protivi velikodušnosti,1o84
MANE	glavne,818 sl.;vidi: g r i j e s i glavni.
MARIJA	Pobožnost prema Mariji kao sredstvo za očuvanje čistoće, 1126.
MAŠTA	zašto i kako je treba mrtviti, 78o-781; 1118-1119.
MILOST DJELATNA	postizavamo je posebno molitvom, 645-647.
MILOSRDJE	božansko: lijek u našoj bijedi 652,12o4.
MIR	duše, plod ljubavi prema Bogu, 1223;
MLITAVOST	narav, 127o; uzroci 1271; stupnjevi 1274, opasnosti,1275; lijekovi, 1279.
MOLITVA	njezina potreba 644-647; njezini bitni uvjeti, 648; poniznost, pouzdanje, pažnja 651-656; njezina moć, da čisti dušu,7o3.
MRTVENJE	njezina različita imena 752-753; definicija 754; potreba mrtvenja za spasenje, 755-757; za savršenstvo, 758-766; vježbanje u mrtvenju: opća načela, 767-77o;mrtvenje tijela, 771-774; vanjskih sjetila, 775-783; 1115-1116; nutarnjih sjetila, 78o-783; 1118-1119; strasti, 784- 8o5; razuma, 8o6-81o; volje, 811-817.
NADA	bogoslovska krepost: narav, 1190-1193; posvetna uloga; 1194-1198; postepeno vježbanje 1199-12o6.
NAPAST	ciljevi Providnosti, 9o2-9o4; broj,9o5; tri faze,9o6; znakovi pristanka,9o7-91o; sredstva, kojima se svladava napast,911-918.
NEPOSTOJANOST	opasnosti, 930; lijekovi 931.
NEPOUZDANJE	u sebe, 1150
NEPRIJATELJI	ljubav i podnošenje neprijatelja,1245, 1251
NESTRPLJIVOST	856.
NEZNANJE	kako ćemo se boriti protiv, 8o7.
OČAJ	je u protivnosti s nadom, 12o1.
ODLUKE	treba stvoriti u razmatranju, 690,694, 7o1.
ODRICANJE	752.
OHOLOST	glavni grijeh: narav,820; glavni oblici, 821-826; pogriješke,koje iz tog nastaju:

ambicija, preuzetnost, taština, 827-831; zloća, 832-837; lijekovi,838-844.

OSJETILA VANJSKA (njihovo mrtvenje), 775-779; 879; 1115-1117.

OSJETILA IMAGINATIVNA: aplikacija pet osjetila u razmatranju, 991.

PAŽNJA koja se traži kod molitve, 654-656.

POČETNICI u savršenosti, 636; različite kategorije, 637; dvije vrste početnika, 638-639; duhovne vježbe početnika, 657-663; razmatranje, koje njima odgovara, 668; predmet o kojem oni razmatraju, 679 -683; poteškoće na koje nailaze u razmatranju, 684-687; metode, koje njima odgovaraju,692-7o2;kreposti, u kojima se moraju vježbati: pokora 7o5-750; mrtvenju, 751-817; - Kako se moraju vježbati u kreposti religije, 1o53; poslušnosti, 1o62; jakosti, 1o78-1o79; strpljivosti, 1o89; poniznosti,838-844; blagosti, 861-863; vjeri, 1180; nadi, 12o1; ljubavi prema Bogu, 1225-1266; bratskoj ljubavi, 1241-1245.

POGRIJEŠKE početnika, 636; 92o-95o; uznapredovalih, 1263-128o.

POKAJANJE vidi k a j a n j e

POKORA definicija i potreba, 7o5-7o6, 736-742; nutarnji čini: mržnja na grijeh i bježanje od njega, 7o5-735; djela pokore, 746-75o.

PONIZNOST narav, 1127; temelj, 1128; različiti stupnjevi prema sv.Benediktu, 113o; prema sv. Ignaciju, 1133; prema Olieru, 1134; njezina ljepota, 1136-1139; vježbanje u poniznosti, 1140-1153; čuvarica čistoće, 11o8-1113.

POSLUŠNOST narav i temelj, 1o57- 1o6o; granice,1o61; stupnjevi, 1o62-1o64: svojstva, 1o65-1o67; ljepota, 1o68-1o73.

POST je jedan način pokore, 749

PRAVA sredina moralnih kreposti, 1o14.

PRAVEDNOST njezina narav: 1o37; ljepota, 1o38; vrste 1o39-1o4o; pravila za vježbanje u njoj, 1o41-1o44;

PREDANJE 757,1232.

PREUZETNOST kćerka je oholosti, 827; protivi se nadi 12o1.

PRIČEST Druga točka u (sulpicijanskom) razmatranju, 697,699,995.

PRIJATELJSTVO s Bogom,1233.

PRISTANAK na napast, 9o7-91o.

PUTEVI DUHOVNI temelj razlikovanja triju puteva,619-626; način, kako ćemo se okoristiti tom razdiobom, 627-632; korist od studija tih triju puteva, 633-634.

PUT ČIŠĆENJA njegove bitne karakteristike, 636; kome odgovara? 637-64o; cilj, kojem se ide, 641: sredstva, da ga postignemo, 642; sinteza svega, što se odnosi na taj put, 957-960.

PUT RASVIJETLJENJA kome odgovara? 962-964; cilj, kojem se ide, 966-998; sredstva, da se do cilja dodje 969-971; sinteza toga puta, 1285-1288.

RASIPNOST 1o87.

RASKOŠNOST ili darežljivost, 1o85-1o86.

RASTRESENOST sredstva, kako je svladati, 655.

RASVIJETLJENJA put: 961; vidi:put.

RAZBORITOST kardinalna krepost: narav,1o16-1o19; konstitutivni elemnti, 1o2o-1o24; vrste, 1o25; potreba,1o26-1o28; sredstva,da se u njoj usavršimo, 1o29-1o36.

RAZLIKOVANJE duhova 951; pravila sv.Ignacija za početnike, 953; za put rasvijetljenja,1281-1284.

RAZMATRANJE pojam, 664; postanak, 665-666; korist i potreba, 669-678.

- Razmatranje diskurzivno, 668+ poteškoće u njemu 684-687; metoda uopće,688-691; metoda sv.Ignacija,nazvana metoda primjene triju m o ć i, 692-696; metoda sv. Sulpicija, 697-7o2.

- Razmatranje afektivno,975; pojam,976; kome ono odgovara, 977-978; sredstva,da se u njem napreduje, 979-980; njegove prednosti, 981-984; njegove nezgodne strane i sredstva, da se to ukloni, 985-988; metode za afektivnu molitvu: sv.Ignacija, 989-993; sv.Sulpicija,994-997.

RAZMATRANJE (oraison): pojam, 664-666; diskurzivno razmatranje, 668-7o2; afektivno razmatranje, 975-988; koristi razmatranja,669-671; potreba razmatranja,672-678.

RELIGIJA (krepost): narav i čini, 1o46-1o48; potreba vježbati, 1o49-1o51; progresivno vježbanje u toj kreposti, 1o52-1o56.

SIROMAŠTVO protivi se lakomosti, 897-898.

SKRUPULI pojam,935; uzroci, 936, 937; stupnjevi 938; znakovi,939; objekt, 940-941; neprilike 942; koristi, 943; lijek, 944-955.

SLABLJENJE kreposti, 1004.

SLAVA BOŽJA glavni cilj razmatranja, 700, 703; kreposti religije 1046, 1054;

SRCE PRESVETO ISUSOVO, model i izvor ljubavi, 1252-1258; dužnosti prema tom Božanskom Srcu,1259-1261.

SREDINA zlatna kod moralnih kreposti, 1014,

STANJA naravna i nadnaravna, 998-999.

STANOVI što ih opisuje sv.Terezija: prvi i drugi, 638-639; treći, 962.

STRASTI narav i broj, 785-787; učinci neurednih strasti, 789-793; koristi od strasti, kad su dobro usmjerene, 794-795; kako ćemo se dobro okoristiti strastima, 796-805.

STRPLJIVOST narav, 1088; stupnjevi, 1089-1092.

STUDIJ nadnaravni lijek za znatiželju, 808.

STUPNJEVI savršenosti, 619-626; - razmatranja 632. U vježbanju kreposti, 631; vidi imena različitih k r e p o s t i!

SUŠA DUHOVNA pojam, 925; providencijalna svrha,926; kako se vladati u njoj, 927-928.

ŠKRTOST je protivna velikoj darežljivosti, 1087.

UČENJE je nadnaravni lijek za znatiželju,808.

UMIRANJE strasti, 804-805.

UMJERENOST 864, 1099.

USTRAJNOST 1093-1094.

UTJEHE narav i izvor, 921; koristi, 922; opasnosti,923; kako se vladati u njima, 924.

UZDRŽLJIVOST 1107; sredstva da je sačuvamo, 1108-1126.

UZNAPREDOVALI oni su na putu sjedinjenja, 962,-965; Isusa stavljaju za središte svoga života,966-968; i vježbaju se u drugom stupnju kreposti, 969-971; dvije su kategorije, p o b o ž n i g o r l j i v i, 972-973.

UŽIVANJE ljubav, koja uživa,1227.

UŽURBANOST pretjerana: uzroci, 932; lijekovi, 933.

VELIKODUŠNOST 1083.

VJERA bogoslovska krepost: narav, 1169-1171; posvetna uloga, 1172-1179; progresivno vježbanje u vjeri, 1180-1189.

VOLJA	odgajanje volje, 811-816.
ZAPOVIJED	ljubavi prema Bogu i njezina širina,1213.
ZLATNA	sredina u moralnim krepostima, 1014.
ZLOĆA	smrtnoga grijeha, 715-717; laganog grijeha, 726-728.
ZNATIŽELJA	očiju, 775; razuma,808.

++

++++++++++++++++

++++++

==========

Umnoženo ciklostilom Nadbiskupskog Bogoslovskog Sjemeništa u 650 primjeraka za isključivu upotrebu bogoslova i svećenika.

Izdavač: Nadbiskupsko Bogoslovsko Sjemenište,Zagreb,Kaptol 29.

==========